

Anda Barbu   Elena Lucia Bălan   Dorina Chirișescu
Ortansa Moise   Adriana-Nicoleta Sora   Cristina-Florentina Ștefan

Educație pentru societate

Manual pentru clasele a X-a și a XI-a

Anda Barbu   Elena Lucia Bălan   Dorina Chirițescu
Ortansa Moise   Adriana-Nicoleta Sora   Cristina-Florentina Ștefan

Educație pentru societate

Manual pentru clasele a X-a și a XI-a

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova nr. ____ din ____, în urma evaluării metodico-științifice și este realizat în conformitate cu Curriculumul școlar aprobat prin Ordinul ministrului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova nr. 1124 din 20 iulie 2018.

Școala/Liceul				
Manualul nr.				
Anul de utilizare	Numele și prenumele elevului care a primit manualul	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare

Profesorul va urmări completarea corectă a formularului.
 Elevii nu trebuie să facă nici un fel de însemnări în manual.
 Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia: nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.

Evaluatori:

Ludmila AFTENI, psiholog, grad didactic superior, IPLT „Alexei Mateevici”, or. Căușeni
 Ala GHERMAN, grad didactic superior, IPLT „Liviu Deleanu”, or. Chișinău
 Maria GORINCIOI, grad didactic I, IPLT „Mihail Sadoveanu”, or. Călărași
 Maia ȘEVCUIUC, dr., conf. univ., Departamentul Științe al Educației, Universitatea de Stat din Moldova
 Angela ZEAMĂ, grad didactic superior, IPLT „Constantin Stere”, or. Soroca

Autori:

Elena Lucia BĂLAN
 Anda BARBU
 Cristina ȘTEFAN
 Adriana SORA
 Ortansa MOISE
 Dorina Chirișescu

Editor: Anatol Vidrașcu

Redactor: Emanuel Alboiu
Corector: Carmen Bîțlan
Copertă: Vladimir Zmeev, Vlad Panfilov
Macheta: Ana Cioclo
Tehnoredactare: Olimpia Bolozan
Prepress: Vlad Panfilov

Copyright © 2019 Litera
 Toate drepturile rezervate

str. B.P. Hasdeu nr. 2,
 mun. Chișinău,
 Republica Moldova, MD-2005
 tel./fax: +(37322) 294110; 292932
 e-mail: litera@litera.md

Ne puteți vizita pe
www.litera.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Educație pentru societate: Manual pentru clasele a 10-a și a 11-a / Anda Barbu, Elena Lucia Bălan, Dorina Chirișescu [et al.] ; Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova. – Chișinău: Litera, 2019 [Combinatul Poligrafic]. – 192 p.: fig., tab.

Finanțat din sursele Fondului Special pentru Manuale. – 21000 ex.

ISBN 978-9975-74-927-5.

373.5.017

Imagini: Shutterstock.com
Imagine pe copertă: Mihai POTĂRNICHE

E 19

DRAGI ELEVI,

Cu gândul la voi, la aspirațiile voastre, la ceea ce vă interesează, la ceea ce vă preocupă, la provocările care stau în fața voastră dinspre o lume care nu știm cum va arăta peste 20 sau 30 de ani, ne-am propus să vă aducem în atenție **un manual nou**, care să vă ajute în viața ce vă așteaptă cu toate necunoscutele ei.

Cu toții suntem conștienți că lumea în care trăim este departe de a fi „cea mai bună dintre lumile posibile” (G.W. Leibniz).

Dar o lume mai bună nu este posibilă de conceput fără oameni mai buni, acei oameni care urmează să deveniți voi, elevii claselor X–XI de azi. Oameni mai buni înseamnă oameni informați despre lumea în care trăiesc și care au competențele necesare implicării eficiente și responsabile.

Manualul abordează teme precum:

- Cine suntem, sau despre identitate, despre alegeri și decizii, despre aspectele care ne definesc sau despre libertate;
- Care este organizarea social-politică a statelor/statului în care trăim, sau despre forme de guvernare, instituții democratice, despre mecanisme de reprezentare, despre faptul că votul vostru contează;
- De ce libertatea este însoțită de responsabilitate, sau despre provocările responsabilității, despre dilemele care vin odată cu asumarea deciziilor;
- Cum poate fi dezbateră o confruntare de idei civilizată, bazată pe respect și toleranță, pe știința buneii argumentări, sau despre oportunități de a exersa formarea competenței de a deveni buni participanți la dezbateri;
- Ce este de făcut pentru a salva planeta și a asigura viitorul generațiilor care vor urma, cu alte cuvinte despre un nou tip de dezvoltare, despre sustenabilitate și dilemele ei, despre producția și consumul responsabil fără de care nimic nu mai poate fi gândit la timpul viitor;
- Sunt instituțiile în serviciul cetățeanului, sau despre reguli și sisteme de funcționare, despre proprietate, despre probleme și soluții ale comunităților;
- Cum pot politicile publice să rezolve probleme în comunități democratice, despre ciclul unei politici publice, sau despre oportunități de participare ale cetățenilor la găsirea de soluții pentru dezvoltarea comunității în care trăiesc;
- Cum putem învăța să ne implicăm în viața „cetății” prin proiecte de politici publice.

Pentru toate cele de mai sus, manualul oferă repere teoretice și, în același timp, ghidează prin aplicații diverse, prin activități de învățare și propuneri de proiecte, sistematizarea și fixarea cunoștințelor, transferul lor spre situații concrete de viață.

Toate temele enunțate vă sunt adresate vouă elevilor, cu invitația permanentă de a gândi critic, de a vă implica direct prin activități și proiecte, care fac apel la capacitatea voastră de a reflecta și argumenta, de a cerceta, întrucât și temele și modalitățile lor de abordare nu vă pot fi indiferente într-o lume în care participarea responsabilă a cetățeanului poate fi cheia.

UNITĂȚI DE COMPETENȚE

La finalul clasei a X-a elevii vor fi capabili:

- să recunoască echitatea și egalitatea ca valori ale societății democratice, manifestând respect;
- să aplice mecanisme legale în procesul decizional la nivel de școală și de comunitate, pleddând pentru supremația legii;
- să reflecteze critic asupra factorilor care îi influențează formarea identității, demonstrând responsabilitate pentru deciziile luate.

La finalul clasei a XI-a elevii vor fi capabili:

- să formuleze judecăți de valoare cu privire la respectarea principiului egalității tuturor în fața legii;
- să coopereze cu reprezentanții societății civile în vederea evaluării activității autorităților publice locale prin prisma principiului transparenței, demonstrând spirit civic;
- să acționeze în conformitate cu drepturile și libertățile cetățenești în diverse situații/contexte sociale, promovând și solicitând respectarea acestora.

CUPRINS

CLASA a X-a

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1 – DECIZIILE MODELEAZĂ IDENTITATEA

1.1. Puncte de vedere asupra deciziilor și a identității	6
1.2. Alegeri ireversibile și alegeri care pot fi schimbate	11
1.3. Identitatea – un subiect personal	16
1.4. Deciziile care ne-au definit identitatea	21
1.5. Libertatea constă în capacitatea de a decide	26

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2 – GUVERNAREA DEMOCRATICĂ

2.1. Forme de guvernare	34
2.2. Prevederi constituționale	40
2.3. Mecanisme de reprezentare	45
2.4. Organizarea alegerilor	50
2.5. Votul cetățeanului contează	55

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3 – LIBERTATEA IMPLICĂ RESPONSABILITĂȚI

3.1. Responsabilitatea – drept și provocare	62
3.2. Riști să pierzi un prieten sau să încalci o regulă	67
3.3. Ne asumăm responsabilitatea pentru deciziile pe care le luăm	72
3.4. Dilema responsabilității, a complexității și a stabilității	77
3.5. Asumarea responsabilității într-o comunitate bazată pe respectarea drepturilor omului	82

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 4 – COMPETIȚIE DE DEZBATERI

4.1. Dezbaterile, un dialog democratic	90
4.2. Reguli în dezbateri Regulile competiției	92
4.3. Pregătirea cazurilor	95
4.4. Valori și atitudini în dezbateri Arbitrajul	98
4.5. Organizarea și desfășurarea competiției	99

CLASA a XI-a

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1 – DILEMA SUSTENABILITĂȚII

1.1. Gestionarea responsabilă a resurselor comune pentru o dezvoltare durabilă	102
1.2. Dileme în menținerea sustenabilității	107
1.3. Echilibrarea obiectivelor și depășirea conflictelor	113
1.4. Conflictul de interese și interdependența dintre oameni	118
1.5. Strategii de consum responsabil	123

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2 – INSTITUȚIILE ÎN SERVICIUL CETĂȚEANULUI

2.1. Regulile – coloana vertebrală a unei comunități	130
2.2. Sisteme de funcționare a regulilor: ierarhie și relaționare	135
2.3. Proprietatea publică și proprietatea privată	140
2.4. Dezvoltarea unei comunități: o succesiune de probleme și soluții	145

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3 – CICLUL UNEI POLITICI PUBLICE

3.1. Politica – alternative de rezolvare a problemelor într-o comunitate democratică	152
3.2. A face o alegere, a oferi motive	157
3.3. O problemă publică este rezultatul unei dezbateri, nu un fapt ca atare	162
3.4. Modelul ciclului unei politici publice	167
3.5. Oportunități de participare politică/publică	172

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 4 – ÎNVĂȚAREA BAZATĂ PE PROIECT: PROPUNERE DE POLITICĂ PUBLICĂ

4.1. Învățarea prin proiecte de politici publice	180
4.2. Petiția	183
4.3. Planul de advocacy	186
4.4. Organizare de evenimente	189

« DECIZIILE MODELEAZĂ IDENTITATEA

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale.
- » Acceptarea altor puncte de vedere în luarea deciziilor prin proceduri democratice.
- » Aplicarea mecanismelor legale de participare la procesul decizional din instituție/comunitate.
- » Analiza impactului deciziilor personale și al altor decizii asupra comunității.
- » Asumarea responsabilității pentru greșeli.
- » Susținerea punctelor de vedere în baza raționamentelor, manifestând respect față de persoane.

1.1. Puncte de vedere asupra deciziilor și a identității

1.2. Alegeri ireversibile și alegeri care pot fi schimbate

1.3. Identitatea – un subiect personal

1.4. Deciziile care ne-au definit identitatea

1.5. Libertatea constă în capacitatea de a decide

1.1. PUNCTE DE VEDERE ASUPRA DECIZIILOR ȘI A IDENTITĂȚII

1.1.1. Deciziile

Analizați împreună următoarea știre imaginară:

„Cercetătorii tocmai au descoperit pastila nemuririi și vor să o administreze celor mai valoroase persoane din societate, precum artiștii, oamenii de știință și personalitățile. Dacă fiecare om ar putea beneficia de pe urma acestui remediu, s-ar ajunge foarte rapid la suprapopulare și la o epuizare dramatică a resurselor. Însă oamenii obișnuiți sunt nemulțumiți de această decizie și protestează, invocând existența drepturilor omului și egalitatea tuturor oamenilor, considerând că este nedrept să beneficieze de pe urma acestui remediu doar cei care au fost favorizați de gene să se nască cu o înzestrare deosebită”.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce ați decide să faceți cu pastila nemuririi? O dați cuiva? Cui și de ce? Sau mai degrabă o distrugeți? De ce?

Încercați să vă gândiți la deciziile pe care le-ați luat până acum? Câte dintre acestea considerați că au fost majore și câte nu au mare importanță? Cum ați descrie o decizie majoră? Reamintiți-vă motivele pentru care ați luat o astfel de decizie. Dacă ați putea da timpul înapoi, ați acționa la fel?

Lumea din jurul vostru este deosebit de complexă, oferindu-vă multiple posibilități de alegere; astfel, în fiecare zi sunteți puși în situația de a face alegeri și de a lua decizii: de la simpla alegere a culorii hainelor pe care doriți să le purtați sau a desertului preferat la alegeri mai complexe – frecventarea școlii, continuarea studiilor în străinătate, protejarea mediului etc.

Deciziile pe care le iau oamenii constituie factorii care le determină calitatea vieții, atât la nivel

personal, cât și la nivel social. Cele mai multe dintre deciziile voastre nu vă afectează doar pe voi, ci și pe cei apropiați, consecințele extinzându-se și asupra societății în ansamblul ei. Chiar dacă votul vostru este unul dintre cele câteva milioane de voturi exprimate sau chiar dacă decideți să aruncați o singură sticlă de plastic într-o pădure, acțiunea voastră cumulată cu acțiunile similare ale altora are un efect semnificativ.

De cele mai multe ori, dacă cineva vă întreabă de ce ați luat o anumită decizie, probabil că răspunsul va include un **scop**: luați decizia de a merge la școală pentru că vă doriți să învățați și să fiți bine pregătiți pentru viitoarea profesie; de asemenea, vă doriți să fiți un bun profesionist pentru a avea prestigiu sau bani, pentru a duce o viață bună.

V-ați confruntat cu situația în care să îi explicați unui prieten cum vă imaginați voi un viitor bun, iar acesta să nu fie de acord? Oamenii au viziuni diferite despre ceea ce trebuie prețuit, despre ceea ce ar trebui

DEFINIȚIE

Decizie – hotărâre sau opțiune pe care o face individul atunci când evoluția situației în care este implicat oferă mai multe cursuri de acțiune posibile, fiecare dintre acestea având un anumit grad de incertitudine și anumite consecințe.

să își dorească și ar trebui să aleagă. Astfel, deciziile reflectă **valorile** oamenilor, ceea ce aceștia cred că ar trebui prețuit și este demn de urmat.

Încercați să analizați cum ați luat o decizie: ați reflectat îndelung asupra ei? Ați cântărit avantajele și dezavantajele sau, mai degrabă, ați luat decizia într-o clipă? V-au influențat deciziile prietenilor voștri sau părerile și dorințele părinților voștri?

În funcție de influența diferitelor părți ale minții voastre, a proceselor psihice implicate, deciziile pot fi **raționale**, bazate pe gândire, judecată și reflecție, **emoționale**, bazate pe ceea ce simțiți, sau pot fi influențate chiar de factori **inconștienți**.

În sens larg, raționalitatea se referă la capacitatea de a lua o decizie folosind mai degrabă gândirea ca factor determinant decât emoțiile; în sensul restrâns al teoriei deciziei raționale, se referă la capacitatea de a lua cea mai bună decizie într-un moment, ținând cont de factori precum preferințele individuale și maximizarea avantajelor.

În teoria alegerii raționale (apărută inițial în economie), **agentul rațional** este acela care are preferințe clare, o imagine completă asupra situațiilor incerte și ia o decizie optimă pentru sine, care să îi maximizeze profitul fie în termeni de bani, fie în termeni de bunăstare, plăcere sau fericire.

INFO+

Economia comportamentală este o știință de graniță, care folosește elemente din psihologie, neuroștiințe și economie, pentru analiza comportamentului uman în ceea ce privește alegerile.

Cercetătorii acestui domeniu pun în evidență faptul că oamenii sunt rareori ființe care fac alegeri raționale în sensul clasic al teoriei alegerii raționale. Mai degrabă, alegerile umane sunt guvernate de factori emoționali, de stereotipuri de gândire și de scurtături mentale folosite la nivel de simț comun, produs al evoluției naturale a gândirii.

De exemplu, oamenii tind să fie ghidați de prima impresie față de o situație sau o persoană, au în general aversiune pentru risc, precum și o reprezentare defectuoasă a probabilităților; de asemenea, atenția umană este limitată, este încărcată afectiv, iar proiecțiile emoționale asupra

DIȚIONAR

Inconștient – totalitatea proceselor și reprezentărilor mentale care nu sunt conștientizate temporar sau permanent; în psihanaliză se referă la acea parte a minții care nu este niciodată direct accesibilă conștiinței.

Valoare – trăsătură a lucrurilor sau a stărilor mentale considerată importantă de către indivizi, astfel încât să fie dezirabilă și să le influențeze deciziile. Cele trei valori fundamentale sunt: binele, frumosul și adevărul.

viitorului tind să ia locul evaluării obiective a unor situații.

» Dați exemplul de o situație în care ați luat o decizie sub influența unor factori emoționali și de o situație în care ați luat o decizie sub influența unor stereotipuri.

1.1.2. Deciziile și raționalitatea

Este foarte important să deveniți conștienți de importanța deciziilor pe care le luați și să învățați să luați cea mai bună decizie la momentul potrivit. Iată câteva modalități care vă pot ajuta să vă formați o gândire rațională.

În primul rând, unul dintre elementele care influențează decizia este cunoașterea foarte bună a propriilor preferințe. Aceasta implică o bună auto-cunoaștere și nevoia de a experimenta în timp. Oare vă cunoașteți în totalitate preferințele astfel încât să luați întotdeauna cea mai bună decizie în fiecare moment?

De exemplu, puteți să vă gândiți că o viitoare meserie, care v-ar putea aduce foarte mulți bani, vă va face fericiți în mai mare măsură decât una care corespunde pasiunilor voastre, dar este mai puțin profitabilă. Acest fapt v-ar putea determina să luați o decizie pe care mai târziu să o regretați.

Totuși, chiar dacă nu vă cunoașteți integral preferințele, sunteți conștienți de nevoile pe care orice ființă umană le are, pornind de la cele biologice, de

asigurare a hranei, a adăpostului, trecând prin cele de apartenență la un grup, până la cele de autocunoaștere și realizare a aspirațiilor.

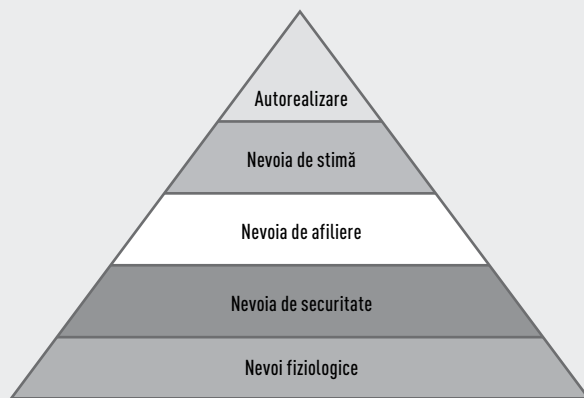
- ▶▶ Reflectați asupra propriilor preferințe în ceea ce privește alegerea unei viitoare cariere și asupra acelor lucruri care vă fac să vă simțiți mulțumiți sau chiar fericiți.

INFO+

Psihologul Abraham Maslow (1908-1970) formulează o celebră teorie a nevoilor umane pe care le așază sub forma unei piramide. Pornind de la baza piramidei, el identifică următoarele tipuri de nevoi:

1. Nevoi fiziologice: nevoia de hrană, apă, adăpost, de reproducere.
2. Nevoia de securitate personală, emoțională, financiară, securitate în ceea ce privește sănătatea.
3. Nevoia de afiliere, de a avea o familie, un grup de prieteni.
4. Stima de sine, nevoia de recunoaștere, statut și respect, de a fi apreciat și acceptat de ceilalți.

5. Nevoia de autorealizare, de fructificare a întregului potențial disponibil prin a fi, de exemplu, un bun profesionist, un artist talentat sau un bun părinte.

În al doilea rând, o decizie rațională implică o bună înțelegere a lumii în care trăiți, a probabilităților, a oportunităților și a obstacolelor pe care le oferă aceasta. După cum este nerealist să vrei să zbori pe altă planetă, cel puțin în momentul de față,

nu pare a fi la fel de nerealist să vrei să studiezi îndeajuns de profund să devii un specialist în construcția de rachete pentru zboruri pe alte planete, după ce ai citit un articol despre cât de bine apreciată este o astfel de meserie. Cunoașterea lumii implică, la

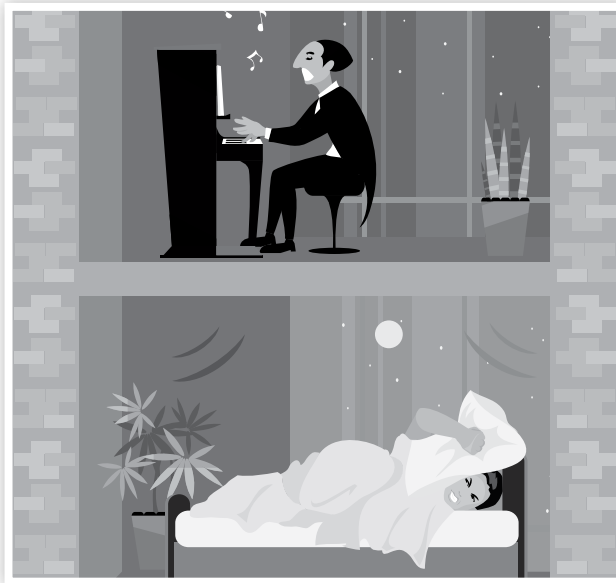
rândul ei, un efort susținut de gândire, pentru a trage cele mai bune concluzii folosind informațiile și sursele pe care le aveți la dispoziție.

- » Identificați câteva erori de gândire pe care oamenii le fac în prelucrarea informațiilor. Puteți folosi un dicționar de logică sau de psihologie, ori să utilizați informațiile disponibile pe internet.

În al treilea rând, deciziile raționale implică o armonizare a dorințelor și a preferințelor indivizilor care trăiesc laolaltă într-o anumită societate, astfel încât să nu atragă nemulțumirea celorlalți.

- » Reflectați asupra modului în care cele mai recente decizii ale voastre influențează interesele, preferințele colegilor, prietenilor voștri sau ale societății în general.

Viața socială presupune de cele mai multe ori o luptă între interesele diferiților indivizi sau chiar ale diferitelor grupuri sociale, iar buna conviețuire impune să se țină seama de preferințele tuturor

celor implicați. Din acest motiv, oamenii au ales să fie guvernați de legi și de instituții care să ia decizii prin care să pună în aplicare diferite reglementări.

1.1.3. Identitatea

Identitatea se referă nu doar la datele înscrise în buletin sau la înfățișarea fizică, ci la un complex de elemente care conferă unicitate.

Există mai multe **puncte de vedere** din perspectiva cărora putem vorbi despre identitatea unei persoane.

- **Biologic** – identitatea biologică include trăsăturile fizice și cele psihice determinate de structura creierului, cea mai mare parte dintre ele moștenite genetic de la părinți și cuprinse în ADN-ul fiecăruia.
- **Juridic** – identitatea este conferită de datele cuprinse în actele de identitate emise de instituțiile statului (certificatul de naștere, cartea de identitate, pașaportul), care includ codul de identificare personală, țara de origine, data nașterii, naționalitatea, cetățenia, numele părinților și alte date personale.
- **Psihic** – identitatea este dată de suma experiențelor prin care un individ a trecut de-a lungul vieții și de trăsăturile lui de personalitate.
- **Social** – identitatea este dată de apartenența individului la diferite grupuri, precum cel al familiei, al prietenilor apropiați, al colegilor

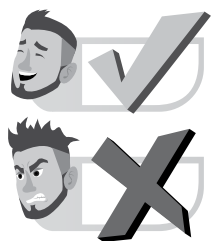

de la școală, al celor împreună cu care desfășoară diferite activități (colegii cu care practicați un sport, cu care jucați jocurile preferate pe computer, cei cu care vă întâlniți la clubul de dezbateri sau cei cu care mergeți la concertul trupei favorite).

- **Istoric** – nașterea fiecăruia este încadrată de un spațiu geografic și temporal bine determinat, într-un anumit mileniu, secol și deceniu, care au anumite particularități în privința regimului politic, a situației economice, a mentalităților și a imaginii despre un mod de viață potrivit.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Formați echipe de câte patru elevi și răspundeți la întrebarea: „Sunt oamenii ființe care iau decizii predominant în mod rațional sau bazându-se pe emoții?”. Ilustrați punctul nostru de vedere prin trei exemple de situații în care oamenii iau decizii. La final, alcătuiți pe tablă două liste, una cu decizii raționale și alta cu decizii susținute emoțional.

- 2 Lucrați în perechi, împreună cu colegul de bancă, și încercați să vă construiți fiecare câte o hartă a propriei identități, definind trăsăturile personale pentru fiecare dintre nivelurile de identitate. După finalizarea propriei hărți, caracterizați-vă unul pe celălalt.
- 3 Formați grupuri de lucru de câte patru elevi și un grup al experților în raționalitate, compus din cinci elevi. Identificați una dintre

cele mai importante probleme ale școlii voastre. Propuneți o soluție și analizați raționalitatea ei completând un tabel după modelul de mai jos.

La final, supuneți decizia grupului de experți care vă vor da un scor de raționalitate între 1 și 5.

Decizie	
Preferințele elevilor	
Implicații, avantaje/ dezavantaje	
Mijloace	
Câștig	

- 4 **PROIECT.** Organizați-vă în echipe de câte șase elevi. Fiecare echipă va identifica cinci dintre cele mai frecvente greșeli de raționare pe care le fac oamenii în viața de zi cu zi. Elaborați un pliant care să îi ajute pe oameni să raționeze corect.

EVALUARE

- 1 Elaborați un răspuns la următoarea întrebare: „Considerați că oamenii pot să fie ființe în totalitate raționale?”. Argumentați răspunsul vostru.
- 2 Formulați câte două avantaje și două dezavantaje ale integrării în diferite grupuri, pornind de la ideea că „individul își sacrifică o parte din identitate atunci când se integrează într-un grup”.
- 3 Propuneți două schimbări pe care le-ați face în piramida nevoilor umane, realizată de Abraham Maslow. Căutați teorii contemporane care au încercat să critice această piramidă clasică.
- 4 Realizați un eseu pornind de la știrea imaginară prezentată la începutul lecției, în care să argumentați ce decizii ați lua în legătură cu pastila nemuririi.

1.2. ALEGERI IREVERSIBILE ȘI ALEGERI CARE POT FI SCHIMBATE

1.2.1. Reversibil și ireversibil în luarea deciziilor

Analizați împreună următoarea situație:

Un elev având 18 ani este exmatriculat de la liceu unde învața, din motive disciplinare, fiind recunoscut și anterior că avea un comportament violent. După câteva săptămâni de la exmatriculare pătrunde în incinta liceului având asupra lui o armă, deschide focul și, pe lângă faptul că stârnește o panică uriașă, reușește să ucidă câțiva elevi și profesori din școală. Ulterior este arestat, anchetat și condamnat la închisoare, fiind acuzat de crimă cu premeditare.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce fel de decizie a luat elevul în cauză? Este decizia lui una asupra căreia mai poate reveni? Mai poate schimba ceva în ceea ce privește starea victimelor? Dar în ceea ce privește efectele asupra propriei persoane?

Trecerea timpului și schimbările care sunt implicate de această trecere sunt cu siguranță procese ireversibile. Oamenii nu au descoperit un mecanism care să le permită să se întoarcă în trecut și să schimbe cursul evenimentelor care s-au produs deja.

Fiecare decizie a oamenilor implică trecerea la realitate a unuia dintre posibilele cursuri de acțiune care puteau fi concretizate înainte de a lua această decizie. Înainte de a vă înscrie la liceul la care învățați, aveți în față o listă deschisă de posibilități, însă în

momentul în care ați decis la ce liceu să vă înscrieți, doar una dintre aceste posibilități s-a concretizat. Alegerea vă plasează într-un anumit context cel puțin pentru o perioadă, regulamentul școlar permițându-vă să vă transferați la un alt liceu doar în anumite condiții.

Un adolescent intră cu arma într-un liceu și decide să împuște la întâmplare pe oricine îi iese în cale. Alegerea de a lua viața oamenilor este una care mai poate fi schimbată? Nu cunoaștem nicio modalitate

INFO+

În fizică, un proces de trecere dintr-o stare inițială A într-o stare finală B este *reversibil*, dacă se poate reveni din starea B la starea A, astfel încât starea sistemului și starea sistemelor înconjurătoare să fie identice cu starea lor inițială.

Procesul este *ireversibil* dacă este imposibilă o astfel de revenire sau dacă la revenire starea sistemelor înconjurătoare diferă de starea lor inițială.

În natură, aproape toate procesele complexe sunt ireversibile la nivel fizic, chimic și biologic. Un exemplu de proces ireversibil este moartea, ca stare ce survine atunci când sistemul nu mai este capabil să se autoorganizeze. (Ilya Prigogine, Isabelle Stengers, *Order Out of Chaos*)

► Reflecțați asupra statutului evenimentelor istorice și asupra caracterului acestora din perspectiva distincției reversibil-ireversibil.

prin care să putem readuce la viață oamenii care au murit în urma faptului că le-a fost afectată iremediabil funcționarea anumitor părți ale corpului.

- ▶▶ Propuneți o listă cuprinzând decizii reversibile și alta cu decizii ireversibile. Încercați să identificați trăsătura care le face pe unele reversibile, iar pe celelalte nu.

1.2.2. Decizii ireversibile

A. Conceperea unui copil și avortul

A concepe un copil poate fi rezultatul unei alegeri conștiente, al unei planificări sau al unui accident în care ți-ai fi dorit să rămâi doar la experiența plăcerii, fără consecințele ei biologice.

Avortul este un act cu profunde implicații psihologice și sociale, care încă suscită dezbateri și proteste la nivelul societăților. În ciuda faptului că este un drept permis prin lege în majoritatea statelor lumii, există unele state în care este interzis.

Argumentele împotriva avortului sunt, în special, de ordin religios, invocându-se ideea că avortul este sinonim cu uciderea unei ființe. Pe de altă parte, argumentele care susțin avortul sunt unele care invocă dreptul femeii însărcinate asupra propriului corp.

- ▶▶ Credeți că avortul este soluția obligatorie în cazul în care se descoperă că fătul va dezvolta o boală foarte gravă?

DICTIONAR

Avortul – întreruperea sarcinii în mod spontan sau provocat prin eliminarea embrionului sau a fătului din uter înainte ca acesta să poată supraviețui în afara corpului matern.

INFO+

Avortul în Republica Moldova

În Uniunea Sovietică, legalizarea avortului a avut loc în 1920, apoi a fost interzis în 1936, și a fost din nou legalizat în anul 1953. Legislația privind avortul în Republica Moldova a urmat-o pe cea din Uniunea Sovietică, atâta vreme cât Republica Moldova a fost parte a acesteia.

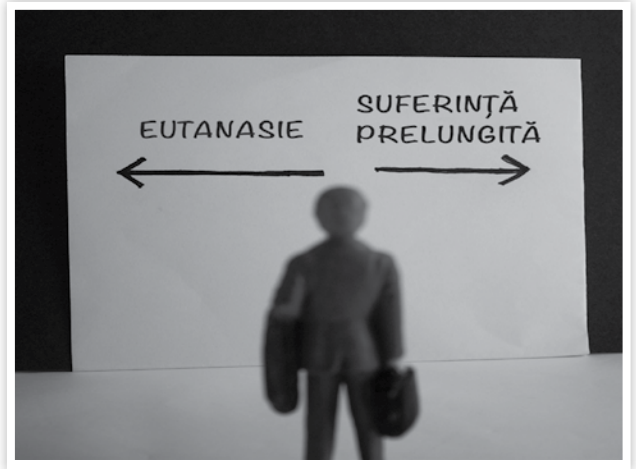
În 1965, în Republica Moldova rata avortului era una foarte mare: la 100 de nașteri se semnalau 130,3 de avorturi.

În ultimii ani se observă o scădere a numărului avorturilor în Republica Moldova, printre altele, datorită introducerii mijloacelor moderne de contracepție. Astfel, dacă în 1995 se înregistrau peste 50.000 de avorturi, în 2009 numărul lor a scăzut la circa 14.000. (Tăutu Ludmila, Roșu Viorica, „Avortul în Republica Moldova” în Analele Științifice ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, nr. 5(12)/2011, p. 111-118, <http://library.usmf.md/old/Anale.php>)

B. A lua viața: sinuciderea și eutanasia

Cel puțin din punct de vedere legal, fiecare om este suveran asupra propriului corp, având drept de viață și de moarte asupra sa. În ciuda acestui fapt, a-ți lua propria viață este un act foarte grav și ireversibil; odată ce ai luat această hotărâre și ai ales să o pui în aplicare, nimeni nu îți mai poate da viața înapoi.

Cazuri speciale de a renunța la viață sunt sinuciderea asistată și eutanasia, aceste acte fiind practicate în condiții medicale controlate. Atunci când sunt izvorâte din decizia și cu consimțământul pacientului ele sunt precedate de reflecție profundă.

Principalele argumente care se aduc în favoarea acestei practici sunt următoarele:

- compasiunea față de persoanele aflate în suferință, considerându-se că a respecta demnitatea umană implică mai degrabă încetarea suferinței decât continuarea vieții;
- argumentul autonomiei, care implică dreptul de a decide să mori.

Principalele argumente împotriva eutanasiilor:

- există tratamente care pot îmbunătăți starea pacienților sau cel puțin le pot atenua durerea;
  - poate deschide posibilitatea ca medicii să ia decizia de a eutanasia anumite persoane fără consimțământul lor;
  - îi poate obliga pe medici să practice acest act, chiar și când nu doresc să o facă.
- >> Reflectați asupra modului cum determină eutanasia schimbarea perspectivei oamenilor cu privire la viață, la moarte și la controlul asupra propriei vieți.

DICTIONAR

Eutanasia (din limba greacă, unde *eu* înseamnă „bine”, iar *thanatos*, „moarte”) este o metodă de provocare, de către medic, a unei morți nedureroase pentru a curma suferința unei persoane, de regulă aflată în faza terminală a unei boli grave.

INFO+

Eutanasia activă este legală la momentul actual în țări precum: Olanda, Belgia, Luxemburg și Columbia.

Suicidul asistat este permis în țări ca: Elveția, Germania, Canada și anumite state din SUA.

Eutanasia pasivă este permisă în mult mai multe țări.

- » Alegeți fiecare dintre voi două țări de pe glob și alcătuiți o hartă a situației legalității formelor de eutanasiu pe glob.

1.2.3. Decizii reversibile

Un celebru lanț de magazine de haine îți atrage atenția asupra faptului că poți cumpăra o serie de produse și ai 30 de zile la dispoziție în care să te decizi dacă să le păstrezi sau să le returnezi în starea inițială și să-ți primești banii înapoi. Acesta este un exemplu de decizie reversibilă, în care costurile de a fi urmat un anumit curs de acțiune tind spre zero.

Ideal ar fi ca deciziile să poată fi reversibile, astfel încât să avem timp să putem testa consecințele alegerilor pe care le-am făcut, gradul de adaptare la aceste consecințe și caracterul lor dezirabil. Dacă în legătură cu deciziile care implică în mod profund consecințe biologice putem să ne răzgândim și să mai schimbăm ceva în mică măsură, în ceea ce privește construcțiile sociale o putem face într-o măsură mai mare. De exemplu, legislația actuală permite cetățenilor să divorțeze, să își schimbe cetățenia sau să își poată înlocui conducătorii după o anumită perioadă.

De ce credeți că ocuparea unei funcții de conducere este limitată la o anumită perioadă?

Evoluția istorică a societății umane s-a îndreptat către forme de organizare în care cetățenii să aibă dreptul de a alege și de a li se respecta punctul de vedere. Mai mult decât atât, evoluția

a favorizat forme de organizare care să permită schimbarea alegerilor făcute, în cazul în care acestea s-au dovedit nepotrivite.

Privind din această perspectivă, democrația este considerată de către unii teoreticieni drept sistemul cel mai bun, care permite să ne schimbăm conducătorii după o perioadă limitată. Dacă perioadele mai îndepărtate ale istoriei sunt caracterizate de o structură socială rigidă, cu un regim de cele mai multe ori despotice sau autoritar, societățile contemporane au evoluat către prevalența democrației, sistem în care liderii sunt aleși pe o perioadă limitată, de regulă de 4-5 ani și au un număr limitat de posibile perioade în aceeași funcție.

- » Credeți că o decizie reversibilă, în special una care poate fi schimbată foarte ușor, reduce implicarea și responsabilitatea individului? Căutați argumente pro și contra.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Organizați clasa în două grupe mari de lucru și, folosind metoda tabelului T, supuneți dezbaterii tema „Avortul pro sau contra”. Prima grupă va formula argumente pro, iar cealaltă argumente contra avortului. La final, fiecare grupă va enumera pe tablă sau pe flipchart într-un tabel T argumentele considerate cele mai convingătoare.

2 Simulați la nivelul clasei, prin „joc de rol”, o discuție parlamentară care ar aduce pe ordinea de zi problema legalizării eutanasiei voluntare (active sau suicid asistat) în Republica Moldova.

3 Alegerea Consiliului Elevilor este printre primele exerciții prin care să deprindeți comportamentul democratic și în care votul are o influență cel puțin la nivelul reprezentării voastre și a gestionării problemelor elevilor. Organizați o sesiune de *dezbateri*, după ce ați format o echipă pro și una contra, asupra criteriilor care au stat la baza alegerii. Au fost ele adecvate? Dacă da,

de ce? Dacă nu, de ce? La final, conturați criteriile ideale (din punctul vostru de vedere) pentru alegerea reprezentanților în Consiliul Elevilor.

4 **PROIECT.** Alcătuiți un „Jurnal al deciziilor ireversibile”. Elaborați câte un eseu argumentativ cu tema: „Cum ar arăta lumea dacă toate deciziile noastre ar fi ireversibile”. Aveți în vedere analiza a minimum trei exemple de decizii.

EVALUARE

1 Exemplificați trei situații de decizii reversibile din viața voastră. În cazul în care ați schimbat deja decizia inițială, prezentați pe scurt ce altă decizie ați luat.

2 Alegeți două evenimente istorice semnificative din trecutul țării și încercați să vă imaginați cum ar fi arătat viitorul dacă erau luate alte decizii.

3 Identificați două avantaje ale evoluției societății către posibilitatea de a lua tot mai multe decizii reversibile.

4 Scrieți o scurtă povestire despre o lume imaginară în care puteți să treceți cu ușurință de la un viitor posibil la un altul.

1.3. IDENTITATEA – UN SUBIECT PERSONAL

În filmul *Strălucirea eternă a minții neprihănite* (*Eternal Sunshine of the Spotless Mind*), personajele principale aleg să își ștergă memoria în urma unei experiențe nefericite de cuplu; amintirile sunt șterse din creier și stocate pe o casetă. Totuși, atunci când se reîntâlnesc, cei doi sunt atrași din nou unul de celălalt și se decid să formeze iarăși un cuplu, după ce ascultă caseta cu amintirile șterse.

Identitatea poate fi înțeleasă din mai multe puncte de vedere; pe de o parte, putem privi strict din **perspectiva individului**, iar, pe de altă parte, putem analiza identitatea individului în relație cu alții, cu **grupurile** din care face parte.

Din perspectiva individului, avem cel puțin două niveluri la care putem să situăm problema identității:

- În primul rând, putem considera că identitatea persoanei este dată de continuitatea sa fizică prin **corpul** său;
- În al doilea rând, identitatea persoanei este dată de **conștiința experiențelor** și a amintirilor pe care fiecare persoană le capătă pe măsură ce trăiește în lume; putem adăuga aici și toate trăsăturile de personalitate, dispozițiile de comportament și alte trăsături psihologice.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

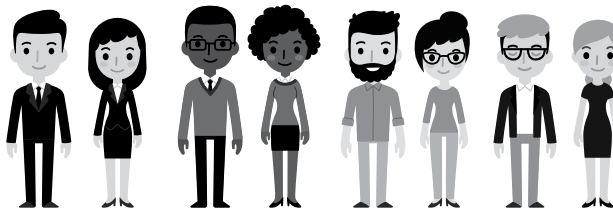
Ce decizie ați lua în legătură cu propriile amintiri dacă ar fi posibil să le editați? Există amintiri pe care vreți să le ștergeți? Ați dori să vă adăugați amintiri ale unor experiențe pe care nu le-ați trăit? Se schimbă identitatea voastră odată cu schimbarea amintirilor?

1.3.1. Identitatea fizică

Caracteristicile biologice ale unei persoane se schimbă de la o perioadă la alta a vieții, fie prin transformarea biologică, pe măsură ce persoana avansează în vârstă, fie prin transformare în urma unor accidente, fie prin intervenții chirurgicale de modelare și înfrumusețare. Putem spune însă că persoana nu mai este aceeași în urma acestor transformări?

De cele mai multe ori asistăm la transformări graduale, astfel încât întâlnirea frecventă cu o anumită persoană nu ne determină să percepem atât de dramatic schimbările. Însă dincolo de transformările de suprafață ale unei persoane se află ceva ce persistă la nivel fizic și nu poate fi alterat, cel puțin în prezent: ADN-ul fiecăreia.

Combinția substanțelor care alcătuiesc ADN-ul este unică pentru fiecare persoană, iar informația cuprinsă în această combinație este preluată de la părinți, care, la rândul lor, au preluat-o de la înaintași. Trăsături precum culoarea ochilor sau înălțimea sunt cu siguranță preluate de la părinți prin intermediul genelor. Pentru trăsăturile psihologice nu este

DEFINIȚIE

ADN (acid dezoxiribonucleic) – compus organic de substanțe chimice aflat în fiecare celulă a corpului, care encodează informație esențială pentru ghidarea proceselor de creștere, de dezvoltare, de reproducere a organismelor vii. În structura lui sunt cuprinse genele, care permit trecerea anumitor caracteristici biologice și psihice de la părinți către urmași, fiind unul dintre cei mai importanți factori ai identității.

încă stabilit cu certitudine dacă și cum sunt influențate de gene; de exemplu, în ceea ce privește inteligența încă sunt dispute în lumea oamenilor de știință privind legătura ei cu genele și gradul de determinare genetică.

Pentru a sublinia importanța amprente genetica în identitatea persoanei, este suficient să amintim faptul că tehnicile de investigație cele mai noi, folosite

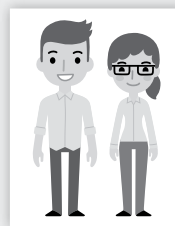
de către poliție sau detectivi, ajută la identificarea făptașilor prin teste ADN. De asemenea, astfel de teste sunt utilizate pentru identificarea părinților biologici ai unui copil acolo unde ne lipsește informația sau avem semne de întrebare.

- ▶ Alcătuți o hartă a trăsăturilor pe care le-ați moștenit de la tatăl și de la mama voastră.

INFO+

În Strategia de reformare a sistemului justiției din Republica Moldova pentru anii 2011-2016 se ridică problema achiziționării unui dispozitiv care să permită efectuarea expertizei genetice, acesta fiind extrem de util în special pentru investigarea unor crime grave. Identificarea acestei nevoi pornește de la premisa că procurorii moldoveni apelează la serviciile altor state pentru efectuarea unor astfel de teste ADN, fapt ce generează costuri mari și termene lungi pentru procese.

În 2018, obiectivul strategic este îndeplinit, iar Republica Moldova dispune de un laborator modern de efectuare a testelor ADN în cadrul Centrului de Medicină Legală, care permite cercetarea paternității, identificarea suspectilor, o mai bună cercetare a crimelor, precum și identificarea victimelor catastrofelor. (<https://msmps.gov.md>)

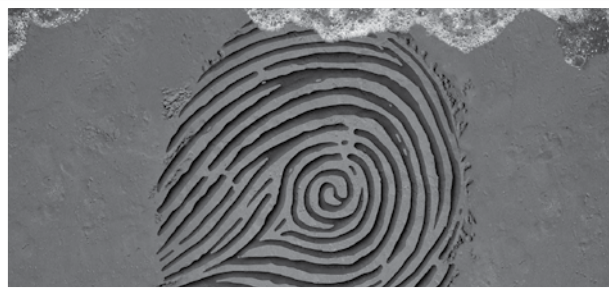
1.3.2. Identitatea psihologică

Ceea ce percepem direct atunci când întâlnim alți oameni sunt corpurile lor, prin intermediul cărora avem acces și la mințile celor din jur, dat fiind faptul că aceștia se exprimă prin limbaj, gesturi sau diferite expresii ale feței.

Dacă din exterior, în ceea ce privește acea fațetă a identității pe care o pot vedea direct ceilalți, suntem caracterizați de suma comportamentelor pe care le arătăm, din punct de vedere subiectiv, identitatea pare să fie dată, mai degrabă, de eul trăirii noastre, care include atât experiența conștientă din prezent, cât și pe cea trecută sub forma amintirilor.

Calitatea experienței este una atât de personală, încât ea devine inefabilă, adică nu poate fi cuprinsă în cuvinte; cuvintele nu fac decât să evoce aceeași experiență în ceilalți, astfel încât este posibilă înțelegerea experienței doar atunci când este oglindită.

Din perspectiva subiectivității identității psihologice, remarcăm importanța **confesiunilor, a jurnalelor, a memoriilor, a scrisorilor** ca documente psihologice și vehicule ale autenticității. Chiar și scriitorii, atunci când vor să surprindă această notă de autenticitate, apelează la astfel de documente reale sau fictive.

Ceea ce în mod tradițional este încredințat hârtiei, odată cu evoluția tehnologiei, poate fi păstrat pe suport digital, aducându-se în prim-plan chiar și posibilitatea editării propriei memorii așa cum putem edita un text (prin selecție, ștergere, adăugare, recombinația elementelor), astfel încât să renunțăm cel puțin la amintirile dureroase și nedorite și să adăugăm unele plăcute.

- ▶ Care este cea mai veche amintire pe care o aveți în legătură cu propria persoană. Sunt amintirile voastre în general fidele? Comparați punctul vostru de vedere asupra câtorva evenimente personale cu acela al părinților sau al fraților voștri.

INFO+

Psihologia narativă este știința care își propune să înțeleagă experiența umană pornind de la felul în care oamenii alcătuiesc narațiuni, povești despre viață și propriile experiențe și cum se raportează la narațiunile altora. În acest context, modul cum fiecare individ își alcătuiește povestea de viață devine un mijloc de a-și construi identitatea. Prin intermediul narațiunilor putem construi imagini atât ale identității individuale, cât și ale identității de grup sau sociale.

Personalitatea

Personalitatea este suma trăsăturilor noastre care ne dau individualitate și exprimă în cea mai mare măsură deciziile noastre asupra a cine vrem să fim. Ea include anumite tendințe care sunt date de structura noastră neurobiologică, precum și trăsături pe care am decis să ni le cultivăm, precum atitudinile, opțiunile valorice sau idealurile.

Una dintre cele mai noi teorii asupra personalității este cea care propune o analiză urmărind cinci factori importanți, care sunt determinați în mare parte de structura creierului nostru, dar care pot fi modelați în anumite grade prin alegeri conștiente:

1. **Extroversiunea:** tendința de a ne exprima cu ușurință față de alți oameni, de a stabili ușor contacte sociale, de a fi deschiși față de ceilalți și comunicativi; opusul extroversiunii este **introversiunea**, tendința de a fi mai puțin deschiși către ceilalți și mai puțin comunicativi.
2. **Caracterul agreabil:** tendința de a empatiza ușor cu ceilalți, de a fi înțelegători, deschiși către ceea ce simt și către nevoile lor, de a coopera ușor; la polul opus, **lipsa caracterului agreabil** se manifestă prin tendința de a fi competitiv, de a nu ne păsa de ceilalți și a fi chiar ostili.
3. **Conștiinciozitatea:** tendința de a fi tot timpul activi, preocupați de muncă, de a realiza ceva, precum și tendința de a fi ordonați și disciplinați; **lipsa de conștiinciozitate** se manifestă printr-un caracter dezorganizat, fără planuri clare, dar poate fi asociată și cu spontaneitatea.
4. **Deschiderea față de experiență:** preocuparea permanentă de a avea experiențe noi, de a fi

Această ramură a psihologiei apare în a doua parte a secolului XX și folosește drept metodă predilectă interviul prin care indivizii își povestesc experiențele, dar, în același timp, utilizează și analiza cantitativă, specifică științelor sociale.

- Construiți-vă o scurtă autobiografie sub forma unei narațiuni în care să subliniați cele mai importante momente care credeți că vă dau identitatea.

deschiși la idei noi, de a cunoaște oameni noi, tendința de a fi creativi; opusul acestei trăsături este lipsa de deschidere și creativitatea redusă.

5. **Tendința nevrotică:** tendința de a experimenta foarte ușor stări negative precum cele de neliniște sau de anxietate.

Pornind de la această bază a personalității, ne putem modela trăsăturile devenind conștienți de tendințele noastre, după care, prin decizii conștiente putem să ne dezvoltăm într-o anumită direcție. Astfel, putem alege să devenim empatici cu ceilalți și cu nevoile lor, mai degrabă decât să fim egoiști și extrem de individualiști, putem deveni deschiși către noi grupuri sociale, pe care să le întâmpinăm într-o manieră deschisă, mai degrabă decât cu ostilitate.

Valorile, atitudinile noastre față de tot ceea ce ne înconjoară, idealurile sunt o parte a identității noastre, dar, în același timp, sunt produsul deciziilor noastre, și de aceea este foarte important să devenim conștienți, în primul rând, de opțiunile noastre, iar, în al doilea rând, să manifestăm responsabilitate atunci când facem alegeri.

INFO+

Introspecția – procesul de observare a conținuturilor propriei minți, fie că este vorba de propriile gânduri, de experiențe emoționale, de dorințe sau de motivații. Este cea mai directă formă de cunoaștere a propriei minți, dat fiind că implică accesul privilegiat al persoanei la propria conștiință.

A fost una dintre cele mai importante metode folosite în psihologie, înaintea apariției

psihologiei comportamentale (behaviorismul) sau a noilor metode obiective de scanare a creierului. Deși este folosită încă pe scară largă în psihologie, ea este supusă unor multiple critici, fiind considerată o metodă lipsită de rigoare științifică și nedemnă de încredere, dat fiind faptul că percepția fiecăruia despre sine poate fi deformată de diferite prejudecăți și înclinații, de multe ori neconștientizate.

1.3.3. Eu despre mine și alții despre mine

- a) **Eu – așa cum mă văd eu.** Putem spune că individul are cea mai bună perspectivă asupra lui însuși, întrucât este singurul care are acces privilegiat, la persoana I, la conținuturile propriei minți. Chiar dacă se întâmplă acest fapt, există o mulțime de cazuri în care oamenii au o imagine distorsionată despre sine: oamenii tind să își supraestimeze calitățile, astfel încât foarte mulți cred că au competențe peste medie; de asemenea, tind să aibă încredere excesivă în propriile opinii sau să își fabrice propriile amintiri.

Modul de a se vedea pe sine al fiecărei persoane îi determină stima de sine și încrederea în sine. Un mod de a te privi pe tine dezechilibrat poate fi sursa unei deformări a stimei de sine, cu efecte asupra propriilor performanțe; astfel, unii oameni sunt înclinați să se subestimeze în raport cu ceea ce sunt de fapt, atitudine care îi determină să aibă performanțe mai scăzute; alții tind să se supraestimeze, să fie excesiv de încrezători în sine, devenind aroganți sau chiar narcisiști.

- b) **Eu – așa cum mă văd ceilalți.** Modul în care ne văd ceilalți este, pe de o parte, influențat de ceea ce lăsam ca ei să vadă din propria personalitate, iar, pe de altă parte, este influențat de modul de percepție al celorlalți, de propriul lor mod de a vedea lucrurile, de proiecțiile proprii. În această ecuație intră mai mulți termeni.

Pe de o parte, individul poate controla felul în care să se prezinte celorlalți, își poate construi o mască socială, poate să fie chiar ipocrit, să disimuleze, să folosească minciuna. Pe de altă parte,

poate să nu fie conștient de ceea ce le arată celorlalți, lăsând să se vadă aspecte despre care fiecare în parte nu este conștient în cadrul propriei personalități.

Privit din perspectiva celorlalți, aceștia pot avea o imagine realistă despre cei pe care îi văd sau o imagine distorsionată de propria scară de valori. A fi diferit îi poate conduce pe unii la discriminarea celor care nu le sunt asemănători sau chiar la fenomene de umilire sau de *bullying*.

- c) **Eu – așa cum cred eu că mă văd ceilalți.** Această imagine este foarte importantă pentru schimbul permanent de informații sociale între indivizi. Felul în care crezi că te văd ceilalți determină modul de raportare la ceilalți și poate fi sursa unor inhibiții sau complexe, ca, de exemplu, teama de a te exprima în public, teama de a-ți expune propriile idei.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Așezați scaunele în clasă în semicerc și organizați un atelier de spus povești (*story-telling*), în care fiecare dintre voi să vă spuneți, pe rând, povestea propriei vieți. Puteți să vă construiți povestea folosind diferite mijloace multimedia precum Photostory sau Photovoice. Alcătuiți, la final, un album al clasei, cu texte și imagini. O echipă de colegi înregistrează audio, video și fotografiază pe parcursul derulării activității.

2 Fiecare dintre voi luați o coală de hârtie pe care vă scrieți numele, și rugați colegii să vă completeze cele mai importante șase trăsături, incluzând calități și defecte, astfel încât să aveți o imagine a eului vostru văzută de colegii voștri. După încheierea acestei etape, fiecare dintre voi trebuie să completeze pe caiet tabelul de mai jos.

EU – așa cum mă văd eu	EU – așa cum mă văd ceilalți

3 Adolescența este perioada unor profunde transformări, a căutării de sine, a unei crize de identitate. Folosind tehnica interviului (pe baza ghidului de interviu), realizați la alte clase interviuri despre modul cum colegii voștri își trăiesc adolescența și despre construcția și reconstrucția propriei identități începând de la stilul vestimentar și până la valori și imagine despre lume. Realizați o revistă sau un număr special al revistei școlii despre imaginea de sine a adolescentului.

4 Formați grupuri de câte cinci elevi și realizați o minicercetare despre modul în care integrarea într-un grup afectează încrederea în sine și stima de sine, pornind de la următoarele întrebări: „Sunt încrederea în sine și stima de sine afectate de integrarea în grup? Dacă da, în ce fel?”. Expuneți rezultatele cercetării în clasă și, eventual, pe o platformă electronică.

EVALUARE

1 Identificați două avantaje și două dezavantaje ale aplicării testelor de personalitate în cunoașterea identității oamenilor.

2 Descrieți, pe scurt, două experiențe personale pe care le considerați importante pentru identitatea voastră și indicați modul în care vă conferă identitate.

3 Căutați informații despre furtul de identitate și găsiți două consecințe ale acestui fapt, atât pentru individ, cât și pentru societate.

4 Scrieți un scurt comentariu despre legătura dintre imaginea de sine și succes.

1.4. DECIZIILE CARE NE-AU DEFINIT IDENTITATEA

Reflecțați pornind de la istorie.

Pentru o perioadă îndelungată, oamenii trăiau în diferite colțuri ale lumii fără ca să știe că există și alte continente, popoare, rase sau culturi. Comunicarea se realiza foarte greu și doar prin expediții de navigații care durau luni sau chiar ani în șir. În 1492, Cristofor Columb a descoperit America, dar era convins că a ajuns în India. După această descoperire, contactele europenilor cu Lumea Nouă s-au intensificat, însă contactul între culturi nu a fost deloc unul pașnic. De cele mai multe ori, contactul cu altă civilizație și cultură a însemnat, de fapt, un raport de dominare.

Reflectând asupra a ceea ce putem înțelege prin termenul *noi*, putem identifica următoarele niveluri de analiză. În primul rând, ne putem referi la fiecare dintre noi și la modul cum propriile alegeri ne construiesc identitatea ca individ; în același timp, trebuie să avem în vedere că identitatea noastră este în mare parte influențată de apartenența la diferite grupuri. Astfel, în al doilea rând, ne putem referi la noi ca grup social, fie că este reprezentat de grupurile restrânse – al familiei, al prietenilor, al colegilor –, fie că este vorba de grupul reprezentat de întreaga societate.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Cum reacționează de obicei oamenii când întâlnesc ceva care este diferit de ei sau de grupul lor? Care este prima reacție în fața unei alte culturi? Cum afectează deciziile noastre raportul dintre identitate și alteritate?

1.4.1. Identitatea și grupurile sociale

Omul este prin natura sa o ființă socială, iar apartenența la unul sau mai multe grupuri este cea care îl ajută să își dezvolte înzestrările specific umane, să își formeze personalitatea și să își construiască până la urmă identitatea. Grupul cu care omul intră primordial în contact este familia, urmând apoi o suită de alte grupuri în care se integrează mai mult sau mai puțin pe baza propriilor alegeri.

În psihologie se face distincția dintre grupurile de apartenență și grupurile de referință, primele fiind grupuri pe care individul nu și le alege în mod direct, în timp ce acelea din urmă sunt cele la care aderă conform propriilor preferințe. Astfel, nu vă puteți alege în niciun fel familia în care să vă nașteți; de asemenea, vă alegeți în foarte mică măsură colegii de școală sau viitorii colegi de muncă. În același timp, voi sunteți cei care alegeți dacă vreți să vă alăturați grupului rockerilor, mai degrabă decât celui al hip-hoperilor, grupului celor care citesc, grupurilor celor care militează pentru ocrotirea naturii și așa mai departe.

Apartenența la un grup este determinată de preferințele voastre, de valorile voastre, dar, în același timp, faptul de a face parte dintr-un grup vă determină, la rândul lui, profilul opțiunilor și anumite tipuri de

comportamente. De exemplu, apartenența la un grup al oamenilor pasionați de lectură vă poate determina să aveți un vocabular mai îngrijit, să vă exprimați într-un mod mai clar și mai nuanțat. În același timp, ascultarea unui anumit gen muzical vă poate determina să adoptați un vocabular licențios, dat fiind faptul că grupul legitimează o astfel de manifestare și o face să pară permisă și firească.

- ▶ Identificați trei grupuri în care sunteți integrați în funcție de preferințele voastre și descrieți cele mai importante valori și moduri de manifestare ale fiecărui tip de grup.

INFO+

Tinerii și mass-media

Dintr-un studiu IMAS (*Evoluție și preferințe privind mass-media din Republica Moldova*), realizat în 2018, desprindem următoarele: în ceea ce privește accesul la internet, 73% din totalul participanților la sondaj au acces la internet, iar 62% l-au utilizat în ultimele 30 de zile. În ceea ce privește dotarea tehnologică, 68% dețin în gospodărie un computer, iar 29% dețin o tabletă.

Tinerii (18-25 ani) sunt cei care folosesc cel mai mult internetul, în jur de patru ore pe zi. În topul activităților preferate atunci când moldovenii utilizează internetul se situează pe locul doi comunicarea pe rețelele de socializare, iar pe locul trei consumul de activități de divertisment precum muzica, filmele și jocurile. (http://imas.md/pic/archives/10/imas_evolutie_si_preferinte_mass_media.pdf)

Conform unui alt sondaj realizat de Centrul de cercetare sociologică în rândul tinerilor,

programul cel mai urmărit de adolescenți la televizor este filmul, cu o pondere de 41%, 32% preferă știrile, iar talk-show-urile sunt alese de doar 9% din tineri. (*Unimedia.info*)

1.4.2. Familia

Nașterea fiecăruia dintre noi nu este un produs al alegerii noastre, ci un rezultat al alegerii altor ființe, și anume părinții noștri, care au considerat că viața este un miracol pe care ni-l pot dăruia. Părinții sunt, totodată, și cei care ne dau identitatea biologică prin intermediul moștenirii genetice. Dacă de cele mai multe ori părintele biologic este cel care ne călăuzește primii pași în viață, uneori alegerile oamenilor nu conduc în această direcție, având totodată suportul unor tehnologii moderne în unele cazuri, de exemplu:

- copilul este adoptat, astfel încât părinții *de facto* ai copilului nu sunt și părinții lui biologici;
- copilul este conceput folosind un material genetic diferit, în parte sau total, de al celor care au decis să fie familia sa.

Familia este cea care ne oferă protecție și căldură, ea este cadrul în care ne dezvoltăm, învățăm să fim ființe sociale și în care primim primele elemente de educație, complementare celor asimilate în cadrul organizat al unei instituții de învățământ. De asemenea, ea este cadrul care determină formarea

personalității, a caracterului individului, unde acesta capătă o imagine despre lume, repere de orientare și un set de valori.

- Care sunt cele mai importante valori pe care le-ați căpătat în cadrul familiei voastre și către ce tendințe de dezvoltare personală v-au îndreptat?

INFO+

Editarea genetică este un proces de bioinginerie în cadrul căruia anumite secvențe din ADN sunt modificate prin inserare, ștergere sau înlocuire. Această procedură poate ajuta la vindecarea unor boli prin intermediul terapiei genetice, în cadrul căreia secvența genetică responsabilă pentru o anumită boală să poată fi înlocuită.

Editarea genetică a fost aplicată în special asupra plantelor și a animalelor. Din cauza faptului că nu cunoaștem încă toate implicațiile acestui proces, nu este permisă încă editarea genetică a embrionilor umani, astfel încât să ne comandăm un copil cu trăsăturile dorite, însă nici nu

pare să fim departe de o astfel de posibilitate. Observăm cum evoluția tehnologiei ne permite transformarea corpului, identitatea noastră devenind un capitol care implică din ce în ce mai mult capacitatea noastră de alegere, de a lua decizii.

- » În ipoteza în care va fi posibilă editarea genetică a embrionilor, ați fi de acord ca părinții să aibă posibilitatea să își aleagă trăsăturile dorite pentru identitatea copilului lor? Ce implicații ar avea această alegere asupra viitorului copil?

1.4.3. Cultura, expresie a deciziilor

Cele două aspecte care dau contur ființei umane sunt natura, pe de o parte, și cultura, pe de altă parte. Natura constituie ființa biologică a omului și unele tendințe determinate biologic în cadrul psihicului și al comportamentului uman. De cealaltă parte, cultura exprimă calitatea de ființă superioară a omului, care este capabilă să-și formeze o imagine despre lume folosind diferite sisteme de reprezentare (printre care limbajul articulat), este capabilă de gândire exprimată prin intermediul opiniilor, de a-și forma idealuri și de a acționa conform lor. Cultura conturează identitatea unui grup social mare, a unei societăți și este suma unor alegeri și decizii colective făcute mai mult sau mai puțin explicit, mai mult sau mai puțin conștient.

Remarcăm încă din cadrul definiției complexitatea fenomenului cultură, în cadrul căreia putem sublinia anumite aspecte fundamentale, specifice spațiului european. La nivelul valorilor, o trăsătură caracteristică gândirii europene, care s-a dezvoltat de-a lungul secolelor și la care a aderat și

Republica Moldova este recunoașterea importanței și a **demnității fiecărei ființe umane**. Această recunoaștere se materializează prin acordarea de drepturi fiecărui individ și prin oferirea de protecție printr-un sistem de norme, printre care cele mai importante sunt legile statului.

Fiecare individ are dreptul să-și aleagă în mod liber felul de viață pe care îl dorește, să-și urmărească bunăstarea în modul propriu de înțelegere, atâta vreme cât acest fapt este compatibil cu alegerile celorlalți membri ai societății. Sistemul politic care face posibilă asigurarea drepturilor și libertăților și care promovează interesele fiecărui individ din cadrul societății este **democrația**.

Alte valori care sunt asociate democrației sunt:

- recunoașterea egalității tuturor cetățenilor în fața legii;
- promovarea toleranței între indivizi;
- promovarea unor mijloace pașnice de soluționare a conflictelor;

DEFINIȚIE

Cultura – ansamblul formelor de manifestare ale unui grup social, incluzând opiniile, atitudinile, cunoașterea, valorile, normele, ierarhiile, obiceiurile, precum și creația artistică specifice acelu grup.

- promovarea respectului;
  - promovarea pluralismului;
  - înțelegerea și valorizarea diversității;
  - promovarea spiritului civic.
- » Reamintiți-vă și încercați să descrieți două evenimente (sărbători, zile marcate pentru comunitate, întâlniri personale etc.) la care ați participat, care să implice diversitatea.

Valorizarea diversității presupune o atitudine de deschidere față de diferite grupuri sociale cu care putem intra în contact și care au ales să își manifeste identitatea într-un mod diferit de al nostru. Depășirea mentalității primitive presupune a-l înțelege pe celălalt, care este diferit, a nu-l respinge, a nu-l judeca și a nu încerca să îl schimbi prin mijloace mai mult sau mai puțin pașnice. Dincolo de diferențele de culoare a pielii, de etnie, de modul de manifestare culturală, toate ființele umane sunt ființe raționale, cu demnitate proprie.

Un prim pas în deschiderea către alte grupuri și în integrarea propriei identități cu aceea a celorlalți este depășirea **stereotipurilor** și a **prejudecăților** pe care ni le facem despre alte grupuri sociale, a tendinței de a le considera primitive sau inferioare și de a nu le respecta din acest motiv.

Una dintre cele mai importante valori care stă în spatele identității noastre culturale este **toleranța**, izvorâtă tocmai dintr-o înțelegere a diversității și care conduce, la rândul ei, la promovarea diversității.

- » Realizați o listă a celor mai frecvente prejudecăți și stereotipuri ale oamenilor în ceea ce privește membrii altor grupuri etnice.

DICȚIONAR

Multiculturalism – pluralismul cultural la nivelul unei societăți în care există mai multe grupuri etnice, având un mod de manifestare cultural specific.

Interculturalism – situația în care grupuri culturale sau etnice diferite care coexistă în același spațiu geografic intră în dialog și manifestă respect reciproc.

INFO+

Multiculturalismul în Republica Moldova

Unul dintre elementele de multiculturalitate este promovarea limbilor minorităților naționale, precum și a culturii specifice diferitelor etnii. În acest sens, Constituția Republicii Moldova prevede următoarele:

„ARTICOLUL 13. Limba de stat, funcționarea celorlalte limbi

- (1) Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine.
- (2) Statul recunoaște și protejează dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea limbii ruse și a altor limbi vorbite pe teritoriul țării.
- (3) Statul facilitează studierea limbilor de circulație internațională.”

De asemenea, **articolul 10** presupune următoarele: „(2) Statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”. (Constituția Republicii Moldova)

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Realizați arborele genealogic al familiei voastre sub formă de panou. Includeți câte o scurtă povestire despre fiecare membru pe baza poveștilor și a convorbirilor familiale, inserați imagini, fotografiile, portrete de familie dacă le aveți la îndemână.
- 2 Reflectați asupra modului în care filmele și seriarele pe care le vizionați vă influențează identitatea. Lucrați în grupuri de câte patru. Realizați o listă care să cuprindă câteva trăsături de personalitate și obiceiuri legate de evenimente din viața voastră pe care le împrumutați de la eroii favoriți. În urma celor descoperite în cadrul activității, scrieți un articol pentru revista școlii despre modul în care vizionarea filmelor ne influențează deciziile care ne dau identitate.
- 3 Documentați-vă asupra unor manifestări care marchează la nivel internațional, diversitatea și multiculturalismul; căutați, de asemenea, date, evenimente și manifestări specifice ale grupurilor din comunitatea

voastră. Realizați un calendar al evenimentelor multiculturale din școala voastră (sărbători, concursuri etc.) și încercați să marcați aceste evenimente cu manifestări specifice prin intermediul Consiliului Elevilor.

- 4 Realizați o culegere de autobiografii ale participanților la întâlnirile interculturale, în care să includeți scurte povestiri despre aceste întâlniri, imagini și simboluri reprezentative. Urmăriți structura de interogații: Când?, Unde?, Cu ce grup cultural?, Care au fost elementele culturale implicate?, Ce impresie am trăit?, Cum m-a influențat? Realizați un album al clasei cu tema întâlnirilor multiculturale.

EVALUARE

- 1 Completați o listă cu principalele tipuri de atitudini pe care le pot manifesta oamenii la întâlnirea cu membrii unui alt grup cultural.
- 2 Căutați teorii despre atitudinea ostilă a unui grup cultural față de un alt grup cultural și identificați două cauze ale intoleranței între grupuri diferite.
- 3 Realizați o paralelă între importanța promovării diversității în biologie sau în genetică și promovarea diversității sociale și culturale. Identificați principalele avantaje ale promovării diversității pornind de la teoriile științifice.

- 4 Scrieți un text de 10 rânduri despre modul cum au evoluat comportamentele oamenilor în ceea ce privește receptarea și promovarea diversității culturale.

1.5. LIBERTATEA CONSTĂ ÎN CAPACITATEA DE A DECIDE

Imaginați-vă următoarea situație: Pentru o zi, oamenii se trezesc într-o altă lume, în care cu o baghetă magică pot să suspende orice lege a naturii. Într-un asemenea univers poți să ai tot ce îți imaginezi, în

orice cantitate vrei. Poți să faci orice oricui, fără să fii pedepsit în urma acțiunii tale. Poți conduce mașini fără vreo limită de viteză, poți să te distrezi nelimitat, fără să îți faci griji pentru viitor.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care este diferența dintre lumea noastră și o astfel de lume? V-ar plăcea să trăiești într-un univers ca acesta? De ce da? De ce nu? Considerați că sunteți liberi într-o asemenea lume?

Libertatea este una dintre cele mai importante valori ale oamenilor și ale societăților contemporane.

Problema înțelegerii conceptului de libertate a preocupat mintea umană de la începutul culturii noastre, iar în definirea libertății se remarcă cel puțin două puncte de vedere:

- **științific** – se pune problema libertății în raport cu legile naturii, fie că este vorba de legile fizicii, ale chimiei, ale biologiei sau ale neuropsihologiei;
- **social-politic** – se pune problema libertății în raport cu ceilalți, cu societatea și cu legile statului.

1.5.1. A fi liber în raport cu legile naturii

Libertatea în acest sens se exprimă în funcție de gradul de a fi sau nu determinat de procesele și legile naturii. Dacă determinismul este adevărat, există în fiecare moment doar un scenariu posibil pentru viitor și acesta este complet determinat de faptele prezentului. În termenii vocabularului științific, condițiile date care descriu complet lumea la nivel fizic (material), împreună cu legile cărora li se supun fenomenele din lume, determină în mod necesar starea viitoare a lumii.

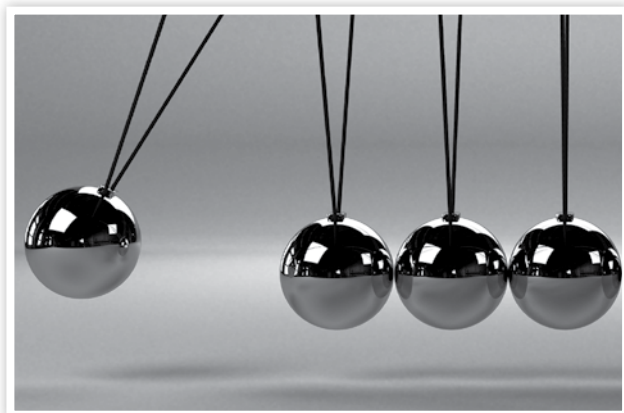
INFO+

Demonul lui Laplace este una dintre cele mai cunoscute formulări ale determinismului științific; o găsim la Pierre-Simon Laplace (1749-1827), care folosește imaginea unei superintelențe. Aceasta cunoaște toată informația despre lume, spre a-și defini concepția. Astfel, o inteligență care ar cunoaște toate forțele care acționează în natură și poziția tuturor particulelor componente ar putea deduce comportarea viitoare a Universului până la cele mai mici detalii, ar putea prezice cu exactitate viitorul.

Demolarea determinismului laplacean are ca principale argumente pe acelea care vin din

direcția mecanicii cuantice, care propune concepte precum cel de *indeterminare cuantică*, menite să arate că lumea nu este în straturile ei profunde supusă determinismului. Indeterminarea cuantică stă, de asemenea, la baza unor concepții contemporane despre conștiință și despre libertate.

- Reflectați asupra posibilității construcției unei superintelențe care să cunoască întreaga informație despre Univers și să poată prezice viitorul, în contextul dezvoltării actuale a tehnologiei.

Din perspectiva determinismului, legile naturii exprimă legătura necesară și uniformă dintre două fenomene, unul dintre ele numit *cauză*, iar celălalt numit *efect*. Astfel, dacă două fenomene sunt legate printr-o legătură causală, odată ce știm că se petrece primul fenomen, putem determina cu siguranță că se va petrece și cel de-al doilea. De exemplu, dacă știm că apa fierbe odată ce a fost suficient timp expusă la o flacără, la un moment bine determinat după ce am pus-o pe foc, este firesc să constatăm că fierbe. Sau, știind că, dacă mâncăm foarte multe dulciuri, este foarte probabil să ne îngrășăm, deci, dacă am consumat foarte multe dulciuri în ultima perioadă, este de așteptat să ne îngrășăm.

Cu siguranță, în ceea ce privește lumea fizică, materială, lucrurile, evenimentele și procesele sunt supuse legilor naturii și nu putem spune că sunt libere. Același lucru îl putem spune și din punct de vedere biologic, astfel încât procesele din corpul nostru sunt complet determinate de legile naturii. Însă în ceea ce privește nivelul neuropsihic, oamenii de știință nu sunt încă de acord dacă toate procesele mentale sunt determinate de structura neurobiologică a creierului, astfel încât pentru comportamentul uman să nu mai existe niciun spațiu de libertate.

Procesul psihic implicat în determinarea alegerilor și care ne exprimă libertatea este voința, astfel încât putem vorbi de **libertatea voinței**, pe care o putem defini drept capacitatea de a alege nestingherit între mai multe posibile cursuri de acțiune. Observăm în această definiție că a fi liber implică la nivel subiectiv capacitatea de a lua o decizie, de a alege între mai multe posibilități, iar la nivel obiectiv, al lumii, necesitatea existenței mai multor posibile cursuri de acțiune.

A acționa liber înseamnă, pe de altă parte, și a avea capacitatea de a ne pune în practică deciziile, prin a fi inițiatorii și agenții cauzali ai acțiunilor noastre. Dacă la fiecare acțiune a noastră am fi determinați de anumite forțe incontrollabile să acționăm precum o păpușă mișcată prin sfori, nu ne-am putea considera liberi.

Libertatea voinței și a acțiunii stă la baza evaluării comportamentului moral al indivizilor, fiind condiția necesară a atribuirii responsabilității; astfel, nu putem atribui responsabilitate cuiva care a fost determinat de alți factori să acționeze, fie că este vorba de o altă persoană, fie că este vorba de un proces natural.

- » Imaginați-vă câteva cazuri în care oamenii nu își pot exercita libertatea voinței în alegeri și sunt obligați să acționeze cum nu își doresc.

INFO+

Liberul-arbitru este un concept apărut în filosofia medievală timpurie, menit să exprime libertatea și responsabilitatea omului în raport cu divinitatea. Astfel, dacă acceptăm că lumea este creată de Dumnezeu, acesta trebuie să o fi creat perfectă, divinitatea neputând fi responsabilă de apariția răului în lume. Răul apare printr-o alegere a ființelor imperfecte, omul având capacitatea de a distinge între bine și rău și de a alege unul dintre aceste două posibile cursuri de acțiune.

Cu alte cuvinte, omul are liber-arbitru, el fiind înzestrat cu capacitatea alegerii și cu conștiință sau discernământ.

În ultima vreme, sub influența profundă a concepțiilor materialiste de tip științific se încearcă o excludere a conceptului de liber-arbitru, unii cercetători încercând să arate că este o iluzie născocită de mintea noastră.

- » Căutați informații despre teorii care încearcă să arate că liberul-arbitru și libertatea voinței sunt iluzorii.

1.5.2. Libertatea social-politică

Din punct de vedere social-politic, libertatea se definește în mod negativ, ca absență a constrângerilor pe care le poate exercita vreo autoritate a statului sau vreun alt individ asupra cuiva. Cu alte cuvinte, fiecare individ se poate manifesta așa cum dorește, conform propriilor preferințe și alegeri, însă între anumite limite stabilite de legi și norme morale, atâta vreme cât comportamentul lui poate să îi afecteze negativ pe alții.

INFO+

În lucrarea *Patru eseuri despre libertate*, filosoful Isaiah Berlin propune spre analiză două sensuri ale libertății: libertatea negativă și libertatea pozitivă.

Libertatea negativă se referă la absența constrângerilor sau a piedicilor în calea alegerilor unui individ și a punerii lor în practică. Această accepțiune a libertății este favorizată de către gânditorii liberali (dreapta politică), care consideră că rolul statului este de a furniza un cadru de reguli în care indivizii să își desfășoare activitățile, fără prea mari intervenții pentru a le asigura mijloacele economice prin care să își exerseze libertățile.

Libertatea pozitivă se referă la posibilitatea unui individ de a acționa astfel încât să își poată pune în practică deciziile pentru a-și atinge scopurile; se face aici trimitere la capacitatea individului de a fi autonom, de a se autodetermina dar și la faptul că trebuie să aibă și anumite capacități și resurse pentru a-și pune în practică preferințele și alegerile. Astfel, în anumite interpretări, rolul statului nu ar fi doar de a asigura libertatea negativă, ci și de a asigura anumite resurse indivizilor pentru a fi autonomi.

Atâta vreme cât sunteți membri ai unui stat și ai unei societăți, comportamentul trebuie să se înscrie în limitele prescrise de lege, astfel încât libertatea voastră să se armonizeze cu libertatea celorlalți membri ai societății, întrucât toți membrii unei societăți beneficiază în egală măsură de acest drept. Astfel, chiar dacă ați dori să ascultați muzică cu volumul la maximum într-un loc public sau să aveți un limbaj licențios pe

stradă la adresa suporterilor echipei adverse de fotbal, astfel de manifestări nu sunt legitime. Nu vă împiedică nicio forță să vă comportați în acest mod nepotrivit, însă trebuie să fiți conștienți că încălcați libertatea celorlalți și este legitim să primiți o pedeapsă.

Libertatea este un drept garantat prin tratate și acte internaționale precum Declarația Drepturilor Omului, Convenția Drepturilor Omului, prin Constituția țării și prin legile acesteia. Libertatea se exprimă prin multiple drepturi acordate cetățenilor, precum:

- libertatea conștiinței;
- libertatea opiniei și a exprimării;
- libertatea creației;
- libertatea întrunirilor;
- libertatea de a întemeia o familie;
- libertatea de a-ți alege o profesie.

Asigurarea libertății cetățenilor și garantarea acesteia prin acte de drept și instituții ale statului este expresia democrației, iar societatea umană a parcurs un drum lung până ca libertatea să fie o valoare fundamentală a societății. Chiar și după cucerirea acestor drepturi, asigurarea lor este un proces vulnerabil față de anumite abuzuri, atât din partea indivizilor, cât și din partea instituțiilor și a celor care le reprezintă și de aceea trebuie să fim mereu conștienți de importanța acestor drepturi, de importanța acordării lor în mod egal tuturor indivizilor și să respectăm valorile democratice printr-o cultură și o atitudine adecvate.

Trebuie totodată să avem în vedere faptul că libertatea trebuie să fie însoțită de responsabilitate, de asumarea consecințelor propriilor decizii și alegeri, iar responsabilitatea este unul dintre elementele-cheie ale calității vieții într-o societate. Astfel, dacă încălcăm o lege a statului, suntem pasibili de pedeapsa care este

prevăzută pentru acea încălcare. În cazul principiilor nescrise ale moralității sau a altor acțiuni fără relevanță morală directă, nu avem aceeași sancțiune vizibilă, însă, în ciuda acestui fapt, trebuie să avem în vedere consecințele propriilor alegeri și să adoptăm un comportament responsabil.

Deciziile noastre au consecințe atât asupra noastră, a celor apropiați, a societății în general sau a mediului. De exemplu, ar trebui să fim responsabili față

de noi înșine, să avem grijă de sănătatea și de educația noastră, pentru a fi cetățeni activi ai societății, capabili să se autosustină prin muncă.

- ▶▶ Construiți exemple de situații în care libertatea unui individ afectează libertatea altor indivizi. Analizați modul în care este implicată responsabilitatea făptașului în astfel de cazuri.

INFO+

Drepturile în Constituția Republicii Moldova

„ARTICOLUL 31

Libertatea conștiinței

- (1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

ARTICOLUL 32

Libertatea opiniei și a exprimării

- (1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea

exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

- (2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie.

ARTICOLUL 40

Libertatea întrunirilor

Mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără niciun fel de arme.”

1.5.3. Libertatea și piața economică

După cum am văzut și mai devreme în legătură cu contextul social, libertatea nu înseamnă să faci absolut tot ceea ce vrei, întrucât trebuie să te supui unor reguli. Deși, de cele mai multe ori, nu te împiedică nimeni să faci ceea ce vrei, trebuie totodată să plătești pentru ceea ce faci atunci când încalci limitele libertății, fie că te alegi cu un prieten în minus, cu o amendă sau cu pedeapsa cu închisoarea.

Mai mult decât atât, libertatea de alegere este condiționată de contextul social al alegerii și de alegerile celorlalți. De exemplu, accesarea voastră la un liceu a fost determinată printr-un concurs, în care ați concurat pentru un loc alături de alți tineri.

Interacțiunile indivizilor pot fi privite din cel puțin două puncte de vedere, ca interacțiuni economice sau ca interacțiuni personale. Cele mai multe interacțiuni ale oamenilor pot fi descrise din punct de vedere economic, iar economia contemporană are în centrul său ideea de piață, fie că este vorba de piața bunurilor și a serviciilor, cea mai comună formă a ei, cu care avem de a face zilnic, fie că este vorba de piața locurilor de muncă etc.

Bunurile care se găsesc pe piață sunt direct corelate cu nevoile oamenilor, fiind menite a satisface nevoile în contextul resurselor existente. Astfel, chiar dacă fiecare individ își dorește să aibă acces la produse de lux, care implică un consum de resurse deosebit și au costuri de producție foarte mari, aceste produse pot fi obiect al alegerii pentru grupuri foarte restrânse.

DEFINIȚIE

Piață – mecanism fundamental al economiei contemporane, în cadrul căreia nevoile consumatorilor (cererea) sunt satisfăcute prin bunurile și serviciile puse la dispoziție de către diverși producători (oferta); piața poate fi de mai multe tipuri, printre care se remarcă piața bunurilor de larg consum, piața financiară, piața valutară și piața locurilor de muncă.

Piața locurilor de muncă include cererea de locuri de muncă a diverșilor agenți economici, cu alte cuvinte locurile de muncă care sunt disponibile pentru angajare într-o anumită perioadă, și oferta de muncă, adică numărul de oameni care pot ocupa acele locuri de muncă.

Pe de altă parte, oferta locurilor de formare în domeniul educației și **oferta locurilor de muncă** sunt direct corelate cu cerințele pieței de bunuri și servicii. Astfel, indivizii pot ținti către o meserie din gama de opțiuni pe care o oferă contextul social în care se află, fie el național sau global. De asemenea, alegerea este influențată de capacitățile fiecărui individ și de cantitatea de efort pe care este dispus să o investească în a-și atinge anumite scopuri.

Aproape în fiecare moment al vieții noastre sunt implicate decizii mai mari sau mai mici și chiar dacă nu avem libertate totală în deciziile noastre, fiind constrânși, pe de o parte, de resursele și de înzestrările personale, iar, pe de altă parte, de deciziile celorlalți, societatea evoluează înspre diversitate: avem din ce în ce mai multe bunuri din care putem alege pentru a ne satisface nevoile, mai multe locuri de muncă și chiar mijloace de îmbunătățire a propriilor capacități.

Libertatea de alegere și diversitatea de opțiuni din care oamenii pot alege sunt elemente esențiale pentru ca oamenii să atingă starea de mulțumire

sau de fericire; nu ne putem închipui fericiți fără a ne exercita libertatea de alegere. Însă granița între a fi fericit grație acestei pluralități și a deveni nefericit din cauza unei prea mari abundențe este una fină.

Astfel, psihologul Barry Schwartz, în cartea *The Paradox of Choice*, ne atrage atenția tocmai asupra faptului că starea de fapt din societatea contemporană, supraabundență în bunuri și ocazii de a ne exercita capacitatea de opțiune, are nu numai efecte pozitive asupra noastră, ci și unele negative. Oamenii ajung să piardă foarte mult timp și energie în a cântări diversele opțiuni pe care le au începând de la ceea ce mănâncă, cu ce se îmbracă, decizii asupra investiției banilor, a schemelor de asigurări, până la decizii mari de viață precum a se căsători și a avea copii. De asemenea, apare teama de a rata cea mai bună opțiune sau regretul de a nu fi făcut altă alegere, în retrospectivă, mai bună. Această stare de fapt pare să ne sugereze că a păstra echilibrul între extreme este cea mai bună cale pentru bunăstarea umană.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Realizați o dezbateră la nivelul clasei, folosind eventual metoda microfonul liber în care să luați în discuție avantajele, dezavantajele, oportunitățile și limitele libertății.

2 Considerând cele mai importante trei decizii pe care le-ați luat în viața voastră până acum, analizați ce v-a ajutat și ce v-a împiedicat (propriile stări mentale, curajul sau lipsa de curaj, alte persoane, situația socială) în luarea acestor decizii și completați reflecțiile pe caiet într-un tabel asemănător celui de mai jos.

Ce m-a ajutat să iau decizia	Ce m-a împiedicat
1.	
2.	
3.	

3 Printr-un joc de rol, puneți-vă în postura unor persoane cu mare putere de decizie la nivelul statului sau la nivelul lumii (Parlament, organizație guvernamentală sau non-guvernamentală, persoană cu foarte mulți bani) și folosiți-vă libertatea și resursele pentru a schimba două aspecte ale societății care considerați că sunt deficitare.

4 Realizați un text despre libertate pornind de la următorul citat: „Libertatea nu înseamnă toate lucrurile bune sau absența relelor. Este adevărat că a fi liber poate însemna libertatea de a muri de foame, de a face greșeli grave sau de a-ți asuma riscuri fatale. În sensul în care folosim termenul, vagabondul fără niciun ban în buzunar, care trăiește precar, din permanente improvizații, este într-adevăr mai liber decât un soldat, cu toată securitatea confortului său relativ”. (Friederich Hayek, *Constituția libertății*)

EVALUARE

1 Sunteți de acord că unii oameni sunt dispuși să renunțe la libertate în favoarea altor avantaje pe care pot să le aibă în schimb? Găsiți câte două argumente pro și contra în legătură cu această afirmație.

2 Căutați în istorie sau în societățile contemporane exemple de încălcare a libertății oamenilor și expuneți, pe scurt, trei astfel de cazuri.

3 Scrieți un comentariu de o jumătate de pagină despre consecințele limitării libertăților atât pentru individ, cât și pentru societate în general.

4 Citiți o carte care are ca temă problematica libertății (George Orwell, *1984* sau *Ferma animalelor*) și realizați o recenzie a acesteia în aproximativ două pagini.

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1

1 Identificați o situație în care avem de-a face cu o decizie ireversibilă și una în care avem o decizie reversibilă.

2 Construiți un argument pro și un argument contra în legătură cu următoarea afirmație: „Rețelele de socializare conduc la construirea unei false identități a indivizilor, aceștia având în mare măsură posibilitatea de a controla ceea ce vor să le arate celorlalți. Acest fapt determină creșterea gradului de nesiguranță a oamenilor în forțele proprii și provoacă stări afective negative, de la tristețe până la depresie”.

3 Identificați impactul globalizării asupra identității, indicând două avantaje ale fenomenului globalizării și două posibile dezavantaje ale acestui fenomen.

4 Ilustrați prin două exemple concrete conceptul de interculturalism; realizați o descriere a fiecărei situații în aproximativ cinci rânduri.

5 Comparați condițiile dintr-o societate liberă și una totalitară în ceea ce privește exprimarea libertății de alegere în următoarele situații: posibilitatea de a gândi și a te exprima liber, accesul la educație și alegerea unei viitoare profesii.

6 Pornind de la analiza celor două situații de mai jos, realizați un eseu despre comportamentul rațional al indivizilor, având în vedere efectul deciziilor pe care le iau asupra propriei vieți:

A: Andrei este un elev conștiincios, lipsește foarte rar de la școală și își face aproape întotdeauna temele. El are un stil de viață sănătos, mănâncă multe legume și fructe, nu frecventează restaurantele de tip fast-food, nu mănâncă niciodată dulciuri în exces și nu fumează.

B: Cosmin este un elev leneș, are foarte multe absențe și note proaste. Adesea pierde nopțile cu alți prieteni la petreceri, unde fumează și bea băuturi alcoolice. Este un mare consumator de mâncare de la fast-food și de dulciuri.

7 Realizați un proiect despre impactul multiculturalismului și al interculturalismului asupra construcției identității personale a adolescenților.

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Explorarea modalităților prin care cetățenii pot influența politicile publice locale.
- » Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale.
- » Acceptarea altor puncte de vedere în luarea deciziilor prin proceduri democratice.
- » Aplicarea mecanismelor legale de participare la procesul decizional din instituție/comunitate.
- » Analiza impactului deciziilor personale, ale altora asupra comunității.
- » Susținerea punctelor de vedere în baza raționamentelor, manifestând respect față de persoane.
- » Aplicarea criteriilor, a principiilor și a valorilor explicite pentru exprimarea de opinii, în diverse contexte democratice.

- 2.1. Forme de guvernare**
- 2.2. Prevederi constituționale**
- 2.3. Mecanisme de reprezentare**
- 2.4. Organizarea alegerilor**
- 2.5. Votul cetățeanului contează**

2.1. FORME DE GUVERNARE

2.1.1. Ce este guvernarea?

Analizați împreună o știre: „Parlamentul a votat în cea de-a două lectură, care este și cea finală, proiectul Legii bugetului de stat pentru anul 2018. Documentul a fost elaborat în conformitate cu prioritățile de politici publice ale guvernului și ținând cont de prevederile acordurilor de finanțare cu partenerii de dezvoltare. Proiectul de buget pentru anul 2018 prevede majorarea considerabilă a componentei investiționale. Cele mai importante dintre investiții vizează dezvoltarea infrastructurii drumurilor, a agriculturii competitive, asigurarea de ambulanțe”. (*deschide.md*)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care sunt instituțiile implicate în elaborarea și aprobarea bugetului unei țări și ce anume le face să fie îndreptățite pentru a realiza acest lucru? Considerați că investițiile propuse pentru anul 2018 corespund intereselor majorității membrilor societății sau ele ar trebui direcționate către alte domenii? Invitați colegii la o dezbateră în care să vă exprimați argumentat punctul de vedere.

Atunci când trebuie să explicăm ce este guvernarea, cei mai mulți dintre noi întâmpinăm numeroase dificultăți. Guvernarea se dovedește a fi un fapt evident și bine definit, dar, în același timp, cu multe aspecte neclare. Se referă doar la cabinetul de miniștri și alte câteva instituții subordonate acestuia sau ar trebui să îi conferim un sens mai cuprinzător? Ar fi mai indicat să prezentăm funcțiile cele mai importante ale guvernării și abia apoi să identificăm instituțiile prin care se exercită acestea?

Dificultatea de a oferi o definiție sintetică acestui fenomen foarte complex al lumii în care trăim nu ar trebui să ne descurajeze, pentru că vom regăsi o situație similară și în tratatele de științe politice. Ceea ce știm cu siguranță este faptul că acțiunile guvernului au, într-o măsură mai mare sau mai mică, un impact asupra vieții fiecăruia dintre noi.

Dacă în demersul nostru de explicare a ceea ce este guvernarea am porni de la identificarea principalelor sale atribute, vom regăsi, în majoritatea statelor contemporane, următoarele mari direcții: apărarea ordinii publice și a siguranței naționale; reprezentarea statului în relațiile externe; elaborarea unui cadru normativ pentru reglementarea relațiilor

dintre indivizi, instituții; furnizarea unor bunuri și servicii publice; promovarea creșterii și dezvoltării economice.

Vom mai descoperi apoi faptul că guvernarea acționează prin intermediul unor instituții ce activează în zona legislativă, administrativă, judiciară,

militară etc. Corpul său central este format din guvern, dar mai există numeroase alte instituții care asigură aplicarea reglementărilor legale și funcționarea generală a societății.

Guvernarea acționează la mai multe **niveluri**. Cel mai vizibil este **nivelul central**, care cuprinde instituții de importanță națională pentru toate domeniile de interes public (ministere, agenții naționale etc.).

Există însă și un **nivel local**, care acționează, de regulă, în cadrul unor unități teritorial-administrative ce sunt părți componente ale statului. În Republica Moldova, de pildă, nivelul local al guvernării se exercită în cadrul raioanelor și al municipiilor, dar și în cadrul primăriilor din sate, comune și orașe.

În mod tradițional, guvernarea a fost circumscrisă spațiului politic. Trebuie menționat însă că în ultimele decenii acestei noțiuni i se conferă un sens din ce în ce mai cuprinzător. Astfel, oriunde avem de-a face cu gestionarea unor obiective colective, putem vorbi de guvernare. În conducerea marilor companii, a unor organizații non-guvernamentale sau chiar

DEFINIȚIE

Guvernarea este un ansamblu de instituții care reglementează raporturile dintre membrii societății printr-un set de decizii ce vizează menținerea unei anumite ordini sociale și atingerea unor scopuri colective.

INFO+

Cele mai multe dintre țările contemporane sunt structurate sub forma statelor naționale unitare, care au un singur nivel central al guvernării și unul sau mai multe niveluri locale. Activitatea de guvernare se difuzează de la centru, pe cale ierarhică. Există însă și organizări de tip federal. Statul federal se constituie din unirea mai multor state care dau naștere unei federații. În linii generale, cele mai importante trăsături ale unei federații sunt următoarele:

- fiecare stat component are o constituție proprie, dar funcționează și o constituție a federației;
- puterea este exercitată, la nivel central, de către federație, dar există și autorități centrale la nivelul fiecărui stat federal;

a școlilor și spitalelor putem identifica forme de guvernare, dacă luăm în considerare faptul că presupun administrarea unor resurse și conducerea unor grupuri de oameni pentru a răspunde unor interese comune pentru grupuri mai largi de indivizi.

DICȚIONAR

Guvernarea corporativă – un sistem de administrare și control al companiilor, un ansamblu de relații pe care companiile le stabilesc atât cu acționarii proprii, cât și cu partenerii. Implică un sistem de drepturi și obligații instituite cu scopul protejării intereselor acționarilor și ale altor investitori, priviți ca o colectivitate.

- parlamentul federației este bicameral, una dintre camere reprezentând federația, iar cealaltă statele componente;
- există o cetățenie federală, dar și cetățenii ale fiecărui stat care aparține federației;
- sistemul juridic poate funcționa, cu prevederi specifice, la nivelul federației, ca și la nivelul fiecărui stat component;
- statul federal asigură reprezentarea la nivelul relațiilor externe.

» Dați exemple de state care au caracteristicile unui stat federal și încercați să identificați factorii care au condus la o astfel de organizare a guvernării.

2.1.2. Tipuri de guvernare

De-a lungul istoriei societății umane s-au constituit mai multe forme de organizare a guvernării. Ele pot fi clasificate după mai multe criterii, cele mai uzuale fiind cele care iau în considerare:

- numărul persoanelor care exercită puterea;
- modul în care este desemnat cel care are atribuții de conducere a statului.

După primul dintre criterii, vom distinge între anarhie, monarhie, oligarhie și democrație.

Anarhia descrie o stare a societății de dinainte de apariția unei forme de guvernare. Cei care se consideră anarhiști susțin că oamenii nu ar trebui să se supună niciunei autorități și că ar avea o existență mai bună dacă ar fi lăsați să se asocieze în mod liber. Anarhismul nu neagă ordinea, dar crede că orice organizare impusă de un conducător devine opresivă. De aceea promovează principii și practici de ajutorare reciprocă, bazate pe o înclinație naturală a omului către sociabilitate. În prezent, nu există nicio țară care să poată fi calificată drept anarhică.

Monocrația este o formă de guvernământ în care puterea statului este exercitată de către o singură persoană. Este specifică îndeosebi Antichității și Evului Mediu, dar și unor perioade istorice mai recente, fiind asimilată de multe ori cu ceea ce astăzi numim *dictatură*.

- Pe baza lecțiilor de istorie studiate, încercați să găsiți exemple de monarhie. În trecutul Republicii Moldova au existat astfel de forme de guvernare? Exemplificați și argumentați de ce exemplele invocate sunt caracteristice unei monarhii.

Oligarhia este o formă de guvernare în care puterea este deținută de o minoritate, desemnată pe baza apartenenței la o anumită categorie socială sau la o anumită rasă. Exemplul clasic de oligarhie este orașul-stat Sparta, din Antichitatea greacă, unde puterea era exercitată de un grup restrâns de persoane, alese pe viață. Mai recent, până la abolirea apartheidului,

DICȚIONAR

Monarhia absolută este un sistem de guvernare în care monarhul (rege, regină etc.) deține în întregime puterea în stat. De regulă, este unic legislator, coordonează administrarea țării și este instanța judiciară supremă. Uneori, poate deține și conducerea religioasă a statului.

Monarhia constituțională presupune o limitare a puterii monarhului. Există state în care monarhul deține funcția executivă, împărțind puterea cu legiuitorul. Există, de asemenea, state în care monarhia are mai degrabă o funcție de reprezentare. Parlamentul este puterea legiuitoare, iar guvernul se formează pe baza majorității parlamentare.

Republica prezidențială acordă președintelui statului un rol important în exercitarea guvernării. De regulă, este ales prin votul direct al alegătorilor și

este șeful executivului. Pentru a preveni abuzurile, parlamentul are un control în privința acțiunilor președintelui.

Republica parlamentară acordă rolul cel mai important parlamentului, între organele puterii. Guvernul se formează pe baza majorității parlamentului. Șeful statului este ales, de asemenea, de către parlament și nu are atribuții executive, având cel mai frecvent un rol de mediator politic.

Republica semiprezidențială este o formă de guvernământ care îmbină trăsăturile republicii parlamentare și ale celei prezidențiale. Președintele este, de obicei, ales prin vot direct. Guvernul reprezintă executivul, dar și președintele are atribuții importante, mai ales în domeniile securității și politicii externe.

În Africa de Sud, negrii nu aveau dreptul legal de a participa la guvernare.

- » Informați-vă asupra fenomenului apartheid care a caracterizat mult timp Africa de Sud. Încercați să puneți în evidență acele elemente care o însciau într-un exemplu de oligarhie.

Democrația este o formă de guvernare în care puterea este deținută de popor. Sunt două tipuri fundamentale de democrație: directă și reprezentativă. **Democrația directă** presupune că cetățenii sunt implicați în mod efectiv pentru exercitarea guvernării, prin crearea legilor sau prin înfăptuirea justiției. Cel mai cunoscut exemplu de democrație directă este cel al orașului-stat Atena, din perioada antică. În **democrația reprezentativă**, poporul își

INFO+

Prima formă clasică de democrație este considerată democrația ateniană dezvoltată pe parcursul secolului V î.Hr. Sub conducerea lui Pericle, au fost realizate reforme care au vizat împărțirea egală a puterii pentru toți cetățenii liberi. Sclavii, femeile și străinii erau excluși de la participarea la viața politică, calitatea de cetățean fiind rezervată doar unui procent redus din populație (aproximativ 10-20%, conform surșilor istorice). Democrația ateniană a funcționat ca o formă de democrație directă, principala instituție a puterii fiind Adunarea Poporului. În cadrul acesteia, cetățenii aveau dreptul de a crea legi, de a lua decizii în privința relațiilor externe ale statului, de a hotărî pedeapsa cu moartea, exilul sau confiscarea averii unor persoane.

alege, prin vot, pe cei care să îl reprezinte, să îi îndeplinească interesele și să îi apere drepturile.

Dacă luăm în considerare cel de-al doilea criteriu, modul în care este desemnat organul care exercită puterea, vom distinge între monarhie și republică.

În mod obișnuit, **monarhul** este investit cu putere pe o linie ereditară. Dacă în trecut monarhia a avut frecvent un caracter absolutist, în perioada contemporană cele mai multe state au monarhii constituționale.

Republica este o formă de guvernare în care organul care exercită puterea este ales prin vot, pe un termen limitat și prestabilit. În lumea contemporană, cele mai frecvente tipuri de republică sunt: prezidențială, semiprezidențială și parlamentară.

- » Analizați împreună cu colegii care sunt motivele pentru care democrațiile contemporane nu mai pot funcționa ca democrații directe.

2.1.3. Principii ale guvernării democratice

Într-un discurs susținut în anul 1947 în fața Camerei Comunelor, fostul premier britanic Winston Churchill, avea să lanseze una dintre cele mai celebre remarci privitoare la sistemul democratic: „Democrația este cea mai rea formă de guvernare, cu excepția celorlalte forme care au fost încercate din când în când”.

Termenul „democrație” provine din limba greacă, unde *demos* însemna „popor”, iar *kratos* – „putere”. Semnificația sa originală s-a păstrat în linii mari până astăzi, democrația desemnând un regim politic ce se bazează pe voința poporului.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care credeți că sunt motivele pentru care democrația este considerată cea mai bună dintre tipurile de guvernare pe care le-a cunoscut omenirea? Pe baza informațiilor istorice, realizați o comparație între democrație și alte sisteme de guvernare cunoscute de voi.

Democrațiile contemporane sunt, într-o proporție covârșitoare, democrații reprezentative. Dincolo de deosebirile dintre ele, explicabile printr-o multitudine de factori, sistemele democratice împărtășesc câteva principii:

- P.1 – suveranitatea poporului;
- P.2 – vot universal;
- P.3 – egalitatea în fața legii;
- P.4 – pluralism economic, social și politic;
- P.5 – alegeri libere și echitabile;
- P.6 – aplicarea regulii majorității în luarea deciziilor;
- P.7 – limitarea și separarea puterilor în stat;
- P.8 – garantarea drepturilor fundamentale ale omului.

Democrația nu creează sisteme sociale perfecte, dar este regimul politic cel mai răspândit în lumea contemporană. Traversând o istorie lungă și complicată, marcată de numeroase perioade de instabilitate economică și socială, democrația este opțiunea politică ce răspunde astăzi, în cea mai mare măsură, intereselor majorității.

ȘTIAȚI CĂ...?

În Elveția, cetățenii cu drept de vot își aleg reprezentanți în două camere legislative, dar ei au, de asemenea, dreptul de a vota de câteva ori pe an pentru a decide direct asupra legilor. Cetățenii pot vota propriile propuneri de legi sau pot respinge legile aprobate de camerele reprezentative. Acest lucru face ca Elveția să păstreze puternice elemente de democrație directă.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Analizați două atribuții și două proiecte derulate de Consiliul raional în administrarea căruia se află localitatea voastră, consultând atât pagina sa oficială de internet, cât și știrile din presă.
- 2 Lucrând în echipe de câte patru elevi, alegeți o țară, diferită pentru fiecare echipă, și evaluați aplicarea principiilor democrației în țara respectivă. Utilizați în realizarea evaluării o scală de la 1 la 3, conform modelului de mai jos, în care 1 este punctajul minim, iar 3 este punctajul maxim. Prezentați în clasă rezultatul cercetării voastre.

FIȘĂ DE EVALUARE

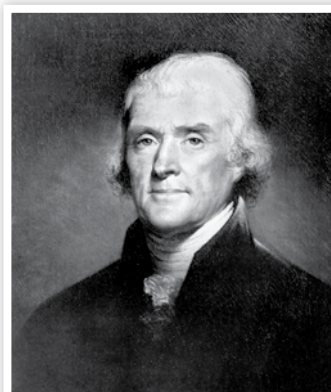
Țara	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8
1.								
2.								
3.								
4.								

- 3 Identificați trei obstacole în funcționarea unei democrații reprezentative din lumea contemporană, propunând totodată și soluții pentru depășirea acestora.
- 4 **PROIECT.** Corelând cunoștințele pe care le-ați dobândit la istorie, realizați un calendar care să cuprindă momentele esențiale pentru acordarea drepturilor politice în Republica Moldova. Ilustrați cu imagini reprezentative fiecare moment. Rezultatul proiectului: calendarul drepturilor politice în Republica Moldova.

EVALUARE

- 1 Găsiți un exemplu de stat european care este organizat ca monarhie constituțională. Scrieți pe caiet un avantaj și un dezavantaj față de organizarea republicană, argumentând opinia voastră.
- 2 Obiectivul fundamental al unei guvernări democratice trebuie să fie acela de a reprezenta interesele cetățenilor. Plecând de la această premisă, notați pe caiet trei propuneri de proiecte care considerați că ar corespunde în cea mai mare măsură intereselor comunității în care trăiți. Aduceți argumente pentru fiecare dintre propuneri.
- 3 Justificați faptul că aplicarea regulii majorității este cea mai bună metodă de a decide într-o problemă de interes public.
- 4 Realizați un minieseu pornind de la următoarea afirmație a lui Thomas Jefferson: „Când poporul se teme de guvern, acolo este tiranie; când guvernul se teme de popor, acolo este libertate”.

2.2. PREVEDERI CONSTITUȚIONALE

2.2.1. Constituția – legea fundamentală a unui stat

Reflecțați asupra următorului caz.

„În anul 1996, doi cetățeni americani, Marvin Peugh și Steven Hollewell, au fondat împreună două companii cu activitate în agricultură. În 1999 și 2000, aceștia au obținut credite bancare utilizând înscrisuri false. În sistemul juridic american, fapta este considerată fraudă bancară și era pedepsită în anul 2000 cu închisoare între 30 și 37 de luni. Procesul împotriva celor doi s-a desfășurat câțiva ani mai târziu, iar Marvin Peugh este condamnat, în prima instanță, la o pedeapsă de 70 de luni de închisoare. Motivația judecătorilor a fost aceea că, pe parcursul procesului, s-a schimbat legislația, iar noile reglementări prevedeau condamnări mult mai aspre pentru astfel de infracțiuni.” (www.verdict.justia.com)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care este opinia voastră în legătură cu decizia judecătorilor? Considerați că o persoană trebuie să fie pedepsită potrivit legilor aflate în vigoare în momentul săvârșirii unei fapte penale sau că pedeapsa trebuie stabilită în conformitate cu legile existente în momentul judecării cazului? Exprimați-vă opinia încercând să aduceți argumente pro sau contra deciziei judecătorilor americani.

Cazul prezentat ridică în fapt o problemă de principiu pentru sistemul de justiție dintr-o țară: este moral ca o lege să fie aplicată retroactiv? Dacă acceptăm că aplicarea retroactivă a unei legi este justificabilă, ne putem confrunta cu numeroase situații în care oamenii pot fi condamnați pentru fapte săvârșite cu mulți ani în urmă și care nici nu erau socotite în acel moment drept încălcări ale legii.

Principiul neretroactivității unei legi este unul dintre principiile fundamentale ale unui sistem de justiție echitabil și este implementat de către majoritatea statelor contemporane. Se consideră că, în acest fel, legile nu vor mai avea un caracter arbitrar, iar indivizii pot să anticipeze cu destul de multă acuratețe care vor fi urmările legale ale propriilor comportamente.

Funcționarea unei societăți are nevoie însă nu numai de principii aplicabile domeniului juridic, ci și de principii care să reglementeze în ansamblu viața economică, politică și socială. Ele sunt văzute ca un

cadru general, ca un sistem de norme fundamentale care reflectă, în ultimă instanță, un set de valori pe care o anumită comunitate le promovează și le apără. Acest ansamblu de principii este cuprins, de regulă, într-o constituție.

Constituția este legea fundamentală a unui stat, toate celelalte reglementări trebuind să se raporteze la prevederile pe care aceasta le conține. Ea se aplică tuturor cetățenilor unei țări, inclusiv celor care exercită puterea politică și creează legi. Constituțiile se bazează pe o largă legitimitate, cele mai multe dintre ele fiind adoptate în urma unui referendum.

DICTIONAR

Referendum – formă de consultare prin vot a cetățenilor unei țări în privința unei probleme de interes general sau a unui proiect de lege foarte importantă.

Conținutul unei constituții poate fi diferit de la o țară la alta, în funcție de mai mulți factori istorici, culturali, sociali etc. În linii generale însă, putem identifica câteva repere fundamentale prezente în majoritatea constituțiilor contemporane:

- definirea granițelor teritoriale, a cetățeniei, a unor valori și simboluri fundamentale ale comunității, a limbii de stat;
- principii ce stabilesc forma de exercitare a autorității politice, instituțiile politice din cadrul comunității, atribuțiile acestora și raporturile dintre ele;

- principii care definesc drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor;
- instituțiile care sunt implicate în înfăptuirea justiției și raporturile dintre ele;
- principiile care stau la baza organizării activității economice;
- instituțiile implicate în transferul puterii politice și mecanismele de control asupra politicii;
- modalitățile de revizuire a constituției.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Cea mai mare constituție scrisă din lume aparține Indiei. Adoptată în anul 1949, aceasta conține 444 de articole grupate în 22 de capitole și are 146.385 de cuvinte în varianta din limba engleză.
- Cea mai scurtă constituție din lume este cea a statului Monaco. Conține 97 de articole grupate în 10 capitole și are 3.814 cuvinte.

2.2.2. Constituționalism și democrație

Constituția presupune un set de norme, principii care creează și structurează limitele puterii politice. Ceea ce definim astăzi constituționalism democratic presupune, în esență, o limitare a puterii politice și o subordonare a acesteia voinței poporului. Într-o democrație de tip constituțional, vom avea astfel, pe de o parte, o **limitare a puterii guvernământului** și, pe de altă parte, o **suveranitate nelimitată a poporului**. Limitarea guvernământului se realizează prin mai multe căi, esențiale fiind următoarele:

- separația puterilor în stat;
- controlul reciproc al puterilor statului (echilibrul puterilor);
- limitarea numărului de mandate pe care le poate deține o persoană, îndeosebi pentru cele mai importante funcții în stat.

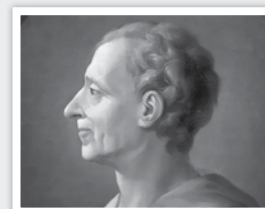

Sistemele democratice contemporane au, de regulă, prevederi constituționale explicite în privința separării puterilor în stat și a promovării pluralismului politic. Puterea statului este divizată în mai multe compartimente, cu funcții și responsabilități distincte

INFO+

Montesquieu (1689–1755)

Este socotit drept unul dintre cei mai importanți gânditori politici din perioada iluministă. Concepția sa despre separația puterilor în stat a avut o influență deosebită în construcția societăților democratice moderne și contemporane.

și independente. Cel mai frecvent model de împărțire a puterii este cel tripartit, puterea fiind distribuită între legislativ, executiv și judiciar. Argumentul fundamental este acela de a se preveni abuzurile pe care le poate genera concentrarea puterii. În același timp, sunt stabilite mecanisme de control reciproc între instituțiile care activează în compartimentele de exercitare a puterii.

Puterea legislativă este, în esență, organul de stat însărcinat cu dezbateră și aprobarea legilor. Denumirea sa poate să fie diferită de la o țară la alta: Parlament, Adunare Populară, Adunare Națională, Rada etc. În unele state, legislativul este **unicameral**, fiind alcătuit dintr-o singură adunare reprezentativă. În Republica Moldova, de pildă, Parlamentul este unicameral, fiind alcătuit din 101 deputați, aleși pentru o perioadă de 4 ani. Atunci când legislativul este format din două entități distincte poartă denumirea de sistem **bicameral**. Statele Unite ale Americii, Federația Rusă și Marea Britanie sunt exemple de organizări legislative bicamerale. În majoritatea statelor, legislativul exercită și un control asupra celorlalte puteri din stat. Republicile parlamentare sunt, de regulă, cele care conferă un rol mai important legislativului, acesta din urmă desemnând și șeful statului.

Puterea executivă este reprezentată, în general, de guvern și alte instituții cu rol administrativ. Desemnarea guvernului poate să fie atributul parlamentului sau al șefului statului. În majoritatea țărilor, executivul poate să aibă și inițiativă legislativă, dar rolul său primordial este acela de a implementa legile elaborate de puterea legislativă și de a asigura administrarea generală a societății. Puterea executivă este supusă controlului din partea celorlalte puteri în stat.

Puterea judecătorească sau judiciară are ca atribuții esențiale interpretarea și aplicarea legilor în

INFO+

Constituția Republicii Moldova, adoptată în anul 1994, consideră drept principii generale ale statului următoarele:

„ARTICOLUL 5 – Democrația și pluralismul politic

- (1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura.

ARTICOLUL 6 – Separația și colaborarea puterilor

În Republica Moldova, puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției”.

- » Puteți regăsi și în constituțiile altor state astfel de prevederi?

numele statului. Este organizată și funcționează distinct față de celelalte puteri, având un rol important și în controlul activității acestora. Constituțiile contemporane au prevăzut, în general, ca judecătorii să fie independenți, imparțiali și inamovibili pentru a se preveni abuzul de putere din partea politicului. Modul de organizare a sistemului judiciar variază foarte mult de la o țară la alta, dar de cele mai multe ori este structurat ierarhic.

Limitarea puterii este considerată astăzi o piatră de temelie pentru funcționarea democratică a unei societăți. În ultimă instanță, ea permite ca viața cetățenilor să se desfășoare în parametri mai predictibili și echitabili.

INFO+

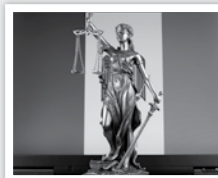
În Republica Moldova, ca și în alte state, funcționează o ierarhie a normelor juridice.

Legile constituționale sunt legi de revizuire a constituției.

Legile organice sunt legi de mare importanță, care reglementează mai multe domenii, considerate esențiale pentru funcționarea generală a societății. Ele trebuie să respecte prevederile constituției.

Legile ordinare reglementează toate celelalte domenii care nu sunt acoperite de legile organice. Legile ordinare nu pot amenda sau modifica legile organice sau constituția.

- » Identificați în Constituția Republicii Moldova domeniile pe care le reglementează legile organice.

2.2.3. Drepturi și obligații constituționale

Analizați împreună următoarea situație:

„În Republica Yemen, femeile nu sunt considerate persoane cu drepturi depline într-un tribunal. Astfel, dacă depoziția unei femei nu este confirmată de un bărbat, ea este lipsită de valoare. De asemenea, femeile nu pot fi martori în procese în care sunt judecate cazuri de adulter, calomnie sau furt”.
(*The Washington Post*)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care este opinia voastră despre situația juridică a femeilor din Yemen? Argumentați punctul de vedere pe care îl susțineți.

Pentru cei mai mulți dintre noi, drepturile omului sunt astăzi o realitate cotidiană. Toate constituțiile democratice și-au rezervat capitole însemnate pentru a proteja individul și a construi o societate mai echitabilă. Chiar mecanismele de exercitare a puterilor în stat sunt concepute astfel încât să limiteze abuzurile la care ar putea fi supus individul obișnuit.

Cea mai uzuală clasificare împarte drepturile omului în drepturi civile, politice și sociale. Istoric vorbind, cele civile sunt primele drepturi revendicate și implementate. Sunt văzute ca drepturi naturale ale individului, având un caracter inalienabil. Dreptul la viață, la libertate și la proprietate sunt cel mai important drept civil.

Drepturile politice încep să fie implementate odată cu secolul al XIX-lea și includ, între altele, dreptul de a vota și de a fi ales în structurile puterii politice, egalitatea în fața legii și accesul la o justiție echitabilă, interzicerea discriminării. Drepturile politice au constituit un element esențial pentru organizarea democratică a unui stat.

Drepturile sociale cuprind o categorie foarte largă de drepturi ce au ca scop fundamental protecția economică și socială a indivizilor. Dreptul la educație, la sănătate, dreptul la muncă și la concediu plătit, la protejarea persoanelor aflate în situații vulnerabile sunt astăzi prevederi importante în majoritatea constituțiilor democratice.

Implementarea drepturilor omului în constituțiile și practicile statelor contemporane este rezultatul multor secole de dezbateri și de revolte. Acceptarea ideii de universalitate a unor drepturi a instituit în esență o egalitate a indivizilor, desființând o serie de privilegii pe care categorii de indivizi le dețineau în virtutea apartenenței la un grup de putere. Dacă nu întotdeauna în practică, cel puțin în fața legilor din țările democratice, toți oamenii au dobândit un drept egal la demnitate.

Colateral ideii de drepturi ale omului, constituțiile contemporane instituie și obligații cetățenilor. Diversitatea culturală, socială și economică face ca aceste obligații să fie destul de diferite, dar, în general, putem identifica două mari tipuri de îndatoriri pe care le prevăd cele mai multe dintre constituțiile actuale:

- îndatoriri față de stat;
- îndatoriri față de ceilalți cetățeni.

În prima categorie regăsim obligativitatea respectării constituției și a legislației subsecvente, manifestarea devotamentului față de țară, contribuția financiară la susținerea funcționării generale a statului prin plata unor impozite și taxe.

Al doilea tip de îndatoriri cuprinde o categorie largă de obligații care au ca obiectiv major asigurarea unei conviețuiri pașnice într-o anumită comunitate. De altfel, însăși ideea de drept al omului presupune că indivizii au îndreptățiri, dar, concomitent, trebuie să se abțină de la încălcarea îndreptărilor celorlalți. Drepturile și libertățile constituționale trebuie exercitate cu bună-credință, evitându-se abuzurile asupra celorlalți și degradarea mediului social.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 În anul 1960, fostul președinte american John F. Kennedy susținea în discursul inaugural al mandatului său următoarele: „Nu întrebați ce poate să facă țara pentru voi, întrebați-vă ce puteți face voi pentru țară”.

Pornind de la această afirmație și lucrând în echipe de câte patru elevi, propuneți trei lucruri pe care le-ați putea face pentru a dezvolta școala în care învățați și trei lucruri care ar putea îmbunătăți viața oamenilor din comunitatea în care trăiți. Centralizați apoi rezultatele într-o fișă de lucru și încercați să puneți în aplicare aceste propuneri.

Ce aş putea face pentru a dezvolta școala în care învăț	Ce aş putea face pentru a îmbunătăți viața comunității

- 2 Articolul 36 din Constituția Republicii Moldova stabilește că dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. Întreprindeți o cercetare pentru a identifica serviciile medicale gratuite oferite de stat și de instituțiile care le furnizează. Realizați apoi un ghid al acestor servicii medicale pe care să-l distribuiți colegilor din școală.

- 3 Pe parcursul unei săptămâni, identificați exemple de încălcare a regulilor de circulație în localitatea în care trăiți. Dezbateți apoi aceste exemple în clasă și analizați consecințele pe care le-au avut asupra drepturilor celorlalți participanți la trafic.

- 4 **PROIECT.** Lucrați în echipe de 4-5 elevi și alegeți un continent. Pentru fiecare țară din continentul respectiv, identificați: stema, steagul, limba de stat și formele de organizare ale puterii legislative și executive. Realizați apoi o hartă a continentului, în format fizic sau electronic, cu elementele identificate.

EVALUARE

- 1 Explicați de ce separarea puterilor în stat este o condiție esențială a sistemelor politice democratice.
- 2 Găsiți două avantaje și două dezavantaje ale structurării unicamerale a unui parlament.
- 3 Articolul 48 din Constituția Republicii Moldova menționează obligația copiilor de a avea grijă de părinți și de a le acorda ajutor. Exprimați-vă

opinia în legătură cu această prevedere aducând două argumente care să o susțină.

- 4 Realizați o analiză pornind de la următorul citat din opera lui Montesquieu: „Libertatea este dreptul de a face tot ceea ce îngăduie legile; iar dacă un cetățean ar putea face ceea ce legile îi interzic, el și-ar pierde libertatea, întrucât și ceilalți ar avea o asemenea putere”.

2.3. MECANISME DE REPREZENTARE

2.3.1. Democrație și reprezentare politică

Să presupunem că învățați într-o instituție care are 1.000 de elevi și ați decis să purtați uniformă școlară. Urmează să alegeți culoarea acesteia, forma și materialul din care să fie confecționată. Pentru aceasta, ați putea realiza o întâlnire cu toți elevii școlii, astfel încât fiecare dintre voi să-și exprime opinia. O altă posibilitate este aceea de a discuta în cadrul fiecărei clase opțiunile pe care le luați în considerare și apoi să desemnați un reprezentant care să transmită punctul vostru de vedere într-o ședință cu conducerea școlii.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care credeți că este cea mai bună metodă pentru a colecta opiniile voastre? Aduceți argumente pentru a stabili care dintre cele două variante este mai eficientă.

Cazul prezentat ne relevă dificultățile de desfășurare a ceea ce definim îndeobște prin termenul de autogovernare. Numărul mare de elevi implicați face ca o participare directă la luarea unei decizii să necesite o logistică importantă și o perioadă lungă de timp pentru deliberare.

La nivelul general al societății, participarea nemijlocită a tuturor cetățenilor la administrarea problemelor comunității poartă numele de *democrație directă*. Dimensiunile teritoriale ale statelor contemporane, dar și creșterea puternică a populației au făcut ca forma directă a guvernării democratice să devină, în fapt, impracticabilă. S-a creat astfel o situație oarecum paradoxală: democrația înseamnă exercitarea puterii de către popor, dar sistemele sociale nu mai au eficiență dacă toți cetățenii ar fi implicați în actul guvernării. Pentru a se conserva funcționarea democratică a unei societăți, soluția aleasă a fost aceea de a desemna reprezentanți care, în numele majorității, să gestioneze problemele generale ale societății. Este ceea ce numim astăzi *democrație reprezentativă*.

Democrația reprezentativă este o formă indirectă și limitată a democrației. Oamenii nu exercită ei înșiși puterea, ci desemnează, prin vot, pe aceia care vor governa în numele lor. Caracterul limitat este dat de faptul că participarea la guvernare este doar periodică, fiind, de regulă, restrânsă la scrutinele electorale care se organizează o dată la câțiva ani.

ȘTIAȚI CĂ...?

Roma antică este recunoscută drept una dintre primele democrații reprezentative din lume. În perioada republicii, societatea romană a fost divizată între clasa aristocrată (patricienii) și cea a oamenilor simpli (plebeii). Principalul organism de conducere a statului era Senatul, membrii acestuia fiind selectați din rândul aristocrației. Cele mai înalte poziții în Senat erau deținute de consuli. După o lungă perioadă de revolte, clasa plebeilor a câștigat dreptul de a-și alege proprii reprezentanți în structurile de guvernare. Au apărut astfel consiliile formate din tribuni care aveau drept de legiferare și chiar de a se opune deciziilor Senatului.

Reprezentarea politică este un concept destul de ambiguu, care a născut multe controverse în domeniul științelor politice. Reprezentantul politic este o persoană autorizată să ocupe o funcție politică și să acționeze în vederea atingerii unor scopuri colective. În sistemele democratice contemporane, reprezentarea politică este strâns legată de sistemul electoral, fiind văzută ca o activitate desfășurată de cetățeni aleși prin vot în funcții politice în interesul altor cetățeni care nu dețin astfel de funcții. Se consideră că reprezentarea politică este un mijloc prin care actorii politici exprimă, apără, simbolizează și acționează în conformitate cu opiniile și trebuințele cetățenilor.

Reprezentantul politic deține și o serie de responsabilități, societatea putând amenda neîndeplinirea rolului pe care și l-a asumat.

Reprezentarea politică presupune câteva elemente esențiale:

- partea care este reprezentată (majoritatea populației, alegătorii);
- ceea ce este reprezentat (preferințe, opinii, interese etc.);
- reprezentanții (persoane, organizații, agenții, mișcări politice etc.);
- un mecanism de selecție a reprezentanților (alegeri, desemnare etc.);

- un context în care are loc activitatea de reprezentare (identificat, de cele mai multe ori, cu contextul politic).

De regulă, opinia publică, dar și cele mai multe dintre analizele politice se concentrează asupra celor care dețin funcții politice (așa-numita „reprezentare formală”). La nivelul societății, putem identifica însă numeroase alte forme de reprezentare care nu sunt în legătură directă cu domeniul politic. Asociațiile non-guvernamentale, sindicatele sau consiliile elevilor sunt exemple de organizații care își aleg reprezentanți care să le apere interesele.

2.3.2. Partidele politice – vehicule ale reprezentării

În orice societate există o varietate foarte mare de opinii, nevoi, așteptări. Sunt foarte rare situațiile în care oamenii împărtășesc o perspectivă comună în legătură cu problemele cu care se confruntă o comunitate. Funcționarea democratică a unei societăți presupune ca această diversitate de opinii și interese să poată fi exprimată la nivel politic și să se regăsească în deciziile implementate de către instituțiile de guvernare.

Începând cu epoca modernă, partidele politice au devenit principalele organizații care au colectat preferințele sociale și au construit programe articulate care să satisfacă diversele interese existente în cadrul unei societăți. Partidele politice sunt considerate astăzi cele mai importante vehicule ale reprezentării, ele structurându-se ca instituții intermediare între cetățeanul individual și stat.

Partidul politic se definește ca o asocieră voluntară de persoane ce acționează organizat și programatic pentru dobândirea puterii politice, cu scopul de a reprezenta interesele unei anumite comunități sau ale unui grup social.

Partidele politice au dobândit un loc central în sistemele democratice contemporane, fiind cele mai

importante instrumente de mobilizare și agregare a intereselor sociale. Expresii ale pluralismului politic, rolul și relevanța lor au devenit recunoscute și la nivel constituțional.

În democrațiile contemporane, partidele politice îndeplinesc mai multe funcții, cele mai importante fiind următoarele:

- exprimarea unor nevoi și interese existente în cadrul societății;
- dezvoltarea unor programe politice care integrează interese sociale;

INFO+

În sensul lor modern, primele partide politice s-au constituit abia la sfârșitul secolului al XVII-lea, în Marea Britanie. Apariția lor este legată de o divizare a opiniei publice în privința atribuțiilor regale. Astfel, Partidul Whig se opunea intenției de instaurare a unei monarhii

absolutiste, în timp ce Partidul Tory s-a format ca un apărător al regelui. Ambele partide au fost dizolvate în mod oficial în secolul al XIX-lea.

- ▶ Identificați primele partide politice care s-au înființat în Republica Moldova.

- selecția candidaților pentru participarea la alegeri;
- organizarea guvernării, ca urmare a câștigării scrutinului electoral.

Un partid politic nu poate să exprime toate nevoile și aspirațiile existente într-o societate. De multe ori, aceste aspirații se regăsesc, de altfel, în poziții concurențiale. Pluralismul de interese individuale și de grup își găsește corespondentul în pluralismul partidelor politice. Există foarte multe clasificări ale partidelor, una dintre cele mai importante fiind realizată după obiectivele socio-politice urmărite. Din această perspectivă, vom regăsi:

- **partide liberale** – promovează cu precădere drepturile, libertățile individuale și susțin economia de piață;
- **partide conservatoare** – urmăresc prezervarea stării de fapt, optează pentru schimbări moderate ale sistemelor sociale; în plan economic susțin proprietatea privată;
- **partide social-democrate** – susțin politici care să atenueze inegalitățile sociale generate de funcționarea liberă a pieței;
- **partide socialiste** – sunt variante mai accentuate ale social-democrației, promovând intervenții mai mari ale statului pentru asigurarea unei echități sociale;
- **partide definite prin valori religioase** – susțin programe politice care încorporează principii și standarde asociate unei anumite religii;

- **partide naționaliste** – promovează, de regulă, un mix de valori, accentuând însă elementele naționaliste.

Tipologia prezentată are un caracter foarte general. În viața politică vom regăsi, de cele mai multe ori, partide care, sub aspect ideologic, combină elemente din mai multe categorii de obiective social-politice. În același timp, putem identifica și partide orientate spre alte tipuri de obiective, cum ar fi protejarea mediului natural sau promovarea drepturilor unor minorități specifice.

În ciuda rolului esențial deținut de partidele politice în democrațiile reprezentative, în ultimele decenii s-au conturat mai multe opinii care contestă modul în care acestea își îndeplinesc funcția de reprezentare a intereselor cetățenilor. Tradițional, partidele au fost agenți ai societății civile. Finanțările obținute de la bugetul statului, accesul gratuit la mass-media și alte facilități legale obținute au transformat însă partidele mai degrabă în agenți ai statului. Criticii partidelor politice afirmă că politicile publice se concentrează într-o măsură mai mică asupra preferințelor cetățenilor, fiind vizibil influențate de presiunea exercitată de diverse grupuri de interese economice. În același timp, societățile contemporane evoluează și cunosc o diversificare foarte mare a preferințelor. De multe ori, partidele politice neglijează interesele unor minorități, având un decalaj semnificativ față de așteptările electoratului.

2.3.3. Sisteme electorale

Analizați împreună următoarea situație:

Locuitorii unui cartier dintr-un oraș de provincie se confruntă de mai mulți ani cu problema drumului de acces. Mașinile utilizate în construcții au deteriorat mult șoseaua care face legătura cu celelalte zone ale orașului. În același timp, ar fi nevoie de o extindere a acesteia, benzile de drum existente fiind insuficiente în raport cu numărul mare de persoane care trăiesc acum în cartier. În ultimii ani, locuitorii au făcut mai multe cereri către autoritățile locale pentru refacerea drumului. Au primit mai multe promisiuni, dar până acum nu au găsit o rezolvare a situației.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce credeți că ar trebui să facă locuitorii cartierului pentru a rezolva problema cu care se confruntă? Considerați că, în ultimă instanță, ar trebui să nu-i mai voteze pe actualii reprezentanți politici în administrația locală?

Funcționarea democrațiilor contemporane este legată în mod esențial de mecanismul alegerilor. Acestea se organizează periodic, astfel că reprezentanții politici trebuie să încerce să-și respecte angajamentele asumate. În caz contrar, electoratul poate decide să nu-i mai voteze. Caracterul repetat al alegerilor este un element crucial al sistemului democratic, întrucât permite cetățeanului să aibă un control asupra politicilor publice.

Scrutinele electorale selectează reprezentanți politici pentru instituții naționale și locale de guvernare. La nivel național, cele mai importante organisme de reprezentare politică sunt forul legislativ și președinția. De regulă, în statele cu regim parlamentar organul legiuitor are atribuția de a numi guvernul și de a desemna președintele, dacă statul respectiv este organizat ca republică. În republicile prezidențiale și în majoritatea republicilor semiprezidențiale, președintele țării este ales prin votul direct al electoratului. În Republica Moldova, atât Parlamentul, cât și președintele sunt aleși prin votul direct al cetățenilor.

Pentru nivelurile locale ale guvernării, statele contemporane cunosc o diversitate foarte mare de realizare a reprezentării politice. În general, electoratul își desemnează prin vot primarii și consilierii din aparatul de administrare a unei localități. De asemenea, sunt selectați prin scrutine electorale reprezentanți în instituțiile care gestionează organizări teritoriale mai mari, subordonate însă autorităților naționale. În Republica Moldova, astfel de organizări administrative-teritoriale sunt raioanele și municipiile.

În directă legătură cu sistemele electorale dintr-o țară, se constituie mai multe modalități de reprezentare politică. În practica democrațiilor contemporane întâlnim trei mari categorii de sisteme electorale:

- majoritare;
- proporționale;
- mixte.

În *sistemele electorale majoritare* este desemnat câștigătorul candidatului care obține cel mai mare număr de voturi. Acest lucru se poate obține fie printr-o majoritate absolută, fie relativă. Sistemul electoral majoritar se asociază, de regulă, cu sisteme politice dominate de două sau trei partide politice. Cele mai cunoscute exemple în acest sens sunt SUA și Marea Britanie. Au avantajul de a crea guvernări stabile și eficiente, dar conduc la suprareprezentarea partidelor mari, în detrimentul celor de dimensiuni mai reduse. Din perspectiva reprezentării, determină o limitare semnificativă a pluralismului politic, generând adeseori majorități parlamentare care nu își au corespondentul într-o majoritate a voturilor exprimate.

Sistemul proporțional este cel mai frecvent sistem electoral democratic. Cunoaște mai multe variante de aplicare, predominantă fiind însă cea a listelor de partid. Astfel, electoratul votează una dintre listele propuse de un partid. Fiecare partid va obține un număr de mandate corespunzător cu ponderea voturilor exprimate în favoarea sa la nivel național sau local. Sistemele electorale proporționale permit ca și partidele mici să poată accede în instituțiile puterii politice, dacă depășesc un anumit prag electoral. În acest fel, se asigură un grad mai mare de reprezentare a diversității de opinii și interese existente la nivel social. Din perspectiva calității guvernării aceste sisteme pot înregistra însă anumite neajunsuri, întrucât favorizează apariția coalițiilor de guvernare și tind să fie mai puțin eficiente în implementarea programelor politice.

Sistemele mixte sunt o combinație între sistemul majoritar și cel al reprezentării proporționale. De regulă, sunt utilizate atât formule de vot majoritar, cât și formule de proporționalitate. Exemplul cel mai cunoscut pentru acest model este cel practicat în Germania. Sistemele mixte încearcă să obțină o mai bună reprezentare politică a preferințelor sociale, păstrând însă și o eficiență ridicată a actului de guvernare.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1** Din anul 1990 și până astăzi, în Republica Moldova au fost înființate peste 80 de partide politice. Aproape jumătate dintre acestea și-au încetat activitatea.

Lucrând în echipe de patru elevi, alegeți cinci partide care nu mai activează și identificați trei cauze care au condus la dispariția lor de pe scena politică.

- 2** Dezbateți la nivelul clasei asupra celor mai importante interese colective nesatisfăcute din comunitatea în care trăiți și alegeți una ce ar putea fi soluționată de către autoritățile locale. Înaintați apoi o petiție prin care să solicitați rezolvarea problemei identificate.

- 3** Reprezentarea politică a femeilor constituie o preocupare pentru majoritatea democrațiilor contemporane. Întreprindeți o cercetare pentru a stabili ponderea reprezentării politice a femeilor în Republica Moldova, la

nivel local și național. Lucrați în echipe de trei elevi, distribuind sarcinile după împărțirea teritorială a Republicii Moldova. Sintetizați informațiile obținute într-un pliant pe care să-l distribuiți colegilor din școala în care învățați.

- 4** **PROIECT.** Alegeți un lider politic, din trecut sau din perioada contemporană, care considerați că este foarte important pentru comunitatea pe care o reprezintă. Realizați apoi un material (text scris însoțit de fotografii, film, prezentare PowerPoint etc.) despre acesta, care să cuprindă câteva reperi biografice și principalele sale realizări în plan politic. Prezentați produsele realizate în cadrul unei expoziții.

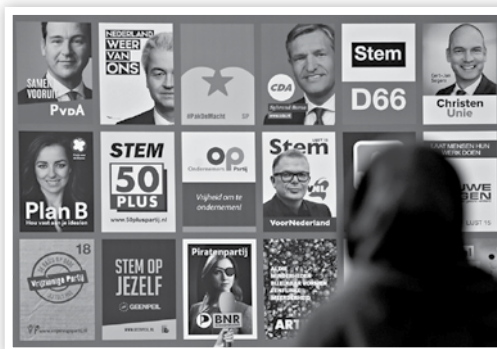
EVALUARE

- 1** Explicați de ce pluripartidismul este o condiție importantă pentru funcționarea democrației reprezentative.

- 2** Analizați legislația electorală și stabiliți categoria de sistem electoral în care se încadrează modalitatea de alegere a reprezentanților politici în Parlamentul Republicii Moldova.

- 3** Potrivit articolului 70 din Constituția Republicii Moldova, calitatea de deputat este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice. Exprimați-vă opinia în legătură cu această prevedere aducând trei argumente care să o susțină.

- 4** Realizați un eseu pornind de la următorul citat: „Democrația reprezentativă înșală electoratul dacă legile nu derivă din nevoile oamenilor, ci din interese oligarhice”. (Alfred-Maurice de Zayas).

2.4. ORGANIZAREA ALEGERILOR

2.4.1. Proceduri și instituții implicate în organizarea alegerilor

Să presupunem că în școala voastră se organizează alegeri pentru desemnarea membrilor Consiliului Elevilor. În competiție s-au înscris mai mulți candidați și trebuie să stabiliți modul în care se va desfășura votul. Puteți să optați pentru varianta tradițională de instalare a unor urne în care să se introducă voturile sau puteți utiliza o platformă electronică prin intermediul căreia elevii să-și poată exprima decizia.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Identificați avantaje și dezavantaje pentru fiecare dintre metodele propuse. Care dintre acestea vi se pare mai adecvată pentru școala voastră?

Alegerea unor reprezentanți prin vot este o practică uzuală pentru foarte multe segmente ale vieții sociale. Organizații care activează în educație, cultură, protejarea mediului sau în economie apelează în mod frecvent la desemnarea reprezentanților prin acest mecanism. Datorită influenței deosebite asupra societății, alegerile din domeniul politic atrag însă cel mai mare interes din partea publicului.

Într-un sens generic, alegerile politice desemnează procesul prin care populația selectează, prin vot, persoane care dețin funcții publice. De asemenea, acceptarea sau respingerea unei inițiative legislative prin referendum este văzută ca o formă de alegere politică.

Pentru statele contemporane, alegerile sunt unul dintre mecanismele fundamentale ale democrației reprezentative. Ele construiesc încredere între cetățean și stat, devenind o parte necesară și integrantă a democrației. Surse a exercitării puterii politice, alegerile au un rol esențial în legitimarea actorilor politici care ocupă diverse funcții publice.

Organizarea alegerilor politice este un proces complex care implică resurse materiale, reglementări legale și aportul mai multor instituții. Procedurile de desfășurare sunt diferite de la o țară la alta, în funcție de dimensiunile geografice, structurarea sistemului politic, diverși factori culturali și istorici care au modelat fiecare societate. Pentru ca alegerile să fie considerate libere și echitabile, în toate statele lumii în care funcționează un regim democratic sunt însă îndeplinite câteva condiții fundamentale:

- scrutinul se desfășoară periodic și cu regularitate, în acord cu reglementările stabilite în legislația electorală;
- sistemul electoral garantează universalitatea dreptului de vot și a dreptului de a fi ales în structurile de putere, votul fiind egal și secret;
- transparență în elaborarea legislației și în desfășurarea procesului electoral, asigurată îndeosebi prin accesul publicului la informații;

ȘTIAȚI CĂ...?

- În democrația ateniană reprezentanții în structurile de guvernare erau aleși îndeosebi prin tragere la sorți. Alegerile erau socotite oligarhice, datorită practicilor curente de a se cumpăra funcțiile publice. Tragerea la sorți era o metodă care asigura drepturi politice tuturor indivizilor și permitea ca toate părțile interesate și competente să aibă acces la poziții de reprezentare și de decizie.

- instituțiile implicate în organizarea alegerilor sunt organizații independente, neutre din punct de vedere politic și care acționează în sensul preservării valorilor fundamentale ale democrației;
- procedurile de desfășurare a alegerilor sunt clare și prestabilite. Ele trebuie să garanteze libertatea și secretul votului, numărarea obiectivă a voturilor exprimate și rezolvarea echitabilă a eventualelor dispute și contestații din cadrul proceselor electorale;
- transparența finanțării candidaților electorali.

Desfășurarea alegerilor într-o democrație reprezentativă are la bază o legislație specifică ce fundamentează întregul proces electoral. În cele mai multe state, astfel de reglementări sunt cuprinse într-un cod electoral și alte prevederi adiacente. În general, astfel de coduri conțin reglementări ce vizează dimensiunea electoratului, modalitățile de constituire a circumscripțiilor electorale și a secțiilor de votare, instituțiile care organizează alegerile, procedurile și resursele implicate, ca și modalitățile de asigurare a echității procesului electoral.

INFO+

În Republica Moldova, Codul electoral reglementează desfășurarea alegerilor parlamentare, prezidențiale, locale și a referendumurilor. Instituția care coordonează desfășurarea procesului electoral este Comisia Electorală Centrală. Harta electorală este împărțită în circumscripții constituite după un criteriu geografic, astfel

încât să se asigure populației accesul facil la secțiile de votare. Există însă și posibilitatea de a vota pe liste suplimentare pentru cei care nu se află în ziua votării în localitatea de reședință. O secție de votare cuprinde între 30 și 3.000 de alegători. Finanțarea procesului electoral este asigurată de către stat.

2.4.2. Electoratul

Să analizăm împreună următoarea informație.

Conform prevederilor constituționale actuale, cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

„Această prevedere, care se regăsește în legislația națională este una discriminatorie și se referă la persoanele lipsite de capacitatea de exercițiu. Este o situație discriminatorie în raport cu persoanele instituționalizate și numărul lor este destul de mare. Cei aflați în libertate, chiar dacă nu au capacitate de exercițiu, pot să voteze, iar cei din instituțiile psiho-neurologice și spitalele de psihiatrie – sunt privați de acest drept” (Vanu Jereghi, directorul Institutului pentru Drepturile Omului – IDOM, *Ziarul de Gardă*).

Cine este îndreptățit să voteze în alegeri reprezintă o problemă centrală pentru funcționarea unui sistem democratic. Electoratul nu include întreaga

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care este opinia voastră privind limitarea dreptului la vot pentru persoanele lipsite de capacitatea de exercițiu? Analizați această știre și argumentați pro sau contra situației prezentate. Considerați că ar trebui să funcționeze și alte limitări ale dreptului la vot?

populație, în toate statele lumii funcționând diferite restricții. În exemplul prezentat mai sus, legislația electorală a Republicii Moldova din anul 1997 impunea o interdicție privind exercitarea dreptului de vot pentru persoanele cu dizabilități mintale. Această interdicție a fost însă declarată neconstituțională în anul 2018, printr-o hotărâre a Curții Constituționale.

Istoric vorbind, alegerile prin sufragiu universal nu au fost o practică uzuală în funcționarea sistemelor politice. Votul era un instrument al puterii politice pentru foarte puțini indivizi, accesul la arena politică fiind limitat, de regulă, la anumite categorii sociale. Votul universal devine un instrument de legitimare a puterii politice începând cu epoca modernă, odată cu dezvoltarea democrațiilor reprezentative. În secolul al XIX-lea, modificările legislative din Europa și America de Nord au condus la o extindere a electoratului. În majoritatea statelor de pe cele două continente, sufragiul universal a avut însă în vedere doar bărbații adulți. Chiar și după implementarea acestui tip de sufragiu au funcționat însă prevederi legale care au condus la o distorsionare a mecanismului de reprezentare politică. Astfel, în multe state a fost menținut un sistem de vot multiplu care crea avantaje electorale unor categorii sociale mai înstărite. În Anglia, de pildă, antreprenorii care dețineau afaceri

și în alte circumscripții decât cele în care locuiau, aveau dreptul să voteze și în circumscripția de rezidență și în cele în care aveau afaceri. Accesul femeilor la vot s-a realizat pe parcursul secolului XX, iar în unele state abia la începutul secolului XXI.

În perioada contemporană, dreptul de vot este considerat un drept politic fundamental în majoritatea statelor lumii. În toate țările funcționează însă limitări, cea mai importantă fiind legată de vârsta la care poate fi exercitat acest drept. De regulă, se acceptă că o persoană poate vota de la vârsta de 18 ani, dar există state în care votul se poate exercita de la 16 ani. Alte limitări privesc persoanele care nu au capacitate de decizie sau care au suferit condamnări ce le-au suspendat anumite drepturi politice. În general, votul este secret, liber și egal.

INFO+

În Republica Moldova, electoratul este înscris într-un Registru de Stat al Alegătorilor, constituit ca un sistem informațional unic integrat. Prin introducerea IDNP-ului din actul de identitate, alegătorii pot afla adresa și numărul

secției de votare la care au fost arondați la ultimele alegeri. Conform precizărilor Comisiei Electorale Centrale, în martie 2018 erau înscrși 2.829.171 de cetățeni cu drept de vot care erau distribuiți pe circumscripții.

Sufragiul universal nu este o condiție suficientă pentru funcționarea democrației reprezentative. În absența unei politici electorale competitive, procesul electoral are doar un aspect formal. Reprezentarea politică a diverselor preferințe existente la nivelul societății se realizează doar dacă există posibilitatea de a alege în mod liber între cel puțin două alternative. Diverse regimuri autoritariste au utilizat adeseori alegerile ca pe o formă de legitimare populară a exercitării puterii. Dacă electoratul nu poate alege însă decât între a vota pro sau contra oficialilor regimului, dacă opoziția este reprimată sau intimidată, procesul electoral este distorsionat și nu mai asigură o reprezentare democratică a intereselor sociale.

ȘTIAȚI CĂ...?

Există state în care prezența la vot este obligatorie. Belgia, Grecia, Brazilia sau Ecuador au prevederi legale care stabilesc că cetățenii din anumite categorii de vârstă trebuie să-și exercite acest drept politic. În unele dintre aceste state, absența la vot este pedepsită. Belgia, de pildă, aplică o amendă între 25 și 50 de euro pentru prima absență la vot, dacă justificarea primită din partea cetățenilor nu este acceptată de autorități. În situația în care dreptul de vot nu este exercitat de patru ori pe parcursul a 15 ani, el se poate suspenda pentru următorii 10 ani.

2.4.3. Candidații electorali

Democrațiile contemporane garantează cetățenilor nu numai dreptul la vot, ci și dreptul de a fi aleși în structurile de putere politică. Accesul la funcțiile publice este supus unor reglementări diferite de la un stat la altul și în astfel de cazuri funcționând anumite restricții; cele mai frecvente sunt legate de vârstă, cetățenie și de o anumită conduită morală. Pot exista, de asemenea, incompatibilități între calitatea de candidat în competițiile electorale și deținerea unor funcții publice. În acest caz, legislația electorală solicită, de regulă, suspendarea din funcțiile respective.

INFO+

Conform Codului electoral, pentru funcția de președinte al Republicii Moldova pot candida persoane care dețin cetățenia statului, au drept de vot, vârsta de 40 de ani împliniți în ziua alegerilor, au locuit sau locuiesc permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani, vorbesc limba de stat și îndeplinesc toate condițiile prevăzute de Codul electoral.

Pentru funcția de deputat în Parlament, pot candida persoane care au împlinit vârsta de 18 ani și îndeplinesc condițiile prevăzute de Codul electoral.

- » Analizați prevederile Codului electoral referitoare la candidații pentru funcții în administrația locală.

O persoană se poate înscrie în competiția electorală fie în calitate de candidat independent, fie din partea unui partid politic. În lumea contemporană, practica cea mai frecventă este aceea de a fi susținut de un partid politic.

Cea mai vizibilă formă de derulare a competiției dintre candidați este campania electorală. Majoritatea statelor au legiferat o perioadă determinată de desfășurare a acesteia, de regulă înaintea organizării scrutinului electoral. În realitate, campaniile pentru ocuparea funcțiilor publice sunt realizate însă pe intervale mult mai lungi de timp, care exced calendarul oficial.

Campania electorală este un proces prin care candidații urmăresc să obțină suportul electoratului în vederea câștigării unor funcții publice. Campaniile

electorale sunt diferite, în funcție de legislația existentă în fiecare țară, de structurarea sistemului electoral, de influența factorilor culturali etc. În sistemele electorale majoritare, de pildă, campaniile electorale se concentrează îndeosebi pe calitățile fiecărui candidat, în timp ce sistemele proporționale tind să acorde cea mai mare importanță programelor pe care le promovează partidele politice.

Organizarea campaniilor electorale, în special pentru alegerile parlamentare și prezidențiale, necesită eforturi semnificative. De cele mai multe ori, candidații sunt consiliați de echipe de profesioniști care întreprind cercetări asupra electoratului, stabilind apoi mesajele și strategiile de comunicare ce urmează să fie utilizate pe parcursul derulării campaniei.

Finanțarea competițiilor politice este un subiect foarte sensibil, cele mai multe state elaborând prevederi legale explicite care să limiteze eventualele distorsionări ale procesului electoral. De regulă, sunt interzise finanțările din partea guvernelor și a companiilor străine, a fondurilor organizațiilor sindicale, a companiilor care realizează venituri prin contracte cu statul, a organizațiilor de cult și a instituțiilor statului (cu excepția unor situații prevăzute de lege).

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Urmăriți desfășurarea unei campanii pentru desemnarea membrilor Consiliului Elevilor din școala voastră și identificați elementele care, în opinia voastră, nu concordă cu principiile unor alegeri democratice. Realizați un raport de monitorizare pe care să-l înaintați conducerii școlii și în care să propuneți măsuri de îmbunătățire a mecanismelor de alegeri.
- 2 Studiați Codul electoral și identificați obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească un cetățean atunci când își exercită dreptul de vot. Sintetizați apoi informațiile obținute într-un pliant pe care să-l distribuiți colegilor din școala în care învățați.
- 3 Alegeți o campanie electorală pentru alegerile parlamentare. Lucrați în echipe de patru elevi, astfel încât fiecărei echipe să îi revină sarcina de a analiza discursurile susținute în perioada campaniei electorale de către reprezentanții unui partid politic. Realizați o fișă în care să surprindeți cele mai

importante mesaje electorale și nevoile sociale pe care le iau în considerare.

Partid	Mesaj	Nevoie socială
1.		

Evaluați apoi corespondența dintre mesajele susținute și tipologia partidului respectiv (socialist, liberal, ecologist etc.). Utilizați în realizarea evaluării o scală de la 1 la 3, în care 1 este punctajul minim, iar 3 este punctajul maxim.

- 4 **PROIECT.** Lucrând în echipe de cinci elevi, realizați un plan de campanie electorală pentru funcția de primar al localității în care studiați. În elaborarea acestui plan, aveți în vedere: mesajele pe care le transmiteți electoratului, strategiile de comunicare pe care le folosiți, componența echipei de campanie, resursele financiare utilizate. Organizați apoi un concurs și premiați cele mai bune planuri de campanie.

EVALUARE

- 1 Explicați de ce este necesară introducerea unor restricții pentru persoanele care candidează în scrutinele electorale de ocupare a unor funcții publice în structurile de guvernământ.
- 2 Analizați legislația din Republica Moldova și identificați mecanismele prin care este garantat secretul votului în cadrul alegerilor electorale.
- 3 Potrivit articolului 43 (3) c, din Codul electoral, se interzice finanțarea sau susținerea materială sub orice formă a activității partidelor politice, a campaniilor electorale/concurențelor electorale din veniturile obținute în afara țării de către persoanele fizice cetățeni

ai Republicii Moldova. Exprimați-vă opinia în legătură cu această prevedere aducând trei argumente care să o susțină.

- 4 Realizați un eseu pornind de la următorul citat: „Democrația poate avea succes doar dacă cei care aleg sunt pregătiți să o facă înțelept. De aceea, cea mai bună protecție a democrației este educația” (Franklin D. Roosevelt).

CONSILIUL ELEVILOR

2.5. VOTUL CETĂȚEANULUI CONTEAZĂ

2.5.1. Participarea politică

Analizați următorul caz:

Să presupunem că studiați într-o școală care are în apropierea sa un parc public. Mulți dintre elevii școlii obișnuiesc să arunce în iarbă și pe bănci resturi de alimente, pungi etc. Primăria nu are suficiente resurse financiare să asigure o salubritate corespunzătoare, astfel că parcul arată destul de neîngrijit.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Considerați că igiena parcului este și o problemă a elevilor școlii voastre? Care ar fi în acest caz soluțiile propuse?

În urmă cu peste 2.000 de ani, Pericle, cel mai de seamă reprezentant al democrației ateniene, susținea, într-un discurs celebru, faptul că cetățeanul are un rol esențial în organizarea democratică a unei societăți: „Un cetățean ateniian nu neglijează problemele statului pentru că are grijă de gospodăria sa; chiar și cei care sunt implicați în afaceri au o idee corectă despre politică; îi privim pe cei care nu au niciun interes în chestiunile publice nu ca pe niște persoane inocente, ci ca pe niște personaje lipsite de valoare”.

Cuvintele lui Pericle își păstrează și astăzi relevanța pentru funcționarea sistemelor democratice. Dincolo de designul instituțional, o societate rămâne democratică atâta vreme cât există o implicare semnificativă a cetățenilor în viața politică. Participarea la problemele circumscrise spațiului politic este văzută drept o caracteristică indispensabilă a democrației, singura în măsură să asigure legitimitate în exercitarea guvernării.

În literatura de specialitate, termenul de participare politică cunoaște o diversitate destul de mare de accepțiuni. Dincolo de această diversitate, vom

regăsi însă câteva caracteristici fundamentale pentru ca o activitate să fie considerată implicare politică. Astfel, participarea politică:

- presupune desfășurarea efectivă a unei acțiuni, și nu asistarea pasivă la evenimente politice;
- este o activitate non-profesională, referindu-se la acțiuni realizate de indivizi în calitate de cetățeni; nu este inclusă activitatea politicianilor sau a funcționarilor publici;
- este voluntară, individul nefiind constrâns de legi sau de autorități publice;
- vizează guvernământul într-un sens larg, nefiind limitată la anumite instituții sau niveluri de exercitare a puterii politice.

Din perspectiva acestor caracteristici, participarea la vot, înaintarea unor petiții sau simpla contactare a reprezentanților politici pentru rezolvarea unor probleme comunitare sunt exemple de participare politică. Ele desemnează un sens restrâns al participării politice sau așa-numita „participare convențională”.

Continuă creșterea implicării guvernământului și dezvoltarea socială rapidă din ultimele decenii au condus însă la o implicare mult mai diversificată a cetățenilor în viața politică. În consecință, asistăm la o extindere a activităților care sunt încadrate ca forme de participare politică: demonstrații, proteste, diverse activități civice și de voluntariat, boicoturi etc. Tehnologia actuală și puternica răspândire a internetului au facilitat dezvoltarea acestor noi forme de implicare politică, oferind posibilitatea de a exprima

idei sau cerințe sociale la costuri foarte mici și de către un număr mare de persoane.

Dintre formele de implicare politică a cetățenilor, participarea la vot are cel mai mare impact asupra funcționării unui sistem democratic. Procentul în care alegătorii eligibili participă în procesul de selectare a reprezentanților politici în structurile de putere definește, în ultimă instanță, calitatea unui anumit sistem democratic. Statisticile realizate de diferite organizații relevă însă că din anii 1990 ai secolului trecut se înregistrează o scădere a participării la vot. Acest absenteeism electoral este mai pronunțat în fostele state comuniste.

2.5.2. Factori care influențează prezența la vot

Analizând desfășurarea proceselor electorale din societățile contemporane, vom observa diferențe mari în privința gradului de participare a cetățenilor la vot. Prezența la vot este influențată de o multitudine de factori, fiecare dintre aceștia având însă un efect diferit de la o țară la alta. În cercetările efectuate asupra implicării electorale a populației au fost identificate câteva categorii importante de factori de influență: instituționali, politici, socio-economici și individuali.

1. FACTORI INSTITUȚIONALI

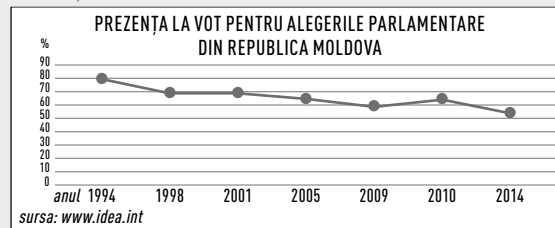
Tipul de alegeri politice. Participarea la vot este influențată de percepția electoratului cu privire la importanța scrutinului. Astfel, prezența la vot este semnificativ mai mare în cazul alegerilor pentru instituțiile care vor avea un impact deosebit asupra comunității. În general, alegerile pentru funcția de președinte al statului atrag un interes mai mare, comparativ cu cele parlamentare și locale.

Sistemul electoral. Sistemul proporțional tinde să asigure o prezență mai mare la vot decât sistemul mixt sau cel majoritar. Ele asigură, în general, o reprezentare mai bună a diversității de interese existente la nivelul societății, astfel că cetățenii au șansa să-și regăsească opțiunile politice în structurile politice alese.

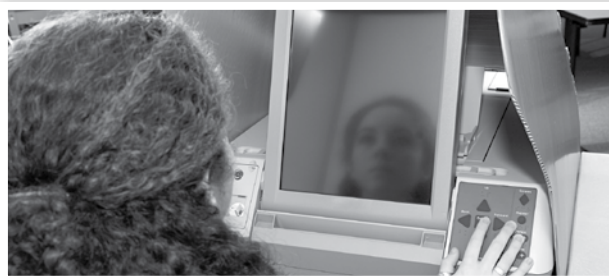
Obligatorivitatea votului este un factor care poate îmbunătăți prezența la vot, îndeosebi în statele în care această prevedere este însoțită de sancțiuni. Belgia și Australia, de pildă, două state care impun pedepse pentru absenteeismul electoral, au printre cele mai ridicate rate de prezență la vot.

Procedurile de votare sunt un alt element important care influențează gradul de implicare a cetățenilor. Analizele efectuate asupra mai multor

INFO+

► Comparați evoluția participării la vot din Republica Moldova cu celelalte state din estul Europei.

țări au relevat faptul că electoratul tinde să aibă o prezență mai slabă la vot dacă aceste proceduri sunt complicate și necesită resurse suplimentare de timp și energie. De exemplu, participarea la vot este scăzută dacă sistemele electorale solicită din partea alegătorilor o înregistrare prealabilă într-o bază de date. În același timp, există elemente care pot favoriza prezența la vot: proximitatea secțiilor de votare, votul electronic sau prin mandat poștal, programarea scrutinului în zile nelucrătoare etc.

2. FACTORI POLITICI

Intensitatea campaniilor electorale. De cele mai multe ori, campaniile electorale care sunt puternic susținute financiar permit ca electoratul să aibă o cunoaștere mai bună a ideilor susținute de către candidații scrutinelor electorale. Acest lucru generează o mobilizare a alegătorilor în vederea participării la vot.

Numărul partidelor politice înscrise în competiția electorală. În general, existența mai multor partide care concurează în procesul electoral permite electoratului să aleagă între mai multe opțiuni. În unele state, întâlnim astfel o corelație pozitivă între procentul de participare la vot și fragmentarea spectrului politic. Există însă și state în care această

corelare nu funcționează. Cel mai probabil, dacă sunt mai multe partide care au reprezentare în forul legislativ, guvernarea se va asigura pe baza unei coaliții. În astfel de sisteme, votul cetățeanului își diminuează relevanța, prioritară fiind capacitatea de negociere a partidelor care urmăresc să accedă la putere. Din acest motiv, în unele state se înregistrează o scădere a interesului electoral.

Competițiile electorale foarte strânse conduc, de cele mai multe ori, la o creștere a gradului de participare la vot. Candidații electorali au viziuni diferite pentru rezolvarea diverselor probleme cu care se confruntă o comunitate, iar alegătorii percep că fiecare vot acordat în cadrul scrutinului este important.

3. FACTORI SOCIO-ECONOMICI

Dezvoltarea economică a unei țări se află într-o relație directă cu procentul de participare la scrutinul electoral. În statele dezvoltate, populația este, de regulă, mai informată în privința problemelor sociale și conștientizează într-o măsură mai mare impactul pe care îl are votul asupra direcțiilor de exercitare a guvernării.

Mărimea populației. Comparativ cu țările care au o populație numeroasă, statele cu populație redusă numeric tind să înregistreze procente mai mari de participare la vot. Conexiunile sociale sunt puternice, iar efectul votului este mai semnificativ.

Migrarea populației. În statele în care populația este stabilă, individul este preocupat într-o mare măsură de problemele comunității în care trăiește și este

conștient că deciziile politice îi influențează viața de zi cu zi. Țările afectate de fenomenul emigrării au, de cele mai multe ori, o participare slabă la vot. Este cazul majorității statelor din estul Europei care înregistrează o puternică emigrare economică.

4. FACTORI INDIVIDUALI

Vârsta. Cercetările empirice au relevat faptul că participarea electorală este mai consistentă în rândul populației de peste 30-40 de ani. În majoritatea statelor lumii, tinerii au o prezență slabă la vot. În plan politic, această discrepanță între generații conduce la promovarea unor programe sociale care se adresează prioritar populației vârstnice.

Nivelul de educație se află, în general, într-o relație pozitivă cu participarea la scrutinul electoral. Cu cât o persoană este mai educată, cu atât este mai mare probabilitatea de a merge la vot. Există însă și state în care participarea la vot nu este influențată de nivelul de educație.

Venitul. În statele cu democrații stabile, persoanele cu venituri mari au, de regulă, o participare mai bună la vot. Sunt însă și state în care procentul de participare în rândul populației sărace este foarte mare. Un exemplu în acest sens este India.

Interesul pentru viața politică este un element care influențează în mare măsură procentul de participare la vot. De regulă, acest interes este mai pronunțat în democrațiile consolidate, întrucât este nevoie de un timp îndelungat pentru a se dezvolta înțelegerea și încrederea în procesele electorale.

2.5.3. Importanța votului

Reflecți asupra următoarei situații:

Tatiana locuiește într-un oraș mare și, pentru a ajunge la locul de muncă, trebuie să utilizeze transportul public. Acesta este pus la dispoziție de către primăria orașului, finanțarea fiind asigurată de către călători, prin plata biletelor sau a unui abonament lunar. Tatiana nu are un venit bun și a luat hotărârea să nu plătească pentru utilizarea transportului public. Controlarea călătorilor se realizează destul de rar și crede că se va descurca dacă va fi prinsă fără bilet.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care este opinia voastră despre decizia Tatianei? Dacă majoritatea călătorilor va avea un astfel de comportament, ce efect se poate înregistra asupra companiei de transport public?

În teoria deciziei raționale, situația prezentată se numește paradoxul pasagerilor neplătitori. Pentru un individ, cea mai rațională decizie este aceea de a nu plăti bilet pentru transport, beneficiind de pe urma sacrificiilor făcute de ceilalți. Dacă însă majoritatea va alege să aibă un comportament similar, se va ajunge la falimentul companiei de transport. Paradoxul constă în faptul că, urmărindu-se o maximizare a avantajelor individuale, pe termen lung se va genera o soluție nerațională pentru toți. Există o categorie largă de bunuri comune (calitatea aerului, infrastructura de transport, serviciile sociale etc.) care subzistă doar printr-o susținere colectivă.

Participarea cetățenilor la vot poate fi interpretată într-o manieră asemănătoare situației analizate mai devreme. În scrutinele electorale impactul pe care îl poate avea un singur vot exprimat este absolut neglijabil. Din perspectiva raționalității individuale, prezența la vot înseamnă o cheltuială de timp și de bani, iar efectul este ne semnificativ. Așa cum compania de transport public funcționează doar cu suportul majorității călătorilor, sistemele sociale democratice presupun, la rândul lor, cooperare socială și implicare politică din partea cetățenilor.

În toate democrațiile contemporane există nemulțumiri față de funcționarea sistemelor politice. Selecția candidaților poate să nu corespundă întru totul așteptărilor electoratului, mai ales că aceasta este puternic influențată de aportul unor resurse financiare. De cele mai multe ori, votul legitimează opinia majoritară, iar deciziile politice pot fi coercitive în raport cu interesele minorității. Încrederea în politicieni este destul de redusă și o parte semnificativă din electorat poate să experimenteze un sentiment de inutilitate a procesului electoral (așa-numita „apatie politică”).

În ciuda acestor neajunsuri, democrația este sistemul social care, istoric vorbind, a conferit cele mai multe drepturi individului. Ea s-a constituit ca un tip de aranjament instituțional care permite schimbarea guvernământului fără violență, legitimându-i individului opțiunile și dreptul de a avea o anumită viziune asupra evoluției societății în care trăiește.

Democrația nu poate funcționa fără un nivel minim al implicării politice. Din această perspectivă, votul este văzut, în egală măsură, atât ca un drept, cât și ca o îndatorire cetățenească. Participarea la vot reflectă în mod esențial atașamentul față de anumite valori, fiind o expresie a nivelului de solidaritate socială și de implicare în problemele comunității. Așa cum s-a menționat pe parcursul acestui capitol, dreptul universal și egal de a desemna reprezentanți politici în instituțiile fundamentale ale statului este

o achiziție relativ recentă. Conservarea sa nu este posibilă decât atunci când membrii unei comunități își exercită efectiv opțiunea în alegerile politice.

Participarea la vot este esențială pentru responsabilizarea clasei politice, ritmicitatea desfășurării alegerilor reamintindu-i acesteia faptul că se află în serviciul public. Votul devine astfel un instrument prin care electoratul poate evalua performanța reprezentanților politici. Schimbarea administrației este o practică frecventă în democrație și are întotdeauna impact asupra calității guvernării. Și chiar dacă cei pe care i-am votat nu au câștigat alegerile, ei au șansa de a intra în opoziție și de a veghea la modul în care se exercită puterea de către cei care au dobândit-o.

Este posibil ca unii cetățeni să nu își regăsească toate interesele reflectate în candidaturile existente. Pluralismul politic le permite însă să aleagă varianta cea mai apropiată de preferințe. Ca și conviețuirea socială, democrația presupune, de foarte multe ori, un compromis între interese diferite. Decizia de a nu participa la vot nu face decât să legitimeze opțiunea majorității celor care și-au exprimat votul.

INFO+

Importanța participării electorale se reflectă în legislația multor state care au stabilit praguri minime de prezență la vot pentru validarea alegerilor. În Republica Moldova, de pildă, Codul electoral stipulează că alegerile pentru funcția de președinte sunt considerate valabile dacă la primul tur de scrutin au participat cel puțin 1/3 dintre alegătorii înscriși pe listele electorale. La al doilea tur de scrutin, alegerile se validează indiferent de numărul alegătorilor. De asemenea, alegerile locale sunt valabile dacă procentul de participare este de cel puțin 1/4 dintre alegătorii înscriși pe liste.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Elaborati un chestionar prin care să identificați criteriile pe care le utilizează colegii voștri în decizia de alegere a anumitor reprezentanți în Consiliul Elevilor. Pe baza informațiilor obținute după aplicarea chestionarului, realizați un profil al candidatului care poate obține cele mai multe voturi.
- 2 Alegeți o campanie electorală pentru alegerile parlamentare și identificați procentele de participare a electoratului la vot pentru fiecare raion și municipiu din Republica Moldova. Lucrați în echipe de patru elevi, astfel încât fiecărei echipe să îi revină sarcina de a analiza un număr aproximativ egal de unități administrative. Realizați apoi o fișă în care să comparați procentele identificate și în care să prezentați posibile cauze ale diferențelor de participare.
- 3 Identificați organizații din Republica Moldova care desfășoară activități de implicare civică. Realizați un pliant în care să oferiți informații despre aceste organizații, după domeniul în care activează (ecologie, asistență socială etc.). Distribuți-l celorlalți colegi din școală.

- 4 **PROIECT.** Alegeți un caz de schimbare a administrației politice, la nivel local sau național, și identificați modificările realizate de aceasta în planul politicilor publice. Lucrați în echipe de 4-5 elevi, astfel încât fiecărei echipe să-i revină un domeniu de analiză: economie, sănătate, educație etc. Realizați apoi fișe în care să evaluați măsurile întreprinse de respectiva administrație. Utilizați în realizarea evaluării o scală de la 1 la 5, în care 1 este punctajul minim, iar 5 este punctajul maxim.

EVALUARE

- 1 Identificați trei motive pentru care tinerii au o prezență mai slabă la vot în cadrul scrutinelor electorale.
- 2 Explicați de ce un sistem democratic performant impune o implicare politică susținută din partea cetățenilor.
- 3 Până în anul 2019, alegerile parlamentare din Republica Moldova s-au desfășurat în baza sistemului electoral proporțional. În anul 2017, Parlamentul a optat pentru

trecerea la sistemul electoral mixt, 50 de deputați fiind aleși în cadrul unei singure circumscripții naționale, iar 51 în circumscripții uninominale. Exprimați-vă opinia în legătură cu această modificare legislativă, aducând argumente care să nu o susțină.

- 4 Realizați un minieseu pornind de la următorul citat: „Reprezentanții politici incorecți sunt aleși de către cetățeni onești care nu votează” (George Jean Nathan).

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2

1 Menționați modalitățile prin care se realizează limitarea puterii guvernământului într-un sistem democratic.

2 Codul electoral din Republica Moldova prevede la articolul 37 acordarea unei susțineri materiale din partea statului pentru campaniile electorale. Sprijinul financiar se acordă prin credite fără dobândă, concurenții electorali urmând să restituie banii în anumite termene fixate prin lege. Formulați două argumente pro și două argumente împotriva acestei prevederi legale.

Argumente pro: ...

Argumente contra: ...

3 În sistemele democratice contemporane există mai multe state care au impus obligativitatea participării la vot pentru cetățenii eligibili. O parte dintre aceste țări sancționează absenteismul electoral prin amenzi și alte forme de restricții civile. Formulați două avantaje și două dezavantaje ale instituirii obligativității participării la vot în alegerile politice.

Avantaje: ...

Dezavantaje: ...

4 Identificați, în cadrul democrațiilor contemporane, un exemplu pentru fiecare dintre cele trei mari categorii de sisteme electorale: proporțional, mixt, majoritar.

5 Realizați o analiză comparativă între democrația directă și cea reprezentativă, punând în evidență atât elementele comune, cât și pe cele distinctive pentru cele două mari forme ale democrației.

6 Realizați un eseu pornind de la următoarea afirmație: „Cea mai eficientă metodă de a restrânge democrația este transferarea procesului de decizie din domeniul public către instituții inaccesibile controlului: regi și prințese, caste preoțești, junte militare, dictaturi de partid sau corporații moderne” (Noam Chomsky).

7 Elaborați un *portofoliu* în care să prezentați exemple de încălcări ale drepturilor civile în comunitatea în care trăiți. Propuneți, de asemenea, soluții pentru rezolvarea cazurilor prezentate.

LIBERTATEA IMPLICĂ RESPONSABILITĂȚI

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale.
- » Acceptarea altor puncte de vedere în luarea deciziilor prin proceduri democratice.
- » Aplicarea mecanismelor legale de participare la procesul decizional din instituție/comunitate.
- » Analiza impactului deciziilor personale, dar și al deciziilor celorlalți asupra comunității.
- » Asumarea responsabilității pentru greșeli.
- » Susținerea punctelor de vedere în baza raționamentelor, manifestând respect față de persoane.
- » Aplicarea criteriilor, a principiilor și a valorilor explicite pentru exprimarea de opinii, în diverse contexte democratice.

- 3.1. Responsabilitatea – drept și provocare
- 3.2. Riști să pierzi un prieten sau să încalci o regulă
- 3.3. Ne asumăm responsabilitatea pentru deciziile pe care le luăm
- 3.4. Dilema responsabilității, a complexității și a stabilității
- 3.5. Asumarea responsabilității într-o comunitate bazată pe respectarea drepturilor omului

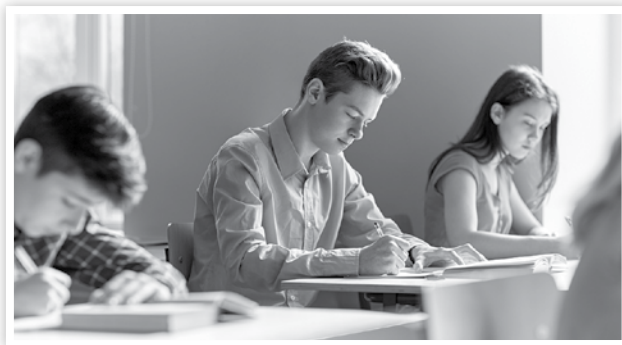
3.1. RESPONSABILITATEA – DREPT ȘI PROVOCARE?

3.1.1. Ce este responsabilitatea?

Analizați împreună în clasă următoarea situație:

Constatăm că un elev întârzie mai mereu la prima oră de dimineață. El se scuză spunând că traficul a fost aglomerat.

Considerați că stătea în puterile lui să vină la timp la școală sau a fost împiedicat în mod real, de factori din afara lui, să ajungă la timp?

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Pro sau contra? Sunteți de acord cu colegul vostru? V-au convins argumentele lui sau sunteți împotriva a ceea ce el susține? Și într-un caz, și în celălalt, este el responsabil de faptul că deranjează activitatea colegilor de la ora desfășurată în clasă? Exprimați-vă opinia și argumentați-o.

Pentru ca un om să se comporte într-un mod responsabil, este necesar să fie îndeplinite câteva condiții.

Prima dintre acestea este ca orice persoană să **aleagă liber** ceea ce urmează să facă. În măsura în care faptele sale sunt determinate de factori externi, independent de voința celui în cauză, nu putem aprecia în ce fel consecințele faptelor sunt meritul sau vina celui care le-a realizat. **Responsabilitatea este corelată libertății**; un om nu este responsabil pentru un act pe care l-a săvârșit fiind constrâns de factori externi

Limitele responsabilității persoanei. Nu orice persoană este în măsură să își asume orice tip de responsabilitate. În acest sens, deosebim între drepturile

și responsabilitățile majorilor și cele ale minorilor. Știm, de pildă, că numai persoanele majore au dreptul să voteze sau să obțină permisul de conducere auto. Persoanele care nu se află în deplinătatea facultăților lor mintale sunt considerate iresponsabile, pentru că se află în incapacitatea de a înțelege ce implică acțiunile pe care le pot face, fiindcă nu au discernământ.

Responsabilitatea în raport cu sistemul de valori. În orice societate, putem vorbi despre responsabilitate în raport cu un sistem de valori și norme care reglementează viața în comunitatea respectivă. Dacă faptele unui om țin cont de valorile și normele societății, putem considera că persoana în cauză se comportă în mod responsabil. Dacă însă le desconsideră, le încalcă într-un fel sau altul, atunci spunem că va fi tras la răspundere, adică va da socoteală tocmai pentru că nu s-a comportat responsabil și ca atare o să suporte sancțiuni din partea societății.

Responsabilitatea în raport cu drepturile și obligațiile. De asemenea, responsabilitatea se află

DEFINIȚIE

Responsabilitatea înseamnă a face un anumit lucru în cunoștință de cauză, precum și asumarea voluntară a consecințelor faptei.

în strânsă legătură cu drepturile pe care o persoană le are într-o anumită comunitate și, totodată, cu obligațiile care decurg din dreptul respectiv. Dacă un copil are dreptul de a fi educat, el are și obligația de a merge la școală și de a se implica în propria sa formare învățând, colaborând cu colegii, răspunzând

sarcinilor de lucru. În acest fel, el se comportă responsabil în raport cu un drept de care beneficiază.

Responsabilitatea este o consecință a exercitării unui drept. Indivizii și grupurile sociale au anumite drepturi doar dacă beneficiază de ele în mod responsabil.

INFO+

Efectul de așteptare sau de spectator

Cercetătorii Bibb Latané și John M. Darley au constatat pe baza unor observații și experimente că există o corelație între numărul de oameni prezenți într-un context de viață și reacțiile lor: cu cât există mai mulți oameni care pot interveni într-o situație, pentru a oferi ajutor, cu atât intervenția se realizează mai greu sau nu are loc, pentru că responsabilitatea se împarte, astfel încât, până la urmă, nimeni nu se simte responsabil. (<https://www.descopera.org/efectul-spectatorului/>)

INTERACTIVITATE

- ▶▶ Ați întâlnit, în propriile experiențe de viață, o situație de tipul efect de spectator? Expuneți-o colegilor voștri și discutați despre ea!
- ▶▶ Încercați să vă imaginați o situație de tipul efect de spectator, pe care să o relațați într-un text argumentativ de jumătate de pagină. Citiți colegilor comentariul vostru și solicitați-le să identifice acele elemente prezente în text care determină neimplicarea persoanelor, faptul de a nu se simți responsabili!

3.1.2. Drepturi și responsabilități

În mod curent ne referim la drepturile pe care le avem *în calitate de cetățeni*, de locuitori ai comunității, de pacienți, de consumatori etc., dar știm că nu există drepturi fără responsabilități. Oamenii au responsabilități față de ceilalți oameni, față de societatea în care trăiesc. Aceștia trebuie să respecte legile, să plătească impozite, să se implice în rezolvarea problemelor comunității, inclusiv prin participarea la vot.

De asemenea, au *responsabilități în viața lor privată* față de propria familie, față de prieteni, față de grupul din vecinătate etc.

Dar, în primul rând, fiecare om trebuie să se considere *responsabil față de sine*, el fiind cel care trebuie să se îngrijească de păstrarea sănătății, a integrității fizice și morale, să se considere responsabil de calitatea vieții pe care o duce și de propria sa dezvoltare.

Tipuri de responsabilități

1. În raport cu sistemul normativ și valoric:
  - a) responsabilități legale (de exemplu, plata impozitelor de către cetățeni);
  - b) responsabilități morale (de exemplu, să-ți respecti părinții).

2. În raport cu numărul persoanelor implicate:
    - a) responsabilități individuale (de exemplu, să-ți conserve sănătatea);
    - b) responsabilități colective (de exemplu, protejarea mediului).
- ▶▶ Pentru fiecare dintre responsabilitățile menționate, adăugați, împreună cu colegul de bancă, încă două exemple.

INFO+

Declarația Universală a Drepturilor Omului, din 10 decembrie 1948, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28 iulie 1990:

„**ART. 18** – Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religioasă; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățatură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor.

ART. 19 – Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și a exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.”

Dorința de a cunoaște este firească. Este important să delimităm ceea ce deja știm cu privire la o anumită problemă, de ceea ce vrem să știm, iar în final să apreciem ce am învățat.

- Lucrând în perechi, completați pe caiet un tabel asemănător celui de mai jos, în care să evidențiați raportul dintre responsabilități, pe de o parte, drepturi și libertăți, pe de altă parte, respectiv relația dintre responsabilități și drepturi/obligații:

Ce știu?	Ce vreau să știu?	Ce am învățat?
Respectarea drepturilor omului este garantată într-un stat democratic.	Un om poate fi tras la răspundere dacă fapta sa nu este un rezultat al alegerii sale pentru că el nu este liber?	

- După completarea tabelului, discutați cu colegii dacă sunt lucruri pe care ați fi vrut să le știți, nu le-ați aflat și la ce surse de informare ați putea apela pentru a le descoperi. Schimbați opinii referitor la ceea ce ați aflat. Apelați la ajutorul profesorului.

3.1.3. Decizia rațională – o provocare pentru alegere

Alegerea rațională. Pentru a ne comporta într-un mod responsabil, acțiunile trebuie să fie pregătite prin alegeri care să țină cont de normele legale și morale ale societății, de circumstanțele particulare ale situației de viață în care ne aflăm, și să fie, în același timp, rezultatul unei alegeri raționale. În acest sens, a fi responsabil este o provocare pentru noi de a demonstra cum ne comportăm ca ființe raționale.

Dileme în decizia rațională. O decizie rațională nu este întotdeauna ușor de luat. De pildă, o dilemă este o problemă dificil de soluționat tocmai pentru că variantele de acțiune se exclud reciproc, dar sunt comparabile din punct de vedere moral. De exemplu, eutanasia este o astfel de problemă cu caracter controversat. Deși în unele țări eutanasia este legalizată (de exemplu) în state precum: Olanda, Belgia, Luxemburg, Elveția, Germania și altele), totuși ea rămâne o decizie greu de asumat din punct de vedere moral.

Responsabilitatea este un drept al omului ca ființă rațională, care este îndreptățit să își asume deciziile pe care le ia, ținând cont de normele de conviețuire

socială în comunitatea unde trăiește. El poate să își stabilească în mod liber scopurile pe care și le propune să le atingă, precum și mijloacele pe care le apreciază drept eficiente pentru atingerea scopurilor. În acest sens, o să fie luată o hotărâre considerată cea mai bună, ca o alegere între mai multe variante posibile, pe care le analizează în prealabil.

În același timp, responsabilitatea este o provocare care îi oferă celui care se comportă responsabil ocazia de a dovedi celorlalți ce fel de om este, ce tip de caracter are.

Un **exemplu de decizie rațională** luată în Republica Moldova poate fi găsit în programul „Să păstrăm apele curate”, desfășurat de Agenția „Apele Moldovei”, prin care se urmărește managementul integrat al resurselor de apă. În documentul respectiv este menționat principiul gospodăririi unitare cantitate-calitate care presupune că „cele două laturi ale gospodăririi apelor sunt în strânsă legătură, de aceea apare ca necesară o abordare unitară care să conducă la soluții tehnico-economice optime pentru ambele aspecte”.

ȘTIAȚI CĂ...?

Responsabilitatea individuală scade semnificativ în anumite situații.

În psihologia socială este cunoscut *Efectul Ringelmann* (după numele profesorului francez Max Ringelmann) sau lenea socială, prin care se evidențiază faptul că, atunci când trebuie să desfășoare o activitate într-un grup, dar contribuția individuală nu poate fi remarcată, fiecare participant este mai degrabă tentat să considere că a depune un efort susținut este o pierdere de vreme. De aici rezultă că este mai convenabil pentru acesta, în spiritul rațional al consumului eficient de resurse, mai exact al economiei de energie, timp etc. să depună un efort mai mic. Nu la fel stau lucrurile și atunci când individul are de rezolvat o sarcină de lucru singur. Pentru că toată responsabilitatea îi revine, individul este mult mai implicat în ceea ce face și, ca atare, performează mai bine.

- ▶▶ În ce situații credeți că se poate manifesta lenea socială în activitatea elevilor?
Găsiți un exemplu concret.

TEME DE REFLECȚIE

„Libertatea înseamnă mai puțin a face ce vrem, cât a nu fi supuși altuia; ea înseamnă, totodată, a nu supune voința altuia voinței noastre. Niciun om care este stăpân nu poate fi liber.”
„Nu există libertate acolo unde nu sunt legi sau unde cineva este deasupra legilor.”
„Soarta libertății este legată întotdeauna de soarta legilor.”

(Jean-Jacques Rousseau, *Scrisori scrise de pe munte*)

DICȚIONAR

Drepturi ale omului sunt considerate acele drepturi pe care oamenii le au în virtutea faptului că sunt oameni, ființe raționale purtătoare de valoare în sine.

Decizia rațională numește acel tip de decizie care este luată pe baza analizei alternativelor de soluționare astfel încât scopul să fie atins cu un consum minim de resurse.

Libertatea formală înseamnă existența unui cadru legislativ care asigură respectarea principială a drepturilor omului.

Responsabilitatea se referă la a face un anumit lucru în cunoștință de cauză, precum și asumarea voluntară a consecințelor faptei.

Norma este înțeleasă drept o regulă impusă spre a fi respectată în mod obligatoriu prin lege sau prin uz.

Sancțiunea reprezintă o pedeapsă impusă de lege pentru cei care încalcă prevederile ei.

Societatea civilă este o asociere voluntară a oamenilor, având ca fundament libertățile și drepturile care rezultă din asumarea conștientă și activă a calității de cetățeni.

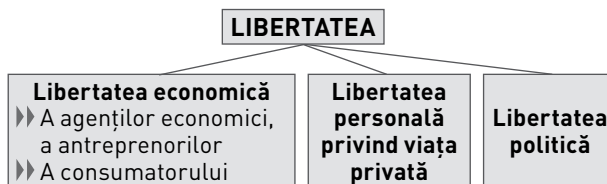
Statul de drept este un ansamblu de instituții care realizează o organizare birocratică și susțin ordinea socială prin mecanisme de constrângere legitime, pe un teritoriu circumscris în interiorul unor granițe, în limitele impuse de legile în vigoare.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

Derulați activitățile 1 și 2 aplicând metoda „Cercul socratic”.

- 1 Discutați despre modul în care elevii sunt responsabili privind ocrotirea propriei sănătăți, cu referire la cei care sunt antrenați în consumul de tutun sau în cel de alcool.
- 2 Lucrați în perechi și formulați o opinie în legătură cu necesitatea protecției consumatorului față de mass-media. Cine poate fi considerat responsabil în cazul în care sunt difuzate emisiuni de slabă calitate, cu un conținut nociv, care perpetuează stereotipuri, prejudecăți, îndeamnă la violență etc.? Folosiți ca sursă de informație studiul UNICEF, din 2012: *Monitorizarea situației copiilor și a femeilor, Studiu de indicatori multipli în cuiburi*, Grafice MICS (https://www.unicef.org/moldova/ro/MICS_RO_22-04-14.pdf).
- 3 Pornind de la harta conceptuală a formelor de libertate, realizați o „hartă mentală” sau o modalitate prin care să structurați, să

organizați și să memorați informații referitoare la alegerile pe care le puteți face. Puneți-vă în situația unui consumator de dulciuri care are de ales între bomboanele autohtone și cele din import, alegere pe care o va face în baza unei hărți mentale.

- 4 Realizați un chestionar cu tema „Libertate și autodeterminare”, pe care să îl adresați colegilor de la alte clase. În formularea întrebărilor utilizați termenii: *pasivitate, limitare în acțiune, inițiativă, nevoia de dezvoltare, încredere în forțele proprii, încredere în alții, curaj, reușită, negociere, consecințe, agresivitate, responsabilitate*. Discutați rezultatele obținute împreună cu colegii din clasa voastră, precum și cu cei care au răspuns la întrebări.

EVALUARE

- 1 Declarația universală a drepturilor omului urmărește promovarea egalității de șanse pentru toți oamenii, fără deosebire de rasă, culoare, sex, vârstă, religie etc., prin intermediul mai multor categorii de drepturi. Enumerați trei drepturi naturale ale omului. Utilizând informații învățate la istorie, exemplificați în ce condiții unele drepturi naturale nu au fost respectate în diferite comunități umane.
- 2 Explicați cum poate fi prevenită o situație problematică identificată într-o comunitate (de exemplu, traficul de ființe umane, munca forțată etc.) menționând:
  - a) o cauză posibilă care determină situația problematică;
  - b) o consecință rezultată din aceasta;
  - c) o metodă de prevenire a problemei analizate.
- 3 Jean Valjean, personajul principal din romanul *Mizerabilii*, de Victor Hugo, a fost condamnat la ocnă și, mai apoi, urmărit întreaga viață de inspectorul Javert pentru că a furat o pâine. Prezentați un punct de vedere personal, însoțit de argumente, referitor la alegerile făcute de cele două personaje.
- 4 Formulați, pe scurt, o obiecție referitoare la un comportament irațional al unui agent economic, care își maximizează profitul firmei sale, în detrimentul mediului ambiant.

3.2. RIȘTI SĂ PIERZI UN PRIETEN SAU SĂ ÎNCALCI O REGULĂ

3.2.1. A face alegeri

Imaginați-vă următoarea situație: A început ora de educație pentru societate, iar profesorul întreabă dacă lipsește cineva. Un coleg ți-a dat un mesaj prin care te roagă să îi spui profesorului că el întârzie, dar va veni, totuși, în timp util. Te roagă să insiști să nu i se pună absență. De asemenea, îți spune unde se află, de unde înțelegeți că nu are cum să ajungă la oră. Înțelegeți că, de fapt, îl vei minți pe profesor.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce ar fi mai bine să facem în astfel de situații? Ce este corect să facem? Tu ce ai face? Ai risca să pierzi un prieten sau ai încălca o regulă?

În situația prezentată mai sus și în multe altele, *a fi responsabil* se referă la situații practice, concrete de viață. Cum să stabilim un acord între ceea ce putem să facem și ceea ce este cazul să facem sau cum este mai bine să procedăm, poate fi o adevărată provocare. Când un om își asumă responsabilitatea într-o situație dată, el face o serie de alegeri. Cum este posibilă o decizie corectă? – reprezintă o întrebare la care se impune să identificăm soluții cu fiecare ocazie în care acționăm.

A face o alegere ne implică pe noi ca ființe raționale, capabile de a face alegeri în mod liber, ținând cont de distincțiile valorice (de exemplu, bine-rău, drept-nedrept).

În acest sens, trebuie să ne dăm seama *ce motivații avem* pentru a ne comporta într-un fel sau altul. De asemenea, este necesar să distingem între aspectele mai importante, care descriu situația respectivă, și cele secundare, care eventual pot fi neglijate. Pentru a face o alegere potrivită, adecvată, trebuie să găsim temeiurile pe baza cărora aceasta poate fi justificată.

A face o alegere implică să avem *un reper, un criteriu* pe baza căruia să delimităm între alternativele pe care le presupunem posibile la un moment dat. Mai mult, vom avea în atenție și valorile pe care le considerăm importante pentru noi și pe care urmărim să le respectăm.

Apoi, este necesar să analizăm fiecare variantă de alegere și să evaluăm *avantajele și dezavantajele* acesteia, ceea ce implică un anumit timp de deliberare.

INFO+

Strategia *țapului ispășitor*

Expresia *țap ispășitor* trebuie înțeleasă într-un sens figurat, ca un mod de a arunca pe cineva vinovăția pentru greșelile altora.

În studiile de psihosociologie, teoria *țapului ispășitor* a influențat analizele privind conflictele între grupuri, care, în condițiile concurenței acestora de a-și atinge scopurile, de a-și satisface interesele, caută explicații. Situația se tensionează, apar frustrări, crește agresivitatea mai ales în condiții de criză economică, socială sau de orice alt fel. Astfel, se manifestă tendința de a găsi și de a imputa vinovății membrilor aparținând altor grupuri decât cel căruia îi aparțin.

De exemplu, emigranții sunt considerați cauza șomajului, pentru că acceptă locuri de muncă prost plătite sau chiar muncesc fără forme legale, fiind identificați cu o sursă a tuturor relelor din societate și a neajunsurilor pe care o comunitate le întâmpină la un moment dat.

►► Împreună cu colegul de bancă, identificați exemple în care o situație de viață a fost explicată prin a face responsabil pe altcineva. Comentați împreună cu ceilalți colegi exemplul găsit. Comparați diferitele exemple. Ce au în comun?

3.2.2. Ce dificultăți implică o situație dilematică?

La nivelul vieții cotidiene, ne confruntăm uneori cu situații în care informația este incompletă, ceea ce determină o anume nesiguranță pentru hotărârile pe care le luăm, neputând anticipa cum se vor derula stările de fapt în viitor. Ne referim, în acest sens, la incertitudine.

În mod opus, pe măsură ce cantitatea de informații crește, se mărește și gradul de încredere până la un adevărat exces de încredere.

Atât într-un caz, cât și în celălalt, apar dificultăți atunci când trebuie să luăm decizii.

O situație în care nu ne dăm seama cum să acționăm și ce decizie să luăm, pentru că ne confruntăm cu aspecte care sunt opuse, dar prezente în același timp, este una pe care o calificăm drept dilematică. Un om care se află într-o situație dilematică poate să creadă că, indiferent ce va alege, tot nu va fi găsit soluția cu adevărat bună.

O situație care se prezintă ca o dilemă are următoarele caracteristici:

- nu există o soluție unanim acceptată, care să se remarce drept cea mai potrivită alegere;

- răspunsul nu poate fi amânat, trebuie dat în timp optim;
- decizia luată implică în același timp responsabilități;
- indiferent de alternativa adoptată drept cea mai bună, caracterul problematic al situației rămâne încă nerezolvat.

STUDIU DE CAZ

În Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 1473 din 30 decembrie 2017, numită „Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021”, se precizează următoarele: „Din perspectiva nivelului de instruire, majoritatea persoanelor ocupate aveau studii superioare – 24,3%, secundar profesional – 22,3% și liceale – 19,7%, în timp ce populația inactivă în vârstă aptă de muncă avea studii gimnaziale – 29,7%, liceale – 22,7% și secundar profesional – 17,3%. În același timp, circa 18.400 de tineri au plecat pentru a-și continua studiile peste hotare, o mare parte dintre aceștia urmând studii superioare”.

- Propuneți o explicație de tipul *șapul ispășitor* din perspectiva unui șomer care trebuie să justifice faptul că nu are un loc de muncă.

Cum stabilim asumarea responsabilității?

Dacă situația de viață este complexă, cu un caracter dilematic, asumarea responsabilității trebuie să ia în considerare *consecințele* care rezultă în mod direct și indirect.

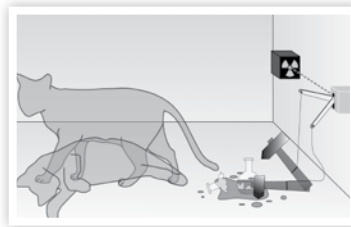
Apoi, este important să fie în mod clar stabilite *prioritățile* și, totodată, conștientizat *riscul* de eșec al unei alegeri sau al alteia.

Care sunt limitele responsabilității? Un posibil răspuns ar fi: responsabilitatea este limitată la capacitatea persoanei de a înțelege, de a hotărî și de a acționa.

ȘTIAȚI CĂ...?

Incertitudinea a fost studiată de mai mulți cercetători. În fizică, Werner Heisenberg a consacrat principiul incertitudinii. Un alt cercetător, Erwin Schrödinger (fizician austriac, care a luat premiul Nobel în 1933), a imaginat un experiment mental caracterizat ca un paradox, în care o pisică poate să fie vie sau moartă în funcție de un eveniment anterior întâmplător. Acest experiment este cunoscut ca: „Pisica lui Schrödinger”. (<https://www.descopera.org/pisica-lui-schrodinger/>)

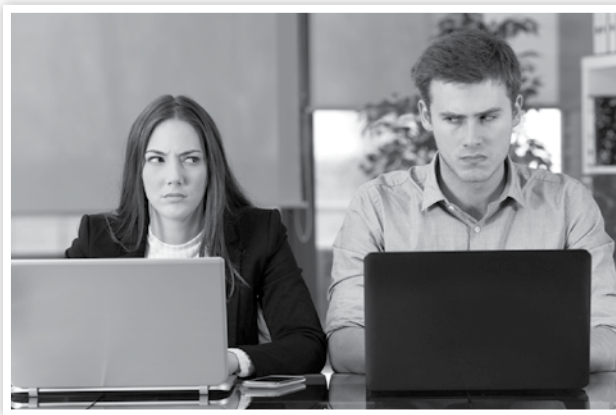
►► Pornind de la experimentul descris pe site-ul de mai sus, realizați o dezbatere privind dificultățile pe care le întâmpinăm în situațiile de incertitudine în care totuși trebuie să luăm o decizie.

3.2.3. Reguli și relații interpersonale

În diferite forme de asociere, oamenii stabilesc numeroase tipuri de relații. Dintre acestea, se pot desprinde două mari categorii: relații de cooperare și relații de competiție.

În *cadrul relațiilor de cooperare*, participanții își sprijină reciproc eforturile, colaborează, își conjugă eforturile pentru atingerea unui scop comun. De exemplu, membrii unei echipe care lucrează împreună la finalizarea unui proiect.

În *cadrul relațiilor de competiție*, este evidențiată concurența între participanți, determinată de raportul lor de opoziție și de intenția fiecăruia de a-și atinge scopurile, chiar dacă aceasta presupune acțiuni în detrimentul celuilalt competitor. De exemplu, un antreprenor poate fi interesat prioritar de beneficiul firmei lui, chiar dacă modul de acțiune poate să conducă la falimentarea altui agent economic.

La baza oricăror relații sociale se află relațiile interpersonale, în care individul se implică direct, cu întreaga lui personalitate. Aceste relații pot fi: de atracție, de respingere sau de indiferență.

INFO+

Sociologul J.L. Moreno a propus în sprijinul cunoașterii relațiilor interumane în grupurile mici utilizarea *testului sociometric*. Prin aplicarea lui, fiecare membru al grupului se va plasa pe o poziție anume într-o hartă a relațiilor în funcție de preferințele sau de respingerile formulate de ceilalți și, desigur, de cele proprii.

►► Discutați împreună cu colegul de bancă despre răspunsurile posibile date de ceilalți colegi la următoarele întrebări:

- Cu cine ai prefera să lucrezi în cadrul unui proiect? De ce?

- Cu cine nu ai dori să lucrezi în cadrul unui proiect? De ce?
- Cine crezi că te-a ales să lucrezi împreună?
- Cine crezi că te-a respins?

Prietenia este un tip de relație interpersonală care implică simpatie, cooperare, înțelegere și sprijin reciproc, bunăvoință, încredere. În cadrul unei prietenii, se stabilesc raporturi de parteneriat, de cooperare în activități comune; cei care sunt prieteni petrec împreună timp pe care l-am putea numi *de calitate*.

Dar, ca orice relație interumană, și prietenia presupune respectarea unor reguli de conduită; în primul rând, pe cele consacrate de bunul-simț. Putem presupune că doi oameni care sunt prieteni sunt sinceri unul față de celălalt, onești, loiali. Prietenii au multe caracteristici similare: valori, interese, preocupări comune. Considerăm, în mod obișnuit, că *cine se aseamănă se adună*. O relație de prietenie se consolidează prin preferințe și comportamente similare ale celor care sunt prieteni.

Într-o relație de prietenie, fiecare așteaptă să fie prețuit, valorizat, dar și încurajat, susținut, ajutat, să-i fie satisfăcut sentimentul de apartenență și dragoste: nevoia de a fi împreună cu alții, de a aparține unui grup sau unei categorii sociale, de a fi acceptat de ceilalți, de integrare socială armonioasă.

Uneori, prietenia este înțeleasă greșit, în sensul că unul dintre cei care se consideră prieteni cred că relația respectivă este o oportunitate de a câștiga avantaje de un fel sau altul, de a-și identifica mijloace pentru atingerea mai ușoară a scopurilor sale. Un prieten adevărat nu urmărește să obțină beneficii de pe urma altora, nu îi pune pe ceilalți în situații controversate doar ca să-și satisfacă interesele, nu-i determină în mod deliberat să încalce regulile de conviețuire în comunitate.

TEME DE REFLECȚIE

„Prietenia este, în fond, o virtute sau, cel puțin, este inseparabilă de virtute. Și nu există alt lucru mai necesar vieții decât ea. Căci nimeni nu ar concepe o viață fără prieteni, chiar dacă ar fi să posede toate celelalte bunuri la un loc. (...)”

Este clar însă că prietenia bazată pe valoarea personală nu este posibilă decât între oameni de virtute, căci oamenii vicioși nu se simt atrași unul de altul decât dacă e vorba de un interes (...) Dimpotrivă, a avea încredere unul în altul, a nu se nedreptăți niciodată unul pe altul și toate celelalte calități cerute unei adevărate prietenii caracterizează prietenia dintre oamenii virtuoși.” (Aristotel, *Etica nicomahică*)

DICȚIONAR

Dilemă – raționament cu două soluții, dintre care trebuie aleasă una, deși ambele au consecințe incerte; alternativă care pune în dificultate.

Virtute (la Aristotel) – starea normală a sufletului înclinat spre faptele bune; virtutea este dispoziția constantă de a lăsa rațiunea să conducă partea sufletului de unde apar dorințele.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Organizați o dezbatere cu tema „Rolul relațiilor interpersonale în formarea imaginii de sine este pozitiv sau negativ?”. Împărțiți clasa în două echipe mari și o echipă formată din trei elevi (juriul). Prima echipă va avea sarcina să găsească argumente pro, iar cea de-a doua, argumente contra. Juriul va decide (pe baza unei fișe de evaluare) care echipă a fost mai convingătoare prin calitatea argumentelor.
- 2 **PROIECT.** Formați echipe de câte patru elevi. Documentați-vă pornind de la tipologia individului egoist caracterizată astfel: plasează propriul bine mai presus de orice altceva, activitățile sale au ca scop satisfacerea nevoilor propriei persoane, nu respectă principiile morale acceptate la nivelul comunității, își urmărește scopurile, indiferent de răul pe care îl provoacă, se folosește de ceilalți doar ca de niște instrumente. Pe baza documentației, elaborați împreună cu colegii de echipă, la alegere, „Schița egoistului de lângă noi” sau „Schița altruistului de lângă noi” (ale cărui caracteristici sunt opuse celor ale egoistului).
- 3 Folosind metoda „Public speaking” și pornind de la faptul că într-o relație de prietenie sunt dezirabile comportamente bazate pe corectitudine, altruism, respect față de promisiunea făcută, solidaritate, reciprocitate, întoarcere a faptelor bune, construiți un discurs pe tema „Prietenul la nevoie se cunoaște”. Pregătiți-vă să susțineți discursul în fața colegilor într-o sesiune de „Public speaking” (discursuri publice). Nu uitați calitățile de actor necesare discursului public.
- 4 Organizați un concurs de eseuri și fotografie la care să participe și colegii de la o altă clasă, cu tema „Ce duce la o viață bună?”. Aveți în vedere cercetarea asupra unui grup de absolvenți de la Harvard, și, în paralel, asupra unui grup de băieți din cartierele cele mai sărace din Boston, numită „Ce duce la o viață bună? Învățămintele trase din cel mai îndelungat studiu despre fericire”, explicat într-o prezentare TED – de psihiatrul Robert Waldinger. Rezultatul studiului este: viața bună se construiește cu relații bune! (<https://www.ted.com>)

EVALUARE

- 1 Ilustrați, printr-un exemplu concret, o decizie rațională. Enumerați trei caracteristici ale acesteia. Cum se va reflecta luarea unei astfel de decizii asupra deciziilor următoare? Explicați expresia *efect de domino*.
- 2 În lucrarea lui Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț*, personajul principal mărturisește că se simte singur, iar un alt personaj, Vulpea, îl îndeamnă să-și facă prieteni: „Nu cunoaștem decât ceea ce împlânzim – zise Vulpea”. Pornind de la ideea dată, realizați un „Dosar cu prietenii celebri” (povestiri despre prietenii cunoscute de voi).
- 3 Alegerile sunt de diverse tipuri: unele se înscriu în sfera vieții publice (alegerile electorale, alegerile agenților economici în piața liberă etc.), iar altele, în sfera vieții private (alegera partenerului de viață, alegerea locului de rezidență etc.). Menționați două asemănări și două deosebiri între cele două tipuri de alegeri.
- 4 Identificați trei caracteristici pe care ar trebui să le aibă o persoană pentru ca ea să reprezinte pentru tine o *persoană semnificativă*. Cunoașteți o astfel de persoană? În ce măsură corespunde caracteristicilor descrise?

3.3. NE ASUMĂM RESPONSABILITATEA PENTRU DECIZIILE PE CARE LE LUĂM

3.3.1. Etapele unui act decizional

Imaginați-vă că sunteți absolvent de liceu. Anii de studiu în învățământul preuniversitar s-au terminat și este timpul să decideți ce veți face mai departe.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

O astfel de hotărâre nu este ușor de luat. Poți alege să urmezi cursurile unei facultăți, să cauți un loc de muncă sau te gândești la alte opțiuni.

Pentru a lua o hotărâre, trebuie reflectat din timp. Este ca o temă pe care școala ne-a pregătit-o după încheierea anilor de liceu.

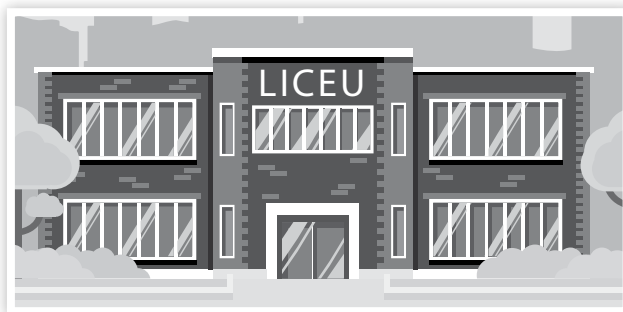
Un act decizional înseamnă exprimarea unei opțiuni în legătură cu atingerea unui scop bine precizat, pe baza analizei unui ansamblu de informații privind mijloacele care pot fi utilizate, constrângerile care limitează acțiunea, consecințele care decurg din asumarea răspunderii alegerii făcute. Luarea deciziilor este o caracteristică a funcțiilor de conducere într-o organizație, specifică liderilor, dar și fiecărei persoane în diferite situații de viață, și presupune parcurgerea mai multor etape.

▶▶ Vom porni de la următorul exemplu: un absolvent de liceu vrea să devină profesor și decide să urmeze cursurile unei facultăți. Care sunt opțiunile sale?

Situația problematică

Există o multitudine de informații care descriu realitatea. Pe de altă parte, orice lacună în cunoaștere creează o problemă care trebuie rezolvată.

Știm că o hotărâre complexă nu este bine să fie luată dintr-odată, ci este necesar un timp de deliberare. Astfel, într-o primă etapă, este necesar să fie conștientizată intenția de a rezolva problema nou-apărută; aceasta presupune implicarea voinței care să antreneze întreaga personalitate în actul de deliberare. În acest moment, devine clar scopul pentru care are loc actualizarea datelor din experiență. Apoi, apare o imagine de ansamblu care include modalitățile concrete, mijloacele prin care vom acționa în rezolvarea problemei.

▶ Absolventul de liceu dispune de o mulțime de informații cu privire la rețeaua de instituții de învățământ superior.

Reformularea problemei. Cum se pune problema pentru cel care intenționează să o rezolve?

Este necesar să fie făcută o distincție clară între datele care se dau ca repere ale problemei și cele care definesc cerința la care urmează să răspundă.

▶ Absolventul de liceu încearcă să ordoneze informațiile de care are nevoie pentru luarea deciziei, separând informațiile cele mai importante, respectiv cele care se referă la domeniul pe care dorește să îl studieze la facultate.

Adoptarea unei ipoteze și formularea soluțiilor alternative

În această etapă se va cristaliza o ipoteză de lucru din perspectiva căreia o soluție va fi ulterior considerată mai adecvată.

În rezolvarea oricărei probleme, pot fi identificate mai multe soluții alternative. Fiecare dintre acestea va fi analizată, vor fi precizate avantajele și dezavantajele pe care le implică alegerea uneia sau a alteia dintre variante. Alternativele vor fi evaluate și ierarhizate. Important este ca, pentru fiecare dintre acestea, să fie anticipate consecințele care vor urma.

INFO+

Pentru informarea tinerilor din Republica Moldova s-au creat centre de tineret.

Un centru de tineret este o entitate (de sine stătătoare sau parte a unei organizații sau a unei instituții) care oferă servicii și programe pentru tineret, nu numai organizațiilor de tineret, ci și tinerilor din comunitate, în conformitate cu un standard minim de funcționare.

Redăm mai jos câteva dintre informațiile care stau la dispoziția tinerilor.

A. Informare și documentare:

- *învățământ*: sistemul de educație și formare;
- *formare profesională*; meserii, profesii și domenii de activitate; cursuri de perfecționare, de calificare sau recalificare; cerințele de educație și pregătire adecvate pentru piața muncii; bursa locurilor de muncă;
- *relații de muncă*: legislația muncii, drepturile tinerilor cu privire la raporturile de muncă.
- *relații sociale*: informații cu privire la diverse situații care implică raporturi între persoane fizice și juridice, sau între persoane fizice;

- *viața asociativă*: constituirea și funcționarea asociațiilor, a organizațiilor, a societăților, a firmelor de diverse tipuri;
- *sănătate*: informații cu privire la contracepție, la planificarea familiei, la viața sexuală, la droguri, la alimentație sănătoasă etc.;
- *turistice și de petrecere a timpului liber*: adrese utile, agenții turistice, pachete de programe turistice; cinematografe/disco-teci; agenda culturală etc.;
- *viață practică*: informații despre demararea unei afaceri; managementul relațiilor interpersonale (în grupul de prieteni, în familie, în relațiile cu instituțiile publice etc.).

B. Consultanță și consiliere

- B.1.** Activitate de consultanță în următoarele domenii: a) managementul antreprenorial; b) managementul proiectelor; c) economic; d) juridic.
- B.2.** Activitate de consiliere în domenii ca: a) orientare școlară și profesională; b) orientare pe piața muncii; c) relații interpersonale, consultanță (psihologică) etc.

(http://www.tineri.md/index.php?pag=n&op=view&id=130&tip=servicii_tineri&start=&l=)

» Absolventul constată că domeniul pe care dorește să îl studieze poate fi urmat fie într-o facultate de stat, fie într-o facultate particulară. Așadar, va trebui să aleagă între cele două alternative.

Selectarea unei soluții/Decizia propriu-zisă

Una dintre alternative se va impune și va fi desemnată drept cea mai potrivită. Va conta experiența anterioară a celui care face alegerea, mai cu seamă experiența succesului sau a eșecului.

Dacă decizia se va fundamenta pe o experiență de succes, va fi valorificată încrederea pe care reușita o conferă celui ce o obține. Dacă alegerea se va realiza în urma unei experiențe controversate, atunci ea va fi influențată de ezitări, de neîncredere.

» Absolventul de liceu decide pentru soluția de a urma facultatea de stat. La baza alegerii sale stau rezultatele foarte bune înregistrate la examenul de bacalaureat și avantajul susținerii financiare de la bugetul de stat pe perioada studiilor.

Faza post-decizională: acțiunea care pune în practică decizia

În această etapă, acțiunea se va materializa efectiv, vor fi parcurse gradual toate aspectele implicate de activitatea propriu-zisă.

» Absolventul de liceu se pregătește efectiv prin studiul aprofundat al disciplinelor de examen, apoi prin susținerea examenului și pregătirea dosarului de înscriere.

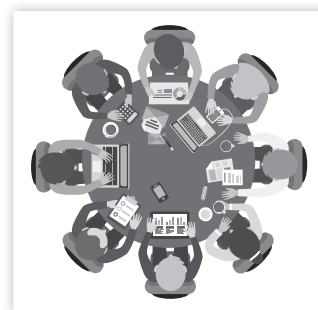
Evaluarea rezultatelor

După desfășurarea evenimentelor, vor putea fi trase și o serie de concluzii, care vor aduce unele învățăminte. Dacă rezultatul este cel scontat, atunci are loc o nouă experiență de succes, iar cel în cauză își va spori încrederea în sine. Dacă însă ceea ce s-a obținut este diferit de ceea ce s-a intenționat, atunci demersul ar trebui reluat de la formularea ipotezelor.

ȘTIȚI CĂ...?

După datele oficiale, în anul universitar 2016–2017, în Republica Moldova existau 30 de unități de învățământ superior, 19 instituții de stat și 11 private. În municipiul Chișinău activează 26 de unități și câte o unitate în Bălți, Comrat, Cahul, Taraclia.

- Căutați împreună cu colegii de clasă informații despre învățământul superior din Republica Moldova. Care dintre datele identificate poate fi considerată cea mai importantă? De ce?

3.3.2. Metode de luare a deciziei

Decizia reprezintă un act social, intenționat, al unei persoane sau al unui grup de persoane, prin care se stabilesc scopul și obiectivele unei acțiuni, direcțiile și modalitățile de realizare a acesteia, toate determinate în funcție de o anumită necesitate, pe baza unui proces de informare, de reflecție și de evaluare a mijloacelor și a consecințelor desfășurării acțiunii respective.

Metodele de luare a deciziilor vizează căile prin care este luată decizia și se clasifică după mai multe criterii posibile.

Clasificarea metodelor de luare a deciziilor		
În funcție de acordul participanților	În funcție de perioada de timp pentru care este luată	În funcție de sfera socială vizată
a) luată prin consens b) luată în unanimitate c) adoptată prin forța majorității	a) cu impact imediat b) pe termen mediu c) pe termen lung (strategice)	a) în sfera privată b) în sfera publică

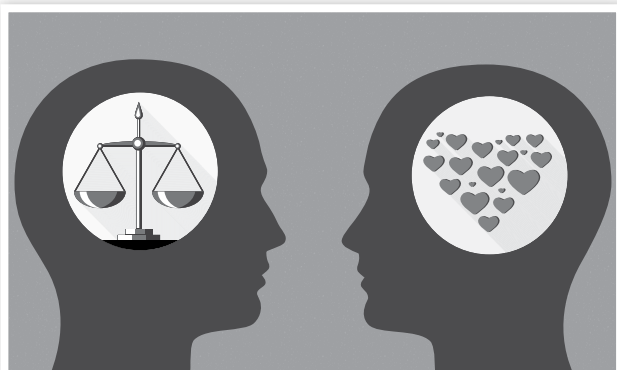
Decizia este luată prin consens atunci când punctele de vedere comune duc la o hotărâre comună. Unanimitatea presupune ca toți participanții să fie de acord cu o soluție.

Adoptarea unei decizii prin forța majorității se realizează atunci când voința celor mai mulți este acceptată ca determinantă în luarea hotărârii.

Pentru luarea unei decizii optime este necesar să identificăm criteriile, după care să ne orientăm atunci când evaluăm alternativele și selectăm varianta cea mai potrivită pentru situația dată.

Metoda rațională de luare a deciziilor presupune *analiza logică* a situației date și parcurgerea următoarelor etape:

- identificarea și definirea problemei;
- formularea soluțiilor alternative;
- alegerea celei mai bune soluții;
- implementarea soluției.

Metoda creativă de luare a deciziilor valorifică *intuițiile* celor care iau decizii și se bazează pe imaginația acestora. O astfel de metodă este adoptată atunci când problema este slab definită, iar abordarea implică gândirea divergentă, euristică.

O tehnică utilizată în metodele creative pentru identificarea soluțiilor poate fi *brainstormingul* – *furtuna de idei*, care se desfășoară astfel: într-o primă fază, membrii grupului formulează idei fără nicio cenzură; este încurajată producția liberă de idei. În momentul următor se va realiza o ierarhie a ideilor în funcție de valoarea lor.

În cadrul unui grup, decizia poate fi luată:

1. **prin consens** – în urma discuțiilor asupra situației date, membrii grupului cad de acord

TEME DE REFLECȚIE

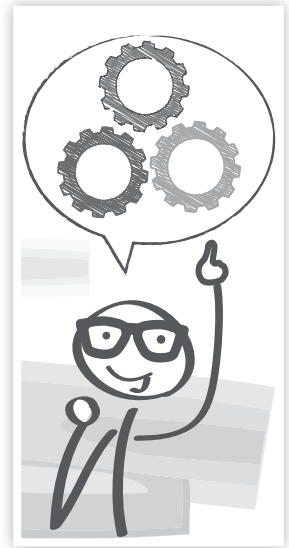
Cu siguranță, deși foarte tineri, ați luat deja până în prezent mai multe decizii.

Descrieți, pe scurt, una din deciziile pe care o considerați importantă în desfășurarea vieții voastre în prezent, menționând:

- cum a fost luată, în ce circumstanțe;
- când a avut loc actul de decizie;

asupra unei soluții considerate cea mai adecvată;

2. **prin vot** – membrii grupului își exprimă opțiunea prin vot, iar rezultatul obținut se impune prin respectarea opțiunilor majorității;
3. **prin decizia liderului** – după realizarea unor consultări în grup, liderul va avea ultimul cuvânt, luând în fapt decizia.

- cine a mai fost implicat;
  - unde a fost aplicată în mod concret;
  - de ce a fost considerată cea mai bună opțiune.
- » Discutați cu colegii și identificați elemente comune între modul de luare a deciziilor prezente la mai mulți colegi.

3.3.3. Arborele decizional și asumarea răspunderii

Pentru luarea unei decizii complexe, adesea se derulează un proces care cuprinde mai multe etape; se pot realiza în lanțuri de tip cauză–efect în diferite configurații. Astfel, în cazul unor decizii de o mare complexitate, în care unele aspecte nu pot fi prevăzute sau este vorba despre o serie de evenimente interdependente în timp, putem reprezenta grafic variantele de decizie în forma unor diagrame. Unele dintre acestea iau forma arborilor decizionali, precum cel din imaginea alăturată.

Arborele decizional este realizat în funcție de scopul asumat, dar și de gradul de incertitudine care caracterizează situația decizională. Cu cât decizia se impune a fi luată într-o situație care implică riscuri, cu atât răspunderea celui care decide crește.

Răspunderea vizează atât luarea deciziei, cât și implementarea acesteia. Degeaba o decizie este bună, dacă nu este aplicată în timp optim și în condițiile stabilite în prealabil.

Calitatea deciziei poate depinde de mai mulți factori, dintre care: disponibilitatea în a accesa resurse, concentrarea asupra scopului, gradul de implicare al decidenților, modul de asumare al răspunderii ș.a.m.d.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Un consumator care a cumpărat un produs de la un magazin, odată ajuns acasă, constată că nu îl poate utiliza în scopul pentru care era destinat, din cauza unei defecțiuni tehnice. Analizați această situație în grupuri de câte patru elevi. Fiecare grup va trebui să gândească: a) Ce decizie poate să ia consumatorul în situația dată? b) Ce alte decizii mai pot fi implicate pentru asigurarea respectului față de drepturile consumatorului?

2 Într-un grup de prieteni, într-o organizație de muncă sau într-o echipă sportivă, observăm persoane care au comportament de lider. În ce măsură crezi că ai putea avea calitățile unui lider? Formați patru echipe de elevi. Fiecare echipă va completa unul dintre cele patru cadrane ale Analizei SWOT, conform modelului dat.

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

3 Citiți cu atenție informațiile prezentate în textul alăturat. Pornind de la tema cu titlul

„Tinerii pe piața muncii”, organizați o dezbatere cu colegii din alte clase a X-a.

Tinerii pe piața forței de muncă

Conform definiției BIM, rata șomajului a fost la tinerii cu vârsta cuprinsă între 15 și 34 de ani de 6,6%, la tinerii în vârstă de 15-24 de ani de 11,8%, în timp ce media pe țară a constituit 4,1%. În funcție de nivelul de instruire absolvit, rata șomajului înregistrează în rândul tinerilor cu nivel de instruire mediu este 7,2%, față de cei cu nivel de instruire superior, de 5,6%.

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6086>)

4 Directorul școlii împreună cu ceilalți profesori au decis să identifice cele mai bune mijloace pentru a crește prestața unității de învățământ. În acest sens, va fi consultat fiecare colectiv de elevi, de la fiecare clasă. Utilizând metoda pălăriilor gânditoare, prezentați conducerii școlii opiniile clasei voastre și, în final, realizați un poster cu tema „Cum creștem prestața școlii noastre”?

EVALUARE

1 Fabrica de bomboane *Bucuria* a fost înființată la Chișinău după cel de-al Doilea Război Mondial, în anul 1946. Astăzi este un brand renumit. Dați trei exemple de momente din istoricul de după anul 1990 al firmei, pe care considerați că s-a bazat succesul de astăzi.

2 Formulați un argument în favoarea afirmației: „Cine are carte are parte”.

3 Ilustrați, printr-un exemplu concret, fiecare dintre următoarele situații:

a) decizie luată în sfera privată de un grup de oameni;

b) decizie adoptată de un singur om în sfera publică.

Stabiliți o asemănare și o deosebire între acestea.

4 Explicați, în aproximativ zece rânduri, cum poate personalitatea unui om să influențeze deciziile pe care acesta le ia în diverse circumstanțe de viață.

3.4. DILEMA RESPONSABILITĂȚII, A COMPLEXITĂȚII ȘI A STABILITĂȚII

3.4.1. Dilema între risc și responsabilitate

Deciziile pe care le luăm produc consecințe atât pentru noi, cât și pentru alții. Dar o decizie odată luată devine un fapt ca atare.

Mulți tineri doresc ca, după împlinirea vârstei majoratului, să se mute separat de părinți și își caută o locuință cu chirie. Această dorință de dezvoltare poate determina consecințe dintre cele mai diverse. Părinții își arată rezervele și evidențiază dificultățile situației de viață nou create sau pot respecta decizia tânărului și îl pot încuraja să-și urmeze drumul ales.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce riscă un tânăr care își manifestă o astfel de opțiune? Ce responsabilități implică alegerea făcută?

Riscul este asociat cu o situație neprevăzută, dar care se poate produce cu o oarecare probabilitate, ceea ce determină efecte negative, pagube și distrugeri.

Unele dintre comportamentele oamenilor pot fi considerate, în măsura în care declanșează consecințe neașteptate, cu impact negativ, ca fiind comportamente de risc.

► Un adolescent care absentează de la școală riscă să nu poată finaliza studiile, să nu promoveze examenele care se susțin la sfârșitul ciclului școlar. Fumatul, consumul de alcool, consumul de droguri reprezintă comportamente care determină riscuri privind sănătatea.

INFO+

Riscuri cu privire la viața privată în spațiul cibernetic

Centrul Internațional „La Strada”, Moldova, *Siguranța copiilor pe internet* (studiu, 2017)

„Datele prezentei cercetări atestă că 71,5% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 12 și 15 ani accesează internetul zilnic, 25,3% de câteva ori pe săptămână și 2,6% de câteva ori pe lună, iar 0,6% mai rar decât o dată pe lună. Accesarea zilnică a internetului crește odată cu vârsta. Copiii din mediul urban accesează și utilizează internetul zilnic într-o măsură mai mare decât cei din mediul rural – 75,6%, față de 68,4%.

Printre acțiunile riscante întreprinse de către adolescenți pe internet semnalăm căutarea prietenilor în mediul on-line (31,4%), achiziționarea

unor lucruri în magazinele din mediul on-line (31,2%), cumpărarea jocurilor on-line (13,4%), trimiterea fotografiilor/secvențelor video persoanelor cunoscute doar în mediul on-line (13,1%), încredințarea parolei de la poșta electronică sau de la profilul de socializare altor persoane (12,1%), schimbul de date personale (număr de telefon, adresă de domiciliu, date despre părinți etc.) persoanelor din mediul on-line (8,3%). Aceste date relevă că o parte semnificativă dintre copii nu cunosc riscurile unor astfel de comportamente.”

(http://lastrada.md/files/resources/3/Siguranța_copiilor_pe_Internet__final.pdf)

► Propuneți o modalitate prin care copiii/adolescenții să fie preveniți privind pericolele potențiale întâlnite în mediul virtual.

Se creează o problemă pentru care este greu să găsim o soluție optimă, și anume: care este linia ce face diferența între asumarea unui risc și adoptarea unui comportament responsabil?

Oamenii și-au construit diferite modalități de a înțelege ce este riscant să faci, între ce limite viața lor poate fi trăită în condiții de siguranță.

De-a lungul timpului, condițiile de viață naturale și sociale s-au schimbat, iar, odată cu acestea, s-au modificat și factorii care determină riscuri.

Riscurile pot fi de mai multe feluri, dintre care amintim:

- riscurile de mediu înconjurător (poluare, efectul de seră, siguranța circulației rutiere etc.);
- riscurile stilului de viață (alimentație, droguri, stres, mod de petrecere a timpului liber);
- riscurile medicale (calitatea îngrijirii medicale în toate etapele ei);
- riscurile interpersonale (relații intime, interacțiune socială, dragoste, prietenie, rudenie, căsnicie);
- riscurile economice (șomajul, inflația, împrumutul de bani, investițiile etc.);
- riscurile criminalității (derivă din participarea ca actor activ sau ca victimă în activitățile ilegale).

Pentru a evita consecințele nedorite este bine să manifestăm un comportament responsabil. Situațiile de risc pot fi estimate sau anticipate pe baza observațiilor directe sau a datelor statistice. În acest sens, este semnificativă ponderea unui anumit eveniment față de ansamblul în care se înscrie. Estimarea probabilității de realizare permite acțiuni de prevenție, luarea unor măsuri de protecție. De pildă, împotriva criminalității organizate sunt instituite măsuri speciale de protecție a populației. În domeniul muncii se prescriu măsuri cu un înalt nivel de adecvare față de particularitățile tipului de muncă, măsuri de protecție a muncii și de prevenire a accidentelor. La nivel comunitar sunt prevăzute măsuri de prevenire a riscurilor provocate de cataclismele naturale și de diminuare a efectelor negative ale producerii acestora.

Față de problematica riscurilor sociale s-au adoptat o serie de măsuri, printre care cele ce decurg din statutul de cetățean al unei țări, ale cărui drepturi sunt respectate.

Dar, în primul rând, la nivel individual, orice om ar trebui să dea dovadă de responsabilitate, să își asume consecințele faptelor sale și să evite implicarea în situații de risc, care îi pot pune în pericol integritatea fizică sau psihică.

TEME DE REFLECȚIE

Reflecțați asupra categoriilor de copii care sunt supuși la riscuri în mediul on-line.

În opinia adolescenților care au participat la discuțiile focus grup, este vorba despre:

- copii care nu s-au bucurat/nu se bucură de atenție din partea părinților, dar și cei pe care părinții îi țin „din scurt” și sunt complexați;
- copii reticenți, care nu au prieteni;
- copii ai căror părinți sunt plecați peste hotare, inclusiv cei rămași în grija bunicilor, întrucât acestora nu li se oferă afecțiune, dragoste, frecvent; aceștia nu au un sprijin și ei caută persoane care i-ar putea ajuta. În plus, aceștia nu prea sunt supravegheați;
- copii pe care părinții nu-i controlează – „au frâu liber”;
- copii cărora le este rușine să vorbească cu părinții și își caută prieteni pe internet;

- copii din familiile vulnerabile care sunt marginalizați de colegi la școală;
- copii care cad sub influența unor grupuri de prieteni cu reputație proastă;
- copii de vârstă mai mică (sub 14 ani), dar și adolescenții care caută aventuri;
- fetele ar fi expuse mai multor riscuri, în comparație cu băieții – „arabii scriu mai mult fetelor”. De asemenea, fetele sunt rănite mai ușor decât băieții;
- copii care nu sunt informați despre riscurile existente în acest mediu și au puțină experiență în mediul on-line.

(http://lastrada.md/files/resources/3/Siguranta_copiilor_pe_Internet__final.pdf)

- Exprimați-vă opinia cu privire la copiii expuși riscurilor în mediul on-line. Cunoașteți astfel de situații? Prezentați-le ca exemplu, păstrând anonimul.

3.4.2. Dilema între complexitate și democrație

Trăim într-o lume aflată într-o dinamică fără precedent. Sub impactul tehnologiei informației, problemele care în mod tradițional afectau un număr mic de oameni, fiind specifice comunității acestora, acum ajung să fie extinse, să cunoască dimensiuni din ce în ce mai ample, să se globalizeze. Având așa o mare anvergură, respectivele probleme depășesc puterea de înțelegere a oamenilor obișnuiți, care ajung să nu mai înțeleagă lumea în care trăiesc. Cum vor participa ei la bunul mers al societăților democratice, dacă adevărata cunoaștere ține de știința avansată și de grupurile de experți?

Numai oamenii educați pot face față provocărilor unei societăți din ce în ce mai dezvoltate, mai tehnologizate.

De-a lungul istoriei au existat două tipuri semnificative de democrație:

- democrația directă (de exemplu, democrația din Atena, secolul V î.Hr., în perioada lui Pericle);
- democrația indirectă, prin reprezentanți (specifică societăților moderne, cu o populație numeroasă).

Trecerea de la o formă de democrație la alta a determinat și ridicarea gradului de complexitate a modului în care oamenii au convenit să își desemneze conducătorii. Voința majorității este acceptată de către întreaga populație, chiar dacă opțiunile individuale au fost diferite.

Situația ia forma unei dileme în măsura în care democrația presupune participarea tuturor la luarea deciziilor de interes public, dar caracterul tot mai elitist al mecanismelor sociale dă câștig de cauză mai cu seamă experților, celor care au un cuvânt semnificativ de spus în domeniul lor de specializare.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Termenul „globalizare” a apărut la sfârșitul anilor 1960, fiind asociat cu expresia „sat global” (the global village), utilizată de un specialist în teoria mijloacelor de comunicare în masă, canadianul Marshall McLuhan. Datorită tehnologiei informației, orice eveniment de pe planetă poate fi cunoscut în timp real. Granițele spațio-temporale se șterg, ceea ce permite să gândim globul pământesc ca un spațiu unitar.

3.4.3. Dilema între stabilitate și schimbare

În societatea contemporană, stabilitatea este dată de funcționarea în cadrele legale ale statului de drept, de valorile comune, de datinile și tradițiile care încă se perpetuează. Pe de altă parte, acceptarea diversității, a multiplelor modalități de a exista, a liberei circulații a persoanelor, a globalizării pieței forței de muncă și a piețelor de desfacere produce premisele necesare schimbărilor.

Schimbarea socială este corelată cu procese sociale cum sunt: modernizarea, industrializarea și urbanizarea. În societatea contemporană, tehnologia informației determină cele mai importante schimbări, aceasta influențând multe dintre coordonatele existenței, de la aspecte de comunicare prin rețelele de

socializare la nivelul vieții private, la modul în care apar noi meserii, ocupații, la dinamica economică în general.

Multe dintre invențiile și inovațiile dintr-o anumită cultură sunt, în scurt timp, transmise altor culturi printr-un proces de difuziune.

Schimbările afectează mediul fizic, geografic. De pildă, vorbim despre încălzirea globală, efectul de seră, schimbarea caracteristicilor anotimpurilor.

Între stabilitate și schimbare se observă atât un raport de complementaritate, cât și unul de opoziție. Unii oameni au viziuni conservatoare și, ca atare, apreciază că schimbările trebuie să fie lente pentru a nu afecta echilibrul dat de parametrii stării de fapt deja statornicite. După alte opinii, schimbarea este inevitabilă, iar ritmul ei de manifestare nu ar trebui încetinit pentru a nu afecta șansele societății de a progresa.

Așa se face că între stabilitate și schimbare poate apărea o dilemă: care este opțiunea mai bună? Caracterul dilematic rezultă din faptul că adoptarea unei perspective implică excluderea celeilalte.

INFO+

Piramida vârstelor

Piramida populației reprezintă o ilustrare grafică a structurii populației Republicii Moldova pe vârste și sexe începând cu anul 1980 până în prezent.

Vizualizarea datelor statistice permite observarea schimbării în timp a tabloului demografic, ca urmare a fluctuațiilor anuale a nașterilor și deceselor, a impactului migrației, a altor fenomene demografice, precum și a cauzelor indirecte, cum ar fi schimbarea stilului de viață (de exemplu, cauze ce țin de fertilitate sau durata vieții).

- » Consultați informațiile despre *Piramida vârstelor* oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&id=3177&idc=390>). Formulați un punct de vedere și discutați-l împreună cu colegii de clasă.

TEME DE REFLECȚIE

UNDP MOLDOVA, Cadrul de Parteneriat ONU – Republica Moldova pentru Dezvoltare Durabilă 2018–2022

În anul 2030, Republica Moldova va fi o țară fără sărăcie și corupție, cu un număr redus de inegalități și o incluziune și coeziune socială îmbunătățite, astfel încât nimeni să nu fie lăsat în urmă, o țară în care drepturile omului, egalitatea de gen și abilitarea femeilor, statul de drept, durabilitatea mediului și bunăstarea populației sunt promovate și respectate.

Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”

Prioritatea cuprinde următoarele domenii:

- consolidarea independenței, a răspunderii, a imparțialității, a eficienței și a transparenței sistemului instanțelor de judecată;
- creșterea eficienței anchetelor preliminare de investigație pentru a garanta respectarea drepturilor omului, asigurarea securității fiecărei persoane și reducerea nivelului de infraționalitate;
- îmbunătățirea cadrului și a proceselor instituționale care asigură accesul efectiv la

justiție: consultanța juridică, examinarea cauzelor și executarea eficientă a hotărârilor judecătorești într-un termen rezonabil, precum și modernizarea statutului unor profesii juridice conexe sistemului de justiție;

- promovarea și implementarea principiului de toleranță zero față de corupție în sectorul justiției; implementarea unor măsuri prin care sectorul justiției ar contribui la crearea unui mediu favorabil pentru o dezvoltare economică durabilă;
- asigurarea respectării eficiente a drepturilor omului în practicile și politicile legale; coordonarea, stabilirea și delimitarea responsabilităților și a sarcinilor principalilor actori din sectorul justiției, precum și asigurarea dialogului intersectorial.

(<http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Legal%20Framework/UNDAF%20Moldova%20RO.pdf>)

- » Care dintre domeniile enumerate mai sus credeți că este prioritar din perspectiva elevilor de liceu? Argumentați răspunsul dat.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Citiți cu atenție studiul UNICEF intitulat „Analiza situației copiilor vulnerabili, excluși și discriminați din Moldova” (https://www.unicef.org/moldova/ro/Raport_RO.pdf). Organizați o dezbatere împreună cu colegii de clasă având ca temă „Violența împotriva copiilor”. Principalele întrebări la care vor trebui să răspundă participanții la dezbatere sunt: De ce devin copiii victime ale violențelor? Ce măsuri pot fi luate astfel încât copiii să nu mai fie educați prin folosirea violenței?

2 Organizați un joc de rol care să simuleze o activitate parlamentară prin care să se voteze legi care să pedepsească violența împotriva copiilor.

3 Pornind de la domeniul prioritar 4 al Obiectivelor Dezvoltării Durabile (ODD – 4 – Educație de calitate), gândiți-vă la modul cum poate fi depășită dilema stabilitate–schimbare. Formați echipe de câte patru elevi și

completați pe caiet un tabel asemănător celui de mai jos, precizând:

- a) trei măsuri pentru a face posibile schimbări benefice în educație;
- b) trei consecințe asupra elevilor în pregătirea lor pentru a se adapta la schimbările care vor avea loc în domeniul educației.

Nr.	Măsuri pentru educație de calitate	Consecințe în pregătirea pentru adaptarea la schimbare
1.		
2.		
3.		

4 Formați perechi de câte doi elevi (colegi de bancă) și formulați întrebări referitoare la schimbarea socială în comunitatea unde trăiți după următoarea grilă de întrebări: Cine?, Ce?, Cum?, De ce?, Când?, Unde? Marcați împreună cu colegul de bancă întrebările comune.

EVALUARE

1 Pornind de la un exemplu cunoscut din istorie, precizați două asemănări și două deosebiri între două momente diferite de timp prin compararea cărora se poate vorbi despre schimbare socială.

2 Dezvoltarea socială poate fi anticipată datorită unor momente de criză politică, economică sau socială. Identificați două consecințe care decurg din modul în care are loc dezvoltarea pentru adaptarea oamenilor la ceea ce este nou.

3 Menționați cum poate fi optimizată participarea civică și responsabilitatea cetățenilor în comunitatea unde aceștia trăiesc pentru a face posibil progresul economic, social, cultural.

4 Alvin Toffler, în lucrarea sa *Șocul viitorului* (1970), observa că: „Șocul viitorului este dezorientarea extremă cauzată de sosirea prematură a viitorului. Șocul viitorului este un fenomen al timpului, un produs al ritmului foarte rapid de schimbare în societate. El se naște din suprapunerea unei noi culturi peste o cultură veche. Este șocul cultural în propria noastră societate”.

- a) Construiți un argument care să susțină ideea că „suprapunerea unei noi culturi peste o cultură veche reprezintă un șoc cultural”.
- b) Formulați un punct de vedere personal referitor la faptul că schimbarea socială are consecințe asupra calității vieții oamenilor. Argumentați-vă punctul de vedere.

3.5. ASUMAREA RESPONSABILITĂȚII ÎNTR-O COMUNITATE BAZATĂ PE RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI

3.5.1. Respectarea drepturilor omului – o condiție a unei societăți democratice

În fața Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) de la Strasbourg, o persoană cu dizabilități a prezentat un caz de încălcare a drepturilor omului, privind accesul neîngrădit în blocul de locuințe unde are apartament, în lipsa unei rampe speciale de acces pe care să poată urca în scaunul cu roțile.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce ar fi trebuit să facă în acest caz comunitatea în care persoana respectivă este rezidentă? Cine își asumă responsabilitatea în acest caz?

În orice societate, și cu atât mai mult în una care se dorește a fi democratică, este necesar ca drepturile omului să fie respectate. Acestea sunt considerate inalienabile, nu pot fi înstrăinate, oamenii nu pot fi lipsiți de posibilitățile de a le exercita.

Declarația universală a drepturilor omului a fost adoptată la 16 decembrie 1948, de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite. Ea reprezintă un document semnificativ, de care statele se obligă să țină cont tocmai pentru ca orice om să aibă șansa unei vieți mai bune.

Într-o societate democratică, decidenții politici, precum și reprezentanții societății civile urmăresc, în primul rând, ca drepturile tuturor oamenilor să fie respectate.

Atunci când au loc încălcări de drepturi, cetățenii care se simt prejudiciați pot formula plângeri adresate instanței, al cărei rol este de a restabili respectarea legilor, a ordinii de drept.

În fața Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), de la Strasbourg, ajung diferite cauze în care este reclamată încălcarea drepturilor omului de către persoane sau organizații. Cel care reclamă o nedreptate comisă împotriva sa se consideră încă nemulțumit de rezultatul obținut, deși a epuizat, în prealabil, toate căile de atac (procesul pe fond, apel, recurs) din țara de origine. CEDO nu judecă orice caz de nedreptate socială, ci numai pe acelea care încălcă prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului. Plângerile la CEDO trebuie să descrie cazul la

INFO+

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, elaborată în cadrul Consiliului Europei, deschisă pentru semnare la Roma, la 4 noiembrie 1950, a intrat în vigoare în septembrie 1953.

Ca o garanție a respectării drepturilor omului, Convenția prevede, la art. 6 pct. 1, dreptul oricărei persoane la un **proces echitabil**: „Orice

persoană are dreptul de a-i fi examinată cauza în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil, de către un tribunal independent și imparțial, stabilit prin lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în public”.

obiect, iar cererea trebuie să fie bine argumentată. Ele vizează doar plângerile împotriva actelor săvârșite de autorități publice, nu a celor realizate de unele persoane particulare sau instanțe private.

►► Cunoașteți cazuri din Republica Moldova de încălcare a drepturilor omului care au fost judecate în cele din urmă la CEDO? De ce s-a ajuns acolo? Cum explică instituțiile juridice?

Printre categoriile de drepturi garantate de către Declarația universală a drepturilor omului se află:

- **drepturi civile** – dreptul la viață, libertatea și securitatea persoanei, viața privată și de familie, inviolabilitatea locuinței, secretul corespondenței, onoare și demnitate, libera circulație, căsătorie și întemeierea familiei, întrunire pașnică;

►► Informați-vă cu privire la dreptul la liberă circulație a persoanelor! Ce presupune acesta? Ce situații de încălcare ale acestui drept cunoașteți?

- **drepturi politice** – dreptul la azil, cetățenie, alegeri;

►► Cum este privit în Republica Moldova dreptul la cetățenie? Cunoașteți exemple de persoane care locuiesc în Republica Moldova și nu sunt cetățeni ai acesteia?

- **drepturi economice** – dreptul la proprietate, retribuție egală pentru muncă egală;

►► Dreptul la retribuție egală pentru muncă egală este respectat și atunci când este vorba de munca femeilor? Care este opinia voastră cu privire la aplicarea acestui drept? Argumentați răspunsul dat.

- **drepturi procedurale** – dreptul de a fi un subiect de drept, dreptul la recurs efectiv, la un proces echitabil;

►► Informați-vă cu privire la procese, eventual mediatizate, care au fost/sunt considerate neechitabile? De ce au fost considerate astfel?

- **drepturi sociale** – asigurări sociale, muncă, dreptul de a înființa sindicate, dreptul la odihnă și timp liber, la un nivel de trai decent, asigurare în caz de boală, șomaj, văduvie, bătrânețe, dreptul la educație.

►► Dreptul la un trai decent este unul respectat pentru toți cetățenii din Republica Moldova? Argumentați punctul vostru de vedere.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997.
- Potrivit Constituției Republicii Moldova, tratatele internaționale la care Moldova este parte, au prioritate față de legile interne în domeniul drepturilor omului. (<http://infoeuropa.md/moldova-la-cedo/>)

3.5.2. Drepturi și responsabilități

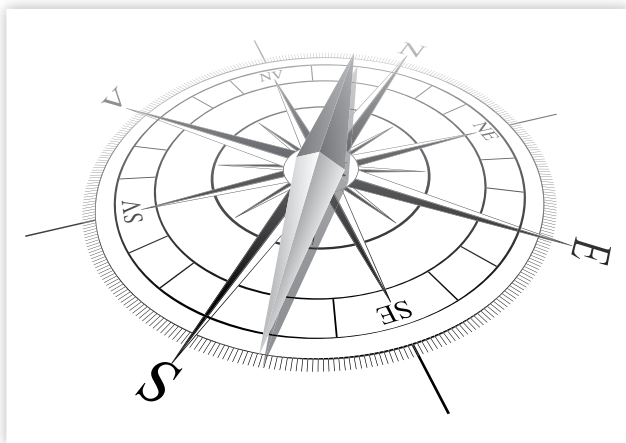
Ce s-ar întâmpla dacă un drept ar fi încălcat și nimeni nu ar fi tras la răspundere?

Într-o societate democratică, pentru respectarea drepturilor omului, un rol determinant îl are statul de drept. Acest tip de stat își desfășoară atribuțiile doar în limitele date de legile în vigoare; prin instituțiile sale el veghează ca ordinea în societate să fie păstrată și creează premisele pentru ca drepturile omului să fie respectate. Exercițarea unui drept implică, în același timp, și responsabilități atât pentru titularul respectivului drept, cât și pentru societate. Aceste responsabilități pot fi înțelese atât din punct de vedere legal, cât și moral.

Exercițarea unui drept trebuie să țină cont de context, astfel încât să nu afecteze într-un mod negativ drepturile altor oameni.

- ▶▶ Exercițarea dreptului la proprietate aduce cu sine pentru beneficiar și o serie de responsabilități. Presupunând că luăm ca exemplu proprietarul unei școli gimnaziale, care credeți că sunt responsabilitățile acestuia?

Între drepturi și responsabilități este de dorit să existe un echilibru. În unele cazuri, între drepturile unei persoane și responsabilitățile alteleia e posibil să se creeze o contradicție; manifestarea unui drept să aibă loc împotriva altuia. De exemplu, dreptul la muncă poate fi exercitat pe o perioadă mai lungă de timp decât cea obișnuită de 8 ore, ceea ce diminuează timpul de odihnă și recreere. Dacă un angajator normează munca astfel încât ea să nu poată fi terminată pe parcursul orelor obișnuite de program, atunci, în mod implicit, timpul liber al angajatului va fi afectat.

Oamenii au drepturi și responsabilități atât în sfera publică, la locul de muncă, în comunitate, în calitate de cetățeni, dar și în sfera privată, în relațiile de familie. Responsabilitățile îndeplinite în sfera publică nu ar trebui să fie atât de mari încât să obstrucționeze exercițarea drepturilor în sfera privată. De pildă, un părinte nu ar trebui să fie constrâns să aloce o atenție exclusivă îndeplinirii de servicii, ci ar fi bine ca el să poată avea un program de lucru flexibil, astfel încât să poată petrece un timp de calitate împreună cu copiii, în cadrul familiei sale.

- ▶▶ Gândiți-vă la o persoană care are responsabilități de serviciu ce depășesc uneori cu mult limita de 8 ore pe zi. Ce posibilități legale are o astfel de persoană încât să poată beneficia și de dreptul la viață privată?

Copiii și adolescenții au diverse drepturi, din care amintim următoarele categorii:

- **drepturi de supraviețuire:** dreptul la viață și la satisfacerea nevoilor de bază (de exemplu, un standard de viață corespunzător, adăpost, mâncare, tratament medical).

„În scopul asigurării dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare, Guvernul Republicii Moldova a întreprins mai multe acțiuni:

- implementarea sistemului regionalizat de asistență perinatală din trei niveluri;
- implementarea Conceptului maternitatea prietenoasă familiei;
- implementarea Mecanismului de colaborare intersectorială în domeniul medico-social în vederea reducerii mortalității infantile a copiilor cu vârsta de până la 5 ani;
- fortificarea infrastructurii Centrelor Perinatale prin procurarea și înzestrarea cu echipament medical modern;

- aprobarea mecanismului de intervenție timpurie, care prevede modul de supraveghere a copiilor de la vârstă fragedă și de intervenție întru reabilitarea acestora.

În același context, prin Ordinul Ministrului Muncii Protecției Sociale și a Familiei nr. 201, din 25 octombrie 2016, a fost modificat Regulamentul Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în a cărui bază a fost introdusă o categorie nouă de beneficiari – copiii-victime și potențiale victime ale violenței, ale neglijării și ale exploatării.” (<http://ombudsman.md/ro/content/respectarea-drepturilor-copilului-republica-moldova-anul-2016?>)

- **drepturi de dezvoltare:** oferă posibilitatea fiecărui om de a-și atinge întregul potențial (de exemplu, educație, joacă și timp liber, activități culturale, acces la informații și libertate de gândire, conștiință și religie).

„În ultimul deceniu, Moldova a investit masiv în reconstrucția și dezvoltarea grădinițelor pentru a asigura dreptul copiilor la educație timpurie. Cu suportul donatorilor externi, al parteneriatelor public-private, al autorităților locale și al părinților, au fost construite și reparate 150 de grădinițe și centre comunitare în majoritatea localităților țării. Astăzi 84% din copiii cu vârsta de 3-6 ani frecventează grădinița, de două ori mai mult în comparație cu anul 2000. Cu toate acestea, doar o treime din copiii din mediul rural frecventează un program de educație și dezvoltare timpurie, comparativ cu accesul universal la grădinițe în mediul urban. Copiii cu dizabilități, cei de etnie romă și din comunitățile rurale sunt cei mai dezavantajați.” (https://www.unicef.org/moldova/ro/11932_27143.html)

- **drepturi de participare:** de a juca un rol activ în comunitate (de exemplu, libertatea de a-și exprima opiniile, de a avea un cuvânt de spus în probleme care le afectează propriile vieți, de a face parte din asociații).

„Vocea copiilor este tot mai auzită în Republica Moldova. În prezent, copiii și tinerii au numeroase oportunități de participare prin care își fac auzită opinia în fața politicienilor, a profesorilor, a părinților și a întregii societăți. Copiii participă la ateliere video și foto, scriu pe bloguri și în rețelele de

socializare, participând activ în viața socială. Totodată, vocea copiilor este tot mai puternică în procesul decizional. Prin intermediul Consiliului Național al Elevilor, al consiliilor școlare, comunitare și raionale, copiii au posibilitatea să se exprime asupra drepturilor lor și să obțină angajamentul autorităților pentru respectarea acestora.” (https://www.unicef.org/moldova/ro/11932_27140.html)

- **drepturi de protecție:** protejarea împotriva oricăror forme de abuz, neglijare și exploatare (de exemplu, împiedicarea exploatării prin muncă, a exploatării sexuale, a torturii și a abuzului de orice natură).

„Guvernul Republicii Moldova a lansat reforma sistemului de îngrijire a copilului în 2006 cu scopul de a crea o rețea de asistenți sociali comunitari, de a dezvolta servicii de sprijin familial și servicii alternative de tip familial și de a reorganiza instituțiile rezidențiale de îngrijire a copilului.

Cu scopul aplicării dreptului la protecția copilului, a luat ființă Serviciul «Telefonul Copilului».

Ultima zi a anului 2016 a fost memorabilă pentru consilierii Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru copii din Republica Moldova. În data de 31 decembrie, aceștia au înregistrat al 18.000-lea apel de la lansarea serviciului «Telefonul Copilului».

Principalele subiecte adresate specialiștilor de către copii sunt: comunicarea defectuoasă cu părinții sau cu rudele apropiate, problemele de relaționare între semeni, hărțuirea în școală sau în cercul de încredere, lipsa de comunicare și sentimentul de singurătate, problemele emoționale, subiectele de sexualitate, cazurile de violență, de neglijare, de exploatare sau de trafic al copilului. Vârsta copiilor care au telefonat la numărul 116 111 variază de la 9 la 17 ani.” (<https://msmps.gov.md/ro/content/flash-mob-o-rugaciune-si-un-gand-bun-pentru-familia-moldovei>)

3.5.3. Valori ale unei societăți democratice

O societate este democratică în măsura în care sunt respectate nu numai regulile generale de conviețuire și legile statului de drept, ci, mai cu seamă, atunci când comportamentele oamenilor sunt orientate după principii și valori democratice: libertatea, egalitatea în fața legilor, respectul pentru autonomia persoanei, transparența decizională privind binele public, egalitatea șanselor. Toate acestea implică respectarea drepturilor omului.

Lipsa de încredere a cetățenilor în buna funcționare a instituțiilor statului, corupția, ineficiența, lipsa de transparență în deciziile de interes public pot afecta în mod semnificativ modul în care funcționează democrația într-o societate.

- ▶▶ Ce alte modalități de implicare au cetățenii în bunul mers al lucrurilor în comunitate, în afara participării lor la vot?

Dacă cetățenii sunt puțin interesați, apatici privind participarea la vot, nu se implică în soluționarea problemelor comunității în care trăiesc, atunci putem considera că democrația respectivă este una slabă.

Dacă, dimpotrivă, oamenii sunt preocupați pentru îmbunătățirea vieții lor, își dau seama de utilitatea exercitării îndatoririlor lor civice, sunt interesați de modul în care se iau deciziile care privesc comunitatea, merg la vot cu ocazia alegerilor electorale – putem vorbi despre o democrație puternică, participativă.

Într-o societate democratică, oamenii sunt atât beneficiari ai respectării drepturilor lor, cât și cei care, la rândul lor, veghează ca drepturile să le fie respectate.

Asumarea responsabilității faptelor înseamnă că, indiferent despre ce decizie este vorba, consensul general este dat de necesitatea de a respecta drepturile omului.

TEME DE REFLECȚIE

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

„Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, al dreptății și al păcii în lume,

Considerând că ignorarea și disprețuirea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii și că făurirea unei lumi în care ființele umane vor beneficia de libertatea cuvântului și a convingerilor, eliberate de teroare și de mizerie, a fost proclamată drept cea mai înaltă aspirație a omului,

Considerând că este esențial ca drepturile omului să fie protejate de un sistem de drept pentru ca omul să nu fie constrâns, ca mijloc suprem, la revoltă împotriva tiraniei și a asupririi (...),

ARTICOLUL 1

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.

ARTICOLUL 2

Fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nicio deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială, de avere, de naștere sau decurgând din orice altă situație.

Pe lângă aceasta, nu se va face nicio deosebire bazată pe statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care aparține o persoană, fie această țară sau teritoriu independente, sub tutelă, neautonome sau supuse unei limitări oarecare a suveranității.

ARTICOLUL 3

Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa.”

- ▶▶ Reflecțați asupra condițiilor concrete în care aceste drepturi pot fi încălcate sau respectate în comunitatea în care trăiți. În acest sens, formulați o opinie și discutați împreună cu toată clasa.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Formați trei grupe de elevi. Valorificați informațiile culese din presă sau de pe internet și realizați, la nivelul clasei, un „Raport de monitorizare a respectării drepturilor în societate”, după cum urmează: Grupa A – Raport asupra cazurilor de încălcare a drepturilor omului, Grupa B – Raport asupra tipurilor de dificultăți în respectarea drepturilor omului, Grupa C – Raport asupra unor exemple de bune practici privind crearea condițiilor ca drepturile omului să fie respectate.

2 În mod tradițional, drepturile omului au fost împărțite în cinci categorii: a) drepturi civile, b) drepturi politice, c) drepturi sociale, d) drepturi economice, e) drepturi culturale. Împărțiți colegii de clasă astfel încât să formați cinci grupe de lucru. În fiecare dintre acestea se vor propune exemple (un grup – o categorie de drepturi) care să ilustreze respectarea drepturilor omului în comunitatea în care trăiți. La final, utilizând ca suport o stea cu cinci colțuri (desenată pe tablă/flipchart), veți scrie exemplele cele mai relevante.

3 Formați grupe de câte patru elevi și comentați împreună afirmația de mai jos.

Democrația înseamnă „guvernarea oamenilor, de către oameni, pentru oameni”. (Abraham Lincoln)

Comentariile vor fi înregistrate într-o fișă de comentarii, de tipul:

Citat	Comentariu	Argument

4 Formați perechi în care să discutați despre democrație și drepturile omului, apoi completați un tabel asemănător celui de mai jos.

Avantaje/Oportunități	Dezavantaje/Limite
Democrația care se bazează pe respectarea drepturilor omului este una solidă, stabilă.	
	Cetățenii pot fi influențați să accepte promisiunile candidaților politici aflați în campanie electorală, candidați care mai apoi nu sunt consecvenți.

EVALUARE

1 „Democrația nu poate (și nu trebuie) să le ofere cetățenilor ei acte de binefacere. În fapt, *democrația* însăși nu poate face absolut nimic, de acționat nu pot acționa decât cetățenii unui stat democratic. Democrația nu este decât un cadru în interiorul căruia pot acționa cetățenii” (Karl Popper, *În căutarea unei lumi mai bune*). Pornind de la acest text, dați un exemplu prin care să ilustrați cum pot acționa cetățenii unui stat democratic pentru ca viața lor să fie mai bună.

2 Educația este atât un drept al omului în sine, cât și un mod indispensabil de a beneficia de

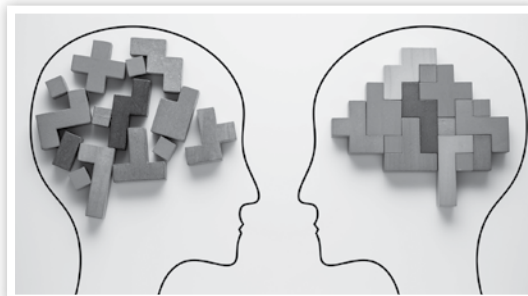
celelalte drepturi ale omului. Precizați cum nivelul de educație pe care cineva îl are influențează modul în care poate beneficia de alte două drepturi.

3 Identificați trei consecințe care decurg din încălcarea drepturilor menționate în lecție și trei consecințe care decurg din respectarea acestora, pentru: a) un copil/adolescent; b) pentru comunitatea în care acesta trăiește.

4 Printr-un exemplu concret, ilustrați cum este ocrotit dreptul la libertatea de exprimare în comunitatea în care trăiți.

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3

- 1 Ilustrați, printr-un exemplu concret, modul în care se manifestă responsabilitatea unui tânăr față de propria sa familie.
- 2 Știm că este important să luăm decizii raționale pentru a ne atinge scopurile pe care ni le propunem. Formulați un argument pro și un argument contra faptului că luarea unei decizii adecvate depinde de modul de asumare al răspunderii celui care o adoptă.
- 3 Formulați un argument în favoarea afirmației lui Jean-Jacques Rousseau: „Nu există libertate acolo unde nu sunt legi sau unde cineva este deasupra legilor”.
- 4 În comparație cu societățile trecute, în societatea actuală schimbările sunt foarte rapide. Identificați trei avantaje și trei dezavantaje ale schimbărilor care au loc în societatea contemporană.
- 5 În situații complexe, deciziile nu pot fi luate în mod direct, printr-un demers punctual, ci presupun parcurgerea mai multor etape. Analizați, pe scurt, pornind de la un exemplu concret, etapele unui act decizional.
- 6 O societate democratică are o serie de caracteristici. Una dintre acestea considerată fundamentală este aceea referitoare la necesitatea de a respecta drepturile omului. Pornind de la această idee, scrieți un text de zece rânduri cu tema „Respectarea drepturilor omului într-o societate democratică”.
- 7 Consultând surse de informare diverse, realizați un *portofoliu* care să conțină tipuri de riscuri și modalități de prevenire a acestora, în comunitatea unde trăiți.

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Argumentarea punctelor de vedere și a deciziilor personale.
- » Acceptarea altor puncte de vedere în luarea deciziilor prin proceduri democratice.
- » Sintetizarea ideilor și a dovezilor din diverse domenii în alcătuirea și prezentarea discursurilor publice.
- » Susținerea punctelor de vedere în baza raționamentelor, manifestând respect față de persoane.
- » Aplicarea criteriilor, a principiilor și a valorilor explicite pentru exprimarea de opinii, în diverse contexte democratice.

4.1. Dezbaterele, un dialog democratic

4.2. Reguli în dezbateri. Regulile competiției

4.3. Pregătirea cazurilor

4.4. Valori și atitudini în dezbateri. Arbitrajul

4.5. Organizarea și desfășurarea competiției

4.1. DEZBATERILE, UN DIALOG DEMOCRATIC

Descoperă lumea dezbaterilor pornind de la următoarea întâmplare: Andrei a venit astăzi la școală foarte entuziasmat. Tocmai observase un afiș al unei fundații care invita liceenii la un concurs de dezbateri academice în formatul World Schools, în echipe de câte trei elevi. Nu prea știe ce sunt dezbaterile academice și nici formatul respectiv, însă este nerăbdător să afle, fiind deja pasionat să dezbată diverse subiecte și este hotărât să mai convingă și alți colegi, pentru a forma o echipă de concurs. Pare să aibă deja calități care îl recomandă pentru concurs: este pasionat de dezbateri, lucrează bine în echipă, este analitic și atent la detalii, îi place să se informeze și să discute ultimele știri despre problemele lumii.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce rol credeți că au dezbaterile în viața oamenilor? Dar în viața adolescenților și a liceenilor? Alcătuiți o listă cu avantajele pe care le au dezbaterile pentru liceeni. Ați dori și voi să participați la un concurs de dezbateri, precum Andrei? Ce credeți despre ideea de a avea un club de dezbateri în liceu?

Ceea ce au în comun însă toate formele de dezbateri este exercitarea unui comportament democratic, caracterizat de respect pentru opinia celorlalți, de exprimare civilizată și decentă a propriei opinii, de toleranță. Astfel, exersând dezbaterile nu veți avea doar oportunitatea de a vă forma o bună gândire critică și reflexivă, o atitudine de căutare activă permanentă a adevărului, ci veți deprinde,

totodată, principiile de comportare într-o societate democratică.

Pe parcursul următoarelor lecții veți avea oportunitatea de a vă exercita capacitatea de a dezbate într-un mod organizat, în cadrul unor formate specifice de dezbateri, care să asigure prezentarea eficientă a argumentelor și un comportament democratic. Vă veți exersa atât capacitatea de exprimare, gândirea critică, capacitatea de negociere, cât și spiritul de organizare, având în vedere că veți organiza o competiție de dezbateri. Pe parcursul acestui capitol vom avea în vedere următoarele activități:

1. Identificarea subiectelor cu caracter controversat pentru dezbateri
2. Selectarea unui subiect pentru dezbateri
3. Distribuirea rolurilor în echipe, atunci când dezbateri are la bază organizarea în echipe
4. Cercetarea, documentarea și colectarea de date în scopul elaborării de argumente solide
5. Structurarea cazurilor de dezbateri de tip pro/contra și selectarea dovezilor

6. Redactarea alocuțiunilor (pro/contra) conform algoritmului propus atunci când dezbateră are un format dat
7. Determinarea regulilor de organizare a competițiilor de dezbateră
8. Elaborarea unui scenariu de desfășurare a competiției de dezbateră
9. Organizarea/desfășurarea rundelor de dezbateră
10. Reflecții, evaluare/autoevaluare

INFO+

Avantajele participării la dezbateră constau în formarea unor deprinderi prețioase în comunicarea între oameni, cum ar fi formarea deprinderii:

- de a gândi critic, de a căuta activ justificări pentru opinii;
- de a vedea o problemă din multiple puncte de vedere, de a exercita creativitatea;
- de a testa diferite argumente, inclusiv unele cu care în primă instanță nu ești de acord;
- de a asculta punctul de vedere al celorlalți și de a manifesta respect față de acesta, criticându-l cu argumente în limitele raționalității;
- de a fi tolerant cu alegerile și preferințele celorlalți;
- de a manifesta respect în comportament, în exprimarea verbală și non-verbală.

- ▶▶ Amintiți-vă în ce contexte ați folosit până acum dezbaterile și analizați efectul lor atât asupra susținerii propriului punct de vedere, cât și asupra modului în care i-au influențat pe ceilalți implicați în dezbateră.

ACTIVITATE DE ÎNVĂȚARE

În ultima vreme se remarcă o predilecție a adolescenților pentru consumul de produse alimentare de tip fast-food, având în vedere atât gustul plăcut al mâncărurilor oferite, cât și faptul că frecventarea unor astfel de restaurante este un mod de socializare între colegi sau prieteni. Ținând cont de efectele pe care le produce asupra sănătății consumul de produse fast-food, realizați la nivelul clasei o dezbateră cu tema: „Interzicerea comercializării de produse fast-food minorilor”.

Realizați o dezbateră liberă, fără reguli prestabilite, iar la sfârșitul activității, completați un tabel referitor la calitatea dezbaterii voastre:

Avantaje	Dezavantaje
Oportunități	Modalități de îmbunătățire

4.2. REGULI ÎN DEZBATERI. REGULILE COMPETIȚIEI

Formatul

Desfășurarea dezbaterilor după un format poate părea rigidă la prima vedere, însă ea este, de fapt, un mod de organizare eficientă astfel încât fiecare participant să își poată expune pe larg argumentele și să permită o interacțiune civilizată între cele două echipe care se află în dialog și până la urmă în competiție. Principalele formate de dezbateri pentru liceeni sunt Karl Popper și World Schools.

Avantaje ale dezbaterii cu format:

- permite o alocare de timp echitabilă fiecărui vorbitor, astfel încât să își poată exprima argumentele și să dea explicațiile necesare;
- permite contraargumentarea promptă a ideilor susținute, fiecare vorbitor având posibilitatea de a ataca în discursul său ceea ce a spus adversarul înainte;
- permite formularea unor întrebări scurte, în cadrul intervențiilor, care să sublinieze imediat un punct problematic, dar care să fie suficient de lapidare încât să nu fragmenteze discursurile;
- asigurarea unor roluri pentru vorbitori cu timp exact de desfășurare permite un control al dezbaterii și posibilitatea de a păstra un fir coerent în jurul subiectului, fără prea multe divagații.

Dezavantaje ale dezbaterii cu format:

- poate crea senzația de limitare a ariei discuției prin fixarea asupra unui anumit număr de argumente;
- poate încuraja aspectul retoric în dauna unor dezvoltări creative ale problemei puse de subiectul dezbaterii;
- unii participanți care nu au prea multe idei pot folosi timpul alocat într-un mod redundant, repetând de multe ori aceeași idee.

ACTIVITATE DE ÎNVĂȚARE

Grupați-vă câte patru, analizați principalele formate de dezbateri și decideți care ar fi cel mai bun format pentru competiția voastră. Găsiți în legătură cu fiecare format avantajele și dezavantajele și alegeți formatul care vă oferă cele mai multe avantaje.

După lucrul în echipe, realizați pe tablă o ierarhie a formatelor preferate. Dacă nu reușiți să ajungeți la consens prin negociere, supuneți la vot alegerea formatului.

Subiectele dezbaterilor

Tema pe care o luăm în dezbateri trebuie să aibă un oarecare grad de incertitudine, astfel încât să suscite o argumentare pro și contra. Este inutil să dezbaterem afirmații deja infirmate sau deja confirmate; nu putem dezbate corpul de adevăruri deja stabilite al științei, precum principiile fizicii newtoniene sau legile termodinamicii.

Dezbaterem, în general, principiile și valorile după care ar trebui să se ghideze o societate, politicile pe care ar trebui să le adoptăm pentru o funcționare

optimă a societății, interesele căror grupuri ar trebui să fie prioritare etc. Temele mari de dezbatere pot proveni din mai multe arii de interes.

1. **Aria socială** – aici putem include teme de dezbatere legate de acțiunea față de diferite grupuri sociale, atât a statului, cât și a altor actori sociali, legate de interesele și drepturile diferitelor grupuri sociale, precum:

- Ar trebui interzise rețelele de socializare pentru copii și adolescenți până la 14 ani?
- Ar fi bine ca elevii să își poată alege disciplinele pe care să le studieze la școală?

2. **Aria politică** – include teme de dezbatere legate de comportamentul statelor în relația cu cetățenii propriei țări, cât și de comportamentul în legătură cu alte state, în relațiile internaționale, cum sunt:

- Ar trebui redusă vârsta de vot la 16 ani?
- Ar trebui ca statul să interzică fumatul în spațiile publice?

3. **Aria economică** – include teme legate de situația economică internă sau internațională și modul în care aceasta afectează indivizii, cum ar fi:

- Ar trebui să cheltuim mai mulți bani cu protecția socială?
- Guvernul ar trebui să finanțeze pe scară mai largă politicile în educație?
- Sistemul de sănătate ar trebui să fie finanțat de către stat?

4. **Aria morală** – are în vedere teme care privesc comportamentul indivizilor raportat la valori, la ceea ce este bine și nu este bine să facă, la ceea ce este oportun sau nu, precum:

- Este benefic pentru societate să acordăm drepturi extinse minorităților?
- Este benefic să limităm comportamentul agenților economici prin reguli stricte privind poluarea?

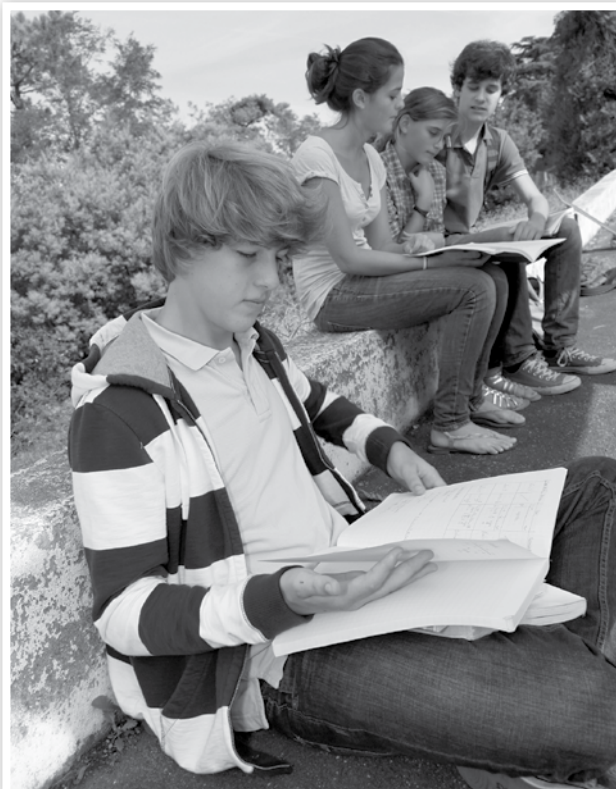
Observăm că temele de dezbatere sunt foarte variate, având în vedere dimensiunea geografică, cu teme naționale și internaționale, multitudinea grupurilor implicate, magnitudinea problemei abordate și finețea analizei valorice. În alegerea temei pentru competiția voastră de dezbatere ar trebui să țineți cont de câțiva factori:

1. **Relevanța locală a temei** – puteți alege o temă care să fie mai aproape de interesele și problemele vieții voastre, fie că este una legată de școala voastră, fie de problemele comunității; pe de o parte, să fie un semnal de alarmă și, pe de altă parte, să vă exersați abilitățile de a vedea o problemă din multiple puncte de vedere și de a găsi soluții posibile.

2. **Nivelul de accesibilitate a temei:** după cum am văzut și mai devreme, temele pot fi unele mai ușor de înțeles și de tratat cu un volum redus de cunoștințe de specialitate sau pot fi unele foarte complicate, care să includă noțiuni complexe de economie sau de teoria relațiilor internaționale. Încercați să aveți în vedere o temă pe care să o puteți stăpâni ușor, accesibilă gradului vostru de înțelegere, în legătură cu care puteți formula argumente clare și inteligibile.
3. Alegeți o **temă echilibrată** care să permită formularea atât a unor argumente pro, cât și a unora contra, astfel încât să aveți debateri antrenante și care să dea șanse de exprimare aproximativ egale fiecăreia dintre cele două echipe implicate.

În cadrul competițiilor, dezbateră este privită ca o simulare parlamentară de adoptare a unei legi, iar afirmația controversată supusă discuției, având numele de moțiune, începe de multe ori cu sintagma: „Acest Parlament...”. În formularea moțiunii țineți cont de următoarele aspecte: alegeți să vă exprimați într-un limbaj concis, clar și direct.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Împărțiți clasa în grupuri de câte patru elevi. În primă instanță, fiecare grupă, după realizarea unui brainstorming, propune două teme de dezbateră pe care să le folosiți în competiție. După consultarea în grupe, scrieți pe tablă o listă cu toate moțiunile propuse, stabiliți un clasament al temelor preferate prin vot. Alegeți la sfârșit primele două teme, cele mai votate, pentru competiția de debateri.
2. După stabilirea moțiunilor, alegeți la nivelul clasei echipele pentru debateri (de câte trei membri). Încercați să vă alegeți echipa prin negociere, iar dacă nu reușiți, stabiliți prin tragere la sorți. Puteți participa toți sau doar cei care doresc, însă aveți în vedere ca 4-5 dintre voi să nu dezbateți, ci să faceți parte din echipa de organizare și arbitraj.
3. Stabiliți formatul preferat și modul de desfășurare a competiției prin negociere sau vot.

Sugestii. Realizați o parte a competiției la nivel de clasă, iar primele două echipe calificate vor participa la competiția organizată la nivelul liceului.

Pentru o competiție la nivelul clasei cu două echipe pentru fiecare joc, formate din câte trei membri, puteți urmări algoritmul:

- Meciul 1:* Echipa 1 joacă contra echipei 2.
- Meciul 2:* Echipa 3 joacă contra echipei 4.
- Meciul 3:* Echipa care învinge în meciul 1 joacă împotriva învingătoarei din meciul 2.
- Meciul 4:* Echipa învinsă în meciul 1 contra echipei învinse în meciul 2.
- Meciul 5:* Echipa care pierde meciul 3 contra echipei care învinge în meciul 4.

Echipele învingătoare din meciurile 3 și 5 merg la finala pe liceu.

(Aceasta este doar o sugestie, puteți să propuneți orice algoritm vi se pare potrivit situației voastre și numărului de elevi din clasă care doresc să participe la competiția de debateri.)

4.3. PREGĂTIREA CAZURILOR

Activitatea de dezbateri este una care presupune două dimensiuni: una de cunoaștere și una retorică. În acest sens, sunt la fel de importante construcția argumentării pe care o folosim pentru susținerea punctului de vedere, cât și actul propriu-zis de a-ți susține punctul de vedere în cadrul dezbaterii; dacă ar fi să ne limităm la prezentarea părții argumentative, ar fi ca și cum un robot ar citi monotone un text argumentativ, fără să îi dea culoare prin implicare emoțională, prin tonul vocii, prin gesturi potrivite. Scopul dezbaterii este acela de a fi persuasivi, de a convinge publicul prin argumentele pe care le susținem și prin calitatea modului în care le prezentăm.

Referitor la modul de prezentare și la comportament în timpul dezbaterii, ar trebui să aveți în vedere următoarele aspecte:

- prezentați argumentele într-un mod convingător, exprimându-vă cursiv, fără pauze, pe cât posibil liber, fără să citiți discursul pregătit de acasă;

- păstrați un ton calm, nu vorbiți prea încet, dar nici nu ridicați tonul, întrucât puteți deveni agresivi, iar argumentele nu se impun prin tonul ridicat al vocii;
- păstrați o postură adecvată, gesturi măsurate, gesticulați discret.

INFO+

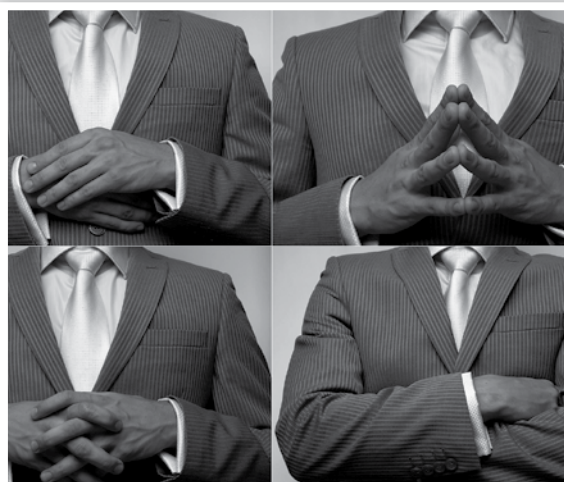
CELE TREI LIMBAJE

Modul de exprimare al unei persoane poate lua diferite forme, astfel încât vorbim de cel puțin trei tipuri de limbaj: verbal, non-verbal și paraverbal.

Limbajul verbal – modalitate de transmitere a informației prin cuvinte sau prin alte semne.

Limbajul paraverbal – totalitatea însușirilor vocale care însoțesc discursul în cuvinte, precum caracteristicile vocii, intensitatea, ritmul, debitul vorbirii, intonația.

Limbajul non-verbal – totalitatea semnalelor transmise prin gesturi, expresii faciale și micro-expresii, postură, privire și contact vizual.

Construcția argumentelor

În cadrul formatelor pe care le puteți avea în vedere (Karl Popper și World Schools) avem trei vorbitori în fiecare dintre cele două echipe care dezbate. Primii doi vorbitori sunt cei care prezintă argumentele pro, respectiv contra, iar cel de-al treilea are în mare

parte rolul de a sintetiza conflictele de idei apărute pe parcursul dezbaterii. În privința numărului de argumente pe care le puteți aduce în cadrul unei dezbateri nu există o limită precisă, însă ar trebui să aveți în vedere prezentarea a două sau trei argumente pentru

a permite o bună dezvoltare a lor și o concentrare a dezbaterii pe punctele esențiale, având în vedere timpul limitat de prezentare.

La construcția argumentelor participați toți membrii echipei, distribuind echitabil munca de cercetare, documentare și redactare, chiar dacă doar unii dintre membrii echipei vor prezenta argumentele construite. După ce ați găsit argumentele potrivite, decideți cine ar fi potrivit pentru rolurile de vorbitor și distribuiți-le pe vorbitori; după ce fiecare vorbitor și-a delimitat argumentele, ar fi util să treacă la elaborarea argumentului prin construcția unui text argumentativ pe care să îl repete înaintea competiției de mai multe ori.

Etape în construcția argumentelor:

- Realizați o sesiune de brainstorming și notați argumentele care vă trec prin minte în legătură cu subiectul pe care îl aveți de dezbătut.
- Găsiți atât argumente pro, cât și argumente contra, întrucât trebuie să vă pregătiți în prealabil ambele roluri.
- În construcția cazului, aveți în vedere ce agenți sunt implicați (indivizii, societatea, statul) și încercați să vedeți cum sunt ei influențați și afectați.
- Încercați să găsiți argumente relevante pornind de la prioritățile oamenilor în plan economic, politic, social, psihologic; firește, nu toate motiunile permit dezvoltarea unor argumente în toate aceste arii, unele fiind axate mai mult pe probleme economice, altele pe probleme sociale, de exemplu.
- Informați-vă asupra problemei dezbătute, cercetați dacă a mai fost discutată și în alte contexte, de oameni de știință, diverși specialiști, jurnaliști etc.
- Realizați o cercetare în legătură cu problema dezbătută, informați-vă folosind multiple surse

de încredere, de la platforme de știri la articole de specialitate, acolo unde este cazul.

- Căutați cât mai multe informații cu caracter științific, folosiți exemple din cercetarea de specialitate, utilizați studii științifice și statistici, nu exemple personale.
- Realizați o selecție a celor mai importante argumente pro și contra care se pot aduce în legătură cu tema voastră, amintiți-vă că trebuie să prezentați două-trei dintre ele.
- Dezvoltați argumentele alese într-un mod cât mai cuprinzător și convingător, având în vedere și încadrarea în timp.
- Simulați puncte de contraargumentare pentru a fi pregătiți să răspundeți provocărilor echipei adverse.

Să presupunem că ați avea de dezbătut moțiunea „Acest Parlament ar interzice fumatul în spațiile publice”.

Posibile argumente pro pe care le puteți dezvolta:

1. Interzicerea ar descuraja oamenii să mai fumeze, astfel încât s-ar reduce numărul fumătorilor.
2. Interzicerea i-ar proteja pe cei care nu fumează de efectele inhalării pasive a fumului de țigară.
3. Interzicerea ar conduce la o îmbunătățire a stării de sănătate a populației, reducând totodată costurile implicate de tratarea bolilor asociate fumatului activ și pasiv.

Posibile argumente contra:

1. Interzicerea ar încălca libertatea indivizilor care își doresc să fumeze.
2. Interzicerea ar fi ineficientă din punct de vedere economic, afectând atât industria tutunului, cât și restaurantele, care sunt plătitori de taxe către bugetul statului.

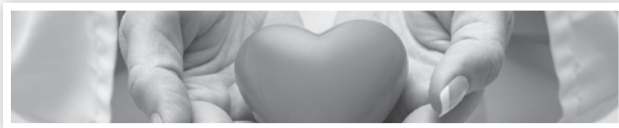
Dezvoltarea unui argument

Puteți dezvolta un argument după următoarea structură (pentru mai multe detalii, consultați și *Manualul elevului pentru disciplina opțională dezbateri, oratorie și retorică*, București, 2016, <http://ardor.org.ro/wp-content/uploads/2016/05/Dezbateri-Oratorie-si-Retorica-online.pdf>):

1. Enunțarea pe scurt a ideii pe care vreți să o susțineți, eventual într-o frază;
2. Explicarea pe larg a ideii și construirea unor argumente care să o susțină;
3. Prezentarea unor dovezi care să sprijine ideea avansată de voi, studii relevante, teorii științifice, statistici, analogii cu alte cazuri;
4. Prezentarea impactului generat, a influenței asupra celor pe care îi afectează aplicarea respectivelor prevederi.

Să presupunem că aveți de dezbătut moțiunea „Acest Parlament ar considera fiecare om un potențial donator de organe după moarte, dacă nu a optat explicit să nu doneze”, iar un argument pe care îl puteți aduce pentru a susține această moțiune ar fi acela că ar conduce la salvarea mai multor vieți, pe care îl puteți dezvolta în următorul mod conform pașilor expuși anterior:

1. Prin faptul că oamenii vor fi obligați să își doneze organele, vor fi salvate mai multe vieți decât într-un sistem în care nu există o astfel de obligație.
2. Oamenii sunt, de multe ori, dispuși să îi ajute pe ceilalți, fiind conștienți de nevoia de transplant de organe pentru a salva viețile unor bolnavi care ar avea nevoie de un organ nou pentru a-și continua viața. Dar donarea de organe presupune, de cele mai multe ori, parcurgerea unei proceduri birocratice prin care donatorul să își înregistreze consimțământul în timpul vieții; cei mai mulți oameni nu se gândesc atât de mult în perspectivă încât să își exprime clar din timp acest consimțământ, iar cei apropiați ar fi, cel mai probabil, prea atașați de persoana care a murit pentru a mai permite prelevarea organelor decedatului. Un sistem care ar permite prelevarea organelor în cazul în care persoana decedată nu și-a exprimat deja explicit opțiunea de a nu dona ar duce la îmbunătățirea acestei situații.

3. O bună exemplificare este situația țărilor în care donarea de organe este subînțeleasă în momentul morții dacă pacientul nu și-a exprimat în prealabil dorința de a nu dona, unde rata consimțământului tacit de donare a organelor este foarte mare; conform unui studiu realizat de cercetătorii Eric Johnson și Daniel Goldstein în 2003, rata se situează aproape de 100% în țările cu o astfel de politică. Pe de altă parte, în țările în care sistemul prevede ca oamenii să își dea explicit consimțământul de a dona și nu pot fi prelevate organele fără acest consimțământ explicit, rata consimțământului de a dona se situează în jur de 10%-15% conform aceluiași autori. Această situație a condus deja la schimbarea politicii în privința consimțământului în unele țări, ca urmare a numărului mic al donatorilor.
4. Prin adoptarea unei măsuri de acest tip, impactul asupra societății ar fi unul semnificativ, ducând la posibilitatea de a salva cât mai multe vieți, pe de o parte, iar, pe de altă parte, la depășirea unui comportament lenș și neglijent din partea oamenilor.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. În echipe de debateri de câte trei membri, alegeți una sau două dintre temele de dezbateri prezentate mai devreme în lecția a doua din acest capitol sau alte teme pe care le considerați interesante și realizați o listă de argumente pro și contra în legătură cu temele respective.
2. Alegeți, fiecare dintre voi, rolul pe care doriți să vi-l asumați în cadrul echipei și dezvoltați unul-două argumente după schema prezentată mai devreme.
3. Alegeți una dintre temele de debateri propuse și pregătiți ca temă pentru acasă dezvoltarea cazului prin argumente pro și contra. Simulați în ora următoare un meci de debateri în care să joace două echipe care se oferă voluntare. După încheierea activității, realizați o evaluare a acesteia, subliniind aspectele pozitive și cele care mai pot fi îmbunătățite în construcția și prezentarea argumentelor.

4.4. VALORI ȘI ATITUDINI ÎN DEZBATERE. ARBITRAJUL

Practicarea dezbaterilor este o activitate care trebuie să vă stimuleze comportamentul în spiritul democrației, astfel încât să demonstrați toleranță față de punctele de vedere diferite, cu care poate nu sunteți de acord. Trebuie să vă depășiți tendințele iraționale de a crede într-o opinie care nu poate fi argumentată solid și să învățați că oamenii din jur nu vă sunt adversari decât atât timp cât durează meciul de dezbateri.

Trebuie să fiți atenți să nu aveți un comportament ofensator la adresa celor cu care dezbateți, lăsând argumentele să susțină ideile voastre, și nu alte feluri de comportamente, fie ele verbale sau non-verbale; nu faceți apel la emoții pentru a insinua că adversarii voștri sau argumentele lor ar fi nepotrivite pentru că nu ar fi suficient de inteligenți sau că aparțin unui anumit grup minoritar. Demonstrați o atitudine potrivită atât pe parcursul meciului, cât și în afara lui, pe tot parcursul competițiilor; acceptați că uneori puteți pierde și concentrați-vă pe ce ați îmbunătăți la voi, nu pe calitățile adversarilor.

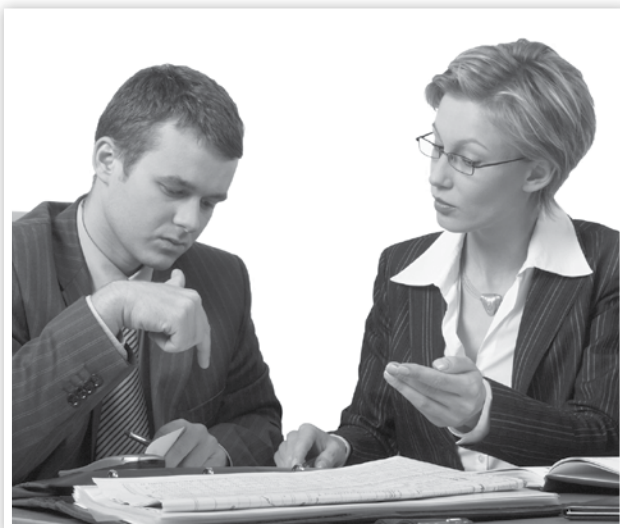
De asemenea, în cadrul argumentelor pe care le folosiți în dezbateri, trebuie să depășiți prejudecățile la adresa anumitor grupuri sociale, etnii, rase, instigarea la violență sau alte aluzii și comportamente care ar leza demnitatea umană; un astfel de comportament nepotrivit vă poate conduce la depunere sau chiar la excluderea din competiție.

Arbitrajul

Dezbaterile sunt asemenea unui joc sportiv, iar pe parcursul jocului trebuie să existe cineva care să se asigure că sunt respectate regulile de desfășurare, că jocul decurge în cele mai bune condiții și să decidă cine a câștigat. Acest rol îi revine arbitrilor într-un meci; în ceea ce privește arbitrajul, acesta este întotdeauna condus de un arbitru principal, care poate fi asistat de alți arbitri pentru o mai bună calitate a judecării meciului. Ținând cont de faptul că fiecare arbitru decide o echipă câștigătoare, numărul de arbitri decidenți trebuie să fie întotdeauna impar.

Iată câteva caracteristici ale arbitrilor în dezbateri:

- ascultă cu atenție discursul fiecărui participant la dezbateri și își notează pe scurt argumentele prezentate pe o foaie în timpul meciului;
- se asigură că sunt respectate regulile desfășurării dezbaterilor;

- este capabil să se disocieze de opiniile sale personale în legătură cu tema dezbătută și să judece obiectiv calitatea argumentelor;
- are gândire critică dezvoltată, poate să urmărească structura argumentelor prezentate și să aprecieze calitatea lor;
- judecă argumentele care s-au adus efectiv în dezbateri și nu ceea ce ar fi putut să se spună și nu a fost spus;
- este imparțial în raport cu cele două echipe, astfel încât stabilește echipa care a câștigat pe baza calității argumentelor și contraargumentelor aduse de fiecare echipă, precum și a modului de prezentare a lor;
- comunică decizia într-un mod transparent, argumentat, indicând motivele care au stat la baza acelei decizii, astfel încât elevii să înțeleagă de ce au câștigat ori au pierdut;
- le explică elevilor într-un mod constructiv ceea ce a fost bine, ceea ce a fost mai puțin bine și ceea ce ar putea să îmbunătățească.

ACTIVITATE DE ÎNVĂȚARE

Decideți în mod democratic, sub îndrumarea profesorului, care sunt calitățile după care ar trebui evaluată o dezbateri, precum și discursurile individuale ale fiecărui elev care dezbate. Realizați o fișă de arbitraj pe care să o folosiți în competiție, care să conțină descriptori clari de performanță și atașați-le punctaje corespunzătoare.

4.5. ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA COMPETIȚIEI

Competiția voastră de dezbateri poate fi desfășurată în două etape, o dată la nivel de clasă, pentru a da șansa fiecărui elev de a participa la competiție și de a se exprima. Cele mai bune echipe din fiecare clasă pot participa după aceea la finala pe liceu. Decideți în cadrul Consiliului Elevilor din liceul vostru, pe baza unei negocieri, algoritmul de desfășurare a competiției în funcție de numărul de elevi și de clase și conduceți organizarea competiției.

Aveți în vedere că trebuie să fie o competiție echitabilă, în care fiecare echipă să joace un număr egal de runde preliminare. După prima rundă, echipele învingătoare vor juca cu echipe învingătoare, iar cele care au pierdut cu altele asemenea; puteți avea în vedere același principiu și în rundele următoare. Ierarhizarea echipelor se va face în funcție de victorii și de punctaj. Pentru următoarea rundă, echipele vor juca în ordinea din clasament: echipa de pe locul 1 va juca cu cea de pe locul 2, cea de pe locul 3 cu cea de pe locul 4 și așa mai departe.

Stabiliți runde preliminare de joc, în funcție de numărul de echipe, iar după rundele preliminare, organizarea unor runde eliminatorii, culminând cu o finală mare și, eventual, o finală mică, pentru stabilirea clasamentului final.

Propuneți ca desfășurarea competiției să aibă loc în afara programului obișnuit de ore sau într-o zi fără cursuri, astfel încât să poată participa toți elevii liceului. Selectați un grup de elevi care se vor ocupa de organizarea competiției, prezentarea acesteia; aveți în vedere o listă de elevi și profesori care vor arbitra meciurile (3 pentru fiecare meci), respectând regulile

imparțialității. De asemenea, convocați o echipă de elevi voluntari care să organizeze sălile pentru dezbateri, să îndrume participanții către săli, să cronometreze timpul în desfășurarea dezbaterilor, să fotografieze și să ia interviuri. Elevii care nu sunt implicați în desfășurarea competiției vor asista la dezbateri în calitate de spectatori, având un comportament potrivit, deschis, fair-play.

Stabiliți o echipă de elevi care să monitorizeze desfășurarea competiției și să ia interviuri participanților și arbitrilor. După încheierea competiției, aceștia vor scrie un articol despre competiția de dezbateri, pentru revista școlii sau pentru o revistă locală; de asemenea, vor alcătui un material multimedia care va surprinde cele mai interesante aspecte ale competiției.

În cadrul organizării competiției aveți în vedere următoarele aspecte:

- alegeți o listă de teme de dezbateri pe care să o anunțați din timp elevilor participanți;
- alegeți un format pe care să îl cunoască din timp toți participanții;
- stabiliți data și intervalul orar de desfășurare și anunțați-le în mod transparent;
- prezentați în prealabil tuturor elevilor regulile pentru runde și modul de avansare în clasament sau în etape eliminatorii;
- asigurați-vă că aveți o fișă de arbitraj cu criterii clare, cantitative de punctare;
- asigurați un număr potrivit de elevi și profesori care să aibă rolul de arbitri în cadrul competiției la nivel de școală și discutați împreună criteriile de punctare;

- asigurați climatul corespunzător în săli în ziua desfășurării competiției, folosind voluntari care să îndrume participanții;
- stabiliți un spațiu în care să puteți anunța înainte de fiecare rundă moțiunea, ce echipe joacă, în ce sală, cine este pro și cine contra, cine sunt arbitrii;
- aveți în vedere o echipă de elevi și profesori care să colecteze foile de arbitraj din timpul meciurilor și să contabilizeze rezultatele și punctele, stabilind totodată și structura de echipe adverse în următoarea rundă;
- organizați în plen o festivitate de premiere, în care să înmânați diplome și, eventual, premii echipelor de pe primele locuri în urma competiției.

Repere în evaluarea competiției

După desfășurarea competiției de dezbateri, fiecare elev, indiferent de calitatea pe care a avut-o, va completa un chestionar despre calitatea competiției, precum și despre oportunitatea de a participa la dezbateri, având următoarele repere:

- sublinierea principalelor avantaje pe care le asigură participarea la dezbateri, atât în planul comportamental, cât și în cel al atitudinilor;
- principalele dezavantaje care decurg din participarea la dezbateri;
- aprecieri despre nivelul de organizare a competiției, despre calitatea pregătirii și a discursurilor;
- sublinierea unor aspecte care ar putea fi îmbunătățite în organizarea unei competiții de dezbateri;

- aprecieri asupra comportamentului elevilor în timpul dezbaterii și în timpul competiției, a gradului de însușire și de manifestare a comportamentului democratic;
- aprecierea calității arbitrajului și a evaluării celor care au dezbătut, a corectitudinii stabilirii ierarhiei.

ACTIVITATE

Pe baza criteriilor anterior menționate, elevii implicați în organizarea competiției realizează un chestionar, pe care îl administrează tuturor elevilor din liceu, colectează și sintetizează datele. Pe baza acestor date, profesorul are o discuție deschisă la fiecare clasă în parte privind autoevaluarea și evaluarea elevilor, în care sunt subliniate aspectele pozitive și cele care pot fi îmbunătățite.

« DILEMA SUSTENABILITĂȚII

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Deducerea avantajelor transparenței deciziilor de interes public pentru cetățean.
- » Analiza critică a valorilor, a comportamentelor și a modului de viață necesar asigurării unui viitor durabil.
- » Susținerea inițiativelor de promovare a drepturilor omului.
- » Colaborarea cu factorii decizionali cu referire la cauzele de interes public.

- 1.1. **Gestionarea responsabilă a resurselor comune pentru o dezvoltare durabilă**
- 1.2. **Dileme în menținerea sustenabilității**
- 1.3. **Echilibrarea obiectivelor și depășirea conflictelor**
- 1.4. **Conflictul de interese și interdependența dintre oameni**
- 1.5. **Strategii de consum responsabil**

1.1. GESTIONAREA RESPONSABILĂ A RESURSELOR COMUNE PENTRU O DEZVOLTARE DURABILĂ

1.1.1. Termenul de dezvoltare durabilă

Defrișări masive în Amazon

„Pădurea tropicală din Amazon se întinde pe 5,5 milioane de kilometri pătrați, din care 60% se află în Brazilia. Este un paradis natural. [...] În luna august 2018, NASA a publicat o fotografie realizată de pe Stația Spațială Internațională, care surprinde o mare parte a pădurii arzând [...] În ultimii 40 de ani, 20% din suprafața pădurii amazoniene a fost tăiată

pentru lemne și pentru a face loc terenurilor agricole. [...] Defrișările sunt responsabile de 15% din totalul de dioxid de carbon emis în atmosferă, adică mai mult decât emit toate mașinile din lume, la un loc.” (Ziarul de Iași, www.ziaruldeiasi.ro/stiri/dezastru-vizibil-din-spatiu-defrisari-masive-in-amazon--75811.html)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

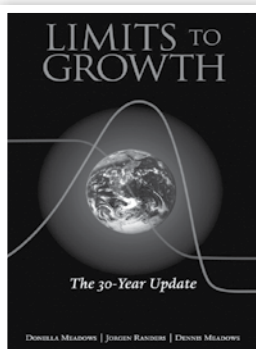
Cunoașteți și alte exemple de situații în care omul sau societatea umană a acționat cu prețul distrugerii naturii? Le întâlniți și în Republica Moldova? Care sunt acele exemple? Invitați colegii la o dezbatere în care să vă exprimați punctul de vedere însoțit de argumente.

Lucrările, studiile, manualele de economie pun în evidență discrepanța fundamentală între **resursele naturale care sunt limitate și nevoile umane nelimitate**, discrepanță care a condus la înclinația societății pentru o creștere economică necontrolată.

Clubul de la Roma a scos în evidență faptul că „planeta se află în fața unor mari contradicții: în timp ce resursele planetei sunt limitate, dorințele, ambițiile sau tendințele ca acestea să fie consumate sunt nelimitate”.

Limitele creșterii, de Dennis Meadows, este prima lucrare a Clubului de la Roma care are meritul de a fi conștientizat populația asupra problemelor globale ale omenirii. Cartea a fost vândută în 30 de milioane de exemplare și tradusă în mai mult de 30 de limbi.

Avem nevoie de resurse naturale pentru a ne asigura prosperitatea și bunăstarea, dar le utilizăm mult mai rapid decât pot fi înlocuite. Este firesc să ne întrebăm dacă acesta reprezintă singurul mod de dezvoltare, de creștere economică. Ce putem face? Există alternative la creșterea economică necontrolată? Răspunsul este **DA**. Și se numește **dezvoltare durabilă** sau **dezvoltare sustenabilă**. Aceasta reprezintă dezvoltarea care „împlinește nevoile prezentului fără

INFO+

Clubul de la Roma este o organizație al cărei scop este să supună atenției întregii lumi diverse aspecte referitoare la viitorul planetei. Clubul de la Roma este compus din oameni de știință, economiști, oameni de afaceri, înalți funcționari publici, șefi de stat și foști șefi de stat de pe toate cele cinci continente.

„Dacă Clubul de la Roma are vreun merit, acesta este întâietatea în a se răzvrăti împotriva ignoranței sinucigașe a omenirii cu privire la ade-vărata ei condiție” afirma fondatorul Clubului,

Aurelio Peccei. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Clubul_de_la_Roma)

INTERACTIVITATE

- ▶ Informați-vă asupra activităților, lucrărilor, documentelor Clubului de la Roma. Puteți face aceasta prin metoda „Biblioteca vie”, încercând să vă puneți în situația oamenilor de știință, a oamenilor de afaceri, a juriștilor, a oamenilor obișnuți. Prezentați concluziile după ce acestea au fost listate pe coli de flipchart.

a compromite șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”.

În Raportul Brundtland, intitulat *Viitorul nostru comun*, din iunie 1992, se afirmă că „dezvoltarea durabilă este concepută în viziunea reconcilierii dintre economie și mediul înconjurător, ca o nouă cale de dezvoltare care să susțină progresul uman, nu numai în câteva locuri și pentru câțiva ani, ci pentru întreaga planetă și pentru un viitor îndelungat”. Dezvoltarea durabilă presupune sinteza mai multor dimensiuni ale dezvoltării: ecologică, economică, tehnico-tehnologică, social-umană, politică,

culturală, legislativă, la nivel național-statal, regional și mondial.

INFO+

Evenimente și documente cu rol determinant în domeniul dezvoltării durabile:

- ▶ 1983 – Comisia Brundtland. Organizația Națiunilor Unite înființează Comisia mondială de mediu și dezvoltare. Raportul comisiei menționează că dezvoltarea nu trebuie să conducă la distrugerea resurselor noastre naturale și nici la poluarea mediului ambiant.
- ▶ 1992 – Conferința de la Rio – Conferința Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea. Sunt adoptate documente precum: „Declarația de la Rio asupra mediului și dezvoltării”, „Agenda 21”.

La nivel european:

- ▶ 2006 – a fost adoptată Strategia de Dezvoltare Durabilă pentru o Uniune Europeană extinsă.
- ▶ 2007 – în cadrul Summitului de la Lisabona, a fost semnat „Tratatul de la Lisabona”.

INTERACTIVITATE

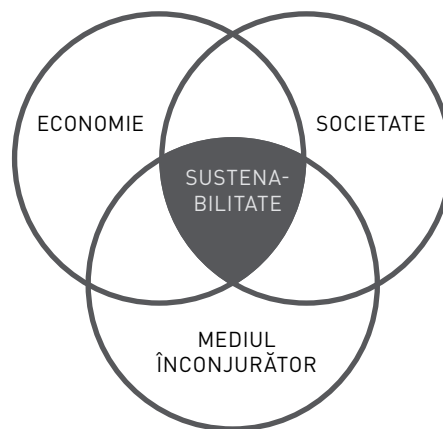
- ▶ Căutați pe internet și alte informații suplimentare despre tratatele și documentele Uniunii Europene care vizează dezvoltarea durabilă. Actualizați periodic informațiile!

1.1.2. Gestionarea responsabilă a resurselor

Termenul **durabilitate** provine din domeniul silviculturii și are în vedere principiul conform căruia nu trebuie tăiați mai mulți copaci decât pot fi cultivați prin replantare. Acest principiu ecologic a fost extins asupra tuturor tipurilor de resurse și ecosisteme, în toate domeniile, încât, în prezent, dezvoltarea durabilă se referă la trei aspecte esențiale concretizate în următoarele sintagme:

- echilibrul ecologic – mediul înconjurător;**
- securitate economică – economie;**
- echitate socială – societate.**

În revista *Economica* (nr. 1/2018), editată de Academia de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Nicolae Platon susține următoarele: „Ecosistemele din Moldova sunt amenințate de practici precum irigarea prea intensivă, aplicarea masivă a îngrășămintelor minerale, a pesticidelor și a fungicidelor și folosirea utilajelor grele etc., care au condus la

Dezvoltarea durabilă corelează cele trei domenii.

degradarea, eroziunea și epuizarea solurilor..., este un exemplu de activitate cu impact negativ asupra bunei funcționări a ecosistemelor”.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Cum apreciați avertismentul oamenilor de știință din Republica Moldova cu privire la amenințările care planează asupra ecosistemului țării voastre? Este o noutate pentru voi? În localitatea voastră există astfel de probleme? Ați mai citit articole care avertizează asupra pericolelor de degradare a mediului natural? Prezentați colegilor punctul vostru de vedere! Oferiți colegilor voștri acces la informațiile pe care voi le dețineți (știri, articole) pe această temă.

Ca soluție pentru **gestionarea responsabilă a resurselor**, specialiștii ne spun că avem nevoie de o societate care să utilizeze resursele mai eficient – o societate care, în loc să provoace daune mediului, să facă eforturi pentru a-i aduce îmbunătățiri.

Modalitatea de acțiune ar trebui să fie *reducerea impactului pe care producția și consumul îl au asupra mediului în fiecare etapă*, începând cu îmbunătățirea proiectării produselor și continuând cu încurajarea proceselor de fabricație care utilizează materialele, fără a face risipă.

„Măsurarea progresului economic și social în viziunea dezvoltării durabile presupune un alt sistem de criterii și indicatori care să țină seama de faptul că PNB nu mai poate exprima singur bunăstarea umană, deoarece apreciază doar eficiența” (Harman Daly, *Problemele globale ale omenirii*, coordonator R. Brown, Editura Tehnică, 1994). În prezent, drept indicator pentru caracterizarea nivelului de dezvoltare atins de o țară, se utilizează **indicele dezvoltării umane**

(IDU sau HDI – *Human Development Index*). Acesta ia în calcul trei elemente:

- **speranța de viață** – numărul mediu de ani trăiți de un om din acea țară;
- **nivelul de educație** – calculat ca rată a alfabetizării (ponderea celor care știu să scrie și să citească din populația peste vârstă școlară) și ca rată brută de cuprindere școlară (ia în calcul procentul de cuprindere a populației în toate formele de învățământ);
- **PIB/locuitor** – produsul intern brut, calculat pe baza unui „coș de bunuri de consum” comparabil internațional.

În raport de valoarea IDU există următoarea clasificare a nivelului de dezvoltare:

Categorie de țări	Interval IDU
Țări cu nivel scăzut de dezvoltare	0,0 – 0,499
Țări cu nivel mediu de dezvoltare	0,5 – 0,799
Țări cu nivel ridicat de dezvoltare	0,8 – 0,999

1.1.3. Obiective de Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova

Reprezentanța în Republica Moldova a Națiunilor Unite a lansat, sub titlul „Cum arată lumea în care ai vrea să trăiești?”, ideea ca până în anul 2030 să fie implementate cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) pentru a asigura cetățenilor o viață decentă.

Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a fost adoptată de toate țările membre ale ONU, inclusiv Republica Moldova, în septembrie 2015. În câteva cuvinte, scopul acesteia este de a elimina sărăcia, de

a proteja planeta și de a asigura prosperitatea pentru toți.

Gestionarea responsabilă a resurselor comune pentru o dezvoltare durabilă va trebui să aibă în vedere o astfel de alocare a resurselor care să satisfacă în mod echilibrat toate obiectivele de dezvoltare durabilă asumate.

Obiectivele Dezvoltării Durabile se pot grupa pe domenii conform reprezentărilor de mai jos.

▶▶ **Obiective sociale – ODD 1 – Fără sărăcie, ODD 2 – Zero foamete, ODD 3 – Sănătate și stare de bine, ODD 4 – Educație de calitate;**

▶▶ **Obiective de mediu – ODD 6 – Apă curată și igienă, ODD 7 – Energie accesibilă și curată, ODD 13 – Acțiune asupra climei, ODD 14 – Viața sub apă, ODD 15 – Viața pe pământ;**

▶▶ **Obiective economice – ODD 8 – Muncă decentă și creștere economică, ODD 9 – Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11 – Orașe și comunități durabile și ODD 12 – Consum și producție responsabile;**

▶▶ **Obiective de guvernare și drepturile omului – ODD 5 – Egalitate de gen, ODD 10 – Inegalități reduse, ODD 16 – Pace, justiție și instituții puternice și ODD 17 – Parteneriate pentru obiective.**

DICTIONAR

Dezvoltare durabilă – dezvoltarea care „satisface nevoile prezentului fără a compromite șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”.

Resurse naturale – elemente utilizate pentru producerea bunurilor necesare satisfacerii nevoilor; sunt întotdeauna limitate.

Nevoi – ansamblu de trebuințe, dorințe care se cer satisfăcute prin consum de bunuri și servicii.

Gestionarea responsabilă a resurselor – utilizarea eficientă a resurselor, respectiv acea

modalitate de folosire care produce maximum de rezultate cu minimum de consum de resurse.

IDU – indicele dezvoltării umane – este un indicator care corelează speranța de viață, nivelul de educație cu PIB.

ODD – Obiectivele Dezvoltării Durabile – un număr de 17 ținte adoptate de țările membre ONU, cu scopul obținerii unei dezvoltări economice în armonie cu natura, cu șansele egale pentru oricine, cu incluziunea socială, cu sănătatea și fără sărăcie...

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Ilustrarea hărții conceptuale a ODD. Asociați conținuturile ODD cu pictogramele corespunzătoare. Pregătiți pentru aceasta decupaje cu **fiecare pictogramă și fiecare obiectiv (ODD)**. Creați pe o foaie de flipchart două coloane care să corespundă pictogramelor, respectiv ODD-urilor. Afișați la loc vizibil Tabloul Obiectivelor Dezvoltării Durabile ale Republicii Moldova cu scopul de a fi cunoscute de toți colegii.

2 Soluția imaginată. Organizați-vă în grupuri de câte doi elevi (colegi de bancă) și alegeți-vă câte trei obiective ale dezvoltării durabile, din domenii diferite. Imaginați soluții de realizare pentru fiecare din obiectivele alese, completând următorul tabel.

Nr. obiectivului	Domeniul	Conținutul ODD	Soluția imaginată
ODD x			
ODD y			
ODD z			

La finalul activității, prezentați colegilor și argumentați soluțiile găsite, schimbați idei, puncte de vedere. Un juriu alcătuit din trei

elevi va evalua, pe baza unei fișe de evaluare, și va premia soluțiile cele mai bune.

3 Degradarea mediului în Republica Moldova. Utilizând metodele „Photovoice” și „Art-creativ”, formați echipe de elevi care fotografiază, desenează, pictează instantanee din comunitatea în care trăiesc și în care se poate constata deteriorarea mediului. Rezultatul va fi câte un pliant cu fotografii și desene sau picturi, pliant care va ilustra degradarea mediului natural ca urmare a dezvoltării economice necontrolate, a neglijenței umane. Pliantele realizate vor fi multiplicare și distribuite atât în școală, cât și în restul comunității. Obiectivul didactic: conștientizarea necesității implementării ODD.

4 Propunere de proiect de microcercetare. Lucrați în echipe de câte patru elevi, cu scopul unei cercetări asupra Raportului PNUD (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) pe anul 2017, din care să extrageți acele date ce se pot constitui în explicații ale locului ocupat de Republica Moldova din punctul de vedere al nivelului IDU (locul 112 din 189 de țări).

EVALUARE

1 Citiți cu atenție textul următor: „Una dintre provocările majore ale dezvoltării durabile este de a găsi căi de încurajare a activităților economice prietenoase pentru mediul înconjurător și a descuraja activitățile care produc deteriorări ale mediului (poluarea aerului, a apelor și a solului, respectiv a subsolului).” (*Buletinul AGIR*, Gheorghe Zaman, Zenovic Gherasim)

Descrieți:

- o cale pentru încurajarea dezvoltării economice prietenoase;
- o cale pentru descurajarea activităților care provoacă deteriorarea mediului.

2 Alegeți trei obiective ale dezvoltării durabile și elaborați un minieseu în care să răspundeți la întrebarea „Cum arată lumea în care ai vrea să trăiești?” din perspectiva celor trei obiective alese.

3 Indicele dezvoltării umane este un indicator care poate reda nivelul de dezvoltare dintr-o perspectivă mai largă. Documentați-vă, apelând la datele deținute de administrația publică locală, asupra nivelului de educație și determinați care este *rata alfabetizării și rata brută de cuprindere școlară* în localitatea voastră.

1.2. DILEME ÎN MENȚINEREA SUSTENABILITĂȚII

1.2.1. Despre sustenabilitate

Examinați următoarea situație:

De curând, în localitatea voastră s-a deschis o fabrică de mobilă. Proprietarii fabricii urmăresc maximizarea profitului prin mărirea cantității de obiecte de mobilier vândute, dar și prin extinderea fabricii.

În plimbările voastre din vacanțe ați constatat că în pădurea de la marginea localității sunt multe zone cu copaci tăiați, zone care și-au pierdut frumusețea de odinioară. Aerul, care în trecut era foarte curat, acum a devenit greu de respirat.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Proprietarii fabricii de mobilă acționează corect în ceea ce privește maximizarea profitului? Dar în ceea ce privește utilizarea resurselor necesare producției de mobilă? Exprimați-vă punctul de vedere cu privire la utilizarea resurselor în vederea dezvoltării fabricii de mobilă.

Consumatorul și producătorul au ca scop satisfacerea în cât mai mare măsură a intereselor lor. Întrebarea care apare este următoarea: Este de acceptat ca satisfacerea intereselor unor persoane să afecteze interesele altor persoane? Cu alte cuvinte, este de acceptat o astfel de utilizare a unor resurse, care se dovedește abuzivă și afectează populația pe termen lung? Vor avea generațiile viitoare de suferit de pe urma consecințelor utilizării iraționale a resurselor? Cu siguranță, da. Din acest motiv se impune un nou tip de dezvoltare, și anume o dezvoltare durabilă sau sustenabilă a societății.

► De ce credeți că au fost alese elementele de design prezente în imaginea de mai jos?

Acestea ilustrează dezvoltarea energiei durabile, conceptul de mediu și ecologie.

Sustenabilitatea poate fi studiată din perspectiva ecologiei, a geologiei, a climatologiei și a științelor socio-umane.

DEFINIȚIE

Sustenabilitatea reprezintă calitatea unei activități de a se dezvolta fără a utiliza în exces resursele disponibile și fără a afecta mediul înconjurător, lăsând generațiilor viitoare posibilitatea de a-și satisface nevoile în condiții optime.

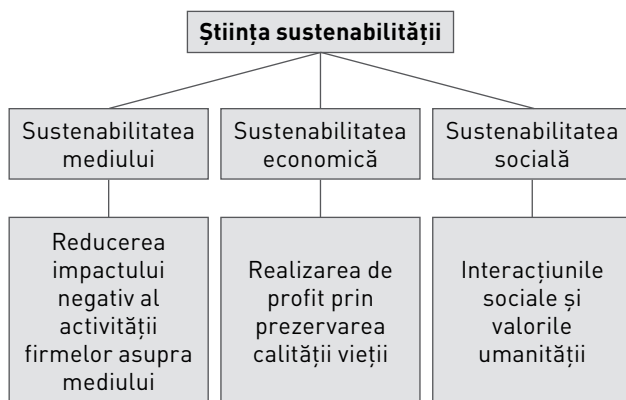
Scopul dezvoltării sustenabile este acela de a minimiza consecințele impactului omului asupra mediului, atât la nivel local, cât și planetar. Sustenabilitatea, pe lângă protejarea resurselor, mai are ca scop și o bună gestionare a deșeurilor.

Știința sustenabilității face referire la următoarele noțiuni:

- **sustenabilitatea mediului** reprezintă capacitatea firmelor și a instituțiilor de a se implica în reducerea impactului negativ al activității lor asupra mediului înconjurător. Un exemplu în acest sens este semnarea unui ordin comun între Ministerul Economiei și Ministerul Mediului din Republica Moldova „cu privire la crearea Grupului de lucru interministerial pentru promovarea dezvoltării durabile și a economiei verzi”

(<https://bani.md/economia-verde-o-noua-prioritate-in-dezvoltarea-immurilor-din-moldova>). Economia verde este calea pentru o lume prosperă economic, dar în care să ne bucurăm de un mediu curat și sănătos.

- **sustenabilitatea economică** reprezintă capacitatea firmelor de a obține profit fără a afecta prezervarea calității vieții. De exemplu, Ministerul Economiei din Republica Moldova a început implementarea conceptului de economie verde, acțiune ce va conduce la creșterea bunăstării sociale și a capitalului uman, reducând în mod semnificativ riscurile de mediu și problemele ecologice, cu scopul realizării unei dezvoltări durabile și al eradicării sărăciei. Economia verde înseamnă, de fapt, un mediu economic cu efecte mai puțin nocive asupra mediului înconjurător și cu beneficii substanțiale asupra societății și a cetățenilor (<https://mei.gov.md/ro/content/economia-verde>).
- **sustenabilitatea socială** are în vedere interacțiunile sociale și valorile umanității. Implică responsabilitatea socială, care îi ajută pe oameni să creeze un impact pozitiv asupra dezvoltării, a afacerilor și a societății. Presupune orientarea firmelor spre aspectele sociale, pentru a oferi securitate, dezvoltare individuală și bunăstare globală angajaților, furnizorilor și partenerilor. Astfel sunt asigurate standarde sociale minime și prețuri echitabile.

Examinați o altă situație:

„Colecția Musette pentru vară a fost realizată din materiale rămase din colecțiile anterioare. Inspirată de natură, antreprenoarea a creat pantofi din bumbac, din plasă de in, lemn, solzi. «Nu mănânc nici pește, carne, ouă, lapte, iar când va exista o soluție,

o alternativă la pielea naturală, cu siguranță și noi vom face pantofi din altceva, însă animalele nu sunt sacrificate pentru piele, consumul de carne este imens, iar risipa la fel», susține Cristina Bâțlan.” (<https://www.wall-street.ro/articol/Companii/218188/despre-sustenabilitate-in-fashion-business-si-viata-cu-antreprenoarea-din-spatele-musette-cristina-batlan.html>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Cum argumentați decizia antreprenoarei în ceea ce privește utilizarea materialelor rămase din colecțiile anterioare? Există vreo legătură între exemplul de mai sus și sustenabilitate? Dacă da, în ce constă aceasta?

Sustenabilitatea poate deveni o regulă de dezvoltare a țărilor numai dacă își însușesc și folosesc principiile acesteia.

Pornind de la sustenabilitatea mediului, distingem câteva *principii* de bază ale acesteia:

- **managementul resurselor**, care presupune ca utilizarea actuală a resurselor să permită conservarea acestora pentru viitor. Cu alte cuvinte, activitățile sustenabile trebuie să se desfășoare astfel încât sănătatea ecosistemelor să nu fie afectată;
- **utilizarea resurselor neregenerabile**, care are în vedere raționalitatea, ca urmare a analizei problemelor referitoare la impactul industrializării asupra mediului;
- **reducerea consumului**, al cărui obiectiv este ca generațiile viitoare să poată avea cel puțin același nivel de trai ca în prezent.

1.2.2. Sustenabilitatea – știință a dezvoltării actuale

Știința sustenabilității se orientează după anumite criterii: **eco-eficiența și socio-eficiența**.

Sustenabilitatea exprimă necesitatea de a combina:

- eficiența și profitabilitatea economică;
- solidaritatea, echitatea și justiția socială;
- eco-eficiența pe termen scurt, mediu și lung.

Eco-eficiența se referă la faptul că suportul oricărei activități economice și sociale și al eficienței acestora îl reprezintă natura. Orice strategie economică și/sau socială, dacă nu are suportul necesar de mediu, este sortită eșecului.

Eco-eficiența depinde, în cea mai mare măsură, de ritmul în care se consumă resursele naturale neregenerabile și regenerabile, de impactul complex al progresului tehnic asupra mediului.

Știința sustenabilității atrage atenția asupra faptului că mediul reprezintă cel mai cuprinzător bun public.

Pe lângă avantajele și părțile pozitive pe care le prezintă mecanismele de piață liberă, concurențială și proprietate privată, știința economică actuală a pus în evidență și o serie de eșecuri, de dezavantaje majore ale acestui mecanism, între care incapacitatea de a gestiona eficient problemele de mediu.

Un exemplu de eco-eficiență: „Șefii secțiilor economice ale consiliilor raionale au discutat despre elaborarea recomandărilor cu privire la adoptarea și realizarea instrumentelor concrete pentru protecția mediului și implementarea practicilor „verzi” în cadrul IMM-urilor din Republica Moldova. Aceste instrumente vor conduce la dezvoltarea noilor produse și servicii care să respecte mediul și la adoptarea sistemelor de management eco-eficiente de către întreprinderile autohtone”. (<https://monitorul.fisc.md>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

În localitatea voastră există firme de antreprenoriat social? În ce constă contribuția acestora în rezolvarea problemelor comunităților locale? În opinia voastră, cum pot fi acestea încurajate?

Socio-eficiența reprezintă un alt criteriu al activității firmelor. Aceasta descrie relația dintre rentabilitatea unei firme și impactul social al acesteia.

În funcție de tipul impactului, socio-eficiența încearcă să minimizeze influențele sociale negative (de exemplu, numărul de accidente de muncă) sau să le maximizeze pe cele sociale pozitive (de exemplu, donațiile).

Soluția pentru socio-eficiență o reprezintă antreprenoriatul social. Acesta își propune să obțină venituri care pot fi utilizate în scopuri sociale, inclusiv prin prestarea unor servicii sociale.

Antreprenoriatul social contribuie la creșterea incluziunii sociale, crearea de locuri de muncă, implicarea persoanelor aparținând grupurilor defavorizate în activități economice și facilitarea accesului acestora la resursele și serviciile sociale. (<http://www.antreprenoriatsocial.md/index.php>)

Un exemplu de antreprenoriat social: „Eco-Răzeni este fondatorul primei întreprinderi sociale de catering în Moldova – Floare de cireș SRL, care oferă formare și locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități din mediul rural. Mai mult, această întreprindere socială sprijină 24 de persoane în vârstă din satul Răzeni prin livrarea la domiciliu, de trei ori pe săptămână, a unui prânz gratuit”. (<http://www.antreprenoriatsocial.md/index.php>)

Preocuparea pentru socio-eficiență este recunoscută în cadrul Parteneriatului pentru Dezvoltare Durabilă 2018-2022 Republica Moldova – Națiunile Unite: „Populația Republicii Moldova, în special cea mai vulnerabilă, solicită și beneficiază de politici și servicii de educație, sănătate și sociale sensibile la dimensiunea de gen și bazate pe drepturile omului, incluzive, eficiente, echitabile și de calitate”. (<http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Legal%20Framework/UNDAF%20Moldova%20RO.pdf>)

1.2.3. Dileme ale sustenabilității

Atât generațiile actuale, cât și cele viitoare au același scop: o viață mai bună, ceea ce presupune dezvoltare economică, tehnologică și socială. Mult timp, dezvoltarea economică și tehnologică au avut și efecte nedorite. Resursele au fost utilizate irațional, clima s-a schimbat, s-a accelerat procesul încălzirii globale.

Care sunt acuzațiile aduse tipului actual de creștere economică?

- poluează mediul și afectează sănătatea oamenilor;
- antrenează și încurajează risipa, epuizând rezervele cunoscute;
- adâncește decalajele lumii a treia față de țările dezvoltate, creând o prăpastie între lumea „săracilor” și cea a „bogaților”;
- creează iluzia bunăstării printr-o statistică înșelătoare; nu orice creștere a PIB-ului poate fi identificată cu un plus de bunăstare;
- pervertește valori recunoscute și reduce individul la o singură dimensiune – *homo oeconomicus* (http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Strategii_si_politici_europene_de_dezvoltare_durabila.pdf).

O soluție pentru a nu destabiliza și mai mult mediul o reprezintă dezvoltarea durabilă a societăților. O bună satisfacere a nevoilor, printr-o dezvoltare sustenabilă a economiilor, pune în evidență unele dileme ale sustenabilității.

O primă dilemă se referă la alegerea pe care decidenții lumii trebuie să o facă între *echitatea socială* și *activitatea macroeconomică eficientă*.

Echitatea socială presupune ca fiecare persoană să aibă acces la bunăstare, inclusiv locuitorii din zonele sărace, defavorizate ale lumii a treia. Oamenii de oriunde ar trebui să poată beneficia de tratament nediscriminatoriu în funcție de vârstă, sex, mediu de proveniență, statut social. Ne întrebăm dacă bunăstarea întregii populații a globului este compatibilă sau nu cu activitatea macroeconomică eficientă.

În trecut, creșterea economică a avut ca unic scop eficiența, profitabilitatea, fără să țină seama de efectele asupra oamenilor. În acest mod, s-a ajuns la decalaje imense între zonele bogate ale lumii și zonele caracterizate prin sărăcie. Dilema *echitate socială vs. dezvoltare economică eficientă* este gândită altfel, în analizele care au în vedere dezvoltarea sustenabilă.

Este gândită o astfel de dezvoltare economică în care eficiența să nu sacrifice echitatea socială.

A doua dilemă este aceea a alegerii decidenților între *interesele interne* ale țărilor și *interesele externe, regionale, globale* ale omenirii.

În 2015, Milano a găzduit Expoziția Universală; cele peste 145 de state participante au avut ocazia să ilustreze propriile soluții la provocările din domeniul hranei și energiei cu care se confruntă și să propună răspunsuri pentru cerințele globale de asigurare a unui nivel suficient de hrană sănătoasă pentru fiecare. Și aceasta în condițiile respectării echilibrului ecologic și a biodiversității. Tema expoziției a fost „Hrănirea planetei, energie pentru viață”.

Unul dintre proiectele derulate cu prilejul expoziției universale a fost EAThink2015: Învățare Globală pentru schimbare în Anul European pentru Dezvoltare și mai departe. Sloganul proiectului EAThink 2015 a fost „mănâncă local, gândește global” („eat local, think global”), slogan care și-a dorit să ilustreze ideea că între interesele interne și cele globale nu există o contradicție.

Numai o gândire la nivel global ar putea rezolva unele dintre principalele cauze ale foametei – care afectează aproape unul din șapte locuitori ai planetei – și anume sărăcia, exploatarea și excludiunea socială, acestea fiind consecințe ale politicilor specifice și ale alegerilor de politică economică. Recunoașterea unor astfel de factori este punctul de plecare esențial, necesar pentru formularea oricărei strategii eficiente cu privire la rezolvarea intereselor interne în context global.

A treia dilemă a sustenabilității este aceea a alegerii între *uniformitate și diversitate în transformarea peisajului cultural*.

- ▶▶ Ce vă sugerează imaginea alăturată? Încercați să identificați criteriile în funcție de care au fost alese persoanele din imagine. De ce credeți că aceste criterii sunt ilustrative?

O modalitate de rezolvare a dilemei a fost propusă de Uniunea Europeană încă din anul 2000, când a fost adoptat mottoul „Uniți în diversitate”. Acesta arată că europenii s-au unit pentru a promova pacea și prosperitatea, acceptând totodată să-și deschidă spiritul către culturile, tradițiile și limbile atât de diverse ale continentului (https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/motto_r).

Globalizarea reprezintă un proces de extindere a dimensiunii unui fenomen (social, economic, științific, tehnic) la nivelul întregii planete. Dezvoltarea sustenabilă nu exclude diversitatea lumii contemporane: lingvistică, ideologică, socială și diversitatea comunităților. Interdependența economică, financiară,

socială, politică și culturală la nivel interstatal, care s-a cristalizat în Europa, la sfârșitul secolului XX, s-a extins la nivel global.

Globalizarea și diversitatea nu vor fi niciodată în opoziție, dimpotrivă, cu cât se intensifică relațiile economico-financiare, cu atât diversitatea posibilităților de afirmare, de cunoaștere, de interconectare la progresul social-științific mondial va întări coeziunea.

DICȚIONAR

Echitate – comportament bazat pe respectarea riguroasă a drepturilor și a sarcinilor fiecăruia.

Eficiență – obținerea unui maxim de rezultate (bunuri și servicii care satisfac nevoi) cu un consum minim de resurse.

Eco-eficiență – criteriu care susține că suportul oricărei activități economice și sociale și al eficienței acestora îl reprezintă natura.

Socio-eficiență – criteriu al activității firmelor, care descrie relația dintre rentabilitatea unei firme și impactul social al acesteia.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Parlamentul European a votat o lege care va interzice din 2021 o serie de articole din plastic de unică folosință, cum ar fi: tacâmuri și veselă din plastic, bețișoare pentru urechi și paie de băut, precum și reducerea utilizării produselor de plastic pentru care nu există alternative sustenabile. Legea prevede colectarea și reciclarea a 90% dintre sticlele de plastic utilizate pentru băuturi până în 2025. Conform raportului realizat de Parlamentul European, 20% dintre deșeurile marine din plastic sunt sticle și capace. (*GreenReport.ro*)
- Conform Organizației Ocean Conservancy, cel puțin 8 milioane de tone de plastic ajung în oceane în fiecare an, iar în ritmul actual vom avea o tonă de plastic la fiecare trei tone de pește în următorii 10 ani.
- China are peste 50.000 de ghețari în masivele montane Himalaya și Hindukush, dar și pe platoul tibetan, din care se formează mai multe fluvii asiatice. Greenpeace susține că a dispărut deja 20% din totalul suprafeței ghețarilor din China.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Formați patru echipe de elevi; fiecare echipă va realiza câte un rebus cu termeni care aparțin domeniului sustenabilității.
- 2 Împărțiți clasa în două grupe. O grupă va formula avantajele unei dezvoltări durabile, iar cealaltă grupă va găsi posibile dezavantaje ale acesteia. Fiecare grupă va desemna un vorbitor care va prezenta concluziile la care s-a ajuns.
- 3 Organizați-vă în echipe de câte cinci elevi, cu scopul realizării unui proiect în care să propuneți soluții pentru reducerea poluării. Acestea vor fi prezentate în cadrul orei. O sugestie de temă de proiect este: „Cum ne protejăm localitatea de poluarea excesivă”.

- 4 Formați echipe de patru elevi. Fiecare echipă va avea de identificat două reguli privind comportamentul oamenilor în natură. Regulele prezentate de raportori vor fi discutate și apoi vor fi cuprinse într-un „Cod al bunelor maniere... în natură”.

EVALUARE

- 1 „Ritmul topirii ghețarilor din vestul Chinei a sporit dramatic în ultimele decenii, punând în pericol o sursă de apă folosită de 1,8 miliarde de oameni, a avertizat gruparea de activiști pentru salvarea mediului ambiant, Greenpeace...” (<https://www.europalibera.org/a/29610660.html>).

Pornind de la informația de mai sus identificați și notați pe caiet:

- două cauze ale topirii ghețarilor;
- două efecte ale topirii ghețarilor.

- 2 Pornind de la principiile ce stau la baza sustenabilității, elaborați un minieseu cu tema „Generațiile viitoare, încotro?”.

- 3 În perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, identificați și notați pe caiet trei factori prin care țara voastră ar contribui la sporierea diversității UE.

- 4 Citiți cu atenție știrea de mai jos, apoi argumentați necesitatea curățării rețelei hidrografice a Republicii Moldova.

„Întreaga rețea hidrografică și cea ce noi numim «râurile mici ale Moldovei» sunt, în acest moment, în proporție de 90%, canale de deșeuri, de ape reziduale, de ape poluate. Noi nu avem niciun râu din cele peste 3.000 de râulețe din Moldova care să corespundă standardului de apă potabilă, niciunul din peste 3.000” (<https://www.europalibera.org/a/28275890.html>).

1.3. ECHILIBRAREA OBIECTIVELOR ȘI DEPĂȘIREA CONFLICTELOR

1.3.1. Echilibrarea obiectivelor dezvoltării durabile

Analizați următoarele două obiective:

În **ODD 1 – Fără sărăcie** – se argumentează că rata sărăciei rurale depășește de aproape cinci ori rata sărăciei urbane. Iar pentru că o parte semnificativă a populației rurale este implicată în activități agricole de subsistență, riscă să cadă sub pragul de sărăcie în anii cu evenimente climatice extreme, ca seceta și inundațiile. Agenda 2030 promovează reducerea sărăciei prin măsuri de susținere a gospodăriilor cu venituri mici.

În **ODD 3 – Sănătate și stare de bine** – se susține că echipamentul și procedurile medicale învechite folosite de multe instituții medicale nu permit un tratament adecvat al bolilor netransmisibile, cum ar fi cancerul și diabetul zaharat. În același timp, nivelul de informații diseminate populației și serviciile inadecvate oferite

pacienților determină răspândirea continuă a unor boli transmisibile. În acest sens, Agenda 2030 își propune să ofere acces la medicamente și vaccinuri sigure și de calitate, dar și acces la informație și educație cu privire la problemele de sănătate.

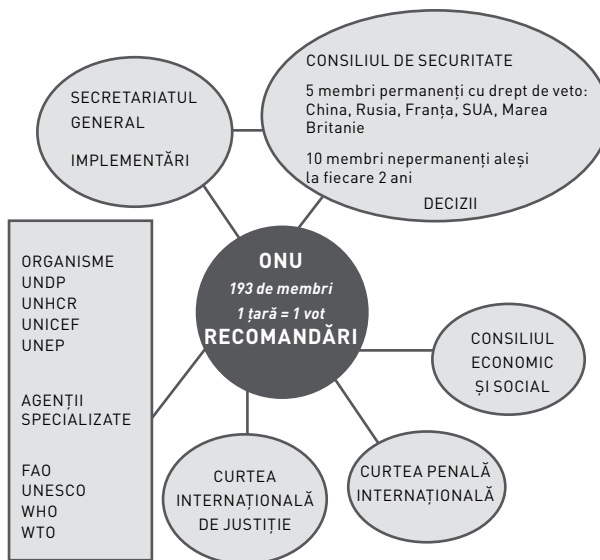
REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Să ne punem în situația decidenților. Care sunt criteriile pe care se bazează alegerea unui obiectiv dintre cele prezentate? Ce este mai important? Să investim pentru a îndepărta sărăcia sau să investim în sănătate? Obiectivele de mai sus se pot realiza numai unul în dauna celuilalt? Care ar trebui să fie abordarea corectă a decidenților politici ce au în față, în realitate, nu două, ci 17 obiective ale dezvoltării durabile?

Țările care au aderat la obiectivele dezvoltării durabile nu sunt singure și fără sprijin în a aborda problemele și provocările acestui nou tip de dezvoltare. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) sau UNPD (United Nations Development Programme) este o rețea globală de organizații, creată de ONU în 1965, care se ocupă de dezvoltarea globală sustenabilă.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Analizați figura alăturată referitoare la structura Organizațiilor Națiunilor Unite și descrieți locul PNUD în ansamblul organizațiilor care fac parte din structura ONU. Informați-vă pe site-ul https://ro.wikipedia.org/wiki/Programul_Națiunilor_Unite_pentru_Dezvoltare cu privire la rolul PNUD și istoria acestei organizații a ONU.

Structura organizațiilor Națiunilor Unite

Cu referire la obiectivele dezvoltării durabile se afirmă următoarele: „Aceste ODD-uri ne oferă un plan și o agendă comună pentru a aborda unele dintre cele mai presante provocări cu care se confruntă lumea noastră, cum ar fi sărăcia, schimbările climatice și conflictele. PNUD are experiența și expertiza pentru a ghida progresul și pentru a ajuta țările care urmează calea de dezvoltare durabilă și care au nevoie de această susținere” (Helen Clark, PNUD).

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) au fost formulate la Conferința Națiunilor Unite privind Dezvoltarea Durabilă, desfășurată la Rio de Janeiro în 2012. Scopul a fost de a elabora un set de obiective universale care să soluționeze cele mai persistente provocări cu care se confruntă lumea, din domeniile: mediu, politic și economic.

ODD-urile reprezintă un important angajament pentru a finaliza ceea ce s-a început și s-a realizat până în 2012; ODD-rile își propun abordarea unora dintre cele mai presante provocări cu care se confruntă lumea astăzi. Toate cele 17 obiective sunt conectate între ele, ceea ce înseamnă că succesul unui obiectiv influențează succesul celorlalte.

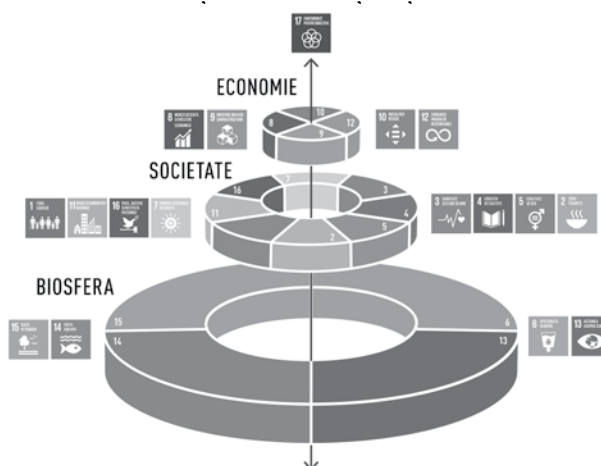
În fața celor 17 obiective de rezolvat, despre care este greu de afirmat că unul este mai important decât celălalt, problemele care se pun sunt de genul: Cum alegem și cu ce începem? Putem să renunțăm pentru moment la anumite obiective? Căror obiective le acordăm prioritate?

Există cel puțin trei factori cu rol limitativ în atingerea obiectivelor: 1. factorul timp – *când, până când*; 2. factorul cost – *accesul la finanțare* (în condițiile în care aceste obiective se referă la țări care duc lipsă de resurse financiare); 3. factorul calitate – realizarea obiectivelor la un *nivel de calitate ridicat*.

De aceea, cea mai mare provocare stă în echilibrarea obiectivelor concurente ținând cont de factorii de mai sus: timp, cost, calitate. Este ușor să duci un proiect la bun sfârșit cu resurse nelimitate, însă este foarte greu să îl finalizezi la timp, în cost (încadrându-te în sume limitate de finanțare) și la nivelul de calitate așteptat.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă reprezintă un set de obiective pentru combaterea sărăciei, respectarea drepturilor omului, protejarea planetei și pentru asigurarea unui mediu sănătos pentru întreaga populație. Tocmai de aceea, atingerea unor obiective atât de ambițioase presupune implicarea tuturor țărilor și a actorilor interesați, cum ar fi autorități guvernamentale, antreprenori, companii, societate civilă, mediu academic și oameni de știință.

ODD – Nivel macroscopic

Diagrama obiectivelor dezvoltării durabile așază **la bază** – biosfera, respectiv problematica de mediu: 6 – Apă curată și igienă; 13 – Acțiune asupra climei; 14 – Viața sub apă; 15 – Viața pe pământ. Este sfera care țintește ecosistemele relevante pentru Republica Moldova, inclusiv pădurile și solul, și care pune accentul pe: utilizarea durabilă a resurselor, prevenirea degradării solului, protejarea ecosistemelor de apă, conservarea și reabilitarea pădurilor.

Al doilea palier al diagramei este destinat obiectivelor cu caracter social, care au în centrul lor incluziunea și șanse egale pentru toți, care au în fața lor provocări imense ca: 1 – Fără sărăcie; 2 – Zero foamete; 3 – Sănătate și stare de bine; 4 – Educație de calitate; 5 – Egalitate de gen; 7 – Energie accesibilă și curată; 11 – Orașe și comunități durabile și responsabile; 16 – Pace, justiție și instituții puternice. Greu de spus, dacă nu chiar imposibil, care dintre obiectivele enumerate sunt mai importante.

- Ce este prioritar pentru Republica Moldova: să elimine sărăcia și foametea, să dezvolte educația de calitate, să asigure sănătatea populației sau egalitatea de gen, comunități durabile și responsabile?

Evident toate sunt importante. Totuși, în condițiile unor finanțări limitate nu pot fi susținute toate în aceeași măsură. Echilibrul în domeniul social înseamnă găsirea balanței corecte, ca urmare a unor analize amănunțite și a unor studii de impact care să indice priorități în alocarea fondurilor, măsuri imediate sau pe termen mediu și lung.

Al treilea palier din digramă este cel economic care are în centrul său accesul egal la bunăstare. Aceasta presupune realizarea unor obiective ca: 8 – Muncă decentă și creștere economică; 9 – Industrie, inovație și infrastructură; 10 – Inegalități reduse; 12 – Consum și producție.

Este o certitudine că pentru Republica Moldova economia, crearea de locuri de muncă decente, creșterea economică, infrastructura modernă ar putea constitui puncte de plecare pentru reducerea inegalităților, creșterea nivelului de trai și a veniturilor salariale.

Pe cel mai înalt loc în diagramă este ODD 17 – Parteneriate. Acest obiectiv are scopul să consolideze mobilizarea resurselor pentru a îmbunătăți capacitatea de colectare a impozitelor și a altor venituri, precum și de a încuraja și promova parteneriatele eficiente publice, public-private și cu societatea civilă.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a stabilit, pe baza analizei echilibrate a priorităților, „Șase soluții de dezvoltare” pentru Republica Moldova. Soluțiile pentru dezvoltare reprezintă răspunsuri integrate, pentru realizarea cărora sunt dedicate toate resursele și expertiza existentă în PNUD. Redăm mai jos conținutul acestora:

Soluția nr. 1 – Ținem oamenii în afara sărăciei

» Puteți descrie un aspect legat de sărăcie pe care l-ați observat în localitatea voastră? Cum credeți că ar putea fi acționat în raionul din care faceți parte, astfel încât la capătul următorilor 10 ani să nu mai existe sărăcie? Consultați datele Biroului Național de Statistică cu privire la definirea „sărăciei”.

Soluția nr. 2 – Guvernare pentru societăți pașnice și incluzive

Soluția țintește depășirea disparităților regionale, prin crearea de oportunități economice, prin îmbunătățirea accesului la servicii de educație și de sănătate de calitate, prin furnizarea serviciilor publice mai accesibile și mai eficiente și prin asigurarea locurilor de muncă.

Soluția nr. 3 – Prevenirea crizelor și sporirea rezilienței

Aici PNUD are în vedere să susțină în situații de criză și să pună în aplicare unele măsuri de intervenție imediată și măsuri de salvare prin ajutarea comunităților în consolidarea rezilienței, abilității de a face față provocărilor și redresării cât mai rapide posibil, de pe urma evenimentelor naturale neașteptate și perturbatoare.

DICȚIONAR

Reziliența – capacitatea ființelor umane de a se adapta într-o manieră pozitivă la situații nefavorabile.

Soluția nr. 4 – Soluții pentru mediu care sunt prietenoase naturii

Aceasta își propune să îmbunătățească rezistența la pericolele provocate de condițiile climatice, reducerea la jumătate a vulnerabilității în sectoarele de prioritate: agricultura, resursele de apă, sănătate, silvicultură, energie și transport.

Soluția nr. 5 – Energie curată și accesibilă

Este o soluție care are în vedere producerea durabilă și utilizarea energiei, accesul echitabil la energia livrată, într-un mod eficient și în condiții de siguranță.

Soluția nr. 6 – Abilitarea femeilor și egalitate de gen

Se referă la o abordare echitabilă în politicile de asigurare socială, de protecție socială și medicală, la infrastructură și servicii. Au în vedere un tratament egal în muncă și remunerare, distribuirea activităților domestice și de îngrijire etc.

Din perspectiva PNUD, fiecare soluție presupune un mix de alternative de politici, asistență tehnică, finanțe și programe. Fiecare din ele poate debloca calea dezvoltării durabile. Însă, nicio soluție nu are sorți de izbândă de una singură. Pentru a realiza ODD-urile, este nevoie ca toate cele șase soluții să fie puse în aplicare.

1.3.2. Depășirea conflictelor

Problematica și provocările aduse de realizarea Obiectivelor Dezvoltării Durabile aduce în discuție și posibilitatea apariției conflictelor între priorități, între actorii acestui tip de dezvoltare, iar în acest context aduce în discuție și modalitățile de depășire a potențialelor conflicte.

Se poate vorbi oare despre un potențial conflict între obiectivele care urmăresc protejarea mediului și cele care privesc sfera socialului cu referire la incluziune și egalitate de șanse? Sau se poate vorbi, la un moment dat, despre un conflict între obiectivele care au legătură cu economia și cele cu accesul general la bunăstare?

Conflicte potențiale pot fi induse de starea generală a Republicii Moldova, caracterizată de multiple vulnerabilități, sub mai multe aspecte. De exemplu:

- conflicte care pot fi create de lege dacă supremația sa este precară și dacă încrederea în justiție scade;
- conflicte care pot fi create dacă accesul la justiție este redus (non-receptiv față de cetățeni);
- conflicte care pot fi create dacă există corupție;
- conflicte care apar dacă există violență împotriva femeilor și a copiilor;
- conflicte ca urmare a faptului că jumătate din copii au fost supuși violenței cel puțin o dată în viața lor.

Toate aceste potențiale conflicte pot fi preîntâmpinate prin aplicarea unor politici publice adecvate care să conducă la diminuarea vulnerabilităților menționate mai sus. În același sens, respectiv pentru scăderea riscurilor sunt gândite cele șase soluții pe care le propune PNUD pentru sprijinirea dezvoltării durabile în Republica Moldova.

Din aceeași perspectivă a prevenirii crizelor și a creșterii rezilienței la risc, merită analizat și **ODD 16**, care se referă la *Pace, justiție și instituții puternice* și care pune problema importanței guvernării pentru dezvoltarea durabilă. Prin acest obiectiv sunt propuse:

- instituții eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile, în scopul asigurării unui proces decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ;
- accesul egal la datele și informațiile publice;
- reducerea tuturor formelor de violență;
- eliminarea și combaterea abuzului, a traficului și a violenței împotriva copiilor;
- promovarea supremației legii și acces egal la o justiție incoruptibilă pentru toți: femei, bărbați și copii;

- reducerea corupției în toate formele sale și reducerea fluxurilor financiare ilicite.

Exemple de activități, proiecte concrete derulate pentru atingerea scopurilor de mai sus:

Un exercițiu de simulare electorală la Liceul cu profil tehnologic pentru copii cu vederea slabă din Chișinău.

- ◇ Cei care au conceput proiectul au pornit de la ideea că, pentru susținerea drepturilor persoanelor cu dizabilități, participarea la alegeri și implicarea politică este o cale de a scoate din anonimat, din starea de a fi „invizibilă” această categorie de populație.

O adolescentă interpretează, într-un spectacol, rolul unei tinere cu deficiențe de vorbire care are de suferit de pe urma violenței din partea tatălui său.

Spectacolul este susținut de proiectul „Combaterea violenței împotriva femeilor în Republica Moldova: explorând și învățând din soluțiile locale”, implementat de PNUD, cu sprijinul Guvernului Republicii Coreea. (http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2018/premier_--istoriile-unor-supravieuitoare-ale-violenei-in-familie.html)

Imagine în premieră – istoriile unor supravieuitoare ale violenței în familie, aduse în scenă

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Utilizând metoda „Biblioteca vie”, informați-vă cu privire la acțiunile, proiectele care sunt derulate în Republica Moldova pentru implementarea Obiectivelor Dezvoltării Durabile cu scopul unui echilibru între conflicte potențiale/reale. Puteți folosi site-ul <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects.html>. Creați o broșură care să cuprindă cele mai semnificative proiecte selectate de voi, însoțindu-le de imagini reprezentative.
- 2 Dintre soluțiile propuse de PNUD pentru a susține aplicarea ODD-urilor în Republica Moldova, alegeți cea soluție pe care o considerați cea mai adecvată problemelor localității voastre. Creați un grup de cinci elevi voluntari și lucrați împreună la un discurs cu care credeți că veți reuși să convingeți autoritățile locale să pună în aplicare soluția respectivă. Nu uitați să acordați atenția cuvenită argumentelor! Utilizați metoda „public speaking” în susținerea discursului. Din grupul de cinci voluntari alegeți, pentru susținerea discursului, pe acela care are cele mai bune calități de comunicator.
- 3 Problema violenței asupra copiilor și femeilor este una dintre cele mai grave. Formați echipe de câte cinci elevi care să adune povestiri despre violența în localitatea voastră. Nu uitați să păstrați anonimul subiecților care vi le-au povestit! La final, strângeți toate povestirile într-un „caiet al povestirilor triste”.
- 4 **PROIECT.** Organizați cu sprijinul administrației publice locale o conferință cu tema „Viitorul localității noastre”. Distribuți sarcinile de realizare a proiectului cu ajutorul profesorului de Educație pentru societate. Pregătiți materialele necesare promovării conferinței și materialele ce trebuie consultate de participanți (agenda conferinței, planificarea pe ore a vorbitorilor, a temelor, a momentelor de dezbateri și a pauzelor).

EVALUARE

- 1 Formulați pe caiet două argumente care să susțină ideea că parteneriatele sunt o cale pentru rezolvarea problemelor dezvoltării durabile.
- 2 Exprimați-vă opinia cu privire la legătura care există între creșterea economică și munca decentă. Susțineți-vă opinia cu argumente.
- 3 Analizați starea existentă în comunitatea voastră și identificați trei vulnerabilități care pot conduce la conflicte.
- 4 Formulați și expuneți două propuneri de măsuri pentru o educație de calitate (ODD 4) în școala voastră. Argumentați-vă propunerile.

1.4. CONFLICTUL DE INTERESE ȘI INTERDEPENDENȚA DINTRE OAMENI

1.4.1. Conflictul de interese cu privire la sustenabilitate

Analizați următoarea știre:

„Pământul a pierdut, în perioada 2000–2012, 2,3 milioane de kilometri pătrați de pădure, din cauza defrișărilor, a incendiilor sau a furtunilor. Potrivit unei hărți on-line, realizate cu ajutorul Google Earth, care a folosit 650.000 de imagini luate de pe satelitul

Landsat 7, întreaga planetă a pierdut păduri de mărimea Mongoliei și de șase ori mărimea Marii Britanii.” (<http://www.ziare.com/mediu/stiri-mediu/prima-harta-globala-a-padurilor-am-ramas-fara-o-suprafata-de-marimea-mongoliei-1267993>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

De ce s-au pierdut suprafețe atât de mari de pădure la nivelul întregii planete? Prelucrarea lemnului necesară în atât de multe industrii justifică aceste pierderi? Existau alternative de satisfacere a nevoilor societății altele decât prin distrugerea fondului forestier al Terrei? Ce este de făcut pentru refacerea fondului forestier? În cât timp este posibilă repararea a ceea ce acțiunile oamenilor au stricat? Care sunt consecințele defrișărilor?

Întrebările de mai sus sunt numai câteva din multitudinea de probleme existente în zilele noastre, provocate de dezvoltarea irațională care s-a practicat în lume, de țările care au fost cele mai mari promotoare ale dezvoltării industriale.

Defrișările de păduri sunt exemple tipice de acțiuni care conduc la conflict de interese; pe de o parte, este interesul statelor de a se dezvolta economic, ceea ce implică, de multe ori, utilizarea lemnului și tăierea pădurilor, fără a se ține cont de faptul că acestea reprezintă resurse neregenerabile; pe de altă parte, este interesul omenirii de a beneficia de un mediu curat, imposibil în lipsa pădurilor, care ofereau o parte a propunerii cunoscute

în abordarea PNUD ca „Soluții pentru mediu care sunt prietenoase naturii”.

Un conflict de interese (CDI) reprezintă o situație în care o persoană sau o organizație este implicată în mai multe interese; acesta poate să apară, de exemplu, între interesele proprii și interesele celorlalți (persoane sau organizații) și poate afecta major luarea deciziilor corecte și imparțiale. În același fel se pune problema conflictului de interese între statele lumii, unde unele urmăresc promovarea continuă a bunăstării cetățenilor, iar altele caută ieșirea din sărăcie, pe care nu o pot realiza numai prin eforturi proprii. Ieșirea din sărăcie presupune sprijin financiar, informațional și tehnologic din partea țărilor dezvoltate.

Din perspectiva dezvoltării sustenabile există o multitudine de potențiale sau actuale conflicte, înțelese ca acțiuni trecute sau prezente care nu sunt în acord cu obiectivele dezvoltării durabile.

Problema care se ridică este următoarea: se pot găsi căi de acțiune pentru a armoniza interesele speciale, specifice ale unui stat cu cele generale ale omenirii, atât ale generației de azi, cât și ale generațiilor viitoare? Răspunsul care se conturează constă în a identifica potențialele conflicte de interese între state și a gândi modalități de intervenție care să se sprijine pe ideea interdependențelor actuale între statele unei lumi globale, care sunt mai puternice decât conflictele între ele.

Teoria conflictelor de interese distinge între:

- **conflicte potențiale** – care pot fi preîntâmpinate, dacă sunt identificate la timp;
- **conflicte actuale** – în care deja decizia a fost luată de persoana aflată pe o poziție de putere; modul de acțiune este de a încerca o rezolvare sau o aplanare;
- **conflicte consumate** – din care decidenții din prezent trebuie să tragă concluziile necesare evitării unei repetări în viitor.

Unul dintre cele mai importante conflicte de interese este între statele ale căror populații trăiesc în sărăcie și dreptul oamenilor la bunăstare și la o viață sănătoasă.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Deși în Republica Democrată Congo se află unele dintre cele mai mari depozite de diamante și alte pietre prețioase din lume, deceniile de războaie civile au limitat capacitatea economiei de a profita de pe urma acestor resurse. Ca și în celelalte state africane subdezvoltate, Republica Democrată Congo are o infrastructură foarte rudimentară, iar cei mai mulți copii nu beneficiază de acces la educație.

» Cum credeți că ar putea fi micșorat decalajul enorm existent între nivelurile de dezvoltare ale statelor lumii?

Pentru a înțelege diferențele dintre țările sărace și cele bogate, este necesară realizarea unei comparații între acestea.

Statul	Venit pe cap de locuitor (\$)	Statul	Venit pe cap de locuitor (\$)
SUA	57.000	Republica Centrafricană	652
Germania	42.000	Republica Democrată Congo	773
Canada	42.000	Burundi	814
Marea Britanie	40.000	Liberia	855
Japonia	39.000	Niger	1.107
Franța	36.000	Malawi	1.134

Conflictul dintre sărăcia unor state și bogăția altora este unul dintre cele mai evidente conflicte de interese care se manifestă deja, un conflict actual, care poate fi rezolvat prin diminuarea decalajului existent. Modalitatea de rezolvare este precizată în principiul 5 al Declarației de la Rio din 1992, conform căruia: „Toate statele și toți oamenii trebuie să coopereze în scopul esențial al eradicării sărăciei...”.

DICȚIONAR

Conflict de interese – un set de circumstanțe în care există riscul ca raționamentul profesional sau acțiunile legate de un interes general, al omenirii în ansamblul său, să fie în mod nejustificat influențate de un interes specific, strict statal.

Un alt conflict este acela dintre dreptul statelor la exploatarea resurselor proprii și efectele dăunătoare suferite de alte state. Un exemplu bine cunoscut îl reprezintă accidentul nuclear de la Cernobîl soldat cu zeci de victime.

Un conflict din categoria conflictelor potențiale este cel dintre nevoile de dezvoltare ale generației actuale și cele ale generației viitoare. Este firesc ca omenirea să-și propună creșterea permanentă a nivelului de bunăstare. Însă, dacă dorința de permanentizare a bunăstării este normală, poate fi acceptat orice preț pentru atingerea acestui scop? Prețul care trebuie plătit are legătură cu viața și bunăstarea copiilor și nepoților noștri. Continuarea dezvoltării în modul tradițional – cu consumuri enorme de resurse pe cale de epuizare și prin afectarea ireversibilă a mediului și a sănătății planetei și a omenirii – pune sub semnul întrebării viitorul generațiilor următoare.

Rezolvarea este dată de principiul 3 al Declarației de la Rio: „Dreptul la dezvoltare trebuie îndeplinit astfel încât să întrunească nevoile de dezvoltare și de mediu ale generațiilor prezente și viitoare”.

Un alt conflict deja actual este cel dintre procesul de dezvoltare al statelor și nevoile de protecție a mediului care presupun un nou tip de dezvoltare, respectiv dezvoltarea durabilă.

Un exemplu de acțiune în acest sens este bine-cunoscuta capitală a modei, Milano, care tinde să-și schimbe culoarea din gri, în verde. La Milano au apărut pădurile verticale. Arhitectura inovatoare constă în împădurirea unor blocuri turn.

Între toate conflictele de interes, fundamental este conflictul între modelele nesustenabile de producție și consum și cele sustenabile; statele trebuie să reducă și să elimine modelele nesustenabile de producție și consum.

Țările OPEC (Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol) sunt cunoscute ca model de dezvoltare care are la bază exploatarea unor cantități imense de petrol, chiar dacă în ultimii ani modelul s-a dovedit ineficient și situația unor țări membre OPEC a devenit dramatică, precum cea din Venezuela.

ȘTIAȚI CĂ...?

- „De ce a ajuns o țară bogată, grație petrolului, într-o astfel de criză? Ei bine, Venezuela a primit o lovitură dură în 2014, când prețul «aurului negru» a scăzut drastic. Iar cum statul nu și-a diversificat sursele de venit și nici măcar nu a pregătit plase de siguranță pentru un astfel de scenariu, totul s-a prăbușit ca piesele de domino. Încă un exemplu că strategia de a paria totul pe o carte e foarte riscantă.” („Săraca țară bogată”, www.ziare.com)

► De ce modelul de dezvoltare al Venezuelei poate fi considerat unul nesustenabil? Formulați argumente care să susțină această idee?

1.4.2. Interdependența dintre oameni în epoca dezvoltării durabile

Conceptul de dezvoltare durabilă înglobează considerente economice, sociale și de mediu care pot evolua spre interdependență, susținându-se reciproc, prin încheierea unor acorduri, tratate între statele interesate.

Elementul esențial al oricărui contract este *acordul de voințe* care intervine între părțile ce decid încheierea unui astfel de act juridic. Acordul între statele lumii cu privire la problemele dezvoltării durabile este necesar ca urmare a interdependențelor existente între toate statele în epoca globalizării. (<http://www.rasfoiesc.com/business/economie/comert/GLOBALIZAREA-SI-IMPACTUL-ASUPR88.php>)

Interdependențele existente între oameni în epoca dezvoltării durabile sunt susținute de un număr mare de organizații internaționale cu rol de cooperare.

În Declarația ONU privind principiile directe ale cooperării economice internaționale se menționa încă din 1990 că „Statele membre sunt ferm hotărâte să promoveze o creștere suplimentară a economiei mondiale și să asigure relansarea economiilor statelor în curs de dezvoltare, în scopul garantării dreptului fundamental al oricărei ființe umane de a trăi eliberată de spectrul foamei, al sărăciei și al ignoranței”.

Declarația ONU subînțelege și *principiul cooperării între state*, de vreme ce face din cooperarea internațională unul dintre scopurile principale ale organizației.

Există în zilele noastre o multitudine de organizații internaționale cu rol de sprijinire reciprocă a statelor lumii pe diferite planuri. Mai jos sunt prezentate câteva dintre cele mai cunoscute și mai active organizații de acest fel din cadrul ONU:

- ECOSOC – Consiliul Economic și Social al ONU – promovează cooperarea economică și socială internațională. Este alcătuit din 54 de membri.

Organisme proprii ONU cu caracter permanent:

- PNUD (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare);
- UNEP (Programul Națiunilor Unite pentru Mediu);
- UNICEF – Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite.

Instituții specializate ONU:

- OIM – Organizația Internațională pentru Migrație;

- UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură;
- OMS – Organizația Mondială a Sănătății;
- FMI – Fondul Monetar Internațional;
- FAO – Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Acordul de la Paris este un tratat în temeiul Convenției-cadru a Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice, care reglementează măsurile de reducere a emisiilor de dioxid de carbon începând cu anul 2020. Este considerat de semnatari un plan „ambitios și echilibrat”, un „punct de cotitură istorică” în obiectivul de reducere a încălzirii globale.

- » Căutați informații cu privire la stadiul derulării acțiunilor cuprinse în acest acord.

Expunerea de mai sus a diferitelor organisme ONU, existente pentru reglementarea problemelor dezvoltării în lume, a diverselor acorduri și tratate internaționale, pune în evidență interesul actual față de interdependențele dintre oameni.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 **Dezbatere.** Pentru exploatarea resurselor proprii, statele au libertate absolută sau limitată? Echipa afirmatoare va formula argumente pro, iar echipa negatoare va formula argumente contra. Aceasta din urmă va trebui să enumere în ce constau limitele libertății statelor în această privință.
- 2 Un principiu fundamental al dezvoltării sustenabile este grija pentru generațiile viitoare. Vi se pare justificată grija generației actuale pentru generațiile viitoare? Cum credeți că ar putea fi pusă în practică? Formați echipe de câte patru elevi și formulați câte trei argumente care justifică această grijă și trei sugestii pentru a o pune în practică.

Număr	Argumente care justifică această grijă pentru generațiile viitoare	Sugestii pentru a pune în practică grija pentru generațiile viitoare
1.		

- 3 Pe baza informațiilor despre cele mai sărace state ale lumii, realizați o hartă în care să introduceți, în conturul acestor state, date referitoare la accesul la educație, la sănătate, la infrastructură, la încălcări ale drepturilor omului.

- 4 **PROIECT.** Împărțiți clasa în două grupe mari, numite „Portavocea bogăției”, respectiv „Portavocea sărăciei”. Căutați ilustrațiile care vi se par cele mai sugestive și realizați câte un poster în fiecare grupă, pe care să îl expuneți apoi la avizierul școlii.

EVALUARE

- 1 Care este cea mai importantă resursă naturală existentă în raionul în care locuiți. Exprimați-vă opinia cu privire la modul în care resursa respectivă a fost utilizată (eficient/ineficient). Aduceți câte un argument în sprijinul opiniei exprimate.
- 2 Studiați schema care prezintă structura organizațiilor ONU de la lecția 1.3. Explicați ideea interdependenței dintre oameni în secolul globalizării analizând organizațiile ONU prezentate în lecție în corelație cu schema menționată.
- 3 Aduceți câte două argumente pentru:
  - a) a maximiza efectele benefice ale globalizării;
  - b) a minimiza efectele negative ale acesteia.
- 4 Elaborați un text scurt pe tema: „Viitorul marilor aglomerări urbane este Green City (Orașul verde)”.

1.5. STRATEGII DE CONSUM RESPONSABIL

1.5.1. Relația consum–resurse

Analizați următoarea situație:

Alimentația sănătoasă se bazează pe fructe și legume. Familia voastră dispune de o suprafață de teren pe care cultivă: varză, ceapă, roșii, castraveți și cartofi. De asemenea, deține și o suprafață cultivată cu viță-de-vie. Așadar, o mare parte din consumul de legume este asigurat din grădina familiei.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

De ce credeți că familia voastră cultivă aceste legume? Ar putea fi cumpărate de la piață? Alături de legume consumați și alte bunuri din producția proprie?

Este esențial pentru existența noastră să ne satisfacem trebuințele. Dar este imposibilă împlinirea tuturor nevoilor din cauza insuficienței resurselor de care dispune societatea.

Mult timp, dezvoltarea economică a fost axată pe un model de societate de consum. Studiile referitoare la epuizarea resurselor, la afectarea iremediabilă a mediului au dovedit că omenirea trebuie să pună capăt tipului de dezvoltare pe care l-a practicat multă vreme.

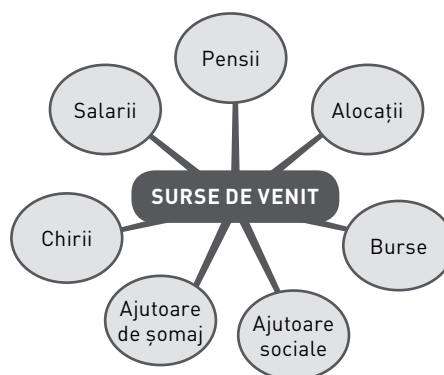
Mărimea consumului este influențată de o serie de factori:

- *nevoile de bunuri și servicii* – dacă nevoile cresc, va crește și consumul. De exemplu, dacă la o disciplină vi se solicită un caiet în plus, veți cumpăra un caiet, deci consumul va crește;
- *prețul bunurilor și al serviciilor* – dacă va crește prețul bunurilor cumpărate zilnic, se va mări și suma destinată consumului;

- *nivelul de trai* – dacă se dorește o creștere a nivelului de trai, atunci se vor mări și cheltuielile destinate consumului. De exemplu, dacă luăm masa în fiecare zi la restaurant, atunci cheltuielile vor fi mai mari;
- *dorința de a investi* – dacă ne propunem să investim, adică să economisim o sumă care ulterior va fi transformată în investiții, atunci consumul se va reduce.

Există familii care dispun de mai multe surse de venit, dar adesea principala sursă este salariul.

DICTIONAR

Societate de consum – tip de societate în care sistemul economic împinge la consum și creează nevoi în sectoarele care îi sunt profitabile.

În general, banii destinați consumului sunt alocați pentru hrană, îmbrăcăminte și încălțăminte, pentru locuință, dar și pentru alte cheltuieli (ieșirea în oraș cu prietenii, evenimente, excursii, bilete pentru piese de teatru/filme/spectacole, cărți etc.).

Studiile economiștilor arată că, atunci când veniturile consumatorilor se măresc, crește și consumul. Așadar, atunci când veniturile cresc, suntem dispuși să consumăm mai mult.

Din studiile realizate rezultă că atunci când venitul se mărește:

- cheltuielile cu hrana dețin un procent mai mic, oamenii consumând alimente de mai bună calitate;

- ponderea cheltuielilor cu îmbrăcăminte și încălțăminte rămâne aproximativ aceeași; deși vor plăti mai mult pe haine, dintr-un venit mai mare, procentul va fi aproximativ același;
- ponderea cheltuielilor cu locuința rămâne aceeași. Este posibil să crească cheltuielile cu chiria sau cu întreținerea, dar procentul rămâne neschimbat;
- ponderea cheltuielilor pentru recreere și cultură crește în bugetul familiei, așadar oamenii cheltuiesc mai mulți bani pe activități destinate timpului liber.

1.5.2. Modalități de consum responsabil

De curând ați aflat că bursa școlară se va mări. Pentru că ați făcut ceva economii până acum, vă propuneți ca, atunci când veți avea mai mulți bani, să vă cumpărați o bicicletă, deși mai utilă pentru școală ar fi o tabletă. Ați vorbit cu un prieten care intenționează să-și cumpere o minge de baschet, deși mai deține una pe care încă nu a folosit-o.

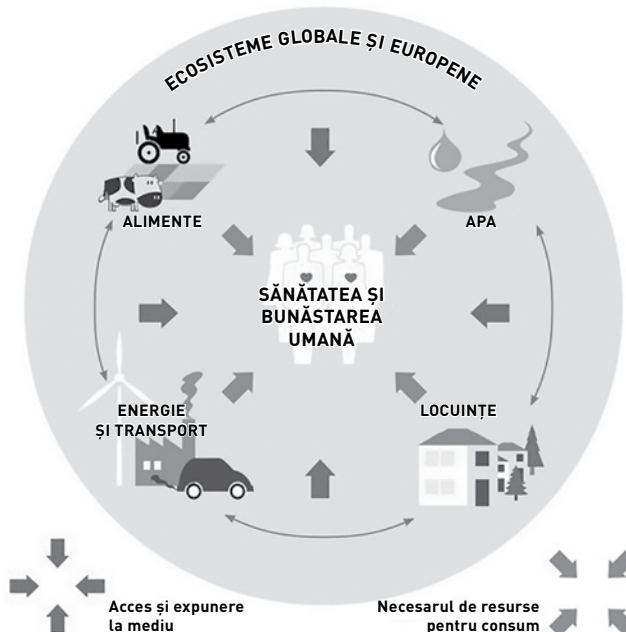
REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Reprezintă bicicleta o alegere rațională? Dar alegerea pe care o va face prietenul vostru este una rațională? Argumentați. De ce alegeți să cumpărați bicicleta și renunțați la tabletă?

În astfel de situații, satisfacerea unor dorințe nu reprezintă o alegere înțeleaptă sau responsabilă. Luarea unor decizii neraționale are consecințe atât asupra indivizilor, cât și asupra societății, în prezent, dar și în viitor. Satisfacerea nevoilor oamenilor sau bunăstarea acestora se realizează întotdeauna prin consum de resurse, ceea ce duce la afectarea mediului, dacă acestea nu sunt folosite rațional. Consumul lipsit de rațiune, care a caracterizat mult timp modul de dezvoltare al omenirii, a fost unul excesiv. (<https://www.eea.europa.eu/ro/semnale/semnale-de-medi-2014/articole/economia-eficienta-din-punctul-de>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Analizați figura alăturată referitoare la sănătatea și bunăstarea umană și găsiți cel puțin două soluții pentru o viață sănătoasă.

Realitatea ne arată că resursele nu sunt întotdeauna folosite rațional. Pe lângă faptul că ritmul în care sunt exploatare resursele depășește ritmul în care acestea se regenerează, nici deșeurile nu sunt reciclate într-o proporție mai mare.

Pornind de la efectele vizibile ale consumului excesiv, se pune tot mai mult problema unui *consum responsabil*. Specialiștii susțin că practicile de consum, cu care o parte din populație este familiarizată, sunt ireponsabile în raport cu dezvoltarea durabilă.

În figura de mai sus se observă că un consum responsabil conduce la satisfacerea nevoilor, dar și la economisirea resurselor, în timp ce consumul irresponsabil asigură satisfacerea nevoilor, dar generează și risipa de resurse.

Specialiștii susțin că nu există consum responsabil ca atare, ci că este vorba de o mișcare de revalorizare a consumului, lucru care va conduce la apariția unui alt tip de consumator, *consumatorul-cetățean* care va fi preocupat de impactul activităților sale asupra mediului, dar și de bunăstarea generațiilor viitoare.

Acest lucru este posibil prin:

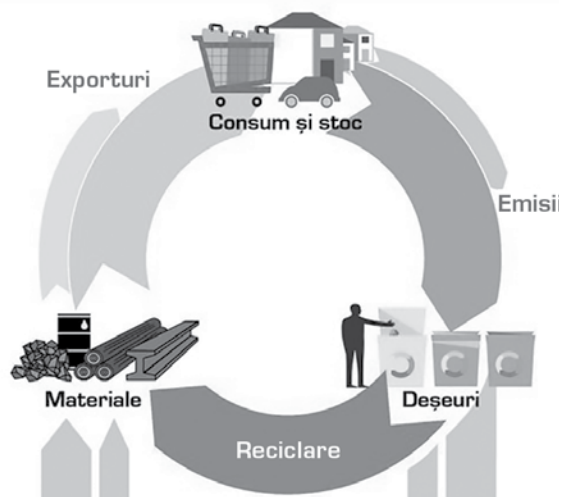
- *consum pro-mediu*, care să țină cont de faptul că exploatarea resurselor, fie și într-un loc foarte îndepărtat, va afecta atât consumatorii actuali, cât și generațiile viitoare;
- achiziționarea unor produse cu un *impact scăzut asupra mediului* (de exemplu, energia verde);
- modificarea *modelelor de producție și consum*;
- *responsabilizarea mediului de afaceri*, alături de conștientizarea societății civile;
- trecerea de la producția și consumul „cu orice preț” la producția și consumul *durabile*, având „prețurile incluse” sau *evitând „nota de plată” către alții* – din alte zone geografice sau din viitor;
- îmbunătățirea managementului și *evitarea supraexploatării resurselor naturale*, recunoscând valoarea serviciilor ecosistemelor;
- asigurarea că sistemul de transport satisface nevoile economice, sociale și de mediu ale societății noastre, *minimizând impactul* nedorit asupra economiei, societății și mediului;
- *strategii de consum care să împiedice și să prevină risipa* atât la nivel individual, cât și la nivel social.

Pentru reducerea risipei este promovată regula celor „8 R”: Refuză – Redu – Reutilizează – Repară – Recuperează – Refuncționalizează – Reciclează – Reproiectează. (<http://www.societal.ro/ro/comunitate/articole/nu-exista-deseuri-doar-resurse-risipite-1253.html>)

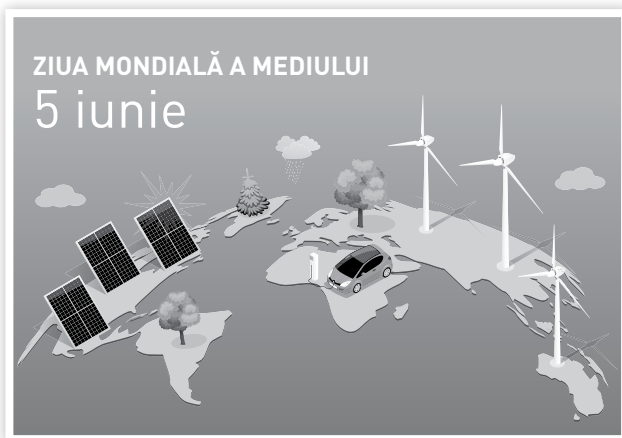
Conform strategiei adoptate de Comisia Europeană, toate ambalajele din plastic de pe piața Uniunii Europene vor deveni reciclabile până în 2030, consumul de articole din plastic de unică folosință va fi redus, iar utilizarea intenționată a microplasticului va fi limitată. (<http://ziarullumina.ro/prima-strategie-europeana-privind-produsele-din-plastic-129908.html>)

Se impune tot mai mult utilizarea „economiei circulare”. Aceasta presupune ca sistemul de producție, dar și cel de consum să genereze o pierdere cât mai mică. Potrivit acestei economii, aproape orice lucru poate fi reutilizat, reciclat sau recuperat pentru a se obține alte produse. (<https://www.eea.europa.eu/ro/semnale/semnale-de-mediu-2014/articole/economia-eficienta-din-punctul-de>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Analizați figura de mai sus și identificați cel puțin două modalități de acțiune pentru ca economia să fie circulară.

Studiile actuale arată că multe ecosisteme se apropie de puncte critice de epuizare sau de schimbări ireversibile, determinate de creșterea economică și de consumul excesiv sau chiar iresponsabil. Încă din 1972, la Stockholm, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a atras atenția asupra consumului iresponsabil, instituind Ziua mondială a mediului, sărbătorită în fiecare an pe 5 iunie.

DICȚIONAR

Raționalitatea în consum – obținerea unui maxim de satisfacție a trebuințelor cu un consum minim de resurse.

ȘTIATI CĂ...?

- „Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite (FAO) lucrează cu patru state din Europa de Sud-Est pentru a elabora strategii de reducere a risipei de alimente. Obiectivul principal al cooperării este de a sprijini Republica Moldova, Albania, Armenia și Republica Macedonia de Nord în îmbunătățirea competitivității sectoarelor lor agricole, îmbunătățirea mecanismului de gestionare durabilă a resurselor naturale și atenuarea efectelor schimbărilor climatice.” (<https://www.gazetadeagricultura.info/stiri-agricole/21376-fao-sprrijina-republica-moldova-in-reducerea-risipei-de-alimente.html>)

► Informați-vă, utilizând sursa mai sus menționată și încercați să propuneți acțiuni pentru reducerea risipei în comunitatea voastră.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1** Identificați două bunuri din consumul personal și, după ce le analizați, completați fișa pe caiet, marcând cu X caracteristica identificată. După analizarea răspunsurilor decideți dacă bunurile voastre, prin consum, dăunează sau nu mediului. Prezentați rezultatul colegilor.

Cei „8 R”	Bunul 1	Bunul 2
Refuză		
Redu		
Reutilizează		
Repară		
Recuperează		
Refuncționalizează		
Reciclează		
Reproiectează		

- 2** Împărțiți clasa în două grupe. Una dintre grupe va găsi trei argumente pro în ceea ce privește necesitatea unui consum responsabil, iar cealaltă grupă va găsi trei argumente contra acestui tip de consum. Fiecare grupă va prezenta, prin intermediul unui raportor, argumentele găsite.

- 3** **PROIECT.** Organizați echipe de câte patru elevi cu scopul realizării unui proiect cu tema „Economia circulară în comunitatea noastră”. Elevii vor alege o activitate economică din comunitatea în care locuiesc și vor propune soluții prin aplicarea acestui tip de economie. Propunerile vor fi prezentate în cadrul orei.

- 4** Folosiți metoda „Mașina de complimente” și formați un grup de șase voluntari. Primul voluntar va fi numit „Comportament responsabil”, al doilea, „Comportament iresponsabil”. Alți doi voluntari vor juca rolul celor două mașini – „Mașina de complimente”, respectiv „Mașina de reproșuri”, fiecare purtând un ecuson cu rolul jucat. Cei doi voluntari rămași vor nota complimentele și reproșurile pe tablă. Ceilalți elevi vor avea rol de observatori. Cei doi voluntari („Comportament responsabil” și „Comportament iresponsabil”) vor trece pe la fiecare mașină pentru a primi complimente/reproșuri, care apoi vor fi scrise pe tablă. La final, acestea se vor discuta cu toată clasa.

EVALUARE

- 1** Argumentați decizia Uniunii Europene conform căreia „toate ambalajele din plastic de pe piața Uniunii Europene vor deveni reciclabile până în 2030, consumul de articole din plastic de unică folosință va fi redus, iar utilizarea intenționată a microplasticului va fi limitată”.
- 2** Realizați un minieseu cu tema „Consum pentru prezent sau consum pentru viitor?”.
- 3** Pornind de la consumul personal de bunuri și servicii, formulați câte două argumente care susțin/combat consumul responsabil.

- 4** Analizați bugetul familiei voastre și stabiliți ponderea cheltuielilor sociale în totalul veniturilor.

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1

- 1 Venezuela, la fel ca alte state din grupul OPEC, se află într-o profundă criză economică, dar și social-politică. Identificați, caracterizați și explicați cauzele care au condus la starea actuală a „săraicei țări bogate”.
- 2 „Omul este un copil al mediului său” spune Shinichi Suzuki. Formulați două argumente pro, dacă susțineți acest punct de vedere, sau două argumente contra, dacă nu îl susțineți.
- 3 Una dintre problemele marilor aglomerări urbane ale zilelor noastre este absența spațiilor verzi. Scrieți două avantaje și două dezavantaje ale construirii așa-numitelor „Green City”.
- 4 Antreprenoriatul social își propune să obțină venituri care pot fi utilizate în scopuri sociale, prin prestare de servicii sociale sau creare de locuri de muncă pentru cazurile sociale. Informați-vă și ilustrați cu două exemple antreprenoriatul social de succes.
- 5 Analizați comparativ conceptele de sustenabilitate a mediului, de sustenabilitate economică și de sustenabilitate socială. Puneți în evidență elementele comune și elementele distinctive dintre acestea.
- 6 Se știe că Roșia Montană – unul dintre cele mai longevive centre miniere cunoscute astăzi – a devenit în timp, prin interrelaționare profundă a cadrului natural și a fenomenelor culturale, unul dintre cele mai spectaculoase peisaje culturale ale României și, posibil, ale Europei. Elaborați un text cu tema „Generațiile viitoare și Roșia Montană”.
- 7 PNUD este o organizație ONU care își pune expertiza în sprijinul statelor care doresc să implementeze obiectivele dezvoltării durabile, ODD. Realizați un *portofoliu* care să pună în evidență soluțiile oferite de PNUD și bunele practici deja obținute în activitatea de până în prezent.

**« INSTITUȚIILE ÎN SERVICIUL
CETĂȚEANULUI**

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Manifestarea interesului față de activitatea instituțiilor statului.
- » Susținerea inițiativelor de promovare a drepturilor omului.
- » Colaborarea cu factorii decizionali cu referire la cauzele de interes public.
- » Implicare în îmbunătățirea procesului de elaborare și implementare a politicilor publice locale.

2.1. Regulile – coloana vertebrală a unei comunități

2.2. Sisteme de funcționare a regulilor: ierarhie și relaționare

2.3. Proprietatea publică și proprietatea privată

2.4. Dezvoltarea unei comunități: o succesiune de probleme și soluții

2.1. REGULILE – COLOANA VERTEBRALĂ A UNEI COMUNITĂȚI

2.1.1. Ce sunt regulile?

Examinați următoarele enunțuri:

- În instituțiile de învățământ, „activitatea începe, de regulă, la ora 8.00”. Această prevedere apare în Regulamentul-tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ de tip liceal, la art. 32 (http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1593_ProiectRegulament-tipliceu.pdf)

- „În timpul spectacolului, spectatorii sunt rugați să închidă telefoanele mobile” este o cerință pe care ne-am obișnuit să o auzim înainte de începerea unui spectacol.
- „Oprirea interzisă” reprezintă semnificația unor indicatoare de circulație rutieră.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce au în comun enunțurile de mai sus? Ce așteaptă de la noi cei care au formulat respectivele enunțuri? Să le respectăm? Să le încălcăm? Există consecințe ale respectării/încălcării acestora? Care sunt acelea? Sunt cunoscute consecințele?

Elementul comun al enunțurilor de mai sus este că acestea se referă la reguli, norme, legi care trebuie respectate în societate în diferite situații, deoarece orice societate se bazează pe reguli.

Regulile au apărut din cele mai vechi timpuri, au fost îmbunătățite și există și astăzi. Rolul acestora este acela de a asigura o desfășurare în bune condiții a activității dintr-o instituție, o comunitate sau din societate, în ansamblul ei.

Regulile trebuie să fie stabilite astfel încât să nu favorizeze anumite persoane, să facă apel la raționalitate, chiar dacă sunt limitative. Ele trebuie astfel create încât să nu fie discriminatorii și să nu creeze avantaje.

Statele democratice ale zilelor noastre sunt subordonate conceptului de „stat de drept” și înfăptuiesc „domnia legii” în întreaga lor activitate, în raporturile cu cetățenii sau în raport cu diferite organizații de pe teritoriul lor.

Domnia legii și statul de drept nu presupun exclusiv respectarea prevederilor legale, ci și respectarea de către instituțiile statale a unui set de reguli și principii ce asigură un echilibru al puterilor în stat și, totodată, o funcționare corectă a instituțiilor statului în beneficiul cetățenilor. În acest context, beneficiul cetățenilor nu trebuie raportat la interese particulare sau interese de grup, ci la interesul general al întregii societăți.

- » Cum este posibil ca procesul legiferării să fie unul just, să nu favorizeze/defavorizeze persoane sau categorii de persoane?

Evoluția unei națiuni este strâns legată de capacitatea instituțiilor din țara respectivă de a crea și de a respecta regulile. Acestea trebuie să aibă la bază principiul corectitudinii, al imparțialității, al separării puterilor în stat.

DEFINIȚIE

Norma reprezintă, la modul general, o lege pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; sau exprimă o dispoziție ce poate fi recunoscută ca obligatorie sau recomandabilă. Ea poate fi stabilită atât prin lege, cât și prin uz.

Regulile sau **legile sociale** sunt reglementări pe care trebuie să le urmeze persoanele pentru buna conviețuire, reglementări la care trebuie să își ajusteze comportamentele, îndatoririle și activitățile specifice.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Primul cod de legi a fost inventat de regele babilonian Hammurabi (1792-1750 î.Hr.) și e cunoscut și azi sub denumirea de Codul lui Hammurabi.

ȘTIATI CĂ...?

- Problema legiferării corecte, care să nu favorizeze anumite grupuri sociale sau persoane, este o preocupare veche a teoriei politice. Filosoful John Rawls consideră că cei care legiferează ar trebui să se afle în „poziția originară”, în spațiile unui „văl al ignoranței”, în momentul în care fac legi.

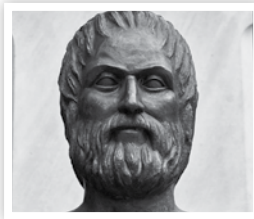
John Rawls

În situația descrisă ca „poziția originară”, cei care legiferează nu își cunosc identitatea, nu știu cine sunt ei în mod concret în societate. Dacă, să zicem, li se cere să legifereze în privința unor probleme de drepturi politice concrete, fiecare va găsi că este mai sigur să existe drepturi egale pentru toți, decât să riște să-i favorizeze pe unii și să-i defavorizeze pe alții, neștiind din care categorie vor face parte ei înșiși.

De exemplu, dacă cei ce legiferează nu știu din ce religie vor face parte într-o societate ipotetică, vor accepta cel mai probabil ca toate religiile să fie egale. În cazul în care ar alege ca unele religii să fie inegale sau inferioare, s-ar putea ca, neștiind de ce religie vor aparține, să se constate că face parte din cea dintr-o religie inferioară celorlalte și să fie discriminat.

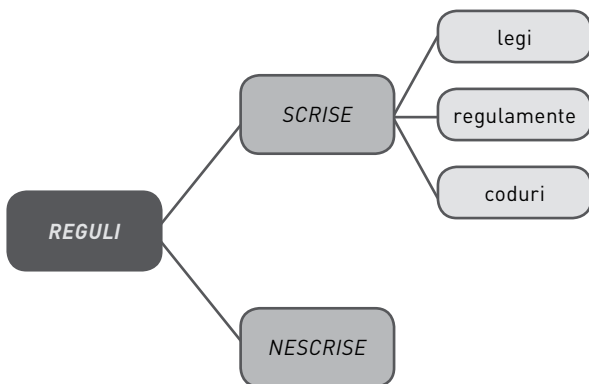
2.1.2. Tipuri de reguli

Societățile democratice susțin ideea că „nimeni nu este mai presus de lege”, rezumând astfel fundamentul „statului de drept”. Euripide afirma că „Nu există ceva mai bun pentru un stat decât legile bine alcătuite”; parafrazându-l, putem afirma că este foarte bine pentru un stat să dispună de un sistem de legi, norme, reguli sau reglementări clare, coerente între ele, dar și de un sistem legislativ armonios.

În orice societate întâlnim reguli scrise și reguli nescrise. Majoritatea regulilor scrise din societate pot fi întâlnite sub denumirea de *legi*, *regulamente*, *coduri*.

Regulile pot fi întâlnite acasă, pe stradă, la școală, la teatru etc. Cea dintâi categorie de reguli o reprezintă legile scrise.

În categoria regulilor scrise sunt incluse:

- legi – pot fi adoptate de Parlament și inițiate de către parlamentari, de către ministere sau de către alte autorități interesate;
- acte ale Guvernului – hotărâri și ordonanțe;
- ordine și instrucțiuni – acte normative emise de ministere.

Regulile ne guvernează întreaga existență. Ele există și se aplică *în familie* – respectăm orele stabilite pentru mese; *la școală* – trebuie să purtăm o ținută decentă, să fim prezenți la ore, să nu întârziem etc.; *în instituții de cultură* (muzeu, teatru, film) – nu vorbim cu voce tare, închidem telefonul mobil; *în mijloacele de transport în comun* – acordăm respectul convenit persoanelor mai în vârstă, le oferim locul, nu ne manifestăm strident; *pe șosele* – respectăm toate regulile de circulație; *la serviciu* – aplicăm reguli de comportament, de subordonare ierarhică și chiar norme care impun o anumită ținută.

- **Regulile care se aplică în familie** sunt, în mare parte, vechi, au devenit obiceiuri, tradiții care se mențin și azi în unele zone rurale. De exemplu, în lucrarea *Ciclul obiceiurilor familiale*, Varvara Buzilă menționează unele obiceiuri de familie din Republica Moldova precum:

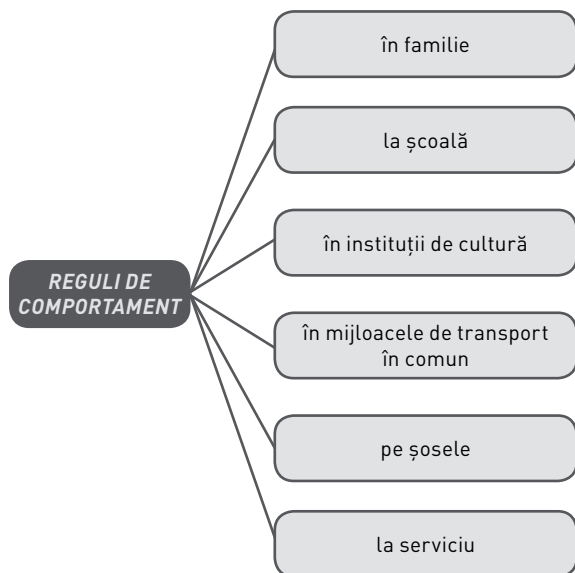
- obiceiurile ce țin de nașterea omului (scăldătoarea, cumetria, împlinirea unui an de la naștere, împlinirea a șapte ani de la naștere);

- obiceiurile de socializare a tinerilor (ieșirea la joc/horă, participarea la clacă, participarea în ceata flăcăilor);
- petrecerea în armată a flăcăilor, împreună cu toate practicile asociate acesteia (<https://mecc.gov.md/ro/content/capitolul-v-sarbatorile-obiceiurile-si-ritualurile>).

► Folosiți sursa menționată și căutați alte obiceiuri vechi legate de principalele evenimente din viața unei familii. În localitatea voastră întâlniți aceste obiceiuri? Aveți colegi care provin din alte regiuni ale țării? Schimbați între voi idei referitoare la obiceiuri și tradiții specifice diferitelor zone ale țării. În alte țări există obiceiuri specifice, instituite în tradiții ale vieții de familie? Poate că sunt cunoscute de colegi ai voștri care au trăit și în alte țări.

Orice familie funcționează pe baza unui sistem de reguli. Multe reguli sunt comune, dar există și unele reguli care sunt specifice numai unor familii.

► Reflectați asupra regulilor comune din familiile voastre. Enumerați câteva dintre acestea. De ce credeți că regulile enumerate sunt comune celor mai multe familii? Încercați să supuneți atenției colegilor voștri regulile care credeți că există numai în familia voastră? Există o explicație pentru faptul că există numai în familia voastră?

- **Regulile de comportament în școală** pot fi instituite prin regulamente elaborate de ministerul educației sau de către școli (http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1593_ProiectRegulamenttipliceu.pdf).

În secțiunea a 5-a din Regulamentul de organizare și funcționare a liceelor din Republica Moldova sunt precizate obligațiile elevilor. Astfel, „elevii au următoarele obligații:

- a) să frecventeze în mod obligatoriu cursurile și să participe la activitățile extrașcolare și extra-curriculare, conexe procesului de învățământ;
- b) să susțină lichidarea restanțelor la disciplinele școlare pentru perioada absentată motivat și/sau nemotivat mai mult de 18 zile;
- c) să respecte, personalul administrativ, cadrele didactice, nedidactice și de serviciu.” (http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1593_ProiectRegulamenttipliceu.pdf)

- **Regulile de comportament în instituții de cultură (teatru, muzee, galerii de artă, săli de cinema)**

Fiecare instituție de cultură are un set de reguli care pot fi afișate sau anunțate de către personalul acesteia. Activitatea instituțiilor de cultură este întotdeauna legată de ore fixe de începere a spectacolelor, ceea ce presupune punctualitate din partea participanților la actul de cultură. O maximă celebră a regelui francez Ludovic al XVIII-lea se referă la punctualitate ca regulă esențială a codului bunelor maniere: „Punctualitatea este curtoazia regilor și datoria oamenilor onești”. (http://www.academia.edu/7062546/PROTOCOL_REPUBLICA_MOLDOVA)

- **Regulile de comportament în mijloacele de transport în comun sau regulile de circulație/comportament în trafic** sunt reguli pe care le cunoașteți și le respectați zi de zi.

► Căutați aceste reguli și realizați două pliante distincte, pe care să le distribuiți în școala voastră.

- **Regulile de comportament la serviciu** includeau în trecut, aspecte precum:

- „La locul de muncă va trebui să respectăm Codul muncii, să fim discreți și să nu facem publice activitățile de serviciu.
- Ne vom strădui să fim fideli instituției pe care o servim.

- În timpul discuțiilor, vom dialoga civilizată, fără a ofensa persoanele; uneori vom ceda, pentru a păstra echilibrul.
  - Nu ne vom impune în fața celorlalți – acțiune care poate fi calificată ca lipsă a celor șapte ani de acasă”. (http://www.academia.edu/7062546/PROTOCOL_REPUBLICA_MOLDOVA)
- ▶▶ În ce măsură regulile de mai sus, referitoare la comportamentul la serviciu, sunt aplicabile și în zilele noastre? Este bine să fim discreți la locul de muncă? Se mai străduiesc angajații să fie fideli instituției?

2.1.3. Importanța respectării regulilor în comunitate

Existența regulilor, a normelor, a reglementărilor, a legilor presupune din partea cetățenilor respectarea acestora. În situațiile de încălcare a acestora sunt prevăzute sancțiuni. Sistemul legislativ din orice stat, în orice aspect al funcționării sale, implică sancțiuni corespunzătoare regulii, normei, legii încălcate. Necunoașterea legii nu reprezintă o scuză, o circumstanță atenuantă. Este obligația noastră, ca cetățeni, să ne informăm din momentul în care legea a fost publicată în Monitorul Oficial sau a fost făcută publică în orice altă modalitate (de exemplu, a apărut pe site-ul unui minister sau al unei organizații etc.).

Dacă în anumite locuri, medii, societăți, regulile nu se respectă, atunci lucrurile nu funcționează normal, oamenii nu sunt mulțumiți, iar activitățile desfășurate nu au rezultatul dorit.

În tabelul alăturat sunt enumerate unele avantaje ale respectării regulilor, dar și dezavantaje ale încălcării acestora.

DICȚIONAR

Normă morală (sau etică) – model sau recomandare privind respectarea principiilor, îndeplinirea datoriilor și regulilor morale.

Normă juridică – regulă emisă de organele de stat, cu caracter general și impersonal; respectarea acesteia poate fi asigurată prin constrângere.

Avantaje ale respectării regulilor	Dezavantaje ale încălcării regulilor
<ul style="list-style-type: none"> ● societatea funcționează; ● se stabilește o anumită ordine; ● se utilizează același „limbaj”; ● oamenii devin mai responsabili; ● oamenii, în general, sunt mulțumiți. 	<ul style="list-style-type: none"> ● societatea nu funcționează normal; ● nu există o ordine în mediul respectiv; ● oamenii nu mai sunt responsabili pentru faptele lor; ● unii oameni au de câștigat foloase necuvenite, alții au de pierdut în mod nedrept; ● oamenii, în majoritatea lor, sunt nemulțumiți.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Îmbrăcămintea potrivită unei situații te face relaxat și îți dă sentimentul că ești piesa potrivită într-un puzzle. (Eunice Leong Tan)
- Bărbatul este prezentat femeii, cel mai tânăr celui mai în vârstă, iar gradul mai mic, celui superior.
- Nu suflați în mâncare/ceai/cafea! Așteptați să se răcească!

TEME DE REFLECȚIE

- „Legea reprezintă efortul omului de a organiza societatea.” (Henry Ward Beecher)
- „Legea este garanția faptului că cetățenii vor fi onești unii cu alții.” (Aristotel)

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Organizați-vă într-o activitate de tip „cafenea publică” și stabiliți pentru fiecare dintre cele patru mese câte un aspect al bune desfășurări a transportului în comun. De exemplu: masa 1 – regulile care trebuie respectate de controlori în mijloacele de transport; masa 2 – regulile care trebuie respectate de vânzătorii de cartele; masa 3 – regulile care trebuie respectate de călători; masa 4 – regulile ce trebuie respectate de șoferii autovehiculelor de transport în comun. Rezultatul – Codul comportamentului în transportul în comun.

2 Formați două grupe de elevi, fiecare constituindu-se într-o „familie”. În cadrul fiecărei grupe, descrieți situația concretă a familiei (componența, membrii, ocupații, vârste, venituri, obiective etc.) și stabiliți câte șase reguli pe care le considerați esențiale pentru ca familia să își atingă obiectivele. Rezultatul – câte un *poster* de afișat pe ușa de la intrare în casa familiei. Posterele vor fi expuse în clase și colegii își vor exprima opinia în mod argumentat.

3 Alcătuiți mai multe grupe de elevi (câte șase membri într-o grupă). Fiecare grupă va desemna o persoană care va nota propunerile și o altă persoană care va prezenta rezultatul activității. Fiecare grupă va elabora un *set de reguli privind protecția mediului înconjurător*. La sfârșitul activității, fiecare grupă va prezenta regulile propuse și le vor centraliza pe un *afiș*.

4 **PROIECT.** Organizați în echipe de câte șase voluntari, căutați informații despre evoluția regulilor de conduită în Republica Moldova, în diferite etape ale evoluției istorice. Elaborați un istoric al evoluției regulilor de conduită în țara voastră. Realizați un *pliant* pe baza acestor informații, însoțindu-le și de imagini reprezentative. Difuzati-l în școală și în comunitate.

EVALUARE

1 Elaborați un minieseu pornind de la afirmația următoare: „Legile sunt sufletul statului, căci așa cum corpul lipsit de suflet cade, tot astfel și un stat se prăbușește, dacă nu există legi” (Demostene).

2 Studiați regulamentul Consiliului Elevilor din școala voastră și răspundeți la următoarele cerințe:

- Precizați două reguli pe care nu le considerați eficiente. Motivați-vă opinia.
- Propuneți două reguli pe care le considerați necesare. Argumentați.

3 Discutați cu familia, cu vecinii, cu administratorul clădirii în care locuiți și alcătuiți codul regulilor nescrise care funcționează în clădirea voastră.

4 Reflectați asupra zicalei „Decât să te căiești pe urmă, mai bine să-ți pară rău la început”. Scrieți pe caiet trei idei comune între zicala menționată și tema lecției „Regulile – coloana vertebrală a unei comunități”.

2.2. SISTEME DE FUNCȚIONARE A REGULILOR: IERARHIE ȘI RELAȚIONARE

2.2.1. Regulile și societatea

Tocmai ce v-ați întors de la școală cu gândul să vă odihniți pentru o oră ca apoi să vă faceți temele. Din apartamentul vecin se aude o bormașină, iar vecinii de deasupra ascultă muzică. Deși știți clar că vă aflați în timpul orelor de odihnă stabilite ca regulă în blocul în care locuiți, totuși vecinii au alte preocupări.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Este necesară o astfel de regulă în blocul în care locuiți? Cum i-ați putea determina pe vecini să respecte această regulă? Voi respectați această regulă?

Omul este o ființă socială; modul lui firesc de existență este în societate. Regulile au apărut din nevoia oamenilor de a face ordine în traiul lor în societate, pentru binele lor, dar și pentru binele întregii societăți. Prin respectarea regulilor s-au creat comunități, oamenii sunt educați, civilizați, își largesc orizontul, gândesc în perspectivă, societatea se dezvoltă. În timp, regulile și normele s-au diversificat pe măsură ce societatea a evoluat la forme cum sunt statele democratice contemporane.

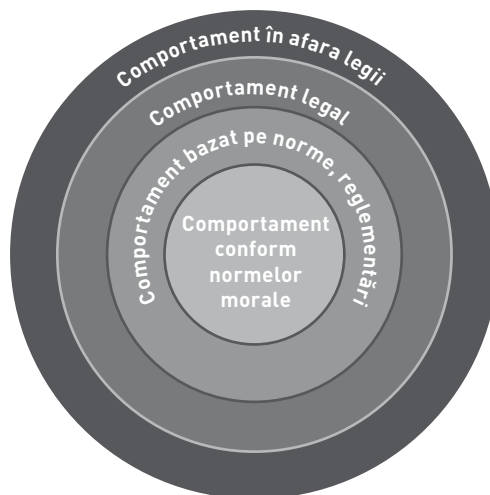
Orice societate își are regulile ei. Ea nu ar putea exista fără acestea. Lipsa regulilor ar conduce la haos, la anarhie.

- ▶▶ Imaginați-vă cum s-ar desfășura orele de curs fără un regulament școlar, cum am circula pe stradă fără niște reguli de circulație, cum am fi tratați în spitale fără niște reguli de funcționare etc.

La nivel macrosocial se poate distinge între legi care vizează societatea în ansamblul său, pe de o parte, și norme morale general valabile, pe de altă parte. Între legile statului, cea mai importantă este, desigur, legea fundamentală: Constituția.

Într-o societate întâlnim diferite categorii de oameni. Oameni care se comportă încălcând legile, oameni care sunt obligați de lege să aibă un anumit comportament, oameni care respectă norme, reglementări care sunt impuse de societate, nu neapărat

de lege, dar și oameni care au un comportament care respectă preceptele morale.

- ▶▶ De exemplu, în școala voastră pot exista elevi care nu cunosc conținutul regulamentului școlar și acționează în consecință având un comportament în afara acestuia (care are caracter de lege în școală). Dacă școala vrea să schimbe comportamentul acelor elevi, ar putea acționa prin campanii de promovare a conținutului regulamentului școlar sau prin aplicarea unor sancțiuni (comportament conform legii/regulamentului școlar).

De asemenea, școala ar putea transforma comportamentul acestor elevi aplicând normele stabilite de comunitate (comportament bazat pe norme, reglementări), conducându-i spre un comportament cu respect pentru normele comunității. Este de dorit ca în fiecare societate comportamentul membrilor să fie cel dezirabil în raport cu normele morale.

Un echilibru în societatea din care facem parte se menține respectând cât mai multe reguli. În societate există o serie de instituții, fiecare cu regulile ei, dar și instituții subordonate altora, respectând în acest fel regulile impuse de instituția căreia i se subordonează.

2.2.2. Instituțiile statului: ierarhie și relaționare

În curtea școlii în care învățați se află un teren de fotbal. Fiecare clasă îl folosește în timpul orelor de sport conform orarului școlii. Primăria a decis ca în afara programului școlii și pe timpul vacanțelor terenul să poată fi folosit de către elevii din comunitate, chiar dacă unii dintre aceștia nu învață la școala respectivă.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Trebuie să respecte conducerea școlii această decizie? De ce a hotărât primăria referitor la terenul aflat în curtea școlii? Este normal ca o instituție să decidă pentru o altă instituție?

Fiecare țară este organizată din punct de vedere economic, juridic, social, dar și din punct de administrativ. Țările au o structură administrativă care a rezultat ca urmare a interacțiunii unor factori, cum ar fi:

- istoria și dezvoltarea țării respective;
- legile din țara respectivă;
- regimul politic etc.

Conform Constituției, teritoriul Republicii Moldova este organizat în sate, orașe, raioane și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (art. 110 din Constituția Republicii Moldova).

La nivel administrativ-teritorial, pe plan local funcționează instituții de administrație publică locală – totalitatea autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale.

Organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova se realizează pe două niveluri:

- *nivelul întâi* este format din: sate (comune) și orașe (municipii). Autoritățile administrației

publice locale de nivelul întâi sunt constituite și activează pe teritoriul satului (comunei), orașului (municipiului) pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor colectivităților locale;

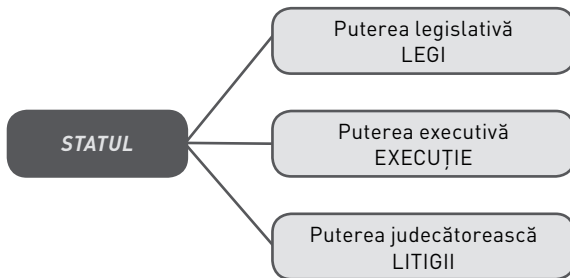
- *nivelul al doilea* cuprinde raioanele, municipiul Chișinău și municipiul Bălți. Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea sunt constituite și activează pe teritoriul raioanelor, pe teritoriul municipiului Chișinău, al municipiului Bălți, al unităților teritoriale autonome cu statut juridic special pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor populației unității administrativ-teritoriale respective.

În vederea realizării intereselor satelor, orașelor și raioanelor, cele trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească), deși sunt separate, colaborează, relaționează în exercitarea prerogativelor ce le revin (art. 6 din Constituția Republicii Moldova).

Cele trei tipuri de putere se exercită prin intermediul unor instituții. Astfel, la nivel central, **Parlamentul Republicii Moldova** este organul reprezentativ suprem al poporului și este unica autoritate legislativă a statului. Parlamentului i se supune Guvernul.

Puterea legislativă este cea care dezbate și aprobă legile. Puterea executivă este entitatea care guvernează (administrează, aplică), iar puterea judecătorească este cea care soluționează litigiile.

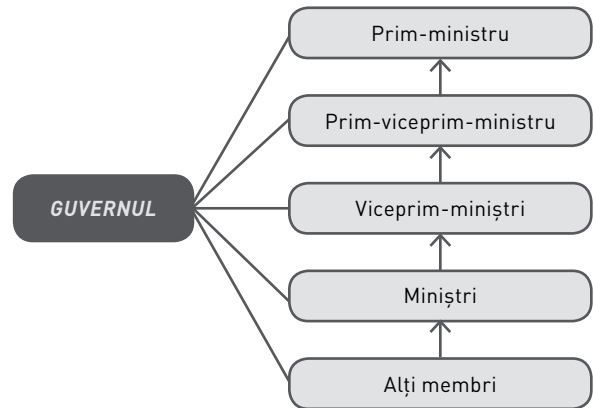
Guvernul asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice centrale. Acesta este validat de către Parlament.

Administrația centrală a Republicii Moldova are în componența sa:

- Guvernul;
- agențiile centrale de stat (de exemplu, Agenția de Investiții, Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală, Agenția Medicamentului și

a Dispozitivelor Medicale etc.). Aceste agenții centrale au autonomie proprie, nu sunt în subordinea directă a guvernului (<https://gov.md/ro/link-type/autoritati-administrative-centrale>).

- instituții publice în subordinea Guvernului: Agenția de guvernare electronică, Agenția Națională antidoping, Agenția servicii publice, Serviciul Tehnologia Informației și Siguranță Cibernetică.

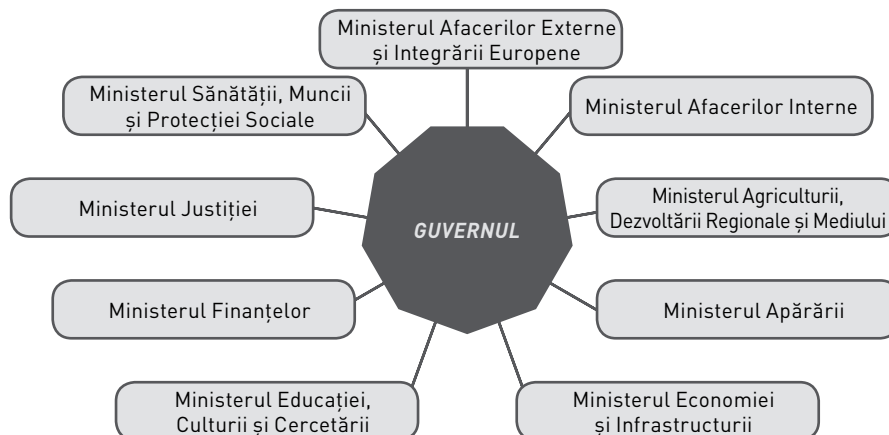

Așa cum reiese din figura de mai sus, membrii Guvernului se subordonează unii altora. Conform articolului 104 din Constituția Republicii Moldova, Guvernul este responsabil în fața Parlamentului, fiecare dintre membrii săi fiind obligați să răspundă la întrebările formulate de deputați.

Principalele atribuții ale Guvernului în exercițiu

1. Asigură transpunerea în viață a legilor, indiferent de domeniul reglementat de acestea.
2. Exerciță funcția de conducere generală și control asupra activității organelor centrale de specialitate.
3. Realizează programele de dezvoltare economică și socială a țării.
4. Asigură securitatea statului și a cetățenilor lui, îndeplinind funcții de administrare a treburilor publice.
5. Întreprinde orice activitate de conducere și gospodărire în chestiuni ce privesc întreaga societate. (<http://www.moldova.md/ro/content/guvern>)

Guvernul Republicii Moldova este alcătuit din miniștri ce conduc ministere de resort.

Fiecare minister conduce un subsistem al sistemului social. Astfel, prin legi ale subsistemelor sociale (economic, juridic, de finanțe, educațional, sistemul de sănătate, sistemul de apărare, sistemul de ordine internă, agriculturii și mediului, sistemul de circulație și transport) se creează un ansamblu de norme care dau funcționalitate domeniului respectiv.

La nivel local, fie nivelul întâi, fie al doilea, instituțiile funcționează respectând anumite norme. *Consiliul raional* coordonează activitatea consiliilor sătești și orașenești în vederea realizării serviciilor publice de interes raional. *Consiliile locale* sunt cele prin intermediul cărora se exercită autonomia locală în sate și în orașe.

Între aceste instituții apar o serie de relații de subordonare, astfel încât satisfacerea nevoilor cetățenilor să reprezinte o prioritate pentru ele.

În discuțiile purtate cu membrii comunității, pe lista de obiective ce trebuie realizate la nivelul comunității a apărut și necesitatea realizării șoselei de centură a orașului vostru. Consiliul local dă vina pe Consiliul raional pentru nerealizarea proiectului, iar Consiliul raional pe Ministerul Economiei și Infrastructurii.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Considerați că este o reacție normală a autorităților? Poate Consiliul local să realizeze acest obiectiv fără Consiliul raional sau fără Ministerul Economiei și Infrastructurii?

DICȚIONAR

Morala – ansamblul normelor de conviețuire, de comportare a oamenilor unii față de alții și față de colectivitate și a căror încălcare nu este sancționată de lege, ci de opinia publică.

Etica – una din principalele ramuri ale filosofiei; se ocupă cu cercetarea problemelor de ordin moral, încercând să livreze răspunsuri la întrebări precum: Ce este binele/răul? Cum trebuie să ne comportăm?

Prerogativa – reprezintă împuternicirea sau privilegiul acordat șefului unui stat sau unui demnitar.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Pagina de internet www.gov.md vă oferă posibilitatea de a vă adresa prim-ministrului cu propuneri, reclamații și sesizări.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

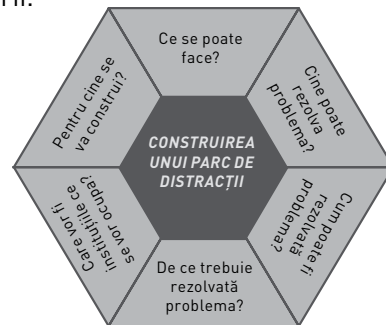
1 Împărțiți clasa în patru grupe. În fiecare grupă va exista un raportor. Prin metoda joc de rol, fiecare grupă va simula câte un tip de comportament (illegal, legal, moral, bazat pe norme, altele decât cele impuse de lege).

2 Împărțiți clasa în cinci grupe. Fiecare grupă va identifica două caracteristici ale comportamentului care respectă normele morale din școala voastră pe care apoi le va prezenta prin raportorul său. Toate caracteristicile prezentate vor fi adunate într-un material care va reprezenta codul de etică al școlii voastre.

3 Clasa va fi împărțită în două grupe. Una dintre grupe va formula trei argumente pro în ceea ce privește necesitatea relațiilor ierarhice existente între instituțiile statului, iar cealaltă grupă va găsi trei argumente contra acestor relații ierarhice. Fiecare grupă va prezenta, prin intermediul unui raportor, argumentele găsite.

4 Pentru realizarea proiectului „Construirea unui parc de distracții” se constituie șase grupe. Fiecare grupă corespunde fiecărui colț al stelei. Pe tablă, elevii desenează o stea.

Fiecare grupă primește în plic întrebarea la care trebuie să găsească răspuns (Ce se poate face?; Cine poate rezolva problema?; Cum poate fi rezolvată problema?; De ce trebuie rezolvată problema?; Care vor fi instituțiile ce se vor ocupa?; Pentru cine se va construi?). Răspunsurile găsite vor fi completate în spațiile de pe tablă, în dreptul întrebării.

EVALUARE

1 Analizați regulamentul de funcționare a instituțiilor din învățământul preuniversitar. Enumerați instituțiile, relațiile de ierarhie și subordonare între ele. Desenați organigrama instituțiilor de învățământ preuniversitar din raionul în care locuiți.

2 Realizați o scurtă analiză cu tema: „Rolul regulilor în societate”.

3 Pornind de la problemele existente în zona în care locuiți, identificați instituțiile abilitate în rezolvarea problemei, precum și relațiile ierarhice existente între acestea.

4 Formulați câte două argumente ce susțin/combat ideea relaționării instituțiilor.

2.3. PROPRIETATEA PUBLICĂ ȘI PROPRIETATEA PRIVATĂ

2.3.1. Definirea proprietății

Analizați situația unei familii din comunitatea voastră.

Părinții lui Andrei și-au cumpărat vara trecută o casă pe care au mobilat-o cu lucruri noi. Părinții dețin fiecare câte o mașină, pe care o conduc în fiecare zi spre serviciu. Tatăl lui Andrei este directorul teatrului de stat din localitate, iar mama deține un cabinet stomatologic. Sora mai mare a lui el studiază la o facultate privată, în timp ce Andrei urmează cursurile școlii de stat din localitatea de domiciliu.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

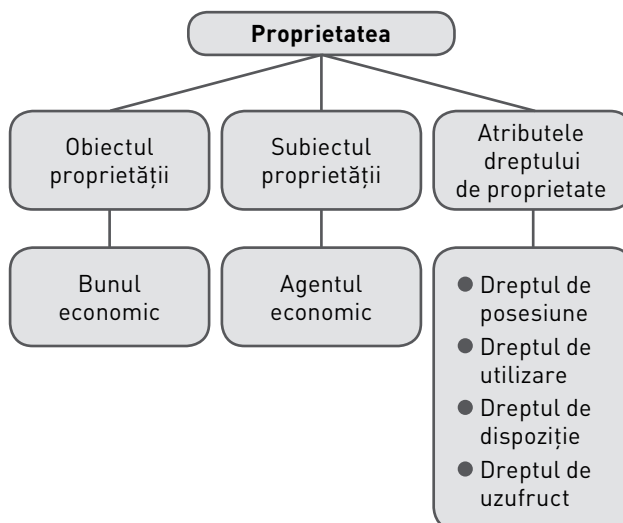
Putem afirma despre familia lui Andrei că este proprietara unor bunuri? Care sunt acelea? Voi dețineți bunuri care se află în proprietatea voastră? Enumerați câteva dintre bunurile pe care le dețineți! Cui aparține facultatea în care învață sora lui Andrei? Dar școala în care învață Andrei? Este școala pe care o folosiți și voi și Andrei. Sunteți voi proprietarii școlii?

Care este motivul pentru care oamenii au diferite bunuri în proprietate? Referindu-ne la exemplul de mai sus: de casă este nevoie pentru a locui în ea, bunurile din casă (mobiliu, electrocasnice) pot face locuirea mai comodă, posesia unui autoturism ne este necesară pentru a ne putea deplasa independent, cabinetul stomatologic al mamei este necesar pentru a-și exercita profesia în mod independent etc. În concluzie, oamenii sunt proprietarii a diferite bunuri, în scopul de a-și satisface diferite nevoi. Unele bunuri pot fi consumate imediat după ce au fost obținute, altele sunt consumate în timp, unele sunt lăsate moștenire, devenind proprietatea unei alte persoane.

De cele mai multe ori, oamenii identifică proprietatea cu obiectul ei. În realitate, ea nu este numai

atât, ci presupune legătura între un subiect al proprietății și obiectul proprietății (bunurile).

Definirea corectă și completă a proprietății presupune analiza obiectului contractului, a subiectului acestuia, precum și a atributelor dreptului de proprietate, elemente ce decurg din contract.

DEFINIȚIE

Proprietatea reprezintă un contract social cu privire la un bun existent în momentul încheierii contractului.

Obiectul proprietății îl reprezintă **bunul economic**, iar subiectul proprietății este reprezentat de un **agent economic** (*persoană fizică, persoană juridică, stat, organizații* etc.). Acestea (subiectul și obiectul proprietății) sunt legate între ele; de exemplu, casa este proprietatea părinților, autoturismele, de asemenea; teatrul este proprietatea statului, cabinetul stomatologic este proprietatea mamei care îl poate deține singură (individual) sau împreună cu alte persoane.

Observați la ce se referă fiecare dintre drepturi, urmărind informațiile de mai jos:

- **dreptul de posesiune** se referă la dreptul de a stăpâni bunul respectiv (de exemplu, dacă aveți

în față un contract de proprietate asupra unei case, înseamnă că familia voastră deține, are, posedă o casă);

- **dreptul de utilizare** se referă la dreptul de a folosi bunul respectiv (luând același exemplu, înseamnă că tu și familia ta vă puteți folosi de casă; cu alte cuvinte, puteți să locuiți în casă pentru că este proprietatea familiei tale);
- **dreptul de dispoziție** se referă la dreptul de a decide asupra bunului prevăzut în contract; cum ar fi să decideți să faceți modificări asupra formei, să decideți transformarea (de exemplu, părinții au dreptul să decidă să modifice bucătăria sau orice este legal să modifice);
- **dreptul de uzufruct** se referă la dreptul proprietarului de a se folosi de eventualele roade pe care bunul respectiv le-ar putea da (de exemplu, dacă părinții tăi decid să închirieze o parte din casă sau casa în întregime în schimbul unei sume de bani). În această situație se poate vorbi de „un rod” în sensul de beneficiu obținut din închirierea casei, respectiv chiria.

2.3.2. Forme de proprietate

Analizați următoarele exemple:

» Un exemplu din marea industrie

„În anul 1999 combinatul Cricova – cea mai mare și cunoscută vinărie din Republica Moldova a fost transformat din întreprindere de stat în societate pe acțiuni...” ([https://ro.wikipedia.org/wiki/Cricova_vinărie_\(companie\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Cricova_vinărie_(companie)))

Rețineți sintagmele: *societate pe acțiuni, proprietate a statului, întreprindere de stat*; semnificația acestora va fi explicată mai jos.

» Alt exemplu preluat din situații statistice privitoare la numărul întreprinderilor aflate în diferite forme de proprietate

„Din analize economice, am aflat că, la nivelul anului 2016, în Republica Moldova, existau 440 de întreprinderi în proprietate publică, 3984 de întreprinderi în proprietate privată și 38 în proprietate mixtă.”

Pe lângă sintagmele de mai sus, trebuie reținută și cea de *proprietate mixtă*.

» Un exemplu din agricultură

„La 1 ianuarie 2017, 23,1% din teren era în proprietatea publică a statului, 20,9% era în proprietatea publică a administrațiilor locale, 56% erau suprafețe de teren în proprietate privată.”

De reținut sintagmele: *proprietate publică a statului și proprietate publică a administrațiilor locale*.

Concluzia: În Republica Moldova există în același timp, mai multe forme de proprietate; între acestea există diverse asemănări și deosebiri.

Diversitatea de forme de proprietate se explică prin diferențierile existente cu privire la subiectul proprietății.

- Cea mai răspândită dintre formele de proprietate este **proprietatea privată**, unde subiectul proprietății este reprezentat de indivizi, persoane fizice sau juridice. La rândul său, proprietatea privată poate fi:

- *proprietate individuală* (când bunurile aparțin unei singure persoane, de exemplu mașina personală din familia lui Andrei);
- *proprietate asociativă* (când bunurile aparțin mai multor persoane asociate; de exemplu, întreprinderea „Bucuria” S.A., unde acțiunile sunt deținute de Trade House Valday, Legenda și de 4.400 alți acționari).

În orice țară democratică, cu economie de piață, proprietatea privată este foarte importantă, deoarece:

- încurajează inițiativa, abilitățile antreprenoriale și asumarea riscurilor;
  - susține libertatea economică și bunăstarea;
  - obligă proprietarii să respecte regulile de protecție a mediului, buna vecinătate, antreprenoriatul social.
- **Proprietatea publică** este forma de proprietate care aparține statului. De exemplu, în agricultură, 23,1% din teren era în proprietatea publică a statului, iar 20,9% în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale.

Proprietatea publică se justifică în cazul sectoarelor importante ale unei economii naționale (transport feroviar, comunicații), în cazul unităților militar-strategice, în sectorul social (sprijin social acordat persoanelor și colectivităților defavorizate).

Proprietatea publică își dovedește, de asemenea, importanța, în probleme care rămân străine proprietății private, care, de regulă, este orientată spre profit. Instituțiile aflate în proprietate publică se orientează spre nevoi sociale: învățământ, sănătate, cultură, apărare etc.

- Proprietatea publică susține și finanțează activități precum cercetarea științifică.
- Proprietatea publică creează locuri de muncă, care, de regulă, sunt mai stabile decât cele din mediul privat.

- **Proprietatea mixtă** se formează prin îmbinarea elementelor proprietății private cu elemente ale proprietății de stat. Chiar dacă este mai puțin reprezentată în tabloul formelor de proprietate în Republica Moldova, cu numai 38 de întreprinderi, proprietatea mixtă este, de asemenea, importantă.

REȚINE

Constituția Republicii Moldova, la art. 127 alin. 1, susține că „proprietatea, indiferent de forma sa, constituită din bunuri materiale și intelectuale, este ocrotită de stat, acesta garantând realizarea dreptului de proprietate solicitat de titular în conformitate cu interesele societății”.

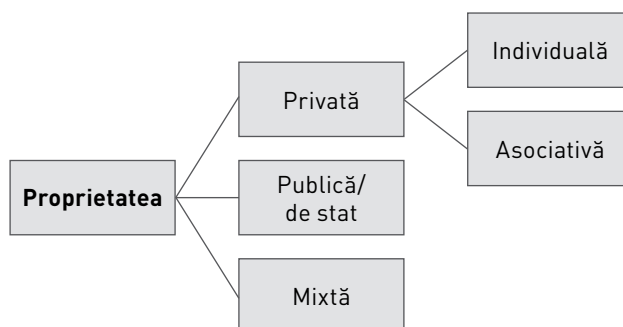

Diagrama formelor de proprietate

2.3.3. Importanța pluralismului formelor de proprietate într-o economie

Reținem existența mai multor forme de proprietate: proprietate privată, proprietate publică și proprietate mixtă în economia de piață a Republicii Moldova, ceea ce înseamnă că putem vorbi despre un pluralism al formelor de proprietate. La întrebarea care dintre cele trei *forme de proprietate* se impune pe piață, răspunsul este unul singur: aceea care se dovedește mai eficientă în competiția dintre formele de proprietate.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Ce ar fi economia fără concurență? Ar fi ceea ce numim o piață de monopol, cu alte cuvinte un singur decident în ceea ce privește producția, prețul produselor pe piață, calitatea acestora. Este de dorit o astfel de economie? Cum ar arăta viața oamenilor într-o astfel de economie? Ar mai avea de unde și cum să aleagă?

În orice țară cu economie de piață există pluralismul formelor de proprietate, care generează o concurență benefică pentru consumator. Beneficiile consumatorului sunt creșterea calității, reducerea prețurilor și diversificarea produselor. Producătorul va fi determinat să găsească soluții, astfel încât să facă față concurenței. Democrația, economia de piață, libertatea economică, concurența sunt strâns legate în ceea ce numim astăzi „cetățenie democratică”.

DICȚIONAR

Proprietatea intelectuală conține orice realizare umană: invenții, opere literare, desene, mărci etc. Proprietatea intelectuală cuprinde: proprietatea industrială (mărci, invenții, desene) și drepturile de autor (poezii, piese de teatru, versuri etc.).

Libera inițiativă se manifestă prin libertatea de acțiune a agenților economici în vederea realizării propriilor interese fără a afecta interesele celorlalți.

Piața cu situație de monopol se caracterizează prin existența unui singur producător pentru un produs și o multitudine de consumatori.

ȘTIAȚI CĂ...?

- Bogățiile de orice natură ale subsolului, ale spațiului aerian, ale apelor și pădurilor folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege fac obiectul exclusiv al proprietății publice.
- Ponderea întreprinderilor în proprietate mixtă în Republica Moldova a fost, în 2016, de 0,19%.

- Întreprinderea „Bucuria” S.A., societate pe acțiuni de tip deschis cu formă privată a capitalului, este cea mai mare întreprindere specializată în fabricarea producției de cofetărie, volumul de producție constituind aproape 90% din volumul producției de bomboane din Republica Moldova.

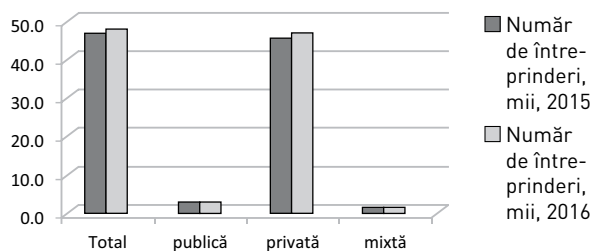
APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Formați grupe de câte patru elevi și alegeți în cadrul fiecăreia trei imobile din localitatea voastră și încadrați-le în forme de proprietate diferite învățate în lecție. Argumentați motivele încadrării într-o anumită formă de proprietate. La final, comparați rezultatele activității pe grupe.

2 Lucrați în două echipe mari la *Catalogul firmelor din localitatea noastră*. Fiecare echipă va alege câte trei firme diferite ca formă de proprietate din localitatea voastră și le va grupa în funcție de subiectul proprietății.

3 Organizați o dezbatere cu tema „Pro și contra proprietății de stat”. Notați într-un tabel, pe caiet, argumentele pro și contra faptului că bogățiile naturale sunt, de regulă, în proprietatea statului. Prezentați colegilor argumentele scrise.

4 Realizați o microcercetare, pornind de la diagrama dată, rezolvând următoarele cerințe:

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova – <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=368&>)

- Caracterizați evoluția formelor de proprietate în Republica Moldova între 2015-2016.
  - Formulați trei argumente care să justifice evoluția indicată de diagramă.
- Ce concluzii puteți formula cu privire la pluralismul formelor de proprietate în Republica Moldova?

EVALUARE

1 „Indivizii devin mai bogați atunci când sunt liberi să fie parte a mecanismului pieței [...]. Libertatea economică le conferă indivizilor... dreptul... de a cumpăra, de a vinde, de a preschimba, după cum consideră fiecare că este cel mai potrivit pentru el, în contextul domniei legii – contribuie la creșterea bunăstării personale și naționale.” (Paul Heyne, Peter Boettke, David Prychitko, *Modul de gândire economic*)

Pornind de la textul de mai sus argumentați următoarea afirmație: „Libertatea economică contribuie la creșterea bunăstării personale și naționale”.

2 Anul trecut părinții voștri au intrat în posesia unei suprafețe de teren agricol de 10 hectare. Cum nu se pricep la agricultură, au decis să vândă 2 hectare vecinului, iar

pentru cele rămase să încheie un contract de arendă cu societatea agricolă din localitate.

- Enumerați atributele dreptului de proprietate pe care părinții voștri le-au cedat în cazul vânzării celor 2 hectare.
- Precizați ce atribute ale dreptului de proprietate dețin părinții voștri în cazul celor 8 hectare păstrate.

3 Elaborați un minieseu cu tema: „Libera inițiativă se poate construi numai pe baza proprietății private”.

4 Alegeți una dintre cele mai cunoscute întreprinderi din Republica Moldova: „Bucuria” S.A., sau vinăria Cricova, numită oficial „obiect al patrimoniului cultural-național al Republicii Moldova”. Colectați informații din diverse surse (bibliotecă, internet etc.) și elaborați o monografie a întreprinderii respective.

2.4. DEZVOLTAREA UNEI COMUNITĂȚI: O SUCCESIUNE DE PROBLEME ȘI SOLUȚII

2.4.1. Despre comunitate

În localitatea voastră se organizează, an de an, un târg de Crăciun. Oamenii se adună și cântă colinde, consumă produse tradiționale și urează trecătorilor „Sărbători binecuvântate!”. De asemenea, pornesc la colindat pe la casele oamenilor, unde sunt primiți cu produse pregătite în casă.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Cum interpretați această idee de a organiza târgul de Crăciun? Sunt oamenii bucuroși că au venit colindătorii? Cred ei în această practică? Toți membrii localității împărtășesc aceleași idei?

Fiecare dintre noi facem parte dintr-o comunitate. Fiecare comunitate se bazează pe tradiții, pe obiceiuri, pe cultură, iar între membri acesteia se creează relații apropiate. Aceste relații pot fi de natură economică, socială, politică și culturală.

Forma considerată ideală de organizare a unei comunități este satul. Evident că și în oraș apar comunități, însă aici se produce fenomenul de **dispersie socială** (oamenii sunt mai separați, împărtășind mai puține valori comune).

În ultima vreme, au apărut și comunități bazate pe interese specifice (comunitatea școlară, comunitatea celor ce comunică pe rețelele de socializare etc.), ai căror membri sunt fluctuanți (ei fac parte din comunitate atâta timp cât au de realizat anumite obiective).

DEFINIȚIE

Comunitate – un grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune.

Crearea acestor comunități are la bază fenomenul de socializare naturală a oamenilor.

Orice societate civilizată ar trebui să fie fundamentată pe spirit comunitar, care este echivalent cu dorința de a ajuta oamenii din aceeași localitate. Acest spirit se dezvoltă prin educație. A avea spirit comunitar înseamnă a acționa responsabil, a respecta dorințele celorlalți. Responsabile pentru crearea și dezvoltarea spiritului comunitar sunt familia și școala. Aceasta din urmă contribuie la formarea spiritului comunitar prin proiecte ce pot rezolva unele probleme ale comunității.

Școala voastră a demarat un proiect comunitar prin care elevii voluntari adună săptămânal, timp de un an școlar, recipientele și pungile din plastic aruncate pe spațiul verde din jurul școlii și le predau unui centru de reciclare, iar cu banii colectați cumpără cadouri pentru bătrâni.

- Elevii voluntari acționează corect adunând recipientele din plastic? Nu este o activitate pe care o prestează o firmă de salubritate plătită? Care sunt beneficiile pe care le au elevii voluntari? Dar comunitatea din care faceți parte?

2.4.2. Dezvoltarea comunității – costuri și beneficii

În fiecare țară se vorbește despre **dezvoltare**, fie la nivel național, fie la nivel local.

DEFINIȚIE

Dezvoltarea unei comunități reprezintă un proces prin care diferite instituții publice colaborează cu mediul de afaceri și cu sectorul non-guvernamental pentru a crea condiții mai bune de trai și locuri de muncă, dar și pentru a ridica nivelul cultural din comunitatea/țara respectivă.

Dezvoltarea comunității se poate realiza pe mai multe planuri: economic, social și cultural.

În „Moldova 2020 – Strategia Națională de Dezvoltare: 7 Soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei” se specifică: „Dezvoltarea economică, oriunde s-ar produce, se bazează pe trei factori – acumularea de capital, forța de muncă și gradul de productivitate al acestora, care include și alți parametri, cum ar fi: tehnologii, guvernare eficientă, abilități etc.” (http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_ROM.pdf).

Dezvoltarea economică a unei comunități presupune participarea membrilor comunității din toate sectoarele la stimularea activităților desfășurate în comunitatea respectivă.

► Pornind de la imaginea de mai sus, prezentați un punct de vedere legat de participarea oamenilor de diferite vârste la realizarea activităților unei comunități.

Procesul de dezvoltare economică locală încurajează crearea de parteneriate între administrația publică locală și ceilalți agenți economici (micii întreprinzători, organizațiile non-guvernamentale) în găsirea soluțiilor pentru satisfacerea nevoilor economice comune.

Participarea la activități de natură economică presupune consum de resurse (umane, financiare, materiale, informaționale), ceea ce implică diverse costuri.

În ceea ce privește *resursele umane*, utilizarea acestora presupune cheltuieli, deoarece oamenii trebuie recompensați pentru munca depusă. Există și acțiuni de voluntariat, dar majoritare sunt acțiunile remunerate.

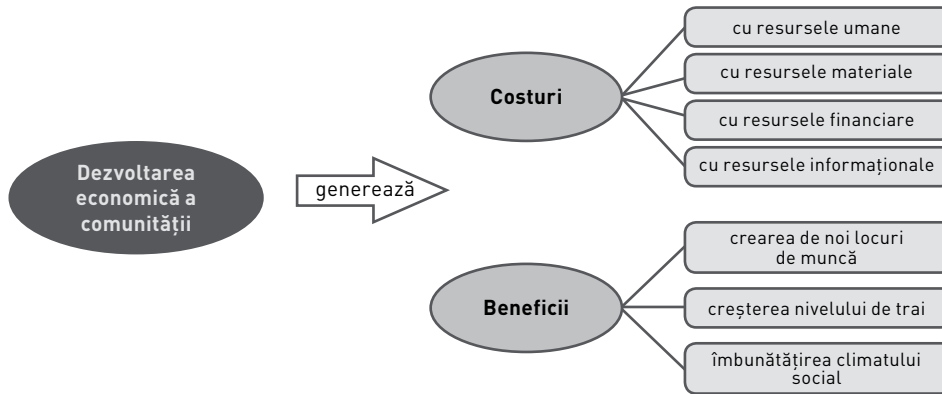
Resursele financiare sunt generatoare de costuri dacă provin din credite bancare. Aceste credite vor fi restituite băncilor, dar pe lângă suma împrumutată va fi plătită și dobânda. De asemenea, resursele financiare pot fi constituite din impozitele suplimentare încasate de la firmele locale. Pentru firme, aceste impozite reprezintă costuri.

Consumul de *resurse materiale* presupune utilizarea unor materii prime, materiale, utilaje care sunt și ele generatoare de costuri (fie trebuie exploatate, fie trebuie cumpărate).

Resursele informaționale generează costuri atunci când se realizează un studiu de piață pentru a obține informații necesare în activitatea economică ulterioară.

Orice activitate presupune consum de resurse, dar, de asemenea, orice activitate trebuie să aducă și un câștig. Din acest proces de dezvoltare, beneficiile obținute constau în:

- realizarea unor obiective în comunitatea respectivă;

- crearea de locuri de muncă pentru membrii comunității;
- creșterea nivelului de trai;
- îmbunătățirea climatului social.

Aceste rezultate ale dezvoltării comunității contribuie la o bună satisfacere a nevoilor actualilor membri ai comunității, dar și la o dezvoltare durabilă, sustenabilă.

Ca atare, dezvoltarea comunității produce schimbări bazate pe participarea membrilor acesteia, pe

soluțiile propuse de aceștia, precum și pe spiritul de inițiativă și întraajutorare a acestora. Acțiunile comunitare au avantajul că furnizează soluții specifice contextului local și regional utilizând, în mare parte, resurse locale.

Dezvoltarea unei comunități fructifică valorile pe care se bazează comunitatea:

- spirit de inițiativă;
- voluntariat;
- responsabilitate socială.

2.4.3. Problemele comunității și soluțiile acestora

După un studiu amănunțit al situației în comunitatea din care faceți parte, s-a ajuns la concluzia că aceasta se confruntă cu următoarele probleme: școala existentă este neîncăpătoare pentru numărul mare de elevi, spitalul funcționează într-o clădire veche, iar parcurile sunt neîntreținute. Așadar, administrația locală încearcă să rezolve problemele identificate.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Problemele identificate de administrația locală afectează viața membrilor comunității? Cum le puteți rezolva? Care ar fi soluțiile? Are școala un rol în rezolvarea problemelor comunității?

Fiecare comunitate are o serie de probleme pentru care încearcă să găsească soluții. Există probleme a căror rezolvare presupune un consum mai mare de resurse (umane, materiale, financiare, de timp).

Prin rezolvarea unor probleme pot fi generate alte probleme. De exemplu, pentru a construi un nou spital în comunitatea din care faceți parte, administrația

locală găsește un investitor. Acesta construiește spitalul, dar este nevoie de un anumit număr de medici calificați, care nu există în comunitatea respectivă. Din acest motiv, spunem că s-a creat o altă problemă. Ea va putea fi rezolvată într-o perioadă mai lungă, dacă școala din localitate va trimite absolvenți de liceu la Facultatea de Medicină, sau într-un timp mai scurt, dacă medicii vor veni din alte orașe.

Pentru a rezolva o problemă, trebuie parcurse mai multe etape:

1. Identificarea problemei răspunzând la întrebările:
  - De ce reprezintă o problemă pentru comunitate?
  - Ce a determinat apariția acestei probleme?
  - De ce trebuie să fie rezolvată?
2. Analizarea problemei, care presupune culegerea de informații cu privire la problemă și la cauzele care au dus la apariția acesteia.
3. Elaborarea unor soluții și identificarea celei mai bune din cele identificate (pentru fiecare soluție trebuie previzionate avantajele și dezavantajele).
4. Realizarea unui plan de acțiune care să cuprindă scopul, obiectivele specifice, sarcinile, timpul de derulare a activităților, responsabilitățile celor ce vor implementa planul de acțiune și bugetul alocat.
5. Implementarea soluției selectate prin respectarea planului de acțiune.
6. Evaluarea rezultatelor obținute.

Citiți cu atenție următoarea știre din „Programul de granturi mici”.

„Grupul de inițiativă *Inovatorii* a început activitatea de radioficare a liceului cu prima lor ședință ordinară desfășurată la 1 noiembrie 2011. Pe ordinea de zi au fost incluse discuții asupra procesului de organizare a evenimentelor programate în planul de activități pentru perioada de implementare a proiectului «INNO – radio școlar» în Liceul Teoretic Zimbreni,

DICȚIONAR

Dezvoltarea comunitară – un proces menit să creeze condițiile de progres economic și social pentru întreaga comunitate, cu participarea activă a acesteia și cu totală încredere posibilă în inițiativa comunităților (definiție O.N.U., 1955).

Dezvoltarea comunitară se referă la schimbări voluntare „în, prin și pentru” comunitate, (Dumitru Sandu, *Dezvoltare comunitară și regională*, Polirom, 2010).

Dezvoltare economico-locală (DEL) – „un proces de diversificare și de dezvoltare a activităților economice și sociale la nivelul unui teritoriu pornind de la mobilizarea și coordonarea resurselor și energiilor existente” (Goeffe, 1984).

DEL – „o strategie eficace ce permite găsirea unor soluții la problemele grupurilor defavorizate, cât și ale colectivităților mai puțin dezvoltate” (Swock și Mason, 1987).

Dispersie socială – împrăștiere, răspândire, risipire a membrilor unei comunități.

proiect realizat cu suportul financiar al Fondului pentru Tineri Ialoveni.” (<http://fondultinerilor.md/?cat=1&paged=9>)

- ▶▶ Considerând că faceți parte din grupul de inițiativă *Inovatorii*, precizați etapele necesare rezolvării acestei probleme (radioficarea liceului).

ȘTIAȚI CĂ...?

PNUD a ajutat la implementarea unor proiecte de dezvoltare comunitară, exemple de bune practici de voluntariat:

- 11 personalități din Republica Moldova au acceptat să facă voluntariat pentru dezvoltarea economică și socială a localităților de baștină în cadrul campaniei naționale „prOMotorul de acasă”, desfășurată de PNUD Moldova cu sprijinul financiar al Guvernului Elveției.
- Constantin Moscovici, interpret de nai și deținătorul titlului „Artist al poporului”, Victor Bostan, CEO Purcari Wineries, Ion Paladi, interpret de muzică populară, Victor Ambroci, directorul Liceului „Spiru Haret” din Chișinău, Olga Ciolacu, deținătoarea titlului „Artist al poporului”, Ion Manole, președintele Promo-Lex, Eduard Gurin, fondatorul televiziunii pentru copii „Gurinel TV”, Garry Cozma, iluzionist, Tatiana Turtureanu, interpretă de muzică ușoară, Mihail Ursu, istoric, Victoria Dunford, fondatoare și CEO MAD-Aid sunt băștinași care au revenit acasă să-și aline dorul, precum și să-i îndemne prin acțiuni concrete pe toți consătenii să se implice în dezvoltarea localităților de baștină. (http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2018/personalit_i-din-r--moldova-sunt-voluntari-pentru-dezvoltarea-lo.html)
- ▶▶ În comunitatea voastră cunoașteți exemple de voluntariat pentru dezvoltarea comunității și susținerea spiritului comunitar?

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Organizați grupe de lucru de câte trei elevi. Una dintre grupe va reprezenta *juryul*. Fiecare grupă (cu excepția *juryului*) va identifica trei probleme ale comunității. Informațiile culese vor fi centralizate de către *juryul* care va identifica o problemă comună. Pentru problema identificată, fiecare grupă va stabili cauzele și va încerca să găsească soluții.

2 Desemnați împreună cu profesorul un grup de patru elevi voluntari care să identifice principalele două evenimente din comunitatea voastră și să le illustreze cu imagini din anii anteriori. Restul elevilor se vor organiza în grupe care vor propune câte o măsură prin care școala poate contribui la succesul celor două evenimente.

3 Formați trei grupe de elevi. Trasați pe tablă un tabel în care prima grupă va identifica instituțiile publice existente în comunitatea voastră și va scrie lista acestora, a doua grupă va caracteriza starea fiecărei instituții aplicând un emoticon în dreptul fiecăreia (față zâmbitoare pentru o stare bună a instituției și față tristă pentru o stare mai puțin bună a instituției). A treia grupă va avea sarcina ca pentru instituțiile care au primit

o față tristă să identifice problema și să specifice modul în care aceasta afectează comunitatea.

4 **PROIECT – expoziție de fotografie.** Realizați fotografii care să surprindă o problemă identificată în comunitatea în care trăiți. Cele mai reușite fotografii vor fi alese pentru o expoziție a clasei. Pentru fiecare problemă identificată, găsiți o fotografie sugestivă care să motiveze comunitatea la rezolvarea problemei.

EVALUARE

1 Argumentați afirmația: „Dacă nu schimbi nimic, nimic nu se schimbă” (Tony Robbins).

2 Se dă enunțul: „Școala mea este comunitatea mea”. Găsiți patru argumente care susțin enunțul de mai sus.

3 Pornind de la una din problemele existente în zona în care locuiți, realizați o analiză în care să evidențiați rolul comunității în rezolvarea acesteia.

4 Scrieți pe caiet câteva exemple de elemente dobândite din comunitatea din care faceți parte cu privire la:

- a) tradiții și obiceiuri;
- b) meșteșuguri populare;
- c) cântece populare.

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2

- 1 Ilustrați, prin exemple concrete, două situații în care agentul economic proprietar înstrăinează în totalitate atribuțiile dreptului de proprietate.
- 2 Orice societate se caracterizează prin norme scrise, dar și prin norme nescrise. Elaborați două argumente pro și două argumente contra referitoare la existența normelor scrise și a celor nescrise într-o societate.
- 3 Formulați două argumente care să întărească necesitatea existenței regulilor în societate.
- 4 Economia de piață presupune pluralism al formelor de proprietate și libera concurență pe piață. Precizați trei avantaje ale existenței concurenței pe piață generate de pluralismul formelor de proprietate.
- 5 Orice comunitate funcționează prin participarea mai multor instituții. Analizați succint rolul instituțiilor din comunitatea voastră.
- 6 Evoluția societății se poate realiza numai pe baza integrării sociale a oamenilor, ceea ce implică respectarea unor reguli de comportament. Elaborați un text cu tema: „Cum ne comportăm în societate?”
- 7 Specificul unei comunități este dat de tradiții, de obiceiuri etc. Realizați un *portofoliu* care să conțină obiceiurile din comunitatea voastră legate de momentele importante ale vieții.

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Identificarea caracteristicilor societății civile în cadrul unei societăți democratice.
- » Deducerea avantajelor transparenței deciziilor de interes public pentru cetățean.
- » Analiza critică a valorilor, a comportamentelor și a modului de viață necesar asigurării unui viitor durabil.
- » Susținerea inițiativelor de promovare a drepturilor omului.
- » Colaborarea cu factorii decizionali, cu referire la cauzele de interes public.

**3.1. Politica – alternative de rezolvare
a problemelor într-o comunitate democratică**

3.2. A face o alegere, a oferi motive

**3.3. O problemă publică este rezultatul unei
dezbateri, nu un fapt ca atare**

3.4. Modelul ciclului unei politici publice

3.5. Oportunități de participare politică/publică

3.1. POLITICA – ALTERNATIVE DE REZOLVARE A PROBLEMELOR ÎNTR-O COMUNITATE DEMOCRATICĂ

3.1.1. Bunuri private, bunuri publice

Analizați următoarea știre: „Zece cele mai bune și mai proaste *politici locale și regionale din Moldova*, implementate în august – octombrie 2018, au fost identificate și evaluate de către membrii unui Consiliu de evaluare, la invitația IDIS – Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale «Viitorul» și INEKO – Institutul pentru Reforme Economice și Sociale, din Slovacia. Activitatea urmărește descrierea practicilor durabile, rezistente în timp, care pot fi transferate și în alte comunități, având ca rezultat final îmbunătățirea calității politicilor locale și regionale de dezvoltare.

Potrivit analizei, cele mai bune cinci politici publice locale din țara noastră se referă la traseul turistic lansat pe 30 septembrie în comuna Chișcăreni, sala polivalentă de sport din satul Colibași, raionul Cahul, Centrul comunitar «Bătrânețe activă», din

satul Sămășcani, raionul Șoldănești, harta serviciilor sociale din municipiul Bălți, dar și harta resurselor locale a teritoriului Grupului de Acțiune Locală «Plaiul Codrilor», din raionul Strășeni.

Traseul turistic «La Chișcăreni – ACASĂ» le va permite vizitatorilor să descopere istoria și locurile frumoase ale localității”.

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Citind o astfel de informație, ne putem gândi la multe aspecte. Ce este o politică publică? Ce măsuri au fost urmărite de autoritatea care promovează politica? Ce activități implică aceasta? Care îi sunt beneficiarii? Care este impactul așteptat?

Apoi, ne putem gândi la modul în care a fost elaborată metodologia de analiză, care au fost criteriile de evaluare, cum este posibilă ierarhizarea politicilor, cum s-au selectat cele mai bune dintre acestea.

Pornind de la exemplul dat, putem înțelege diferența dintre un bun privat și unul public.

O plăcintă sau o pâine sunt bunuri private; dacă o persoană le consumă, atunci nu mai sunt disponibile pentru altcineva. Un bun privat se află în posesia proprietarului, care poate dispune după bunul plac de acesta. La aceste forme de proprietate ne-am mai referit atunci când am abordat tema „Proprietate publică și privată” (în lecția 2.3.).

Bunurile private sunt caracterizate de:

- rivalitate – ceea ce consumă o persoană nu mai poate fi consumat de altcineva;
- exclusivitate – cineva deține controlul și îi poate împiedica pe alții să utilizeze respectivul bun.

În schimb, proiectul de turism inițiat de autoritățile din Chișcăreni nu se epuizează dacă în localitate vin mai mulți turiști. Dimpotrivă, cu cât vor exista mai mulți vizitatori, cu atât proiectul o să se dezvolte

mai mult. De aceea, considerăm că este vorba de un bun public, de care se pot bucura atât locuitorii, cât și vizitatorii.

Un bun public se află la dispoziția mai multor oameni, care, atunci când beneficiază de utilizarea lui, nu-i împiedică și pe alții să aibă acces la el. De exemplu, educația, mass-media, ordinea publică. Astfel, caracteristicile bunurilor publice sunt:

- a) *nerivalitate* – pot fi folosite de mai mulți oameni fără să se consume;
- b) *neexclusivitate* – o persoană nu îi poate împiedica pe ceilalți să le folosească.

În alte cazuri, pentru bunurile publice se pune problema protejării lor, tocmai pentru că, fiind la dispoziția tuturor, poate avea loc o exploatare

irațională. De exemplu, pescuitul excesiv sau pășunatul excesiv pun adesea în pericol o anumită zonă, care astfel riscă să rămână cu un potențial scăzut sau chiar să își epuizeze resursele. Autoritățile au responsabilitatea să intervină și să reglementeze utilizarea resurselor naturale, astfel încât viabilitatea lor economică să se păstreze pe un termen cât mai îndelungat. Așa se poate realiza o dezvoltare pe termen lung, pe care o numim *dezvoltare durabilă* (vezi unitatea de învățare 1).

DICȚIONAR

Bun public – o marfă sau un serviciu care, oferit unui individ, rămâne disponibil și pentru alte persoane, fără cheltuieli suplimentare.

Politică publică – un lanț decizional cu referire la alegerea obiectivelor, a mijloacelor, precum și a resurselor implicate pentru atingerea lor, într-o situație cu caracteristici specifice.

Politici publice – seturi de acțiuni realizate de către autoritățile publice pentru a rezolva problemele care apar în societate.

INFO+

Termenul *politică publică* este folosit în mai multe sensuri, dintre care amintim:

- politici ca etichete ale unor domenii de activitate (de exemplu, politici economice, politici sociale);
- politici ca expresie a scopului general sau a stării de fapt dorite (de exemplu, într-un document politic axat pe atingerea unui anumit scop);
- politici ca propuneri specifice (de exemplu, politica de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii);
- politici ca decizii ale guvernului (de exemplu, politica guvernului privind sectorul minier);
- politici ca programe (de exemplu, programul privind bursele elevilor);
- politici ca produse (de exemplu, politici de sănătate);

- politici ca procese (de exemplu, politica de reformă a educației) (Hogwood B.W, Gunn L.A, 2000).
- Selectați un exemplu pentru *politicile ca decizii ale guvernului*, consultând pagina oficială a Guvernului Republicii Moldova, <https://gov.md/ro>. Discutați împreună cu colegii asupra a trei consecințe care pot rezulta din adoptarea politicii respective.

3.1.2. Tipologia politicilor publice

Studiul politicilor este un subdomeniu de interes al științelor politice. Politicile publice s-au dezvoltat de-a lungul timpului în toate direcțiile de acțiune guvernamentală: de la educație, îngrijire medicală, protecția consumatorului, transporturi, protecție socială la protecția mediului sau politici de protecție a dreptului de proprietate intelectuală.

Politicele publice pot să îmbrace diferite forme de manifestare dintre care amintim două categorii.

1. În funcție de amplitudinea impactului pe care îl au, pot fi:
  - a) *politici publice locale* (de exemplu, „La Chișcăreni – ACASĂ”, traseu turistic rural, raionul Sângerei);
  - b) *politici publice naționale* (de exemplu, Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova);
  - c) *politici publice globale* (de exemplu, politici de mediu privind prevenirea efectelor încălzirii globale).
2. În funcție de domeniul major al vieții socio-economice:
  - a) *politici publice privind resursele naturale și producția agricolă* (de exemplu, dezvoltarea durabilă, gestionarea pădurilor etc.);
  - b) *politici publice industriale* (de exemplu, dezvoltarea inovației și producției, utilizarea durabilă a resurselor de energie etc.);
  - c) *politici publice privind serviciile* (de exemplu, servicii sociale, reducerea șomajului etc.).

INFO+

Guvernul Republicii Moldova, UNICEF

Calitatea apei, a sanitației și a practicilor de igienă în școlile din Republica Moldova, raport sumar

Scopul studiului: evaluarea accesului elevilor la surse de apă potabilă și la condiții igienice în instituțiile preuniversitare din Republica Moldova.

Aplicarea practicilor igienice de către elevi: proporția copiilor din sectorul urban și cel rural care se spală pe mâini înainte de masă la școală și acasă.

- » Analizați împreună cu colegii datele de mai jos și propuneți o reprezentare grafică a lor. Menționați trei concluzii care se pot trage din analiza acestora.

„Dispon de robinete în locuință doar 22,7% de copii din localitățile rurale, pe când în zonele urbane proporția accesului la aceste utilități igienice este de 64,5%, ceea ce reduce posibilitatea copiilor de la sate de a obține și de a respecta practicile igienice necesare. Se spală pe

dinți dimineața și seara 69% din elevii chestionați, iar 22% au menționat că se spală pe dinți numai dimineața, ultimii nerespectând igiena cavității bucale. Probabil că această stare de lucruri, alături de consumul apei potabile neconforme la conținutul de fluor, definește ponderea înaltă (la nivel național – 35,3% în 2009) a copiilor care, fiind examinați profilactic, necesită asanarea cavității bucale.” (https://www.unicef.org/moldova/ro/Raport_sumar_FINAL.pdf)

3.1.3. Înscrierea problemelor unei comunități pe agenda publică

Agenda publică include temele de interes și problemele care trebuie rezolvate în perioada imediat următoare. Acestea sunt selectate prin negociere între guvernanți și societatea civilă. Modalitățile de rezolvare a problemelor de interes public într-o societate democratică sunt diferite, iar decidenții sunt în măsură să aleagă dintre alternative pe aceea pe care o consideră optimă. Deținerea și exercitarea puterii le permit guvernanților atât să ia în seamă în mod prioritar anumite probleme, cât și să le ignore pe altele, lăsându-le un timp îndelungat în așteptare. În mod complementar, reprezentanții societății civile caută să influențeze prin diferite mijloace intrarea unei probleme pe agenda publică.

Procesul de elaborare și promovare a unei politici publice poate fi influențat de către actorii sociali (persoane fizice sau juridice, organizații, instituții, grupuri), care fie își urmăresc interesele, fie sunt afectați într-un fel de o anumită politică publică.

Un rol deosebit în influențarea opiniei publice și de aici a modului în care se configurează agenda publică îl deține mass-media, care poate să semnaleze existența unei probleme, să sprijine conștientizarea importanței unui fapt, să denunțe practici incorecte etc.

Printre problemele care pot intra pe agenda publică se află: combaterea sărăciei și a marginalizării sociale, diminuarea șomajului, protecția consumatorilor și garantarea calității produselor, protecția mediului etc.

DICȚIONAR

Agendă publică – un mod de a reuni o serie de probleme prezente la nivelul societății, care sunt considerate importante pentru a fi luate în dezbatere și rezolvate prin decizii politice.

Agendă formală sau instituțională – lista subiectelor sau a problemelor cărora oficialii guvernamentali sau persoanele asociate cu aceștia le acordă o atenție serioasă la un anumit moment dat.

Ciclu unei politici publice – o succesiune de etape derulate într-o structurare logică, astfel încât să fie identificată și aplicată o soluție la o problemă din viața unei comunități umane.

Societate civilă – o asociere voluntară a oamenilor, având ca fundament libertățile și drepturile care rezultă din asumarea conștientă și activă a calității de cetățeni.

INFO+

Protecția mediului în Republica Moldova

a) Schimbări climatice și valorificarea resurselor naturale

Obiective de guvernare:

1. Asigurarea unui cadru adecvat pentru protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale.
2. Reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului, resurselor naturale și sănătății populației.
3. Creșterea nivelului de informare, educație și cultură ecologică a cetățenilor.

b) Reducerea riscurilor și protecția împotriva dezastrelor

Obiective de guvernare:

1. Asigurarea unui cadru instituțional-funcțional pentru coordonarea acțiunilor de răspuns în cazuri de dezastre.

2. Implementarea unui set de măsuri orientate spre diminuarea riscurilor în cazul dezastrelor.
3. Sensibilizarea și informarea cetățenilor Republicii Moldova despre măsurile privind protecția împotriva calamităților.

(Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova, Integrare Europeană, Libertate, Democrație, Bunăstare, <http://www.e-democracy.md/files/parties/program-activitate-guvern-moldova-2011-2014-ro.pdf>)

- Valorificând cunoștințele de la geografie, propuneți cinci măsuri orientate spre diminuarea riscurilor împotriva calamităților naturale.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Între cele două sfere (private – publică) sunt făcute uneori asociații de termeni/idei ca în tabelul de mai jos:

Sfera publică	Sfera privată
Polis/Piața publică	Gospodărie casnică
Muncă plătită	Muncă neplătită
Bărbătesc	Femeiesc
Masculinitate (gen, aspect cultural)	Feminitate (gen, aspect cultural)

Stabiliți care sunt raporturile dintre cele două sfere, publică și privată:

- a) concordanță, complementaritate;
b) opoziție, contradicție.

Argumentați răspunsul dat.

- 2 Formați două grupe de lucru în care să analizați câte un exemplu de politică publică. Discutați cu toată clasa concluziile voastre.

- 3 Propuneți împreună cu colegii de clasă un chestionar cu zece întrebări cu referire la gestionarea resurselor comune în localitatea în care trăiți.

- 4 Imaginați un plan de dezvoltare al școlii voastre pentru anul școlar următor. În acest sens, consultați conducerea școlii, profesorul diriginte, colegii de la alte clase. La nivelul clasei voastre, se vor distribui sarcini de lucru individuale și pentru echipe formate din doi-patru elevi.

EVALUARE

- 1 Explicați în aproximativ zece rânduri diferența dintre bunurile private și bunurile publice.

- 2 Identificați trei tipuri de probleme de interes public întâlnite în societatea contemporană. Propuneți un tip de politică publică adecvată pentru soluționarea fiecăreia dintre acestea.

- 3 Formulați un punct de vedere personal privind o problemă pe care o întâmpină locuitorii comunității în care trăiți. Formulați un argument în favoarea înscrierii acesteia pe agenda publică.

- 4 Realizați un minieseu pornind de la următoarea afirmație: „Politicile publice sunt tot ceea ce un guvern decide să facă sau să nu facă”. (Thomas Dye, *Understanding Public Policy*, 1998, Prentice-Hall)

3.2. A FACE O ALEGERE, A OFERI MOTIVE

3.2.1. Definirea alternativelor în rezolvarea problemelor de pe agenda publică

În *Barometrul opiniei publice* din 2017 sunt consemnate următoarele informații: „Domeniile care trezesc cea mai mare insatisfacție sunt: pensiile, salariile, combaterea corupției și insuficiența locurilor de muncă. Domeniile de care cetățenii sunt mulțumiți într-o măsură mai mare sunt: învățământul, cultura, agricultura.

Cel mai mult populația este îngrijorată de următoarele lucruri: sărăcia, prețurile, șomajul și viitorul copiilor. Cele mai importante probleme în Republica Moldova în viziunea respondenților sunt: dezvoltarea economiei, ridicarea nivelului de trai, întărirea ordinii în țară și lupta împotriva corupției.

Sursele principale de informare (zilnice) ale respondenților sunt: TV (74%), internet (46%), radio

(33%), ziare (6%) și cărți (5%)”. (Institutul de Politici Publice, *Barometrul opiniei publice*, 2017, <http://ipp.md/old/lib.php?l=ro&idc=156&year=2017>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Atunci când o comunitate se confruntă cu o dificultate, primul pas este să își dea seama despre ce este vorba, să identifice problema în cauză. Apoi, dacă sunt mai multe probleme prezente simultan, are loc un proces de filtrare a lor, ce implică o analiză din care să rezulte alegerea celei mai importante probleme, ce va intra cu prioritate pe agenda instituțională. Atunci când aceasta ajunge să fie înscrisă în mod oficial pe agenda decidenților politici, va primi o formulare explicită. Putem observa cum un accent deosebit se pune pe modul în care are loc alegerea. Aceasta presupune existența unor alternative, din care una o să fie selectată ca fiind mai relevantă, cel puțin la un moment dat.

Pornind de la datele din barometrul de opinie, se pot imagina mai multe alternative care să permită ameliorarea problemelor semnalate, diminuarea consecințelor lor negative.

De exemplu, o variantă o reprezintă dezvoltarea continuă a învățământului, deoarece educația le va permite tinerilor să obțină locuri de muncă mai bine plătite, astfel, șomajul va scădea, economia se va dezvolta, va crește nivelul de trai, iar calitatea vieții va fi mai bună.

O altă variantă este ca în economie să se creeze mai multe locuri de muncă, prin oferirea unor facilități

pentru angajatori; de pildă, prin scăderea taxelor sau prin programe de sprijin în favoarea angajării tinerilor. De aici, șomajul va scădea, nivelul de trai va crește etc.

A treia soluție este intensificarea luptei împotriva corupției, care este legată de așteptarea ca economia să meargă mai bine, să apară noi locuri de muncă, șomajul să se diminueze, nivelul de trai să se îmbunătățească. Decidenții politici urmează să aleagă una dintre propuneri în defavoarea celorlalte.

Din exemplele date înțelegem că în orice politică publică punctul de pornire este marcat de modul în care sunt definite alternativele posibile de intervenție pentru rezolvarea optimă a problemelor existente la un moment dat. În acest sens, este important ca, principal vorbind, nicio alternativă să nu fie ignorată.

INFO+

Moldova 2030, Strategia Națională de Dezvoltare, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

Propunerea de politică publică – Diminuarea fenomenului de ocupare informală a forței de muncă

„Efectele negative pentru cei care au muncit fără acte legale apar în timp, și anume atunci când persoanele ocupate informal și care acceptă o parte din salariu «în plic» ating vârsta de pensionare. Din cauza contribuțiilor reduse pentru asigurarea socială obligatorie, aceste persoane ajung să primească o pensie foarte mică. Mai mult, în această categorie de vârstă nu sunt afectate numai persoanele care nu și-au plătit contribuțiile pentru asigurarea socială onest, ci și cele care au fost oneste. Din cauza structurii sistemului de pensionare PAYG, pensiile rămân

mici pentru toți atunci când nu se acumulează suficiente resurse în bugetul public.” (particip.gov.md/download.php)

PAYG = pay-as-you-go, sistem în care pensionarii sunt plătiți din contribuțiile salariaților actuali, iar cuantumul pensiilor este legat de nivelul venitului (cu perioade de contribuții minime).

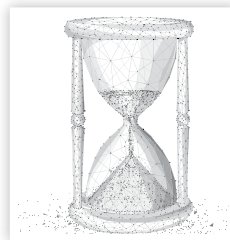
- Identificați trei cauze care îi pot determina pe unii oameni să muncească fără forme legale.

3.2.2. Întemeierea alegerilor

Pentru ca cineva să facă o alegere care să-i asigure succesul în demersul pe care și l-a propus, este necesar ca alegerea să fie întemeiată, iar cel care face alegerea să se fi bazat pe motive consistente. Deci a oferi motive pentru ca un fapt să aibă loc înseamnă a justifica, a argumenta pertinent în favoarea aceluia lucru. O alegere realizată conjunctural sau pentru că servește unor grupuri de interese are mari șanse să determine acțiuni ineficiente sau chiar eșec în rezolvarea unei probleme de interes public. Atunci se impune o revenire la formularea alternativelor de soluționare, a ipotezelor de lucru și procesul de elaborare al politicii se reia. Mai mult, decidenții vor fi trași la răspundere,

vor fi criticați public, vor deconta electoral și vor risca pierderea alegerilor următoare.

De exemplu, creșterea cifrei de afaceri a multor antreprenori poate implica utilizarea resurselor naturale limitate într-un ritm mult mai accelerat decât cel în care acestea se pot reface, ceea ce va duce în timp la o penurie de resurse. Decidenții politici sunt adesea în dificultate între opțiunile pe care le au privind încurajarea dezvoltării economice și protejarea resurselor naturale limitate.

INFO+

Uniunea Europeană, Comisia Europeană

Eficiența utilizării resurselor – un imperativ în afaceri

„Creșterea economiei mondiale și sporirea populației globale (9 miliarde până în 2050) au ca rezultat consumul rapid al resurselor naturale ale Pământului. Resurse precum apa, solul, aerul curat și serviciile ecosistemice sunt vitale pentru sănătate și pentru calitatea vieții, însă

sunt disponibile doar în cantități limitate. Concurența tot mai mare pentru anumite resurse va duce la deficite și la creșterea prețurilor, ceea ce va afecta economia Europei.” (http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/documents/factsheet_ro.pdf)

- Propuneți trei modalități prin care utilizarea resurselor naturale poate fi optimizată.

3.2.3. Procesul de luare a deciziei într-o politică publică

Știm că pentru luarea unei decizii este necesară o evaluare a alternativelor și adoptarea variantei considerate optime.

INFO+

Pentru promovarea *libertății și a pluralismului mass-mediei în Republica Moldova* a fost elaborată o politică națională: „Concepția de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova, 2018-2025”.

Scopul Concepției

Concepția are scopul să servească drept punct de referință pentru politici publice coerente în domeniul mass-media, politici menite să fortifice rolul sistemului mediatic în asigurarea dreptului constituțional la informație al cetățenilor și în consolidarea unei societăți democratice.

Printre multe alte prevederi se menționează că se va avea în atenție elaborarea și adoptarea unei noi legi cu privire la publicitate, în conformitate cu prezenta concepție, care:

- să fie ajustată la standardele și bunele practici internaționale;
- să asigure o concurență loială pe piața de publicitate;
- să prevadă drepturile și responsabilitățile tuturor părților implicate în industria publicității: furnizori, producători, distribuitori și difuzori de publicitate;
- să consacre juridic noțiuni și definiții ale tipurilor de publicitate, actualmente lipsă în legislație, cum ar fi „publicitatea politică”, „publicitatea de stat”, „mesajele de interes public”, altele asemenea, precum și „norme de reglementare ale acestora”. (<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=r4wky73iRyU%3D&tabid=90&language=ro-RO>)

Spre deosebire de acele decizii care au afectat doar o persoană sau un număr restrâns de indivizi, de exemplu, familia și cercul de prieteni al celui în cauză, deciziile cu caracter public determină consecințe pentru un număr mare de oameni. Tocmai de aceea dificultatea adoptării lor este mai mare, în concordanță cu responsabilitatea asumată.

În procesul decizional se urmărește o selectare a alternativei celei mai potrivite pentru a rezolva problema avută în atenție cu mijloacele existente, într-un context social dat. Aceasta presupune mai multe etape:

Etapa	Descriere
Informare	<ul style="list-style-type: none"> – Identificarea problemei – Formularea problemei – Identificarea momentului care impune luarea deciziei
Proiectare	<ul style="list-style-type: none"> – Analiza direcțiilor posibile de acțiune – Stabilirea obiectivelor – Formularea și dezvoltarea alternativelor
Selecție/Evaluare	<ul style="list-style-type: none"> – Alegerea alternativei de acțiune prin evaluare

(Herbert A. Simon, *Administrative Behavior*, McMillan, New York)

Deciziile au diferite grade de complexitate în funcție de specificul situației. Acestea pot fi de mai multe tipuri.

Tipuri de decizie (după Herbert A. Simon)

1. Decizii planificate (programate):

- aplicabile în situații repetitive (implică aspecte birocratice, experiență);
- aplicabile în situații de rutină (decurg din activitățile de zi cu zi);
- bazate pe proceduri clare în rezolvarea problemelor (de exemplu, procesarea comenzilor clienților; tipuri de soluționare a nemulțumirii clienților).

2. Decizii neplanificate (se impun atunci când nu există precedent) – problema este nouă, sau este de o mare complexitate (de exemplu, dezvoltarea unui produs inovativ).

Situația decizională poate fi caracterizată într-o măsură mai mare sau mai mică de incertitudine și de aici rezultă șanse mai bune sau mai puțin bune în atingerea cu succes a obiectivelor asumate.

Situația decizională	Probabilitatea de realizare a obiectivelor	Controlul factorilor variabili	Anticiparea evoluției
Implică certitudine	maximă	maxim	precisă
Implică incertitudine	mare	mediu	aproximativă
Implică riscuri	redușă	inexistent	nesigură

La nivel european, pentru a atrage atenția opiniei publice asupra importanței unei teme de interes comun/european, este desemnat *Anul european*... Instituțiile UE și guvernele naționale își iau angajamentul de a *ține cont de tema respectivă*, atunci când elaborează politici publice.

ȘTIAȚI CĂ...?

- 2019 este desemnat drept *Anul European Galileo*.
- Serviciile furnizate de Galileo – sistemul global de navigație prin satelit al UE – aduc beneficii cetățenilor UE prin rolul important pe care îl joacă într-o gamă largă de aplicații, printre care internetul obiectelor, siguranța în trafic, protecția civilă și operațiunile umanitare. (http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2017-003989_RO.html)

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1** Șomajul în rândul tinerilor reprezintă o problemă socială pentru rezolvarea căreia sunt formulate măsuri de politică publică. Identificați o astfel de măsură aplicabilă în Republica Moldova. Realizați o analiză SWOT – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (Puncte tari, Puncte slabe, Oportunități, Amenințări). Discutați cu colegii concluziile voastre.

Analiza SWOT	
Puncte tari	Puncte slabe
Oportunități	Amenințări

- 2** Studiați site-ul https://europa.eu/european-union/about-eu/european-years_ro și selectați două exemple din lista anilor europeni, argumentând totodată alegerea făcută din perspectiva politicilor publice.

- 3** Analizați cu atenție „Concepția de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova, 2018-2025”, pe care o puteți găsi pe internet.

Formați patru echipe de lucru, câte una pentru fiecare punct selectat din documentul de politică publică. Fiecare echipă va prezenta colegilor, prin intermediul unui raportor ales, concluziile la care a ajuns în legătură cu următoarele aspecte:

- Ce semnificație considerați că are trimiterea respectivă?
- Care sunt două dintre consecințele rezultate din punerea sa în practică?
- Care ar putea fi limitele aplicării acesteia?

- 4** Realizați un portofoliu la nivelul clasei în care să adunați fișele de observare a proceselor de luare a deciziilor în cazul unor politici publice. Pentru crearea fișelor de observare consultați-vă cu profesorul. În acest sens, fiecare elev:

- va identifica un aspect de politică publică pentru care a fost adoptată o decizie;
- va realiza o fișă de observare a modului în care a fost luată decizia, pornind de la analiza etapelor procesului decizional.

EVALUARE

- 1** Explicați în aproximativ zece rânduri diferența dintre deciziile planificate și cele neplanificate.

- 2** Identificați trei alternative de acțiune pentru combaterea șomajului în comunitatea unde trăiți. Pe care o considerați cea mai potrivită pentru a fi aplicată în momentul de față? Argumentați răspunsul dat.

- 3** Pornind de la un exemplu concret din societatea contemporană, formulați un punct de vedere personal privind oferirea de motive, pentru a întemeia o decizie de politică publică.

Formulați un argument în favoarea înscrierii acesteia pe agenda publică.

- 4** Realizați un minieseu pornind de la următoarea afirmație: „Politicile publice sunt un curs al acțiunii urmat de un actor sau mai mulți actori politici, cu un scop, în încercarea de a rezolva o problemă”. (Anderson, James E., *Public Policy Making: An Introduction*, 1996, Princeton, NJ, 1994)

3.3. O PROBLEMĂ PUBLICĂ ESTE REZULTATUL UNEI DEZBATERI, NU UN FAPT CA ATARE

3.3.1. Ce este o problemă publică?

Analizați următorul citat: „Unul din șapte tineri europeni abandonează sistemul de învățământ fără a deține competențele sau calificările considerate în prezent necesare pentru o tranziție reușită către piața muncii și pentru o participare activă în cadrul economiei actuale, bazate pe cunoaștere. Cu alte cuvinte, în prezent aproximativ 6,4 milioane de tineri din Europa sunt clasificați drept tineri care abandonează școala timpuriu” (Studiu privind reducerea abandonului școlar timpuriu în UE, Parlamentul European, Politici structurale și de coeziune, Cultură și educație).

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Este abandonul școlar timpuriu un exemplu de problemă de interes public? Ce consecințe are acesta? Abandonul afectează doar persoana sau afectează și societatea? Acest fapt determină consecințe atât pentru cei în cauză, cât și pentru societate, în general. Abandonul școlar are efecte privind rata ocupării forței de muncă, sărăcia și excluderea socială.

Pentru a face o propunere de politică publică, o problemă identificată la nivelul societății trebuie formulată în termeni preciși, astfel încât să se înțeleagă în mod clar despre ce este vorba. În acest sens, este necesar să fie analizat contextul în care problema a apărut și să fie identificate cauzele care au provocat-o.

După ce problema a fost definită, ea poate să intre în competiție cu alte probleme pentru a ocupa un loc pe agenda publică.

Dacă problema reușește să se impună ca prioritate în a fi rezolvată, atunci primește o formulare

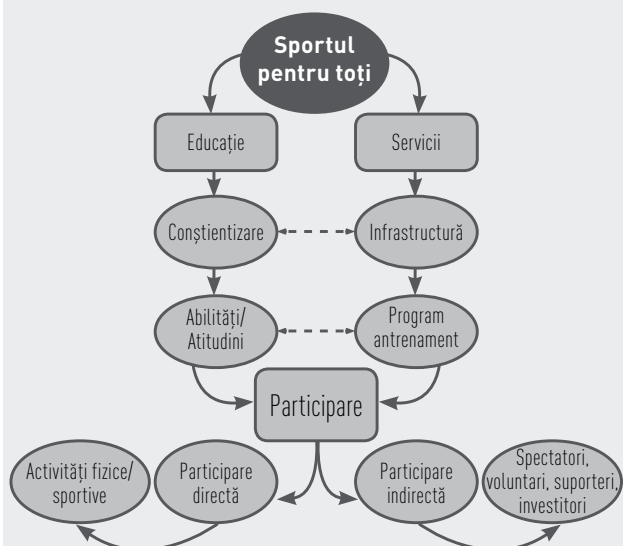
oficială în care sunt menționate aspectele definitorii, cauzele care au determinat-o și consecințele care pot rezulta.

Din experiența școlară, știm că există probleme bine definite și probleme slab definite. În cazul celor bine definite, rezolvarea se poate baza pe aplicarea unor strategii de tip algoritmic. Pentru problemele slab definite, sunt necesare strategii de tip euristic. Această constatare rămâne valabilă și în cazul problemelor care fac obiectul politicilor publice.

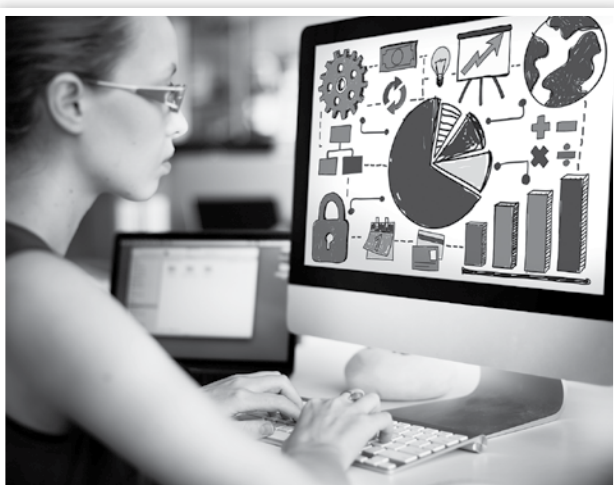

INFO+

În Republica Moldova, Ministerul Tineretului și Sportului a venit cu o „propunere de politică publică privind creșterea gradului de participare al populației în sport/activități fizice”. S-a procedat la definirea problemei prin corelarea elementelor explicative, inclusiv cu ajutorul unei scheme în care apar toți factorii implicați în analiza problemei:

O problemă care se califică să facă obiectul de interes al unei politici publice este rezultatul unei neconcordanțe între așteptările oamenilor și realitatea socială; o situație indezirabilă care face necesară intervenția autorităților publice pentru a găsi modalități rezonabile de rezolvare.

Definirea problemei

Propunerea de politici publice prezentată se referă la problema ratei scăzute a practicării sportului/activităților fizice de către cetățenii Republicii Moldova. Problema are două cauze majore:

- accesul redus al populației la spațiile sportive închise și deschise;
- cultura sportului este slab dezvoltată în Republica Moldova. (http://www.particip.gov.md/public/files/Propunere_de_politic_public_sport_fina_1.pdf)

▶▶ Care este opinia voastră în legătură cu cele două cauze identificate? Puteți identifica și alte cauze? Cum stau lucrurile cu practicarea sportului în comunitatea voastră?

INFO+

Ce este o problemă de politică publică?

1. O condiție sau situație care generează nevoi noi sau insatisfacții, pentru a căror corecție acțiunea guvernamentală este necesară.
2. Gradul de disconfort sau insatisfacție (care impune și intervenția guvernamentală) este măsurat de persoane în funcție, de un standard sau un criteriu.
3. Dacă o anumită situație este considerată normală, inevitabilă sau responsabilitate individuală, nicio acțiune guvernamentală nu va fi inițiată, deoarece situația respectivă nu este problematică. (Guvernul Republicii Moldova, Cancelaria de Stat, https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/sesiunea_4._definirea_problemei_si_stabilirea_obiectivelor.pdf)

3.3.2. Obstacole în definirea problemei

În unele cazuri, datele întâlnite în mediul social nu se pot corela într-un mod coerent cu aspectele componente, astfel încât să rezulte o problemă bine definită. Pur și simplu, se amestecă idei vagi, constrângeri de diferite feluri.

În alte cazuri, complexitatea descrierii problemei este foarte mare, iar de aici decurg mai multe dificultăți de precizare a înțelesurilor exacte ale problemei. Pentru a clarifica totuși despre ce este vorba, trebuie să reflectăm asupra obstacolelor care pot apărea în definirea problemei. Obstacolele pot să fie provocate de:

- a) **actorii sociali** (indivizi sau grupuri), care fiind antrenați în anumite activități, devin preocupați de problemele corelate atingerii obiectivelor acestora;
- b) **motivațiile** actorilor sociali, care sunt din cele mai diverse. Interesele lor pot fi convergente sau divergente. În unele cazuri, motivele lor reale sunt greu de identificat;

- c) **opiniile** actorilor sociali, care sunt formulate în strânsă legătură cu valorile și atitudinile lor. Dacă acestea sunt diferite, pot determina dificultăți în circumscrierea problemei;
- d) **reperele spațio-temporale** – când și unde se va negocia o decizie convenabilă tuturor? Dacă deciziile se vor lua în locuri diferite, în momente diferite de timp, acest fapt poate îngreuna adoptarea unui punct de vedere comun, acceptabil.

INFO+

Tinerii NEET

Termenul NEET este folosit pentru a descrie categoria de tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare.

„Categorია NEET a fost pentru prima dată menționată în mod expres în discuțiile politice europene, în cadrul inițiativei emblematică «Tineretul în mișcare» a Strategiei Europa 2020. Termenul viza categoria de vârstă 15-24 de ani, fiind ulterior extinsă pentru a cuprinde persoanele cu vârste

între 15 și 29 de ani. Termenul este acum inclus la nivel central în discursul politic la nivelul UE. În prezent, 14,2 % din populația în vârstă de 15-29 de ani face parte din categoria NEET.” (<https://www.eurofound.europa.eu/ro/topic/NEETs>)

- ▶▶ Împreună cu colegul de bancă, identificați exemple în care un tânăr nici nu muncește, nici nu urmează cursuri de formare, de educație. Comentați împreună cu clasa exemplul găsit. Comparați diferitele exemple între ele. Ce au în comun?

3.3.3. Dezbateră sprijină formularea unei probleme publice

Problemele de politici publice nu sunt un dat în sine; la formularea lor se ajunge în urma unei dezbateri; acestea apar, mai degrabă, ca o rezultată a unor negocieri între actorii sociali interesați de rezolvarea lor.

De exemplu, în Republica Moldova s-a dezbătut problema numărului scăzut de vizitatori ai muzeelor, în special la nivelul tinerilor (elevi și studenți etc.). Pentru clarificarea problemei înainte de a deveni o politică publică s-au făcut studii care au arătat că: „În 2011, numărul de copii (7-18 ani) constituie 500.800 de persoane. Muzeele organizează pentru elevi activități extracurriculare. Conform rapoartelor muzeelor

pentru primul semestru al anului 2012, la Muzeul Național de Artă în cadrul atelierului de creație au participat 1.209 persoane, la Muzeul Național de Etnografie

și Istorie Naturală 109 persoane au participat în cadrul atelierelor de meșteșuguri populare. În perioada de referință, Muzeul Național de Istorie a Moldovei a fost vizitat de 7.786 de elevi și 1.554 de copii de vârstă preșcolară, iar 149 de copii au participat la activități extracurriculare. Conform analizelor, muzeele ar putea oferi posibilități mai multe pentru realizarea lucrului extracurricular și curricular cu elevii, dacă ar dispune de spații. În prezent, niciun muzeu nu are încheiate contracte de parteneriat cu universitățile și liceele din țară pentru a dezvolta acest domeniu de activitate”. (Propunere de politică publică privind modernizarea și eficientizarea activității muzeelor, http://www.particip.gov.md/public/files/PPP_muzeu_22.10.2012.pdf)

Din perspectiva teoriei etichetării sociale, o problemă este rezultatul reacției pe care societatea o are față de un fapt. Un rol important în aplicarea unei etichete îl pot avea autoritățile care dețin competențe într-un anumit domeniu, iar societatea consideră îndreptățită decizia lor.

De exemplu, un polițist poate aprecia că a trece pe culoarea galben la semafor este acceptabil într-un caz concret, cu scopul de a fluidiza traficul sau, dimpotrivă, decide că este vorba despre o încălcare a prevederilor Codului rutier, caz în care șoferul respectiv va fi sancționat. Etichetarea creează consecințe. În exemplul dat, șoferului considerat indisciplinat în trafic i se poate reține permisul de conducere auto. Atunci când are loc evaluarea unei situații concrete, părțile implicate vor urmări să-și impună punctele de vedere și să le susțină cu argumente. În același timp, vor intenționa să demonteze, să combată perspectivele celorlalți. Astfel, va avea loc o negociere de pe poziția de putere pe care fiecare o deține.

INFO+

Propunerea de politici publice trebuie să includă:

- a) descrierea problemei (definirea problemei care necesită a fi soluționată);
- b) scopul și obiectivele politicii publice (stabilirea scopului și a obiectivelor măsurabile reieșind din problema definită);
- c) beneficiarii politicii publice (indicarea beneficiarilor propunerii, inclusiv a categoriilor afectate pe termen scurt, mediu sau lung);
- d) opțiunile de soluționare a problemei (indicarea opțiunilor identificate pentru soluționarea problemei, una care presupune neintervenția în situația existentă);

INFO+

„Tragedia bunurilor comune” este o expresie folosită de Garrett Hardin, în revista *Science*, pentru a desemna o situație care îi pune pe oameni în dificultate atunci când au loc acțiuni colective în gestionarea bunurilor comune.

De exemplu, presupunem că avem o pășune pe întinsul căreia orice fermier își poate aduce turma să pască. Dacă însă numărul de fermieri crește sau aceștia vor avea din ce în ce mai multe oi, apare riscul ca iarba să se termine. Resursa naturală nu are suficient timp să se regenereze. Dilema rezultă din faptul că persoane care acționează rațional și independent în urmărirea unor scopuri proprii vor determina neintenționat un comportament irațional prin care vor epuiza o resursă comună. (Garrett Hardin, „The Tragedy of the Commons”, *Science*, 13 decembrie 1968, vol. 162, nr. 3859, pp. 1243-1248)

- » Împreună cu colegul de bancă, identificați exemple care să ilustreze problema sesizată de Hardin. Comentați împreună cu clasa exemplele propuse. Comparați diferitele exemple între ele. Ce au în comun?

În mod analog, se desfășoară și procesul de definire a unei probleme de interes public; au loc dezbateri, confruntări de idei, în urma cărora se decantează o concluzie comună acceptată.

Problemele de interes public nu există ca atare. Ele trebuie definite și acceptate ca fiind de interes comun, iar acest lucru nu se poate realiza decât printr-o dezbateră constructivă.

- e) analiza opțiunilor (analiza impactului fiscal, administrativ, economic, social, asupra sărăciei și mediului înconjurător și propunerea unor acțiuni specifice pentru realizarea fiecărei opțiuni);
- f) opțiunea recomandată (recomandarea uneia dintre opțiunile analizate, cu argumentarea de rigoare);
- g) sinteza procesului de consultare (descrierea procesului de consultare, a participanților, a opiniilor expuse, inclusiv a divergențelor). (Guvernul Republicii Moldova, Cancelaria de Stat, *Ghid metodologic cu privire la procesul decizional*, http://tineri.md/files/1095_ghid_cu_privire_la_procesul_decizional.pdf)

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 În soluționarea unei probleme publice pot fi utilizate obiective SMART:

Specific	Obiectivul trebuie să fie exact formulat, să nu lase loc de interpretări.
Măsurabil	Obiectivul trebuie să fie măsurabil pentru a remarca dacă a fost sau nu atins.
Accesibil	Obiectivul trebuie să fie accesibil din punct de vedere financiar.
Realist	Obiectivul trebuie să fie posibil de realizat.
Timp	Obiectivul să fie realizat în limitele rezonabile de timp.

Împreună cu colegii de clasă, organizați o dezbatere în care să identificați o problemă întâlnită în școala voastră. Propuneți trei obiective care, dacă vor fi atinse, sprijină soluționarea problemei. Pentru a facilita găsirea acestora aplicați o analiză SMART.

- 2 Lucrând în echipe de patru elevi, identificați trei exemple de probleme publice și stabiliți dacă acestea sunt înscrise în una sau mai multe dintre agendele menționate în tabel.

Agenda publică	Înscrie toate problemele conștientizate într-o comunitate.	
Agenda instituțională	Înscrie toate problemele pe care factorii decizionali își propun să le rezolve.	
Agenda mass-media	Focalizează atenția publicului asupra unora dintre problemele pe care le identifică în societate.	

EVALUARE

- 1 Ilustrați cu ajutorul a trei exemple, diferența între o problemă bine definită și una slab definită.
- 2 Identificați trei tipuri de obstacole care pot să apară în procesul de definire a unei probleme de interes public.
- 3 Formulați un punct de vedere personal cu privire la faptul că, de modul cum este definită o problemă, depinde formularea măsurilor de politică publică, prin care urmează să fie rezolvată.

- 3 În apropierea unei localități se află un iaz cu mult pește. Nimeni nu are un drept de proprietate bine definit asupra iazului. Oamenii vin să pescuiască și nimic nu-i îngrădește să facă acest lucru. Totuși, dacă vor veni mulți oameni să pescuiască, într-un anumit interval de timp, iazul va rămâne fără pește. Ce este de făcut în acest caz?

Formați două echipe de lucru: o echipă va argumenta pro, iar alta contra în legătură cu soluția considerată cea mai bună pentru a fi adoptată în acest caz.

- 4 **DEZBATERE** „Pro sau contra acces la internet wireless în școală”. Organizați o dezbatere la nivelul clasei cu privire la utilizarea rețelelor wireless de conectare la internet, care permit oricui accesul la internet, dacă are telefonul, tableta sau laptopul, care întrunește condițiile tehnice de a se conecta și se găsește în apropierea routerului. Trebuie să aveți în vedere faptul că, dacă mai mulți utilizatori accesează conexiunea în același timp, aceasta va fi încetinită, va funcționa mai slab sau chiar se va bloca.

- 4 Comentați, în aproximativ zece rânduri, citatul: „Definirea problemei este procesul prin care o problemă, odată intrată pe agendă, devine preocuparea instituțiilor, grupurilor și persoanelor interesate; este explorată, bine formulată și chiar cuantificată; uneori, i se dă o definiție provizorie acceptabilă, în care sunt specificate cauzele, consecințele și componentele ei”. (Hogwood, B. W., Gunn, L. A., *Policy Analysis for the Real World*, Oxford University, 1984)

3.4. MODELUL CICLULUI UNEI POLITICI PUBLICE

3.4.1. Ciclul unei politici publice

Analizați următorul citat:

„**Obiectivul general al politicii publice** privind computerizarea instituțiilor de învățământ secundar general: sporirea gradului de însușire a materiei curriculare a copiilor din învățământul secundar general în baza introducerii hardware și software educaționale în procesul de învățare – predare.

Impactul social. Din punct de vedere social, beneficiile țin de sporirea competențelor în TIC, dezvoltarea dexterității de căutare și aplicare a informației, fapt care determină creșterea productivității muncii, sporirea posibilităților de comunicare, de realizare a studiilor la distanță etc.” (Guvernul Republicii Moldova, *Ghid metodologic pentru analiza ex-ante a impactului politicilor publice*, Selecție de Propuneri de politici publice, vol. III, Propunere de politici publice

înaintată de Ministerul Educației privind computerizarea instituțiilor de învățământ secundar general, https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_ex-ante_vol_iii.pdf)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Este exemplul de mai sus o modalitate prin care o problemă de pe agenda publică se poate înscrie pe agenda formală sau instituțională?

Dacă propunerea de politică publică este acceptată de către decidenții politici, atunci măsurile pe care aceasta le prevede vor avea șansa să fie transpuse în plan concret. În exemplul invocat, școlile din învățământul secundar general vor beneficia de calculatoare și laptopuri, astfel încât elevii vor putea utiliza în cadrul lecțiilor desfășurate la clasă toate avantajele oferite de tehnologia informației. Care sunt etapele pe care o politică publică le parcurge de

la stadiul în care este doar o propunere la îndeplinirea propriu-zisă? Răspunsul face trimitere la un parcurs în care succesiunea etapelor are o desfășurare logică și necesară; ne referim la ciclul unei politici.

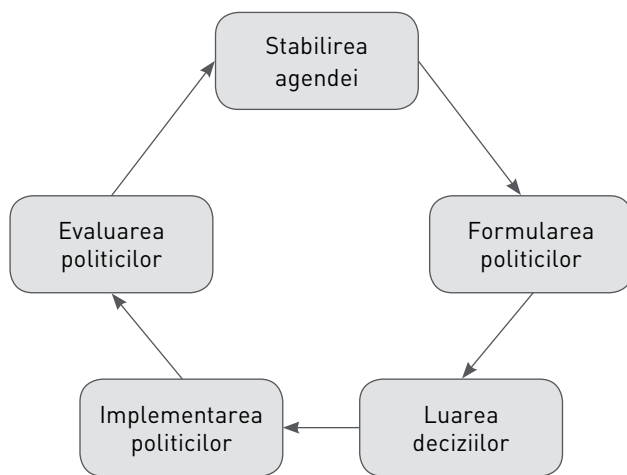
Acesta este un model, un design care funcționează ca un instrument, care îi ajută pe oameni să identifice și să evalueze eforturile decidenților în rezolvarea problemelor de interes public.

Pornind de la definirea problemei, mai precis de la necesitatea de a informatiza instituțiile de învățământ, se conturează trei variante de rezolvare a acesteia. O primă variantă este oferirea unui laptop pentru fiecare copil. A doua opțiune se referă la constituirea unor clase mobile (25 de laptopuri transportate cu un cărucior). A treia posibilitate: instituirea *claselor staționare* de computere în fiecare școală, adică utilizarea unei clase cu echipamente; aceasta devine laborator de informatică. Această ultimă variantă are avantajul că echipamentele sunt protejate, au un risc mai mic să fie deteriorate și, ca atare, a fost selectată drept varianta optimă pentru a fi aplicată.

Luarea deciziei favorabile presupune *alocarea de resurse* care sunt necesare pentru înfăptuirea politicii. Urmează implementarea, în exemplul dat, *achiziționarea de calculatoare* și dotarea corespunzătoare a școlilor vizate în proiect. Procesul poate fi *monitorizat* pe parcursul desfășurării pentru a fi verificată respectarea angajamentelor luate, a termenelor stabilite. În final, va avea loc o *evaluare a rezultatelor obținute*. Dacă acestea sunt în concordanță cu obiectivele propuse prin politica dată, atunci poate fi considerată o propunere de succes și ciclul ia sfârșit. Dacă rezultatele sunt altele decât cele dorite, se impun reajustări, reformulări decizionale.

Ciclul unei politici publice poate fi reprezentat astfel:

Analizat în detaliu, ciclul politicilor publice implică mai multe momente.

3.4.2. Implementarea politicilor

După ce decizia a fost adoptată privind o anumită politică publică, urmează procesul efectiv de punere în practică, de înfăptuire, de implementare a acesteia.

Pentru ca implementarea să fie una eficientă este necesar ca scopurile să fie clar precizate și adoptate, să existe resursele necesare. De asemenea, este importantă o comunicare eficientă între toți cei implicați în înfăptuirea politicii respective.

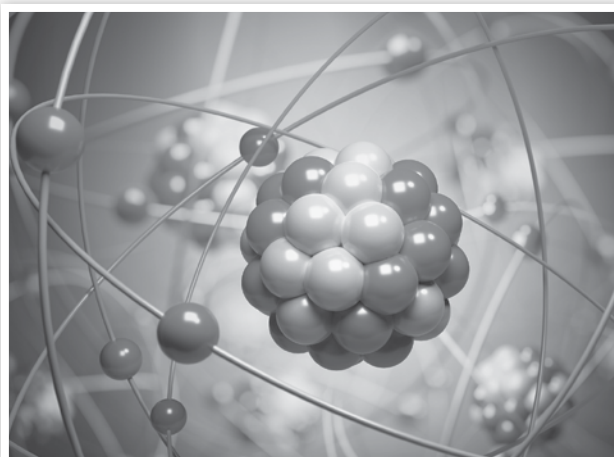
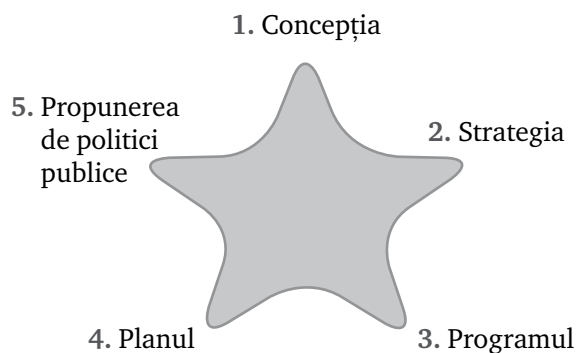
O politică publică poate fi înfăptuită pornind de la o decizie guvernamentală spre beneficiari (de sus în jos), sau de la actorii sociali implicați în oferirea de soluții unor probleme ale comunității spre decidenții politici (de jos în sus).

Stadiile ciclului politicilor:

- 1) A decide să decizi (identificarea problemelor sau stabilirea agendei)
- 2) A decide cum să decizi (sau filtrarea problemelor)
- 3) Definierea problemelor
- 4) Prognoza
- 5) Stabilirea de obiective și priorități
- 6) Analiza opțiunilor
- 7) Implementarea, monitorizarea și controlul politicilor
- 8) Evaluarea și revizuirea
- 9) Menținerea, succesiunea și încheierea politicilor.

(Hogwood, B.W., Gunn, L.A., 1984, *Policy Analysis for the Real World*, Oxford University Press, Oxford)

După forma pe care o iau, documentele de politici publice pot fi de cinci tipuri:

INFO+

De ce este implementarea așa de grea?

Pentru ca implementarea să fie una de succes trebuie îndeplinite simultan următoarele condiții:

1. Circumstanțele exterioare agenției responsabile cu implementarea unei politici să nu impună constrângeri paralizante.
2. Programele trebuie să dispună de timpul și resursele necesare.
3. Combinația necesară de resurse trebuie să fie disponibilă.
4. Politica ce urmează a fi implementată trebuie să se bazeze pe o teorie a cauzelor și a efectelor.
5. Relația dintre cauză și efect trebuie să fie directă, cu puține, sau chiar lipsită de legături intermediare.

6. Relațiile de dependență trebuie să fie minime.
7. Trebuie să existe o înțelegere și un acord asupra obiectivelor.
8. Sarcinile trebuie să fie definite în totalitate și încadrate corect în secvențe.
9. Trebuie să existe o coordonare și o comunicare perfectă.
10. Cei cu autoritate trebuie să solicite ascultare și să fie ascultați.

(Hogwood, B.W., Gunn, L.A., 1984, *Policy Analysis for the Real World*, Oxford University Press, Oxford)

▶ Aceste condiții sunt cu dificultate întrunite în realitate. Împreună cu colegul de bancă discutați asupra acestui aspect. Comentați împreună cu clasa opiniile voastre.

DICȚIONAR

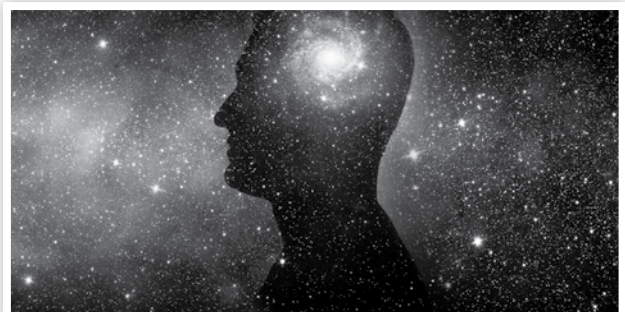
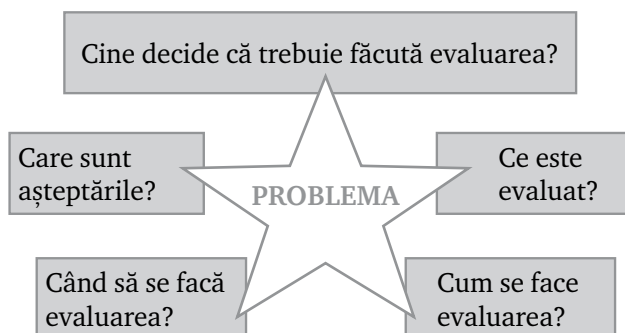
Ciclul politicilor publice – totalitatea etapelor pe care le parcurge politica publică, având ca rezultat final rezolvarea unei probleme de politici publice.

Documentul de politici publice – un instrument de reflectare a rezultatelor planificării politicilor publice.

3.4.3. Evaluarea politicilor

Evaluarea este un stadiu al procesului de înfăptuire a politicilor. Prin realizarea acesteia se formulează judecăți asupra modului cum s-a înfăptuit o politică publică, se fac aprecieri sau observații critice. Pentru a realiza o evaluare obiectivă sunt utilizate **criterii** care reflectă **valorile** de care se ține cont în analiza acelei politici.

Într-o evaluare trebuie să fie găsite răspunsurile la următoarele întrebări:

Criteriile de evaluare pot fi aplicate înainte de a începe aplicarea politicii (prospectiv, ex-ante), pe parcursul derulării politicii și după ce aceasta a fost încheiată (retrospectiv, ex-post).

Procesul de analiză și evaluare a politicilor publice include trei etape consecutive:

1. analiza ex-ante (AEA);
2. evaluarea intermediară (EI);
3. evaluarea ex-post (EEP).

1. **Analiza ex-ante** este prima formă de evaluare care apreciază impactul potențial al unei politici publice asupra beneficiarilor direcți și indirecti ai acesteia. În analiza ex-ante sunt examinate opțiuni alternative pentru soluționarea problemelor și atingerea obiectivelor stabilite, fiind vizat impactul fiscal, cel administrativ, impactul economic, precum și cel social și de mediu ale fiecărei opțiuni.
2. **Evaluarea intermediară** se desfășoară pe parcursul implementării politicilor publice, urmărindu-se eficiența și eficacitatea acestora.
Astfel este identificat nivelul la care sunt atinse obiectivele, care este performanța realizată prin derularea măsurilor de politică publică. Dacă aceasta nu corespunde obiectivelor asumate ale politicii publice, atunci se impune revizuirea ei.
3. **Evaluarea ex-post** este analiza rezultatelor reale ale politicii publice încheiate, stabilirea impactului pe care aceasta o are asupra comunității. La final, se vor formula concluzii, care vor putea constitui punctul de plecare al unui nou ciclu de politici.

Pentru ca o politică publică să fie de succes este necesar ca toate formele de evaluare să fie parcurse cu rezultate bune.

Exemple de criterii care pot fi utilizate în evaluarea politicilor publice:

CRITERIUL	ÎNTREBAREA
Eficacitatea	S-a obținut un rezultat valoros?
Eficiența	Cât de mare a fost efortul necesar pentru a obține acel rezultat?
Adecvarea	În ce măsură obținerea rezultatului rezolvă problema care a dus la formularea acelei politici publice?
Echitatea	Sunt costurile și beneficiile distribuite echitabil între diferite grupuri din societate?
Senzitivitatea	Satisfac rezultatele aplicării acelei politici nevoile, preferințele sau valorile diferitelor grupuri?
Corectitudinea	Sunt rezultatele dorite și valoroase?

(Dunn., W.N., 1981, *Public Policy Analysis: An Introduction*, Prentice Hall, Englewood Cliffs)

Încheierea politicilor este etapa finală, prin care se pune capăt derulării unei politici publice.

Tipuri de încheiere a politicilor:

- a) **Încheiere tip big-bang**, asemenea unei explozii, constând într-o decizie din partea autorităților. Ea are loc la un moment precis și oprește brusc derularea politicii.

De exemplu, închiderea bruscă a unei exploatare miniere ca urmare a schimbării opțiunilor politice privind utilizarea materiilor prime.

- b) **Încheierea de tip scâncet îndelungat** – sfârșitul politicii se face treptat prin declinul resurselor prin care era susținută politica. De exemplu, renunțarea la politicile de protecție a copiilor în centre mari și trecerea la ocrotirea în centre de tip familial se face gradual.

Încheierea unei politici poate fi doar un moment, după care să urmeze formularea altor politici.

DICȚIONAR

Evaluarea politicii publice – examinarea obiectivă și sistematică, făcută cu ajutorul metodelor de cercetare socială, a politicilor publice, în termenii obiectivelor propuse de acestea.

Monitorizarea politicii publice – activitatea de culegere a informației despre modul în care se realizează etapele-cheie ale politicii și identificarea problemelor legate de implementare care trebuie corectate pentru a atinge obiectivele formulate.

Problemă de politici publice – o situație socio-economică sau de altă natură care necesită intervenția administrației publice.

Proces decizional – procesul deliberativ desfășurat de autoritățile publice care conduce la identificarea unor decizii politice dintr-o serie de opțiuni existente. Procesul decizional este caracteristic întregului ciclu al politicii publice începând cu elaborarea și până la evaluarea impactului.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

1 Formați două grupe de lucru. Elevii din prima grupă se vor referi la primele trei etape, iar cei din a doua grupă la ultimele trei etape din următoarea enumerare a stadiilor ciclului politicilor: **1.** Inițierea politicii; **2.** Estimarea alternativelor; **3.** Selecția opțiunii; **4.** Implementarea politicii; **5.** Evaluarea politicii; **6.** Terminarea politicii. (Brewer, G.D., 1974, „The Policy Science Emerges: To Nurture and Structure a Discipline”, în *Policy Sciences*, 5)

Pornind de la exemplul de politică publică din domeniul educației privind reducerea abandonului școlar:

- a) descrieți fiecare dintre etape;
- b) precizați o dificultate posibilă în realizarea celor propuse;
- c) identificați o modalitate de soluționare a acesteia.

2 Atunci când urmărim să ducem la bun sfârșit o anumită activitate și întâmpinăm dificultăți pe care nu le-am anticipat, reflectăm la vorba populară: „Judecata de acasă nu se potrivește cu cea din târg”.

Discutați împreună cu colegul de bancă și decideți dacă judecata respectivă este aplicabilă doar pentru situații ale vieții private

sau dacă aceasta se poate aplica și pentru situațiile din viața publică. Comentați la nivelul clasei punctul vostru de vedere.

3 O politică prin care se urmărește schimbarea comportamentelor oamenilor (de exemplu, cele de tip xenofob, rasial, sexist etc.) este mai greu de implementat decât una prin care sunt urmărite rezultate punctuale (de exemplu, dotarea cu utilități apă-canal a unei comunități). Formați grupe de câte patru elevi și identificați trei dificultăți care apar în încercarea de a schimba mentalitatea oamenilor. Prezentați la nivelul clasei rezultatele obținute în grupele de lucru.

4 Organizați, la nivelul clasei, mai multe grupe de analiză pornind de la următoarea schemă:

OPINII → REACȚII → PROBLEMA

DEZBATERE → DECIZIE → IMPLEMENTARE

Fiecare grupă va identifica un exemplu concret de politică publică la care etapele menționate în schemă pot fi aplicate. La final, raportorul fiecărei grupe va prezenta clasei rezultatul studiului.

EVALUARE

1 Explicați în aproximativ zece rânduri expresia: „Harta nu este totuna cu teritoriul”. Cum se pot aplica învățămintele acesteia în cazul implementării politicilor publice?

2 Identificați o problemă de interes comun din școala voastră. Descrieți, pe scurt, etapele prin care aceasta poate fi rezolvată (aplicând informațiile asimilate prin parcurgerea lecției).

3 Pornind de la un exemplu concret din societatea contemporană, formulați un punct de vedere personal care să evidențieze importanța unei politici publice pentru dezvoltarea unei comunități.

4 Care este modul pe care îl considerați adecvat pentru încheierea unei politici? Formulați un argument în favoarea alegerii făcute.

3.5. OPORTUNITĂȚI DE PARTICIPARE PUBLICĂ/POLITICĂ

3.5.1. Rolul societății civile în influențarea politicilor publice

Analizați următorul text:

„Misiunea proiectului «Viitorul Memoriei» este de a face cunoscut publicului trecutul țărilor implicate și trecutul fiecărui oraș, reactivând memorii prin intermediul artei contemporane și media, legând trecutul de prezent, documentând mărturiile ultimelor supraviețuitoare și ultimilor supraviețuitori, personalizând istoria prin istorii orale, micro-narațiuni și autobiografii, creând legături între oameni și deschizând spațiile publice spre dezbateri și înțelegere reciprocă. Proiectul «Viitorul Memoriei» funcționează, de asemenea, ca model pentru dezvoltarea unei conștiințe mai profunde prin acțiune, iar instituțiile și organizațiile partenere locale își asumă responsabilitatea de a lucra cu trecutul orașului lor, opunându-se astfel creșterii naționalismului, antisemitismului și urii interetnice, și conectându-se, în același timp, între ele prin preocupări comune.

În acest sens, lansăm un *open call* tuturor artiștilor și cercetătorilor din Republica Moldova care doresc

să se alăture demersului nostru de a lucra cu istoria recentă a orașului Chișinău – cu accent pe locurile părăsite și poveștile uitate sau ascunse, cu scopul de a re-activa memoria colectivă față de aceste evenimente istorice și față de o serie de biografii pierdute”. (*Viitorul Memoriei – apel de participare*, <http://www.civic.md/cauze-sociale/38055-viitorul-memoriei-apel-de-participare-data-limita-16-iulie-2017.html>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Cum poate fi realizat un astfel de proiect? De ce credeți că inițiatorii au ales orașul Chișinău? Ce alte orașe ar fi potrivite dacă proiectul s-ar extinde?

Într-o societate democratică, cetățenii beneficiază de un cadru legislativ care le permite să se asocieze în diferite organizații comunitare, filantropice; fundații

culturale, religioase, economice; asociații profesionale etc., prin care să promoveze soluții la problemele pe care le întâmpină în viața de zi cu zi.

La rândul lor, cetățenii dau dovadă de activism civic, participând din proprie inițiativă la activități de voluntariat, de sprijin al celor care se confruntă cu diferite dificultăți, sunt într-o situație de nevoie, pe care nu o pot satisface singuri, dau dovadă de solidaritate socială. Mai mult, prin activitatea lor aceste organizații urmăresc să influențeze decidenții politici privind înscrierea temelor lor de interes pe agenda publică, tocmai pentru a li se găsi soluții optime. Tendința implicită este ca exercitarea puterii guvernamentale să fie moderată, echilibrată prin acțiunile societății civile. Important este ca democrația

participativă să nu rămână doar un ideal, ci să devină o realitate socială nemijlocită. Numitorul comun al statului de drept și al societății civile îl reprezintă respectarea drepturilor omului.

În cadrul unei societăți, acționează diferite organizații non-guvernamentale. Indiferent de obiectul lor de activitate, aceste organizații au mai multe caracteristici comune:

1. forma lor de proprietate este privată;
2. urmăresc prin activitatea desfășurată promovarea unor interese publice, comune;
3. pot genera profit, dar nu îl distribuie spre cei care conduc sau administrează organizația, ci îl reinvestesc în proiecte prin care susțin cauze sociale;
4. sunt organizații autonome, independente de instituțiile publice;
5. implică participarea voluntară a unor persoane.

Organizațiile civice facilitează dezvoltarea economică, oferind servicii alternative celor furnizate în

mod tradițional de către stat (de exemplu, servicii de protecție a copilului), sprijinind totodată creșterea performanțelor organizațiilor publice.

Prin participarea în astfel de organizații, oamenii își satisfac nevoia asociativă, găsesc motivații pentru dezvoltarea profesională și personală. Organizațiile non-guvernamentale pot fi considerate un mediu optim de învățare, de formare, un cadru adecvat pentru schimbul de experiență între oameni.

INFO+

Strategia de Dezvoltare a Societății Civile din Republica Moldova și Planul de acțiuni (2017–2020)

„Societatea civilă este cea parte a societății care include toate tipurile de relații neguvernamentale. Dezvoltarea societății civile are o importanță majoră pentru valorile fundamentale, democratice și pluraliste ale oricărei țări, dar și pentru încurajarea implicării sociale a cetățenilor în procesele de dezvoltare. Dezvoltarea sectorului asociativ în Republica Moldova reafirmă drepturile constituționale ale cetățenilor, inclusiv dreptul la liberă asociere, libertatea întrunirilor și libertatea de exprimare. Prin activitățile lor, cetățenii contribuie la o dezvoltare cuprinzătoare, la îmbunătățirea standardelor de trai și a calității vieții.

Strategia urmărește implementarea a trei obiective generale:

1. consolidarea cadrului de participare a societății civile la elaborarea și monitorizarea implementării politicilor publice;
2. promovarea și consolidarea durabilității financiare a societății civile;
3. dezvoltarea spiritului civic activ și a voluntariatului.

Ca urmare a realizării Strategiei, sunt precizate următoarele rezultate:

1. edificarea unui sistem eficient de participare a Organizației Societății Civile (OSC) la procesul decizional;
2. instituirea mecanismelor adecvate pentru asigurarea viabilității financiare a OSC;
3. înregistrarea unei creșteri semnificative a participării cetățenilor în activitățile de voluntariat și în procesele de dezvoltare a țării.” (<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=Vrb0G5tdGS8%3D&tabid=89&language=ro-RO>)

» Propuneți colegilor o temă de reflecție privind rolul organizațiilor neguvernamentale într-o societate democratică.

3.5.2. Activități de *advocacy*

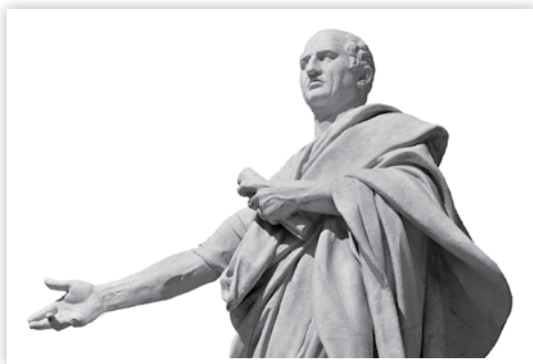
Termenul de *advocacy* provine din limba latină – *advocare* –, cu sensul de „a cere ajutor”.

Pentru a influența decidenții politici să adopte pe agenda formală o anumită problemă și să îi găsească modalități de soluționare, se constituie anumite grupuri care dezvoltă strategii de acțiune pe termen mediu sau lung, strategii de *advocacy*. Astfel de strategii implică desfășurarea unor activități menite să determine inițierea sau schimbarea unor aspecte privind politicile publice.

ȘTIAȚI CĂ...?

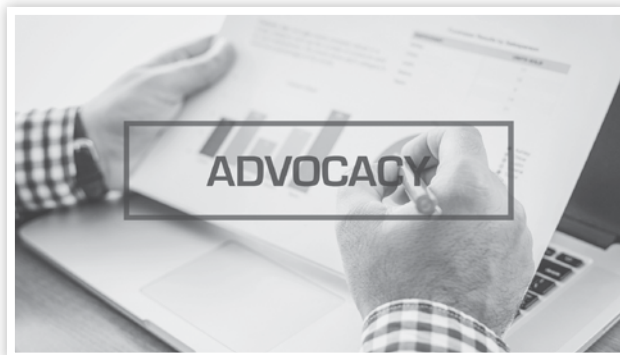
- Un exemplu semnificativ de *advocacy* îl constituie activitatea lui Cicero – unul dintre marii oratori ai Antichității.

Marcus Tullius Cicero (106–43 î.Hr.) a fost un filosof, orator, jurist, politician și consul roman. Printre altele, a scris *Despre stat*, *Despre legi*, *Despre orator*.

Grupurile constituite pentru a exercita presiuni asupra guvernului cu privire la anumite probleme de interes particular sunt grupurile de presiune sau de lobby. Acestea pot fi: asociații, organizații, sindicate etc.

Acțiunile de *advocacy* sunt diferite față de cele de *lobby*. Termenul lobby, în traducere hol, anticameră, este asociat cu experiența membrilor Congresului American, ai cărui membri erau abordați pe coridoarele clădirii de reprezentanții diverselor grupuri de interese, care le propuneau spre soluționare problemele lor. Activitatea de *lobby* este desfășurată de profesioniști care urmăresc influențarea directă a decidenților politici.

Diferențe între o strategie de *advocacy* și una de *lobby*

<i>Advocacy</i>	<i>Lobby</i>
Activități difuze de sensibilizare, educare a publicului privind o anumită temă, problematică	Determinarea focalizată, efectivă a factorilor decidenți de a schimba ceva privind o anumită problemă socială
Sprijină un punct de vedere general, un principiu	Sprijină un punct de vedere în mod punctual, particular
Dezvoltă strategii de acțiune pe termen mediu și lung	Identifică strategii de presiune asupra guvernanților pe termen scurt

3.5.3. Democrația participativă

Orice societate își dorește să trăiască într-o democrație puternică pentru ca membrilor ei să le fie nu doar respectate drepturile omului, ci să fie întrunite premisele ca nivelul lor de trai să devină cât mai dezvoltat. Dar pentru ca acest fapt să fie nu doar unul dezirabil, ci și unul în mod real posibil, este necesar ca cetățenii să fie interesați de bunul mers al lucrurilor în societate, să se implice în rezolvarea problemelor de interes public, în promovarea unor proiecte de dezvoltare pentru comunitate. Pentru aceasta este necesar ca oamenii să dea dovadă de anumite competențe de ordin social, de competențe civice. Acestea vizează atât raportarea critică la fapte, evenimente, idei, procese din viața personală și a diferitelor grupuri și comunități, cât și participarea responsabilă la luarea deciziilor și cooperarea pentru realizarea unor activități comune.

Manifestarea unui comportament social activ și responsabil, adecvat unei lumi în schimbare implică atât faptul de a merge cu seriozitate la vot, ori de câte ori este cazul, de a respecta normele dezirabile social, cât și pe acela de a-ți plăti impozitele, de a te implica ori de câte ori este cazul prin activități de voluntariat în rezolvarea problemelor comunității.

INFO+

Contractul de voluntariat

„Contractul de voluntariat se încheie pe o perioadă de timp determinată sau nedeterminată.

În cazul în care voluntarul este implicat în activități de voluntariat mai mult de 20 de ore lunar, instituția gazdă este obligată să încheie cu acesta un contract de voluntariat.

În cazul voluntarilor care au depășit vârsta de 14 ani, dar nu au atins vârsta de 16 ani este necesar acordul scris al reprezentantului legal al voluntarului.

Contractul de voluntariat se încheie în termen de 5 zile lucrătoare după efectuarea primelor 20 de ore de voluntariat, considerate ca perioadă de probă. După încheierea contractului, instituția gazdă va emite un ordin/decizie/dispoziție/hotărâre prin care persoana va fi acceptată ca voluntar și care confirmă prin semnătura voluntarului că acestuia i s-a prezentat regulamentul intern

O competență importantă în societatea contemporană, considerată o societate informațională a cunoașterii, vizează abilitățile de comunicare indirectă, prin intermediul tehnologiei informației, precum și abilități de comunicare directă, verbală, la care se adaugă, desigur, și comunicarea non-verbală. În cadrul grupurilor, este de dorit ca membrii acestora să poată comunica asertiv, să dispună de o bună capacitate de influențare a celorlalți.

Democrația participativă valorizează egalitatea socială în participarea cetățenilor la luarea deciziilor care îi afectează în mod direct.

cu privire la implicarea voluntarilor, și i s-au adus la cunoștință drepturile și obligațiile acestuia prevăzute de Legea voluntariatului.” (Hotărârea Guvernului nr. 158, din 12 martie 2012, cu privire la implementarea Legii voluntariatului nr. 121, din 18 iunie 2010)

ȘTIATI CĂ...?

Cum te-a influențat voluntariatul?

Olga Cortac: „Voluntariatul a devenit parte din tot ce trăiesc. Am învățat că nu trebuie să aștepti nimic, în schimb, atunci când faci ceva, trebuie să dai tot ce poți mai bun din tine și să depui suflet în tot ce faci, iar recompensa nu va întârzia să apară. Vorbesc nu de o recompensă materială, ci despre acea dezvoltare care te crește ca om, ca personalitate, iar ulterior te face și un specialist bun, care te marchează în orice proiect sau activitate. Voluntariatul m-a influențat prin timp și oameni. Prin timp – pentru că nu m-a lăsat să pierd clipe din viața mea nevalorificate, pornind de la premisa că timpul rămâne cea mai prețioasă resursă de care dispunem. Prin oameni – pentru că proiectele în care m-am implicat mi-au oferit oportunitatea de a întâlni foarte mulți oameni din întreaga lume, iar pentru mine oamenii sunt cel mai de preț cadou pe care mi l-a oferit viața. Alături de oameni, creștem și învățăm. Împreună suntem și facem ceva.”

Olga Cortac face parte din Asociația de Voluntariat Internațional din Moldova, motivează și ajută tinerii să facă voluntariat la nivel național și internațional. (<http://diez.md/2016/11/16/olga-cortac-tanara-care-nu-si-poate-imagina-viata-fara-activitati-de-voluntariat>)

- ▶▶ Formulați un punct de vedere personal referitor la o experiență desprinsă dintr-o activitate de voluntariat.

Una dintre trebuințele specific umane este aceea de asociere, și anume nevoia de a coopera cu alți oameni în cadrul diferitelor grupuri, pentru a face posibilă o viață mai bună.

Societatea civilă, indiferent de forma în care aleg să se organizeze cetățenii – asociații, fundații, sindicate, organizații non-guvernamentale etc. –, joacă un rol important într-o democrație autentică. Scopul urmărit este acela de influențare a factorilor de decizie din structurile de putere ale statului de drept, astfel încât să fie promovate interesele cetățenilor pe agenda publică, pentru găsirea unor soluții de îndeplinire a scopurilor acestora într-un mod cât mai adecvat. Politicile publice, care ajung astfel să fie proiectate și realizate ca atare, sunt rezultatul negocierilor dintre aceste forme asociative ale cetățenilor și instituțiile guvernamentale.

Societatea civilă, alături de existența mai multor partide, care intră în competiție pentru a prelua și a exercita puterea politică, constituie repere semnificative pe care se întemeiază democrația.

Ideea-cheie pe care o vizează, în mod specific, prin acțiunile sale societatea civilă, este respectarea drepturilor omului.

APLICAȚII, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE, PROIECTE

- 1 Completați pe caiet, lucrând în perechi, un tabel asemănător celui de mai jos cu privire la problematica democrației participative.

Ce știi?	Ce vreau să știu?	Ce am învățat?
Democrația participativă înseamnă implicarea activă a cetățenilor la viața democratică a comunităților în care trăiesc prin înțelegere și negociere în procesul decizional.	Cum își pot face auzită vocea tinerii la nivel local, național sau chiar internațional?	O atitudine apatică, non-participativă a cetățenilor nu este utilă pentru dezvoltarea socială.

- a) După completarea tabelului discutați cu colegii dacă sunt lucruri pe care ați fi vrut să le știți, nu le-ați aflat și la ce informații ați putea apela pentru a le afla.
- b) Schimbați opinii referitoare la ceea ce ați aflat. Solicitați și punctul de vedere al profesorului.

- 2 Originea termenului *advocacy* poate fi identificată în Antichitate, când, pentru a veni în ajutorul cauzei cuiva, era cerut sprijinul unui orator. Organizați în perechi, comentați la alegere unul dintre următoarele citate:

- a) „De ce să compătimesți, în loc să ajuți, dacă poți?”

- b) „Caracterul fără inteligență face mult, inteligența fără caracter nu face nimic!”
- c) „Unui orator, însă, trebuie să-i pretindem ascuțirea de minte a logicianului, cugetarea filosofului, exprimarea aproape a poetului, memoria jurisconsultului, vocea tragedianului și, așa zice, gesturile unui actor celebru.” (Cicero, *De oratore*)

- 3 Pornind de la studiul asupra anecdotei *Sabia lui Damocles* (<https://www.descopera.ro/mari-intrebari/15101308-de-unde-vine-expresia-sabia-lui-damocles>), pe care o povestește Cicero în *Disputele lui Tusculan*, încercați să descrieți anecdota și să găsiți ilustrații potrivite pentru aceasta. Se știe că anecdota a fost interpretată ca o învățătură despre responsabilitate. Damocles era un slujitor la curtea lui Dionisos al II-a al Siracuzei, în Italia, în secolul IV î.Hr.

- 4 Formați trei echipe de lucru. Fiecare echipă se va documenta cu privire la în ce constă (cum se manifestă, care sunt avantajele și dezavantajele) o comunicare: pasivă, asertivă, agresivă. Doi membri desemnați ai fiecărei echipe vor exemplifica tipul respectiv de comunicare printr-un joc de rol în fața clasei. Propuneți împreună, la nivelul clasei, trei concluzii comune cu privire la utilitatea comunicării asertive în cadrul grupurilor sociale.

EVALUARE

- 1 Ilustrați cu ajutorul a trei exemple diferența dintre *advocacy* și *lobby*.
- 2 Identificați un domeniu în care rolul organizațiilor non-guvernamentale este vizibil și semnificativ pentru comunitate. Argumentați alegerea făcută.
- 3 Formulați un punct de vedere personal privind rolul voluntariatului în societatea contemporană.

- 4 Formulați un argument în favoarea ideii: „Omul este din natură o ființă socială” (Aristotel).

- 5 Argumentați în favoarea uneia dintre afirmațiile:

- a) *Advocacy*: nu implică în mod necesar activități de *lobby*;
- b) *Lobby*: presupune întotdeauna activități de *advocacy*.

EVALUARE FINALĂ UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3

- 1 Ilustrați, printr-un exemplu concret, un *bun public*. Care sunt caracteristicile acestuia?
- 2 Elaborați un argument pro și un argument contra ideii conform căreia o problemă nu trebuie considerată încheiată definitiv; aceasta se poate oricând redefini în concordanță cu schimbările care au loc în societate.
- 3 Formulați un argument în favoarea faptului că, prin implicarea lor în rezolvarea unor probleme de interes comun, organizațiile non-guvernamentale contribuie la consolidarea democrației.
- 4 Știm că deciziile pot fi de mai multe feluri. În unele situații putem să prevedem cum se vor desfășura lucrurile, astfel încât să proiectăm ceea ce urmează să facem. Identificați trei avantaje ale unei decizii planificate.
- 5 Pentru a parcurge integral ciclul unei politici publice, este necesar ca, în final, să fie realizată etapa de evaluare și, dacă este cazul, cea de revizuire a acesteia. Analizați, pe scurt, rolul evaluării în ansamblu a ciclului unei politici publice.
- 6 Pentru a-și urmări realizarea intereselor, oamenii se reunesc în diferite forme asociative. Scrieți un text de zece rânduri, cu tema „Rolul societății civile într-o democrație participativă”.
- 7 Consultați diferite surse de informare și realizați un *portofoliu* care să conțină exemple de politici publice adoptate în comunitatea unde trăiți.

« ÎNVĂȚAREA BAZATĂ PE PROIECT: PROPUNERE DE POLITICĂ PUBLICĂ

Prin parcurgerea acestei unități de învățare vă veți dezvolta următoarele competențe:

- » Identificarea caracteristicilor societății civile în cadrul unei societăți democratice.
- » Deducerea avantajelor transparenței deciziilor de interes public pentru cetățean.
- » Analiza critică a valorilor, a comportamentelor și a modului de viață necesar asigurării unui viitor durabil.
- » Manifestarea interesului față de activitatea instituțiilor statului.
- » Susținerea inițiativelor de promovare a drepturilor omului.
- » Colaborarea cu factorii decizionali cu referire la cauzele de interes public.
- » Implicarea în îmbunătățirea procesului de elaborare și de implementare a politicilor publice locale.

4.1. Învățarea prin proiecte de politici publice

4.2. Petiția

4.3. Planul de *advocacy*

4.4. Organizare de evenimente

4.1. ÎNVĂȚAREA PRIN PROIECTE DE POLITICI PUBLICE

„O echipă formată din muzeografi a fost prezentă, la Chișinău, pentru a susține o serie de activități în cadrul celei de-a doua ediții a Proiectului educațional «Muzee și Școli». Activitățile s-au adresat elevilor care au primit informații despre noile descoperiri arheologice și despre activitățile desfășurate de restauratori în cadrul laboratorului muzeal. Prin activitățile practice, elevii au intrat în rolul restauratorilor, au vizualizat două filme documentare și au urmărit drumul parcurs de un obiect arheologic din momentul descoperirii lui până la stadiul de exponat de muzeu.” (<https://ziarulceahlaul.ro/in-cadrul-proiectului-muzee-si-scoli-elevii-din-republica-moldova-au-fost-initiati-in-tainele-restaurarii/>)

REFLECTĂM, COMENTĂM, ARGUMENTĂM

Care sunt avantajele elevilor de pe urma derulării de proiecte? Care sunt beneficiile comunităților din derularea proiectelor cu elevii?

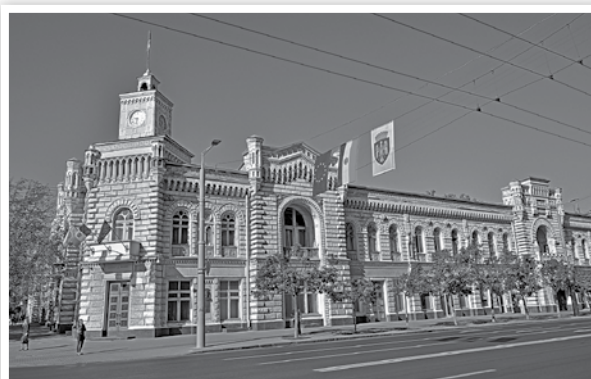

DICȚIONAR

„**Administrație publică locală – APL** – totalitatea autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale.

APL cuprinde:

- *autorități ale administrației publice locale de nivelul întâi* – autorități publice, luate în ansamblu, care sunt constituite și activează pe teritoriul satului (comunei), orașului (municipiului) pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor colectivităților locale;
- *autorități ale administrației publice locale de nivelul al doilea* – autorități publice, luate în ansamblu, care sunt constituite și activează pe teritoriul raionului, municipiului Chișinău, municipiului Bălți, unității teritoriale autonome cu statut juridic special pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor populației unității administrativ-teritoriale respective.” (Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova)

» Un prim pas vizează identificarea problemelor de interes public cu care se confruntă comunitatea din care faceți parte.

Vă puteți gândi la o politică publică ce vizează comunitatea locală sau școala voastră. Poate deja resimțiți efectele unei asemenea politici sau poate mai aveți nevoie de documentare pentru a identifica problema. Ați putea accesa paginile web ale primăriei, ale Ministerului Educației sau ale școlii, pentru a studia ultimele hotărâri adoptate sau aflate în dezbatere publică care v-ar putea afecta.

Să presupunem, de exemplu, că faceți parte din Consiliul Elevilor și doriți să identificați problemele cu care se confruntă colegii voștri. Cum veți proceda? Vă prezentăm mai jos câteva sugestii:

- discuții cu colegii;
- inițierea unui chestionar on-line pe care să-l completeze toți elevii școlii;
- valorificarea cunoștințelor IT și realizarea unei hărți on-line a problemelor din comunitatea voastră școlară.

Similar, puteți proceda și în cazul comunității din care faceți parte: discutați cu vecinii sau vă documentați din presă sau realizați o hartă virtuală a localității voastre și rugați colegii să marcheze pe hartă zona în care locuiesc, apoi fiecare postează probleme identificate.

Să presupunem că ați identificat mai multe probleme. Sigur nu veți reuși să le abordați pe toate sau nu în același timp.

» Va trebui să selectați o problemă asupra căreia vă veți concentra atenția. Tabelul de mai jos va fi util în evaluarea problemelor identificate.

Problema identificată	Beneficii	Costuri
Ce problemă de interes public doriți să schimbați? Scrieți toate problemele identificate de voi.	Identificați, pentru fiecare problemă care vizează o politică publică, posibile beneficii și pe beneficiarii acestora. Încercați să vă detașați de propria persoană și să vă gândiți la cât mai mulți beneficiari potențiali în cazul aplicării politicii publice respective. Eventual, discutați cu mai multe persoane și rugați-le să vă spună cum este influențată în bine viața lor ca urmare a politicii publice respective.	Identificați, pentru fiecare problemă care vizează o politică publică, posibile costuri sau efecte negative pe care aplicarea politicii respective le-ar avea asupra voastră și a celorlalți. Eventual, discutați cu mai multe persoane și rugați-le să vă spună cum este influențată în rău viața lor ca urmare a politicii publice respective.

Ca urmare a evaluării problemelor:

1. Comparați beneficiile și costurile identificate pentru fiecare problemă și alegeți cea mai problemă a cărei soluționare ar prezenta cele mai multe beneficii atât pentru voi, cât și pentru ceilalți membri ai comunității.
2. Prezentați colegilor problema aleasă și argumentele care susțin decizia.
3. Ascultați cu atenție propunerile celorlalți colegi și exprimați-vă opinia argumentată în legătură cu problemele selectate.
4. Creați o hartă on-line a problemelor selectate și rugați fiecare coleg să voteze pentru problema a cărei soluționare ar genera cele mai multe beneficii pentru comunitate.
5. Problema care va primi cele mai multe voturi va reprezenta obiectivul proiectului de politică publică.

Selectarea unei probleme de interes public reprezintă un pas important în realizarea unui proiect de politică publică. Pentru a acționa eficient este important să știm cât mai multe lucruri despre deciziile și acțiunea autorităților în legătură cu problema identificată.

» Documentarea este o etapă importantă, pentru că ne ajută să cunoaștem mai bine datele problemei, legislația în baza căreia vom desfășura demersul rezolutiv și să identificăm modalități eficiente de acțiune. Cercetarea și colectarea de date cu referire la politicile publice existente și atribuțiile APL este facilitată de existența a două legi adoptate de Parlamentul Republicii Moldova, respectiv:

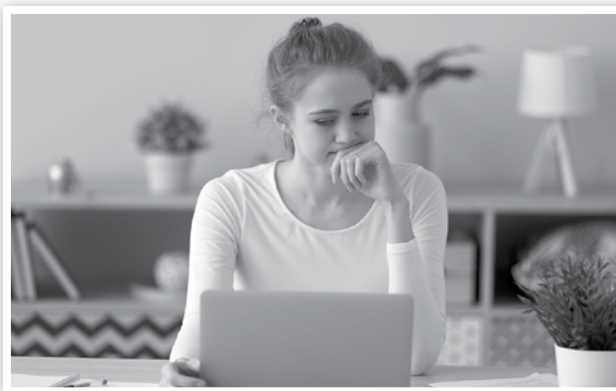
- Legea nr. 139 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional;
- Legea nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație.

» Studiați-le cu atenție! Aceste legi dau posibilitatea cetățenilor să obțină informații în legătură cu intențiile de legiferare ale autorităților (proiecte în dezbatere publică), precum și cu deciziile adoptate și modul de implementare a acestora.

» După ce ați obținut informațiile necesare, decideți asupra tipului de proiect care v-ar putea fi util în soluționare acesteia. Ați putea opta pentru o petiție, o scrisoare publică sau chiar un plan de *advocacy*. Pe parcursul lecțiilor următoare, veți avea posibilitatea de a elabora asemenea proiecte.

» Experiența dobândită pe parcursul realizării proiectului v-ar putea fi utilă și în alte situații sau ar putea fi folositoare și altor colegi care doresc să se implice. Poate vă gândiți la realizarea unui *portofoliu on-line* (il puteți posta pe pagina voastră de socializare sau puteți crea o pagină web specială), prin intermediul căruia să vă faceți cunoscută experiența.

» Reflecția asupra a ceea ce ați realizat este necesară pentru că vă permite să identificați ce a funcționat și ce nu, care a fost cel mai dificil moment, ce v-a plăcut, ce nu v-a plăcut, cum ați proceda dacă ați relua procesul.

APLICAȚIE

Accesați paginile web ale unei autorități publice (consiliu local, primărie, președintele raionului, școală etc.) și identificați două proiecte aflate în dezbatere publică. Utilizând analiza SWOT analizați punctele tari, punctele slabe, amenințările și oportunitățile propunerii de politică publică identificată și prezentați concluziile voastre colegilor.

4.2. PETIȚIA

Pe parcursul lecțiilor ați avut posibilitatea să studiați ciclul unei politici publice și să identificați disfuncționalități în realizarea acestor politici la nivelul atât al comunității locale, cât și al școlii voastre. Printre modalitățile prin care puteți interveni și vă puteți face cunoscută opinia se numără *petiția*. Să analizăm situația de mai jos:

Tema: „Salvați Biblioteca din parc”

În urmă cu câteva zile, pe pagina web a Consiliului Elevilor din localitatea noastră a apărut următorul mesaj:

„Citiți cu mare atenție știrea publicată în ziarul local! Toți vom fi afectați!

«Consiliul local a adoptat Hotărârea de Consiliu nr. 360 din 30 martie, prin care s-a schimbat destinația clădirii din parcul orașului din bibliotecă publică în depozit pentru administrația spațiilor verzi, începând cu data de 1 ianuarie.»

Solicităm sprijin pentru identificarea posibilităților noastre de acțiune în vederea demarării demersurilor necesare pentru anularea Hotărârii Consiliului local și menținerea actualei destinații, cea de bibliotecă publică în aer liber. Așteptăm opiniile voastre, pe pagina noastră web, până la data de 15 aprilie”.

Mai mulți elevi din școala noastră au decis să se implice. Alexandru, specialist în IT, a creat un grup de discuții pe Google+, iar Maria s-a oferit să ordoneze ideile de posibilă implicare și să modereze discuțiile. Au urmat câteva zile în care elevii s-au documentat: au fost valorificate cunoștințele dobândite la școală, la *Educație pentru societate*, în special cele referitoare la posibilitatea cetățenilor de a influența politicile publice, au discutat cu părinții, profesorii, colegii din alte școli.

INFO+

- „(1) Prin petiție, în sensul prezentei legi, se înțelege orice cerere, reclamație, propunere, sesizare, adresată organelor de resort, inclusiv cererea prealabilă prin care se contestă un act administrativ sau nesoluționarea în termenul stabilit de lege a unei cereri.
- (2) Cererea prealabilă se adresează organului emitent. În cazul în care acesta are un organ ierarhic superior, cererea prealabilă poate fi adresată, la alegerea petiționarului, a organului emitent sau a organului ierarhic superior.
- (3) Petiționarul, care nu este satisfăcut de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit un răspuns în termenul stabilit de lege, este în drept să sesizeze instanța de contencios administrativ competentă.

Art. 5

- (1) Petiția se depune în scris sau în formă electronică în limba de stat sau într-o altă limbă în conformitate cu Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.
- (2) Petiția în formă electronică trebuie să corespundă cerințelor față de documentul electronic, inclusiv aplicarea semnăturii digitale, în conformitate cu legislația în vigoare.”

(Legea nr. 190 din 19 iulie 1994, cu privire la petiționare)

Pe grupul de discuții s-au conturat, treptat, mai multe posibilități de acțiune: scrisoare publică adresată primăriei și publicată în ziarul local, dezbateri publice la care să fie invitat primarul din localitate, solicitare de audiență la primărie pentru prezentarea opiniei elevilor, strângere de semnături pentru o petiție publică etc. Maria a reușit să ordoneze toate propunerile de pe grupul de discuții și, cu sprijinul lui Alexandru, a postat propunerile pe pagina web a Consiliului Elevilor din localitate.

Multe alte propuneri au fost făcute de elevii din alte școli. Pe pagina web a consiliului au fost postate toate propunerile și elevii au fost invitați să voteze pentru cea mai eficientă posibilitate de implicare în

soluționarea problemei. Majoritatea elevilor a votat pentru inițierea unei petiții prin care propunerea lor să poată fi cunoscută de cât mai mulți membri ai comunității și, în același timp, să primească, prin semnătură, susținerea orașului în favoarea păstrării destinației inițiale, de bibliotecă publică.

Iată conținutul petiției:

Consiliul Elevilor din localitatea... solicită Primăriei orașului:

1. anularea Hotărârii nr. 360 din 30 martie, adoptată de Consiliul local, prin care clădirea din parcul orașului, situată în sectorul C, intrarea Teilor a fost repartizată Administrației spațiilor verzi;
2. adoptarea unei hotărâri de consiliu prin care respectiva clădire să păstreze actuala destinație publică, aceea de bibliotecă;
3. adoptarea unei hotărâri de modificare a bugetului comunității prin care să se asigure finanțarea reparațiilor, dar și a cheltuielilor de funcționare a bibliotecii publice.

Petiția a fost semnată de foarte mulți cetățeni și a fost prezentată în format scris Primăriei, care a decis organizarea unei dezbateri publice pe această temă. În final, propunerea de modificare a hotărârii și adoptarea unei noi hotărâri a fost acceptată. Astăzi, toți locuitorii beneficiază de o bibliotecă în mijlocul naturii.

INFO+

Dreptul la petiționare este reglementat de articolele 52 și 53 din Constituția Republicii Moldova:

„Articolul 52 – Dreptul de petiționare

- (1) Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.
- (2) Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivului pe care le reprezintă.”

TEME DE REFLECȚIE

- » „Niciodată să nu vă îndoșiți de faptul că un grup mic de cetățeni în cunoștință de cauză și devotați pot schimba lumea; de fapt, numai ei o pot schimba.” (Margaret Mead)

APLICAȚIE

1. Gândiți-vă la trei probleme din comunitatea locală sau din școala voastră care afectează bunul mers al lucrurilor și pe care le-ați schimba/anula/îmbunătăți/implementa. Analizați fiecare problemă în termeni de beneficii și costuri, sau de avantaje și dezavantaje (puteți utiliza tabelul de evaluare a beneficiilor și costurilor prezentat în lecția anterioară) și apoi decideți care dintre acestea prezintă cel mai mare interes și în soluționarea căreia ați dori să vă implicați. Vă puteți sfătui cu colegii, prietenii și membrii familiei.

▶▶ Comparați beneficiile și costurile și alegeți acea problemă a cărei soluționare ar prezenta cele mai multe beneficii atât pentru voi, cât și pentru ceilalți membri ai comunității.

2. Odată identificată problema care vă preocupă cel mai mult, redactați o petiție prin care să susțineți schimbarea de politică publică. Puteți opta pentru forma scrisă, la fel ca în exemplul de mai sus, sau puteți opta pentru o petiție on-line. Formatul de mai jos vă poate fi util în acest caz:

Titlul petiției (Alegeți un titlu cât mai sugestiv care să atragă atenția asupra problemei.)

Conținutul petiției (Acesta este elementul principal; din conținut trebuie să reiasă cu claritate care este problema de politică publică identificată, cine sunt membrii comunității care ar fi beneficiarii direcți ai schimbării și în ce constau beneficiile pentru comunitate. Este foarte important să expuneți cu claritate motivele schimbării propuse; cu cât veți fi mai convingători, cu atât vor fi mai mulți membri ai comunității care vă vor susține prin semnătura lor.)

Numele autorului petiției: (Scrieți numele, prenumele și, eventual, calitatea pe care o dețineți și care poate conferi legitimitate acțiunii voastre.)

E-mail autor: (Este important mai ales în situația în care cei care citesc petiția doresc să comunice cu voi pentru clarificări sau informații suplimentare.)

Destinația petiției: (Precizați cui îi este destinată petiția, completați adresa electronică la care veți expedia petiția. Documentați-vă asupra elementelor specifice autorității publice respective cu privire la primirea și soluționarea petițiilor. În unele situații,

autoritățile publice au propriul format on-line pentru completarea petițiilor.)

Informații dorite, de regulă, de la semnatarii petiției: nume, adresă, e-mail, comentarii, vârstă, sex, oraș, țară etc. (Veți găsi toate aceste informații solicitate de autorități pe paginile web ale instituțiilor respective și reprezintă, în multe cazuri, condiții pentru acceptarea petiției.)

Reflectați:

▶▶ *asupra procesului de identificare a unei probleme care vizează o politică publică:* Care a fost cel mai dificil moment pentru voi? Ce v-a plăcut? Ce nu v-a plăcut pe parcursul procesului? Dacă ați relua procesul, cum ați proceda? Există și alte probleme la care vă gândiți?

▶▶ *asupra redactării petiției:* Care a fost cel mai dificil moment? Ce ați schimba în conținutul petiției? Ce ați adăuga? Ce vi se pare inutil?

▶▶ *asupra șanselor de reușită a demersului vostru:* Care sunt șansele să reușiți? Ce veți face dacă nu veți avea suficienți susținători? Dar dacă petiția va fi respinsă de autoritatea publică căreia îi este destinată?

▶▶ *asupra petiției ca instrument de implicare a cetățenilor în soluționarea de probleme de interes public:* Care sunt principalele beneficii ale petiției? Care sunt principalele costuri? Ce a funcționat foarte bine? Ce nu a funcționat? Ce cunoștințe și deprinderi ați dobândit/consolidat? Ați putea folosi aceste competențe și în alte domenii? Cum? Care ar fi limitele petiției?

4.3. PLANUL DE *ADVOCACY*

Sunt nenumărate situațiile în care probleme la nivelul comunității sunt identificate și rezolvate de către alte persoane/grupuri decât cei care suportă consecințele acțiunii/inacțiunii instituțiilor abilitate și aceasta pentru că uneori o persoană nu are șanse de reușită într-o situație care presupune o intervenție majoră într-o politică publică (schimbare de mentalități/atitudini/comportamente, inițiere sau schimbare legislativă). În aceste situații, campaniile sau strategiile/proiectele de *advocacy* pot contribui la binele public, iar grupurile care își asumă asemenea responsabilități sunt denumite ONG-uri.

Este cazul organizației Greenpeace, cunoscută pentru campaniile sale pentru protecția mediului.

O acțiune cu impact uriaș s-a petrecut cu prilejul Olimpiadei de vară de la Sydney. Greenpeace a declanșat o campanie împotriva companiei Coca-Cola ca urmare a utilizării de către aceasta a unui mod de refrigerare bazat pe hidrofluorocarburi (HFC), agenți

frigorifici foarte poluanți. Greenpeace a cerut public, printr-o scrisoare deschisă publicată în mediul on-line, înlocuirea frigiderelor poluante cu altele, inofensive (Greenfreeze). Comunicatul a fost preluat de foarte multe site-uri, sute de milioane de oameni accesând mesajul. În același timp, Greenpeace a organizat o manifestație în fața sediului central Coca-Cola, parafrazând, în sloganul folosit, mesaje utilizate de Coca-Cola. Cunoscuta companie și-a cerut scuze printr-o scrisoare publică și a înlocuit frigiderele poluante.

Să analizăm această campanie din perspectiva unui plan de *advocacy*:

1. Inițiatorul/Organizatorul sau subiectul vizibil este o organizație neguvernamentală foarte cunoscută pentru acțiunile sale care vizează protecția mediului.
  - » Cunoașteți și alte organizații neguvernamentale internaționale/naționale/locale care se implică în asemenea acțiuni?
2. Beneficiarul activității de *advocacy* este, generic vorbind, mediul; un mediu natural nepoluat asigură calitatea vieții pentru generațiile prezente și viitoare.
3. Problema identificată: poluarea mediului prin intermediul unor substanțe toxice utilizate de companie.
4. Scopul – rezultate așteptate, obiective: determinarea firmei să renunțe la utilizarea aparatelor

poluante și să utilizeze aparate nepoluante, sigure pentru mediu.

5. Oponentul este în acest caz firma Coca-Cola, care prin acțiunile sale poluează mediul afectând sănătatea a milioane de oameni.
6. Viziunea cu privire la schimbarea pozitivă. Au fost determinate; efectele acțiunii de poluare, impactul asupra mediului și a oamenilor. Au fost stabilite scopul și obiectivele specifice vizând împiedicarea poluării și conștientizarea a milioane de oameni cu privire la acțiunile periculoase pentru toți.
7. Punerea în practică a strategiei, monitorizarea acțiunii și evaluarea rezultatului.

Multe asemenea inițiative sunt puse în practică în toată lumea, inclusiv în țara noastră. Printre domeniile vizate de *advocacy* se află campanii care:

- vizează protecția mediului (împotriva organismelor modificate genetic, poluării cu carburanți, plastic etc.) sau educația ecologică;
- promovează drepturile omului și luptă pentru apărarea drepturilor unor categorii de persoane defavorizate sau cu nevoi speciale;
- luptă împotriva corupției;
- promovează protecția patrimoniului cultural;
- susțin adoptarea și/sau modificarea unor legi.

INFO+

1. În cadrul proiectului „Hub pentru Protecția Copilului în Europa de Sud-Est”, Fundația Terre des homes Moldova, în colaborare cu Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului din Republica Moldova, a lansat public o campanie de *advocacy* în vederea reglementării statutului copilului sub vârsta răspunderii penale care săvârșește fapte penale.
2. Multe legi au fost adoptate/modificate ca urmare a unor campanii de *advocacy*: Legea nr. 239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional, Legea nr. 5 din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea nr. 26-XVI din 22 februarie 2008 privind întrunirile, Legea voluntariatului nr. 121 din 18 iunie 2010.

APLICAȚIE

Multe instituții și organizații neguvernamentale inițiază periodic acțiuni de stimulare a inițiativei cetățenești și de identificare a unor probleme de interes public a căror soluționare implică acțiuni complexe și intervin apoi în soluționarea acestora. Să presupunem că una dintre cele mai cunoscute organizații neguvernamentale din localitate a inițiat un concurs de proiecte pentru tinerii liceeni cu tema „Un plan de *advocacy* de nota 10” și că doriți să vă implicați într-o asemenea acțiune. Lista de întrebări prezentată mai

jos vă poate fi utilă în elaborarea planului. Încercați să răspundeți la întrebări, în fiecare etapă, înainte de realizarea planului.

După ce ați răspuns la întrebări, puteți elabora planul vostru de *advocacy*.

Reflecțați asupra procesului de elaborare a planului de *advocacy*:

- Care au fost elementele-cheie?
- Cum v-ați simțit pe parcurs?
- Ce a funcționat foarte bine?
- Ce nu a funcționat?
- Ați schimba ceva? Ce? De ce?

Etapă		Întrebări
1.	Ce problemă generează disfuncționalități în comunitate? » Aceasta va reprezenta tema campaniei și vă va permite stabilirea scopului.	De ce este aceasta o problemă care necesită o schimbare? Cine sunt cei afectați? De ce nu poate fi soluționată? Ce s-ar întâmpla dacă nu ar fi rezolvată? Poate fi rezolvată printr-o campanie <i>advocacy</i> ? » Vă puteți gândi și la alte întrebări care v-ar putea fi de folos în identificarea problemei.
2.	Care ar fi informațiile necesare pentru analiza și soluționarea problemei?	Care este situația în prezent? De ce nu a fost soluționată problema? Ce soluții ar putea exista? Ce obstacole sunt? De cine ar putea fi susținut demersul nostru? Cine ar fi împotriva (oponentul)? Cu cine ne-am putea asocia? Care ar fi impactul în caz de soluționare?
3.	Cine sunt beneficiarii schimbării? Cine sunt oponenții pe care trebuie să-i determinăm să accepte schimbarea propusă?	Cine sunt beneficiarii direcții ai acțiunilor noastre? Este posibil să-i implicăm în soluționarea problemei? Cine sunt oponenții care pot produce schimbarea? Cum îi putem determina să accepte schimbarea?
4.	Cum vom acționa? (Presupune elaborarea planului de acțiune.) » Vă puteți gândi la utilizarea unor tehnici de <i>advocacy</i> precum: <ul style="list-style-type: none"> ● crearea unui e-group pentru toți cei care ar dori să se implice în campanie; ● campanie de scrisori și e-mailuri adresate autorităților locale; ● editarea de materiale informative; ● întâlniri cu factori de decizie locali; ● întâlniri de lucru, echipă mixtă ONG–consilieri locali; ● conferința de presă; ● crearea unei liste publice de susținători; ● organizarea unei dezbateri publice. 	<p>4.1. Care sunt scopul și obiectivele?</p> <p>4.2. Care sunt țintele vizate?</p> <p>4.3. În ce domeniu vom interveni? Cum?</p> <p>4.4. Ce mesaj ar fi potrivit pentru fiecare grup-țintă?</p> <p>4.5. Cum vom comunica cu grupurile-țintă? Ce tehnici și ce canale de comunicare ar fi utile?</p> <p>4.6. Cu cine ne-am dori să colaborăm? În ce mod?</p> <p>4.7. Cum vom identifica și atrage resursele materiale și financiare – bani, spații, echipamente etc.?</p> <p>4.8. Cum vom implementa planul?</p> <p>4.9. În ce ordine vom derula acțiunile? (Aceasta implică elaborarea agendei: durata campaniei, orarul, localizarea în spațiu etc.)</p> <p>4.10. Cine sunt responsabili pentru realizarea acțiunilor propuse?</p>
5.	Cum vom ști că procedăm corect? » Sunt rezultatele obținute conforme cu așteptările?	Cine va fi responsabil cu monitorizarea procesului? Ce fel de instrumente de monitorizare vom folosi? Cum vom realiza evaluarea? Ce instrumente de evaluare vom utiliza? Cum vom folosi rezultatele evaluării?

4.4. ORGANIZARE DE EVENIMENTE

Acțiunile care vizează politicile publice au șanse mai mari de reușită dacă numărul celor care se implică este mai mare. De aceea, organizarea unor evenimente publice reprezintă o responsabilitate importantă a celor care doresc să genereze schimbări în beneficiul comunității.

Uneori, suntem participanți la diferite evenimente publice: dezbateri, mese rotunde, simpozioane, conferințe de presă, acțiuni de protest, prezentări de carte etc., alteori suntem organizatori sau facem parte din echipă.

Și voi puteți organiza evenimente de succes! Întrebările de mai jos vă pot fi utile:

1. **Ce fel de eveniment doresc să organizez?** Ar putea fi eveniment caritabil, eveniment de sensibilizare a opiniei publice în legătură cu o problemă de interes pentru comunitatea școlară sau locală, campanie de promovare a drepturilor cetățenilor, eveniment cultural etc.
2. **Când se va desfășura evenimentul?** Este important să stabiliți data și ora desfășurării, astfel încât să puteți comunica aceste informații participanților și să nu suprapuneți evenimentul vostru cu alte evenimente.
3. **Unde?** Atunci când stabiliți locul de desfășurare, gândiți-vă la cum doriți să arate locul de desfășurare pentru a fi adecvat tipului de eveniment și participanților la eveniment.
4. **Cu cine?** Nu încercați să rezolvați singuri toate problemele, nu va fi posibil! Fiți coordonatorul unei echipe și stabiliți, împreună cu membrii echipei, responsabilități și termene concrete pentru fiecare componentă a evenimentului.

5. **Ce se va întâmpla?** Stabiliți atât agenda evenimentului (momentele desfășurării), cât și agenda organizării lui: planul de organizare și desfășurare, termene, responsabilități. Nu uitați să includeți tehnici de monitorizare a organizării evenimentului și tehnici de evaluare, la finalul lui!
6. **Cum voi face cunoscut evenimentul?** Gândiți-vă la modalități de promovare/comunicare adecvate, astfel încât evenimentul vostru să fie cunoscut de cât mai mulți membri ai comunității.
7. **Ce voi face după desfășurarea evenimentului?** Ar fi important să aveți în vedere modalități de obținere a *feedbackului* în urma desfășurării evenimentului, să reflectați asupra acestuia, dar și a modului cum a decurs organizarea și desfășurarea evenimentului și să vă gândiți și la alte evenimente de succes!

Lista de verificare pentru planificarea unui eveniment public prezentată mai jos v-ar putea fi utilă în organizarea și desfășurarea optimă a evenimentului vostru.

LISTĂ DE VERIFICARE PENTRU PLANIFICAREA UNUI EVENIMENT
Înainte de planificare
<ul style="list-style-type: none"> ● Ați stabilit ce fel de eveniment doriți să organizați? ● Ați adunat și evaluat informații importante despre participanți? ● Ați stabilit clar obiectivele și rezultatele așteptate ale evenimentului? ● Ați stabilit dacă rezultatele așteptate sunt în concordanță cu așteptările participanților? ● Ați stabilit când și unde se va desfășura evenimentul?
În timpul planificării
<ul style="list-style-type: none"> ● Ați stabilit agenda evenimentului (concret, cum se va desfășura fiecare moment al evenimentului)? ● Ați stabilit responsabilitățile membrilor echipei de organizare? ● Ați stabilit un mod de a comunica participanților informațiile cu privire la eveniment? ● Ați realizat toate aranjamentele necesare legate de echipamente și materiale? ● Ați stabilit modul în care veți realiza promovarea evenimentului?
În timpul desfășurării evenimentului
<ul style="list-style-type: none"> ● Ați stabilit cine este responsabil cu monitorizarea desfășurării evenimentului și poate acționa în situații neprevăzute? ● Ați stabilit cum veți realiza comunicarea cu membrii echipei în timpul evenimentului?
La finalul evenimentului
<ul style="list-style-type: none"> ● Ați stabilit cum veți obține <i>feedback</i> de la participanții la eveniment? ● Ați identificat modalități de valorificare a experienței dobândite? ● Ați stabilit cum veți realiza evaluarea evenimentului?

APLICAȚIE

În ultimii ani a crescut importanța internetului în organizarea și derularea de evenimente, iar numărul evenimentelor organizate on-line a crescut. Este și cazul evenimentelor *flashmob* organizate, aproape exclusiv, cu ajutorul internetului.

1. Accesați www.youtube.com/results?search_query=flashmob și selectați 3-5 clipuri care prezintă asemenea evenimente din întreaga lume. Rugați câțiva prieteni/colégi să procedeze în același fel. Vizionați împreună clipurile selectate și realizați un *portofoliu on-line*.

V-ați putea gândi, de exemplu, la următoarea structură:

- prezentarea clipurilor identificate;
- scurtă analiză a fiecărui clip: mesaj, scopul clipului, modalități de realizare, impact social;
- prezentarea de alternative la evenimentele ilustrate;
- realizarea unor postere interactive prin care vor fi ilustrate componentele evenimentului;
- reflecție asupra experienței dobândite.

2. Creați (eventual cu sprijinul profesorului de informatică) o platformă de prezentare folosind aplicația Wikispaces (<http://www.wikispaces.com>) și organizați un eveniment on-line sub genericul preferat de voi, în funcție de problematica ce se regăsește în *flashmob*-urile selectate.
3. Utilizând cunoștințele dobândite la disciplina *Informatică* organizați o dezbatere on-line având drept punct de plecare portofoliile on-line realizate (în acest caz, ați putea folosi Facebook sau Instagram) sau ați putea invita cât mai mulți colegi să vi se alăture în pregătirea și desfășurarea propriului flashmob.

Reflecțați asupra experiențelor dobândite pe parcursul exercitării competențelor civice în domeniul proiectelor:

- ▶▶ Ce v-a plăcut?
- ▶▶ Ce nu v-a plăcut?
- ▶▶ Ce ați dori să consolidați/schimbați?
- ▶▶ Ce alte competențe ați dori să dobândiți/consolidați?
- ▶▶ În ce domenii și cum veți putea folosi aceste competențe în viitor?

INFO+

Termenul *flashmob* provine din limba engleză (*flash* – „clipă”, *mob* – „mulțime”) și se referă la o adunare de scurtă durată, câteva minute, de regulă, organizată într-un loc public, cu scopul de a promova un eveniment social important, de a sensibiliza opinia publică asupra unei probleme, de a impresiona, de a atrage atenția asupra unor stereotipuri, de a atrage parteneri etc.

Primul flashmob a fost organizat în data de 17 iunie 2003, la New York, cu participarea a peste 200 de persoane care au venit într-un magazin de covoare și au cerut „covorul dragostei”.

Evenimente de tip *flashmob* au fost organizate și în Republica Moldova: „Mândru să fiu European”, „Eco Flash Mob”, „Europa pentru tine”, „Împreună spunem NU traficului de persoane”, „Moldova fără fum de tutun”.

EVALUAREA COMPETENȚELOR DOBÂNDITE

Transcrieți pe caiet (sau scrieți pe foaia dată de profesor) și răspundeți cerințelor de mai jos.

- 1 În timp ce ați exersat modalități concrete prin care vă puteți implica, în calitatea voastră de cetățeni activi și responsabili, la soluționarea unor probleme ale comunității prin intervenții asupra politicilor publice, ați dobândit/consolidat o serie de competențe. Recitiți competențele prezentate pe pagina de gardă a unității de învățare. Reflecțați asupra lor și evaluați gradul de formare și consolidare a acestora cu ajutorul *grilei de evaluare* prezentate mai jos.

GRILA DE EVALUARE A GRADULUI DE FORMARE ȘI CONSOLIDARE A COMPETENȚELOR				
Competențe evaluate	Foarte bine	Bine	Suficient	Insuficient
Identificarea caracteristicilor societății civile în cadrul unei societăți democratice				
Deducerea avantajelor transparenței deciziilor de interes public pentru cetățean				
Analiza critică a valorilor, a comportamentelor și a modului de viață necesar asigurării unui viitor durabil				
Manifestarea interesului față de activitatea instituțiilor statului				
Susținerea inițiativelor de promovare a drepturilor omului				
Colaborarea cu factorii decizionali cu referire la cauzele de interes public				
Implicarea în îmbunătățirea procesului de elaborare și implementare a politicilor publice locale				

Există posibilitatea ca, în cazul unor competențe, evaluarea să nu vă satisfacă. Ați putea discuta cu profesorul pentru a stabili împreună soluții pentru consolidarea acestora.

- 2 Identificați și analizați trei modalități prin care, în calitatea voastră de membri ai comunității școlare, vă puteți implica în soluționarea unei probleme de interes public pentru comunitatea din care faceți parte.

- 3 Să presupunem că veți participa la un eveniment public – o întâlnire cu primarul din localitatea voastră pe problematica unui proiect aflat în dezbatere publică privind modificarea unor trasee ale transportului public. Aceste modificări ar afecta mulți elevi din școala voastră. La această întâlnire, veți fi vocea colegilor din liceul vostru. Construiți cinci criterii cu care veți opera pentru a evalua propunerea Consiliului local.

- 4 Realizați un eseu cu titlul „Vocea mea este auzită, acțiunea mea contează”, folosind drept motto afirmația „Singurul lucru necesar pentru triumful răului este ca omul bun să nu facă nimic”. (Edmund Burke)